



# DZIENNIK URZĘDOWY

## WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO

---

Szczecin, dnia 19 marca 2025 r.

Poz. 1274

Podpisany przez:

Agnieszka Baumgart

Data: 19.03.2025 12:50:48



### UCHWAŁA NR XIII/135/25 RADY GMINY POSTOMINO

z dnia 11 marca 2025 r.

#### **w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2024-2027**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (j.t.: Dz. U. z 2024 r. 1465 z późn. zm.) oraz art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (j.t.: Dz. U. z 2024 r. 1292 z późn. zm.) uchwala się, co następuje:

**§ 1.** Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2024-2027, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

**§ 2.** Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Zachodniopomorskiego.

Przewodniczący Rady Gminy

**Daniel Pakos**

Załącznik do uchwały Nr XIII/135/25  
Rady Gminy Postomino  
z dnia 11 marca 2025 r.

# **GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY POSTOMINO NA LATA 2024-2027**





**SPORZĄDZAJĄCY**

**WÓJT GMINY POSTOMINO**

**OPRACOWANIE**

**ARCHEDI – USŁUGI ARCHEOLOGICZNE**

**35-504 Rzeszów, ul. Mielecka 18**

**archedi.archeologia@gmail.com**

**mgr Edyta Anna Marek**

**RZESZÓW, listopad 2024 r.**

**Wykaz skrótów**

GEZ - Gminna Ewidencja Zabytków

GKZ – Generalny Konserwator Zabytków

GPOnZ - Gminny Program Opieki nad Zabytkami

JST – Jednostka Samorządu Terytorialnego

KPOZiOnZ - Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami

KPZK - Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju

LPR - Lokalny Program Rewitalizacji

MKiDN - Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego

MPZP - Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego

NSRK - Narodowa Strategia Rozwoju Kultury

PINB – Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowlanego

POZWL - Program Opieki nad Zabytkami Województwa Zachodniopomorskiego

RP - Rzeczpospolita

SRKS - Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego

UNSRK – Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

**SPIS TREŚCI**

|                                                                                                                       |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 1. Wstęp.....                                                                                                         | 1   |
| 2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.....                                            | 2   |
| 3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.....                                                  | 2   |
| 4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....                                                      | 6   |
| 4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....                       | 6   |
| 4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu..... | 11  |
| 4.2.1. Strategia rozwoju województwa Zachodniopomorskiego do roku 2030.....                                           | 11  |
| 4.2.2. Program Opieki nad Zabytkami Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2021-2024.....                           | 14  |
| 4.2.3. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego.....                                     | 16  |
| 4.2.4. Strategia Rozwoju Powiatu Sławieńskiego do 2030 roku.....                                                      | 21  |
| 5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....                                                      | 22  |
| 5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy.....                   | 22  |
| 5.2. Charakterystyka zasobów oraz stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Gminy Postomino .....                    | 52  |
| 5.2.1. Charakterystyka gminy.....                                                                                     | 52  |
| 5.2.2. Zarys historii obszaru gminy.....                                                                              | 54  |
| 5.2.3. Krajobraz kulturowy.....                                                                                       | 82  |
| 5.2.3.1. Zabytki nieruchome.....                                                                                      | 83  |
| 5.2.3.2. Zabytki ruchome.....                                                                                         | 113 |
| 5.2.3.3. Zabytki archeologiczne.....                                                                                  | 113 |
| 5.2.3.4. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych.....                                                                  | 114 |
| 5.2.3.5. Dziedzictwo niematerialne.....                                                                               | 114 |
| 5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony.....                                                                     | 116 |
| 5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków.....                                                                        | 121 |
| 5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy.....                                                                    | 123 |
| 5.6. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.....                                                             | 124 |
| 6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy – analiza i zagrożenia (SWOT).....                                       | 125 |
| 7. Założenia programowe.....                                                                                          | 126 |
| 7.1. Priorytety.....                                                                                                  | 127 |
| 7.2. Kierunki działań i zadania.....                                                                                  | 127 |
| 8. Instrumentarium realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami.....                                             | 130 |
| 9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami.....                                                         | 131 |
| 10. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami.....                                                   | 132 |
| 10.1. Źródła publiczne. Środki krajowe.....                                                                           | 133 |
| 10.1.1. Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.....                                                       | 133 |
| 10.1.2. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji – Fundusz Kościelny.....                                      | 139 |
| 10.1.3. Wojewódzki Konserwator Zabytków .....                                                                         | 141 |

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

|                                                                             |     |
|-----------------------------------------------------------------------------|-----|
| 10.1.4. Budżety jednostek samorządu terytorialnego.....                     | 143 |
| 10.2. Źródła publiczne. Środki zagraniczne.....                             | 143 |
| 10.3. Inne źródła finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami..... | 144 |
| 10.3.1. Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.....                 | 144 |
| 10.3.2. Narodowe Centrum Nauki.....                                         | 146 |
| 10.3.3. Ogólnopolski konkurs „Zabytek zadbany”.....                         | 146 |
| 11. Podsumowanie.....                                                       | 146 |
| 12. Bibliografia.....                                                       | 147 |
| 13. Spis tabel i rycin.....                                                 | 148 |

Aneks 1. Wykaz zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków na terenie Gminy Postomino

Aneks 2. Wykaz obiektów zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków, z wyłączeniem obiektów objętych wpisem do rejestru zabytków

Aneks 3. Wykaz stanowisk archeologicznych z terenu Gminy Postomino

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

**1. Wstęp**

Przedmiotem opracowania jest dziedzictwo kulturowe w granicach administracyjnych gminy, natomiast celem jest określenie zasadniczych kierunków działań i zadań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami.

Dziedzictwo kulturowe odgrywa kluczową rolę w zachowaniu tożsamości społeczności lokalnych, a jednocześnie stanowi cenny produkt rynkowy i istotny element rozwoju gospodarczego. W obliczu dynamicznych zmian społecznych i ekonomicznych oraz działania wolnego rynku, wszystkie aspekty dziedzictwa kulturowego są narażone na poważne zagrożenia. W związku z tym niezbędne jest znalezienie równowagi między zasadami ochrony a potrzebami życia codziennego i prawami ekonomii, mając na uwadze, że mieszkańcy gminy są spadkobiercami i strażnikami dorobku kulturowego, który powstawał na przestrzeni wieków. Dlatego też dziedzictwo kulturowe musi być chronione i objęte jak najszerszymi formami zabezpieczeń, gdyż to właśnie dzięki niemu jednostka identyfikuje się z określoną społecznością, jej wartościami i celami, co umożliwia jej pełny rozwój w jej ramach. Z tego powodu szczególnie istotne jest zrozumienie dziedzictwa i uznanie go za wartość nadrzędną, ponadczasową, niezależną od tego, kto był jego twórcą, właścicielem czy opiekunem.

Niniejsze opracowanie stanowi pierwszy Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024-2027. Został przyjęty Uchwałą Rady Gminy w Postomino. GPOnZ. Został określony w zakresie potencjału dziedzictwa kulturowego i źródeł finansowania oraz dostosowany do zmieniających się realiów dotyczących opieki nad zabytkami w części analizy SWOT, celów i działań.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest opracowywany na 4 lata. Z realizacji programu Wójt co dwa lata sporządza sprawozdanie, które przedstawia Radzie Gminy. Kolejne sporządzane programy opieki powinny uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu.

**2. Podstawa prawna opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami**

Podstawą prawną obowiązku wykonania gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Postomino na lata 2024-2027 jest **Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.**

Obowiązek sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami określa zapis art. 87 cytowanej wyżej ustawy, w myśl którego Wójt sporządza na okres 4 lat gminny program

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

opieki nad zabytkami. Program ten przyjmuje Rada Gminy, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Następnie jest on publikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Zachodniopomorskiego. Z realizacji programu Wójt sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się Radzie Gminy.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024-2027, zgodnie z zapisami art. 87 ust. 2 ustawy ma na celu:

- 1) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 2) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 3) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 4) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 5) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Ponadto ustawa ta nakłada na organy administracji publicznej obowiązek (art. 4):

- zapewnienia warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- zapobiegania zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- udaremniania niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- przeciwdziałania kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględniania zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska

### 3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Obiekty zabytkowe – zabytki nieruchome i ruchome, podlegają na terytorium Polski ochronie prawnej na mocy wielu aktów prawnych:<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Stan obowiązujący na dzień 22.11.2024 r. Należy w przyszłości monitorować wszelkie zmiany w poniższych dokumentach i stosować się do nich.

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

- *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej* (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zmianami)  
Ustawa zasadnicza stanowi fundament systemu ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce. Zgodnie z art. 5 art. 6 ust. 1 Rzeczpospolita Polska strzeże dziedzictwa narodowego, zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju oraz stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będących źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju. Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa art. 86 ustawy.

- *Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 ze zmianami)

Podstawowym wyróżnikiem ustawy jest rozdzielenie pojęcia „ochrony zabytków” i „opieki nad zabytkami”. Do ochrony odnoszą się wszelkie czynności władcze podejmowane w tym zakresie przez organy administracji publicznej, natomiast zadania należące do właścicieli i użytkowników zabytków, polegające na ich utrzymaniu we właściwym stanie technicznym to – opieka nad zabytkami. Ustawa precyzuje pojęcie zabytku jako nieruchomości lub rzeczy ruchomej, ich części lub zespołu, będącego dziełem człowieka lub związanego z jego działalnością i stanowiącego świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Zasadnicze odniesienia do obszaru działań administracji publicznej w zakresie ochrony zabytków zostały przedstawione w rozdziale pierwszym, zawierającym przepisy ogólne. Przede wszystkim jest to: zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych w celu trwałego zachowania zabytków oraz ich zagospodarowania i utrzymania; zapobieganie zagrożeniom, które mogłyby spowodować uszczerbek dla wartości zabytków, udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków czy też uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska. Kolejne rozdziały istotne w kontekście działań samorządów poświęcone są takim kwestiom jak: formy i sposób ochrony zabytków, zagospodarowanie zabytków, prowadzenie badań, prac i robót oraz podejmowanie innych działań przy zabytkach, nadzór konserwatorski, zasady finansowania opieki nad zabytkami, krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz ochrona zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, organizacja organów ochrony zabytków, społeczni opiekunowie zabytków. Istotną zmianą wprowadzoną do zapisów cytowanej ustawy w roku 2017 jest umożliwienie finansowania prac konserwatorskich i robót budowlanych przez jednostki samorządu terytorialnego nie tylko zabytków wpisanych indywidualnie do rejestru zabytków,

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

ale także ujętych w gminnej ewidencji zabytków oraz powołanie Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków. NFOZ to państwowy fundusz celowy, którego dysponentem jest minister kultury i dziedzictwa narodowego. Zgromadzone środki mają być przeznaczone na ratowanie zniszczonych lub uszkodzonych zabytków, np. w wyniku powodzi lub pożarów.

Ustawę o ochronie i opiece nad zabytkami uzupełniają akty wykonawcze – Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, dotyczące poszczególnych zagadnień związanych z ochroną i opieką nad zabytkami. Do najważniejszych należy zaliczyć:

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Obwieszczenie Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu z dnia 20 listopada 2020 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem – Dz. U. 2021 poz. 56)

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Obwieszczenie Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu z dnia 26 listopada 2020 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków – Dz. U. 2021 poz. 81);

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. 2017 poz. 1674);

- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. 2004 Nr 212 poz. 2153);



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki "Za opiekę nad zabytkami" (Dz. U. 2004 Nr 124 poz. 1304).

- *Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym*

Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów. W art. 7 ust. 1, pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym zostały określone zadania własne gminy: Art. 7.1. Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

9.kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Dla realizacji ochrony zabytków zasadnicze znaczenie ma zastosowanie całokształtu przepisów odnoszących się do poszczególnych składników przestrzeni i poszczególnych rodzajów działań, a więc m.in. ustawy o planowaniu przestrzennym, prawa budowlanego, prawa o ochronie przyrody, przepisów o gospodarce nieruchomościami. Każda z tych ustaw normuje według swojej właściwości zasady postępowania w przypadku obiektów i stref zabytkowych, np. w Ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, określone są zadania z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, szczególnie przy tworzeniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Wymagane jest między innymi zdefiniowanie stanu zabytków, obszarów i zasad ochrony, zaś działania planistyczne muszą być uzgadniane z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Odniesienia do ochrony obiektów objętych ochroną konserwatorską znajdują się w następujących ustawach:

- Ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tekst jednolity Dz. U. z 2024 r. poz. 1130, 1907, 1940 z późn. zm.);
- Ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity Dz. U. z 2024 r. poz. 54, 834, 1089, 1222 z późn.zm.);
- Ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (tekst jednolity Dz. U. z 2024 r. poz. 725, 834, 1222 z późn. zm.);
- Ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jednolity Dz. U. z 2023 r. poz. 1336 z późn. zm.);
- Ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jednolity Dz. U. z 2024 r. poz. 1145, 1222, 1717 z późn. zm.);
- Ustawie z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (tekst jednolity Dz. U. z 2024 r. poz. 278 z późn. zm.);

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

- Ustawie z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw z związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz. U. z 2015 poz. 774, 1688 z późn.zm.);
- Ustawie z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (tekst jednolity Dz. U. z 2024 r. poz. 82 z późn. zm.);
- Ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (tekst jednolity Dz. U. z 2024 r. poz. 1941, 1761).
- Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków,
- Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 2 lipca 1915 r. w sprawie nagród za znalezienie zabytków lub materiałów archiwalnych,
- Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę,
- Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami”,
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem,
- Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w:

- ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach,
- ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach.

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach.

#### **4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego**

##### **4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami**

GPOnZ jest zgodny z założeniami polityki państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Dokumenty, do których odwołuje się GPOnZ połączono na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym. Są to różnego rodzaju strategie, studia i programy, które dotyczą problematyki ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego. GPOnZ zbieżny jest ze strategicznymi celami państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Cele te wymienione są w następujących dokumentach:

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

**- Strategia rozwoju kapitału społecznego 2030**

*Strategia rozwoju kapitału społecznego* (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 przyjęta została Uchwałą Nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 r.

W dokumencie wskazano konieczność pełniejszego wykorzystania wybranych zasobów i narzędzi z obszaru kultury i dziedzictwa narodowego na poziom kapitału społecznego. Głównym celem Strategii jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Cel główny realizowany będzie przez trzy cele szczegółowe, z których cel 2. „Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich” zawiera działania ukierunkowane na wzmocnienie i wykorzystanie potencjału kultury i zasobów dziedzictwa narodowego na rzecz utrwalania wzorców i kompetencji sprzyjających rozwojowi kapitału społecznego. W ramach tego celu wyróżniono m.in. następujące priorytety:

- 1) ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury,
- 2) digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.

Fundamentalnym warunkiem umożliwiającym aktywne uczestnictwo w kulturze jest dostępność szeroko rozumianego dziedzictwa. Z jednej strony, dziedzictwo to wymaga odpowiedniej ochrony i zachowania, z drugiej zaś stanowi potencjał, który należy efektywnie wykorzystać na potrzeby budowania kapitału społecznego, poczucia tożsamości i wspólnoty, a także wzrostu ekonomicznego. Jednym z kluczowych zadań państwa w tym obszarze jest zatem dalsze inwestowanie w zachowanie obiektów zabytkowych oraz usprawnianie systemu ochrony zabytków. W tym celu realizowany będzie projekt strategiczny pn. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Głównym celem dokumentu jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami. Dwa spośród trzech celów szczegółowych mają wpływ na poziom kapitału społecznego w Polsce. Są to:

- Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego,
- Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa.

Jednym z priorytetowych działań w omawianym obszarze będzie wsparcie zabytków uznanych za Pomniki Historii. Realizowane będą inicjatywy polegające na inwestycjach w zakresie ochrony i zachowania Pomników Historii oraz rozwoju i promocji związanej z nimi oferty turystycznej. Istotne znaczenie wśród krajowych zabytków odgrywają również obiekty o charakterze sakralnym, które cechuje wysoki poziom artystyczny oraz ponadprzeciętne wartości historyczne i naukowe. Projekt strategiczny pn. Rozwój turystyki kulturowej obejmie następujące działania dotyczące zabytków znajdujących się na szlakach kulturowych i uznanych za Pomniki Historii:

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

- Dofinansowanie prac konserwatorskich i restauratorskich przy zabytkach znajdujących się w najgorszym stanie zachowania. W przypadku szlaków kulturowych inwestycje obejmujące kilka lub kilkanaście zabytków znacząco wpłyną na waloryzację krajobrazu kulturowego, eksponując jego unikalne cechy. Elementem przedsięwzięć z tego obszaru będą również prace remontowe i porządkujące najbliższe otoczenie zabytków, co stanowi istotę planowanego programu wsparcia dla szlaków kulturowych.

- Dofinansowanie projektów wspierających proces upowszechniania i udostępniania dziedzictwa kulturowego oraz jego wartości, a także aktywizujących zaangażowanie społeczne w proces ochrony i opieki nad zabytkami.

Celem tego rodzaju przedsięwzięć będzie zwiększenie zaangażowania społeczności lokalnych w opiekę nad zabytkami i równolegle – wzmocnienie poczucia tożsamości oraz więzi lokalnych składających się na kapitał społeczny.

Wsparcie obejmie podmioty zarządzające szlakami kulturowymi i Pomnikami Historii, które podejmą współpracę z lokalnymi organizacjami pozarządowymi oraz samorządami. Projekt strategiczny pn. Digitalizacja i rozwój kultury cyfrowej ma na celu realizację działań związanych z szeroko pojętą cyfryzacją i udostępnianiem zasobów dziedzictwa kulturowego. Zakres projektu obejmie m.in. następujące działania:

- 1) kontynuacja procesu digitalizacji wszystkich rodzajów zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym zasobów muzealnych, archiwalnych, audiowizualnych, bibliotecznych i zabytkowych w państwowych instytucjach kultury i archiwach;

- 2) systemowe udostępnianie zdigitalizowanych zasobów dziedzictwa kulturowego przez budowę centralnych punktów dostępu do zasobów kultury, nauki i administracji.

**- Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami**

*Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023-2026,*  
Uchwała nr 242 Rady Ministrów z dnia 8 grudnia 2023 r., M.P. 2023 poz. 1470.

Cel główny KPOZ to: Zwiększenie odporności zasobu zabytkowego w Polsce, który będzie realizowany w ramach trzech celów szczegółowych:

1. Weryfikacja wybranego zasobu zabytków i wzmocnienie narzędzi ochrony dziedzictwa o wyjątkowej wartości

2. Wzmocnienie potencjału organizacyjnego systemu ochrony zabytków

3. Rola zabytków w zrównoważonym rozwoju (edukacja i partycypacja)

Najważniejsze kierunki działań programu odpowiadające założonym celom to:

**Ochrona i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości poprzez m.in.:**

- model i system wartościowania zabytków;

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

- plany zarządzania dla pomników historii;
- wsparcie procesu tworzenia planów ochrony parków kulturowych;
- system bezpieczeństwa zabytków;
- projektowanie konserwatorskie.

**Cyfryzacja i podniesienie jakości prowadzenia postępowań administracyjnych poprzez m.in.:**

- cyfryzację procesu inwestycyjno-budowlanego w zakresie ochrony zabytków;
- opracowanie i realizację programu szkoleń specjalistycznych dla pracowników wojewódzkich urzędów ochrony zabytków.

**Zwiększenie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków poprzez m.in.:**

- wdrożenie i rozwój programu wsparcia zarządzania dziedzictwem archeologicznym (AZP+);
- digitalizację i udostępnianie zasobu archiwalnego;
- rozwój portalu zabytek.pl.

**Edukacja i podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego poprzez m.in.:**

- włączenie edukacji ochrony zabytków do programów nauczania w szkołach;
- kampanie społeczno-edukacyjne dotyczące zagrożeń dla dziedzictwa kulturowego;
- wsparcie merytoryczne służb mundurowych oraz organów wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących przestępczości przeciwko zabytkom.

**Wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych poprzez m.in.:**

- wsparcie procesu tworzenia gminnych programów opieki nad zabytkami;
- warsztaty konserwatorskie – praktyka prac konserwatorskich;
- wzmacnianie kompetencji zawodów rzemieślniczych;
- inwestycje w obiektach zabytkowych – szkolenia dla samorządów.

Należy zwrócić uwagę, że jednym z kierunków działań KPOZ będzie zadanie realizowane przez Narodowy Instytut Konserwacji Zabytków dotyczące weryfikacji i klasyfikacji zabytków techniki związanych z przemysłem wydobywczym.

**- Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)**

*Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)* zwana SOR została przyjęta uchwałą nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. Jest to aktualizacja Strategii Rozwoju Kraju 2020, przyjętej Uchwałą Nr 157 Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r.

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

SOR jest strategicznym instrumentem zarządzania polityką rozwoju realizowaną przez instytucje państwa, która określa wskaźniki ich realizacji, wskazuje sposób ich osiągania oraz określa najważniejsze projekty służące realizacji celów SOR.

Głównym celem SOR jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym.

Zadania powiązane z obszarem ochrony zabytków zostały uwzględnione w następujących obszarach: 1). Obszar - państwo – kierunek interwencji:

1. Budowa i rozwój e-administracji – orientacja administracji państwa na usługi cyfrowe. Wyznaczony projekt strategiczny:

Digitalizacja i rozwój kultury cyfrowej – kontynuacja procesów związanych z digitalizacją, przechowywaniem i udostępnianiem różnego typu zasobów dziedzictwa cyfrowego w Polsce (muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych, audiowizualnych i zabytków), w tym do celów ponownego wykorzystywania, w ramach którego digitalizację należy rozumieć jako nowoczesną formę konserwacji i zabezpieczania najcenniejszych zasobów kultury.

2). Kapitał ludzki i społeczny – kierunek interwencji:

4. Wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej. Działania do 2030 r.:

– Ochrona i promocja dziedzictwa narodowego – wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmocnienia kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty; inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego w pisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO).

– Wzmocnianie tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi między pokoleniowych, poprzez uczestnictwo i zwiększanie dostępu do instytucji dzieł kultury na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty (lokalnym, regionalnym, narodowym), likwidacja „białych plam” w dostępie do kultury.

#### **- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030**

*Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030* została przyjęta uchwałą nr 102 Rady Ministrów dnia 17 września 2019 r. W przyjętym dokumencie, w aspekcie ochrony zabytków wskazano, że ważnym obszarem rozwoju kapitału społecznego jest pełniejsze wykorzystanie zasobów kultury i dziedzictwa narodowego oraz promocja i kultywowanie niematerialnego dziedzictwa kulturowego na obszarach wiejskich oraz zwiększanie dostępu mieszkańców tych obszarów do dóbr i usług kultury, rozwijanie przemysłu kreatywnego oraz zwiększanie

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

wykorzystania technik teleinformatycznych w dostępie do dóbr kultury.

#### **4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu**

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla gminy Postomino wykazuje zgodność zarówno z programami o charakterze wojewódzkim jak i powiatowym, a w szczególności z następującymi programami strategicznymi i ich celami:

##### **4.2.1. Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2030**

(Uchwała Nr VIII/100/19 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 28 czerwca 2019 roku)

Zachodniopomorskie w 2030 roku to region, w którym współgrają: rozwój gospodarki, tworzenie nowoczesnych miejsc pracy oraz zapewnianie jak najlepszych warunków życia mieszkańcom regionu, zarówno w skali lokalnej, jak i regionalnej – tak brzmi wizja rozwoju województwa przedstawiona w Strategii. Przyjęta deklaracja misji umożliwia osiągnięcie niezbędnego konsensusu i równowagi pomiędzy sferą gospodarczą a społeczną, zgodnie z konstytucyjnymi zasadami modelu społecznej gospodarki rynkowej oraz zasadami ochrony i zachowania zasobów i dziedzictwa dla przyszłych pokoleń.

Cele strategiczne określone zostały w czterech obszarach, które były również podstawą identyfikacji wyzwań: otwarta społeczność, dynamiczna gospodarka, sprawny samorząd, partnerski region. Zapisy celów strategicznych, jak i ich opis wskazują stan docelowy, jakim będzie charakteryzowało się województwo w 2030 roku.

**CEL STRATEGICZNY 1: OTWARTA SPOŁECZNOŚĆ. ŚWIADOMI MIESZKAŃCY I ZAANGAŻOWANE SPOŁECZNOŚCI - OTWARTE I PRZYGOTOWANE NA WYZWANIA PRZYSZŁOŚCI**

W obliczu współczesnych procesów migracyjnych, cywilizacyjnych, globalizacyjnych oraz przemian kulturowych, zasoby społeczne Pomorza Zachodniego wymagają szczególnej troski i wzmocnienia. W wyznaczonym celu strategicznym odzwierciedla się dążenie do stworzenia licznej wspólnoty mieszkańców Pomorza Zachodniego, opartej na równowadze i harmonijnej współpracy międzypokoleniowej. Realizacja celów na rzecz budowy nowoczesnego i otwartego społeczeństwa zakłada wzmacnianie potencjału demograficznego, promowanie spójności społecznej, zapewnienie wysokiej jakości życia oraz eliminację nierówności społecznych.



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

**CEL STRATEGICZNY 2: DYNAMICZNA GOSPODARKA. KSZTAŁTOWANIE WYSOKIEJ JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW ORAZ WZMACNIANIE KONKURENCYJNOŚCI REGIONU**

Województwo zachodniopomorskie stoi przed wyzwaniami gospodarczymi, które wymagają pełniejszego wykorzystania wewnętrznego potencjału regionu, zwiększenia inwestycji w innowacje oraz budowy silnych powiązań kooperacyjnych. Aby to osiągnąć, konieczne będzie zaangażowanie regionalnych władz samorządowych w działania na rzecz wzmocnienia potencjału firm, zwiększenia ich możliwości rozwoju kapitałowego, profesjonalizacji instytucji wspierających biznes oraz struktur klastrowych, jak również rozwoju kapitału ludzkiego. Szczególne znaczenie ma rozwój inteligentnych specjalizacji regionu oraz wzmocnienie pozycji lokalnych firm w łańcuchach wartości, co pozwoli na zmniejszenie ich zależności od zmiennych warunków rynkowych i współpracy z podmiotami zewnętrznymi. Samorząd regionalny będzie rozwijał różnorodne formy i zakres oddziaływania na zjawiska gospodarcze oraz wzmacniał zdolność do współpracy i organizacji struktur społeczno-ekonomicznych w ramach sieci powiązań obszarów funkcjonalnych. Działania wspierające realizację Strategii w ramach tego strategicznego celu będą skupiały się na określonych celach kierunkowych, które znajdą swoje odzwierciedlenie i uzupełnienie w odpowiednich sektorowych politykach rozwoju oraz programach realizacyjnych

**CEL STRATEGICZNY 3: SPRAWNY SAMORZĄD. SKUTECZNY SAMORZĄD – ZINTEGROWANY REGION. RÓWNOŚĆ TERYTORIALNA W DOSTĘPIE DO WYSOKIEJ JAKOŚCI USŁUG PUBLICZNYCH**

Sprawnie działający samorząd jest kluczowy dla zrównoważonego rozwoju całego regionu, przynosząc korzyści jego mieszkańcom. Głównym celem jest stworzenie spójnej i komplementarnej sieci osadniczej w regionie, bazując na wewnętrznym potencjale rozwojowym wszystkich miast. Rozwój ośrodków miejskich będzie skoncentrowany na zapewnieniu wysokiej jakości życia mieszkańcom oraz na ciągłym zwiększaniu dostępności szerokiej gamy usług publicznych (w Szczecinie – także o charakterze metropolitalnym). Samorząd będzie prowadził zrównoważoną politykę przestrzenną, mającą na celu racjonalny rozwój infrastruktury i utrzymanie wysokiej jakości życia na terenach peryferyjnych. W kontekście infrastruktury kluczowe będzie rozwijanie i utrzymanie regionalnych systemów komunikacyjnych, które połączą obszary wiejskie z miastami. Samorząd województwa dąży do budowania zdolności administracji samorządowej do współpracy między jednostkami samorządu terytorialnego, również poprzez wykorzystanie koncepcji komplementarnych obszarów funkcjonalnych, które wzmacniają potencjał całego regionu. Wymaga to

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

optymalizacji wykorzystania dostępnych zasobów i kompetencji, a także wprowadzania nowych rozwiązań, zwłaszcza w zakresie intensyfikacji i zwiększania efektywności współpracy z innymi podmiotami aktywnymi w przestrzeni społeczno-ekonomicznej Pomorza Zachodniego.

**CEL STRATEGICZNY 4: PARTNERSKI REGION. SILNA POZYCJA I AKTYWNA ROLA W RELACJACH MIĘDZYREGIONALNYCH I TRANSGRANICZNYCH**

Społeczność Pomorza Zachodniego i reprezentujący ją samorząd podejmą działania mające na celu wzmocnienie pozycji województwa zachodniopomorskiego w relacjach transgranicznych i międzyregionalnych, a także opracowanie „idei bałtyckiej,” która będzie uwzględniana w krajowej polityce z korzyścią dla regionu. Kluczowe jest, aby samorząd przejął inicjatywę we współpracy z innymi regionami zainteresowanymi kwestiami bałtyckimi. W tym kontekście istotne jest także realizowanie i finansowanie przez samorząd projektów, które szczególnie wspierają regionalne specjalizacje gospodarcze, takie jak gospodarka morska, zielona i niebieska gospodarka, infrastruktura turystyczna, a także projekty związane z kulturą i edukacją.. Utrwalenie systemowego podejścia do tych przedsięwzięć pomoże zrealizować i wzmocnić cele istotne dla regionu, równocześnie wzmacniając współpracę w ramach makroregionu Polski Zachodniej. Działania mające na celu realizację tego celu Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego będą skupione na określonych celach kierunkowych.

W ramach celów kierunkowych istotne jest wskazanie następujących celów związanych z obszarem dziedzictwa kulturowego:

**ROZWÓJ GŁÓWNYCH OŚRODKÓW MIEJSKICH**

W ramach tego celu przewidziane są:

- wzmocnienie roli obszaru funkcjonalnego Szczecina jako kluczowego centrum politycznego, gospodarczego i kulturalnego o znaczeniu ponadregionalnym

**ZAPEWNIENIE WYDAJNYCH I EFEKTYWNYCH SYSTEMÓW USŁUG PUBLICZNYCH**

W ramach tego celu przewidziane są:

- opracowanie i wdrożenie regionalnych standardów dostępu do usług publicznych, dóbr kultury i mechanizmów rozwoju lokalnego, przynajmniej w zakresie usług świadczonych przez jednostki samorządu regionalnego.
- odpowiedzialność samorządów za zapewnienie dostępu do podstawowych usług, takich jak edukacja, zdrowie, administracja, kultura i rekreacja.

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

- wdrożenie systemu usług skoncentrowanych na kondycji zdrowotnej i kulturowej mieszkańców będzie oznaczać funkcjonowanie komplementarnego z sektorem publicznym systemu usług lokalnych, który odpowiada na specyficzne potrzeby społeczności, w tym osób z niepełnosprawnościami oraz innych grup zagrożonych wykluczeniem lub ubóstwem.

- koncentracja samorządu na budowaniu i wzmacnianiu sieci współpracy, zwłaszcza na obszarach wiejskich, poprzez wykorzystanie rozwiązań instytucjonalnych (takich jak LGD i system dystrybucji funduszy unijnych), projektów rewitalizacyjnych oraz półformalnych sieci wymiany informacji i usług.

WZMOCNIENIE KOMPETENCJI DLA ZARZĄDZANIA ROZWOJEM

W ramach tego celu przewidziane są:

- zarządzanie rozwojem wymagające wzmocnienia kompetencji samorządu lokalnego, aktywizacji współpracy oraz transferu wiedzy między lokalną administracją a kluczowymi interesariuszami w regionie, z wykorzystaniem potencjału środowiska naukowego.

- stworzenie efektywnej i aktualizowanej bazy danych oraz rozwiązania systemowe, które umożliwią identyfikację i efektywne wykorzystanie zasobów przestrzennych, środowiskowych, ludzkich i kulturowych.

**4.2.2. Program Opieki nad Zabytkami Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2021-2024**

Program opieki nad zabytkami województwa zachodniopomorskiego na lata 2021-2024 przyjęty został Uchwałą Nr XXIX/338/21 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 28 października 2021 r.

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2021-2024 obejmuje kwestie związane z bogactwem kulturowym dziedzictwa regionu, w szczególności jego zabytkami, uwzględniając lokalne specyfiki, mocne i słabe strony, a także uwarunkowania prawne i finansowe. Główne założenia Programu obejmują wyznaczenie celów strategicznych i operacyjnych oraz określenie zadań na najbliższe cztery lata. Misją Programu jest poprawa warunków wpływających na stan zabytków oraz wzmocnienie tożsamości lokalnej i narodowej, wspierające rozwój społeczeństwa regionu poprzez kulturę, rozumianą jako całokształt duchowego i materialnego dorobku społeczności. Realizowane zadania mają na celu wspieranie rewaloryzacji i rewitalizacji zabytków oraz krajobrazu kulturowego, a także przyczynianie się do rozwoju gospodarczego, turystyczno-rekreacyjnego i społecznego, zgodnie z polityką Województwa Zachodniopomorskiego oraz państwa.

W przyjętym dokumencie określono 3 cele perspektywiczne, którym przyporządkowano cele operacyjne i dokładne zadania dla nich:

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

**Cel perspektywiczny I. UTRZYMANIE ZABYTEKÓW, JAKO INTEGRALNEGO ELEMENTU KRAJOBRAZU KULTUROWEGO BUDUJĄCEGO ŁAD PRZESTRZENNY WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO****Cele operacyjne:**

- opieka nad zabytkami i krajobrazem kulturowym w dokumentach strategicznych i planistycznych województwa
- integracja opieki nad dziedzictwem, krajobrazem kulturowym i środowiskiem przyrodniczym
- badanie, dokumentowanie i digitalizacja zabytków oraz elementów dziedzictwa
- poprawa materialnego stanu zabytków
- współodpowiedzialność za zabytki i lokalne dziedzictwo
- utrzymanie w dobrym stanie zabytków stanowiących własność województwa zachodniopomorskiego i użytkowanych przez jednostki województwa zachodniopomorskiego

**Cel perspektywiczny II. ZWIĘKSZANIE ATRAKCYJNOŚCI ZABYTEKÓW W PROCESIE AKTYWIZACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I TURYSTYCZNEJ WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO****Cele operacyjne:**

- tworzenie warunków finansowych i organizacyjnych opieki nad zabytkami i dziedzictwem kulturowym regionu
- zwiększanie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości
- tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami

**Cel perspektywiczny III. WZMACNIANIE OTWARTEGO SPOŁECZEŃSTWA POPRZECZ WZROST I POPULARYZACJĘ WIEDZY O ZABYTEKACH I DZIEDZICTWIE KULTUROWYM WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO****Cele operacyjne:**

- wzmocnianie instytucji i organizacji zajmujących się promocją i edukacją regionalną
- edukacja i promocja zabytków i dziedzictwa kulturowego
- wspieranie działań sprzyjających integracji transgranicznej

**4.2.3. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego**

Program opieki nad zabytkami gminy Postomino zgodny jest z wyznaczonymi w planie zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego (uchwała nr XVII/214/20 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 24 czerwca 2020 r.) celami polityki przestrzennej, zasadami ich realizacji oraz przyjętymi w planie kierunkami działań polityki przestrzennej w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

W Planie Zagospodarowania scharakteryzowano poszczególne typy zabytków oraz krajobrazu kulturowego. Szczegółowo określono dziedzictwo kulturowe i podano liczne przykłady, jakie się na niego składają.

W Planie Zagospodarowania wydzielono 21 celów, które zostały podzielone między trzy kategorie: podstawowe cele i kierunki kształtowania polityki przestrzennej województwa, obszary funkcjonalne oraz plan zagospodarowania przestrzennego szczecińskiego obszaru metropolitalnego. Ochrona dziedzictwa i krajobrazu kulturowego znajduje się w pierwszej kategorii.<sup>2</sup>Charakterystyka celu: „Najważniejszym celem jest zahamowanie degradacji obiektów zabytkowych i dóbr kultury współczesnej oraz zachowanie i kształtowanie krajobrazu kulturowego jako cennego elementu kultury, przyczyniającego się do atrakcyjności obszaru, wpływającej na jakość życia mieszkańców i wzrost walorów turystycznych. Ochrona najcenniejszych obiektów i obszarów kulturowo-krajobrazowych przed degradacją oraz ich rewaloryzacja stanowią jedne z najistotniejszych działań budujących ład przestrzenny.”<sup>3</sup> W miejscu tym opisano uwarunkowania kulturowe tej części Polski i określono dwa kierunki, które mają polepszyć sytuację w tym temacie. Pierwszy kierunek: „Zahamowanie degradacji obiektów zabytkowych i dóbr kultury współczesnej, poprawa ich stanu i sposobu wykorzystania” to ustalenia i rekomendacje odnoszące się do poszczególnych zabytków. Z kolei Zalecenia, w ilości dziesięciu odnoszą się w większości do całego terenu województwa. Drugi kierunek: „Obszarowa ochrona obiektów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego” to kilkanaście ustaleń, które nie dotyczą Gminy Postomino. Dla Gminy Postomino jako ochronę krajobrazu kulturowego określono:

- Ochrona cech topografii terenu; ochrona punktów widokowych, sylwet miejscowości, dominant kulturowych oraz miejsc ich ekspozycji; utrzymanie rolniczego charakteru krajobrazu

- Utrzymanie w miarę możliwości funkcji portów i przystani rybackich z właściwymi atrybutami lub nadanie im nowych funkcji, przy jednoczesnym nawiązaniu do ich tradycyjnego wykorzystania; utrzymanie z wody i lądu ekspozycji historycznych dominant zespołów staromiejskich; ochrona i kształtowanie miejscowości nadmorskich poprzez: ochronę tradycyjnej zabudowy miejscowości nadmorskich oraz ochronę przestrzeni publicznej

<sup>2</sup> Także w trzeciej kategorii, ale ona nie odnosi się do Gminy Postomino – przypis Autorki.

<sup>3</sup> Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego, s. 25.

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

W zaleceniach do tego kierunku podkreślono „Uwzględnienie w polityce gmin obszarów zwaloryzowanych jako spełniających kryteria parków kulturowych (PK)”. Dla Gminy Postomino jest to PK32 „Łącko”. Jako inne zalecenia, które można zrealizować za pomocą planowania przestrzennego lub działań programowych uwzględniono dla Gminy Postomino:

- Utrzymanie zasad kompozycji przestrzenno-architektonicznej i jej różnorodności na terenach poszczególnych projektowanych parków kulturowych
- Ochrona elementów kulturowych: obiektów budowlanych, komponowanej zieleni, stanowisk archeologicznych oraz przyrodniczych, tworzących specyfikę obszaru parków kulturowych
- Zakaz wprowadzania na terenach obszarów wyznaczonych pod parki kulturowe elementów i form zagospodarowania degradujących krajobraz
- Utrzymanie zasad kompozycji przestrzenno-architektonicznej i jej różnorodności na terenach potencjalnych parków kulturowych
- Opracowanie i upowszechnianie regionalnych katalogów historycznej zabudowy i zagospodarowania terenu, wdrażanie ich do stosowania przez odpowiednie zapisy w prawie miejscowym
- Studium przebiegu dróg o szczególnych walorach krajobrazowych jako wytyczne do wskazań i budowy systemu turystycznych tras komunikacyjnych regionu
- Uwzględnianie w polityce przestrzennej jednostek samorządu terytorialnego ochrony układów urbanistycznych i ruralistycznych wpisanych i wskazanych do wpisania do rejestru zabytków wraz z obowiązkiem sporządzania dla nich planów miejscowych
- Utrzymanie i eksponowanie otwarc krajobrazowych, punktów widokowych, miejsc ekspozycji wartościowych krajobrazów kulturowych i przyrodniczych
- Ochrona zielonych pierścieni i włączanie średniowiecznych fortyfikacji miejskich do planowanych tras turystycznych
- Inwentaryzacja i waloryzacja zieleni przydrożnej, wprowadzenie zakazu wycinki alejowych obsadzeń drogowych lub obowiązku stosownych kompensacji
- Rewitalizacja zabytkowych układów przestrzennych, urbanistycznych i ruralistycznych

Jako rekomendacje w tym kierunku określono: „Objęcie ochroną układów urbanistycznych i ruralistycznych - przez wpisanie ich do rejestru zabytków (Rp)”. W przypadku Gminy Postomino jest to Rp7. Łącko.

Dla celu nr VII: Wzrost i rozwój gospodarczy, w kierunku 4 „Wspieranie wzrostu gospodarczego poprzez rozwój turystycznego potencjału endogenicznego województwa”

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

zauważono zalecenie nr 16: Tworzenie i rozwój szlaków turystyki kulturowej w oparciu o elementy dziedzictwa kulturowego.

Dla celu nr XII: Racjonalizacja rozwoju gospodarczego i ochrona zasobów w obszarze funkcjonalnym Strefy Przybrzeżnej, w kierunku 1 „Rozwijanie regionalnych specjalizacji w oparciu o ochronę i wykorzystanie endogenicznych potencjałów przyrodniczych i kulturowych” zauważono zalecenie nr 2: Zachowanie morskich przystani rybackich jako nieodzownego elementu dziedzictwa kulturowego i krajobrazowego strefy nadmorskiej.

Dla celu nr XVIII: Ochrona walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego nie określono szczególnych rekomendacji, zaleceń i ustaleń dla Gminy Postomino.

W planie zauważono także ochronę dziedzictwa i krajobrazu kulturowego i powołano się na Regionalny Program Operacyjny WZ 2014-2020, gdzie jest mowa o: „Wsparciu obszaru kultury w województwie zachodniopomorskim poprzez realizację projektów infrastrukturalnych, kluczowych dla rozwoju regionu i państwa, służących rozwojowi kultury i dziedzictwa kulturowego”

W zakresie przedmiotowym Planu zagospodarowania w odniesieniu do dziedzictw kulturowego uwzględnia się ustalenia strategii rozwoju województwa oraz określa się w szczególności: system obszarów chronionych, w tym obszary ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, ochrony uzdrowisk oraz dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. W odniesieniu do dziedzictwa kulturowego zaakcentowano także digitalizacja i udostępnienie zasobów dziedzictwa i kultury

W Planie odnoszono się do obszarów funkcjonalnych, jakie zostały wydzielone w Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030. Jednakże mocno zaznaczono, że obligatoryjnie można stosować się także do obszarów, które zostały zawarte w Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2013. Jednym z obszarów funkcjonalnych, odnoszących się bezpośrednio do dziedzictwa kulturowego jest obszar kształtowania potencjału rozwojowego wymagające programowania działań ochronnych, a w nim obszar ochrony krajobrazów kulturowych. W celu usystematyzowania wiedzy na temat tych obszarów, w toku prac powstał Audyt Krajobrazowy Województwa Zachodniopomorskiego. Dla zobrazowania wyników prac powstała interaktywna mapa ilustrująca wyniki.<sup>4</sup> Dla Gminy Postomino wyznaczono 3 krajobrazy priorytetowe:

- Łącko
- Kompleks leśny wokół wsi Dzierżęcín

<sup>4</sup> Zobacz: [www.audytkrajobrazowy-projekt.rbgp.pl/mapa-krajobrazy.html](http://www.audytkrajobrazowy-projekt.rbgp.pl/mapa-krajobrazy.html) dostęp z dnia 28.08.2024 r.



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

- Plaża i wydmy nadmorskie; Darłówko-Jarosławiec

Na terenie krajobrazu Łącko (kod krajobrazu: 32-313.47-52) w odniesieniu do dziedzictwa kulturowego wyznaczono zadania:

- Ochrona układu ruralistycznego wsi poprzez niedopuszczanie do lokalizowania zabudowy rozpraszanej historyczny układ.

- Utrzymania układu ulic i placów wiejskich z zachowaniem ich historycznego przebiegu, przekrojów, nawierzchni, pierwotnych linii rozgraniczających i linii zabudowy.

- Ochrona historycznych gabarytów, kształtów dachów, elewacji i układu okien budynków przed przekształceniami.

- Utrzymania istniejącej zabudowy oraz zachowanych elementów zagospodarowania terenu o wartościach historycznych lub kulturowych w dobrym stanie technicznym, funkcjonalnym oraz estetycznym.

- Zachowanie istniejących i odtwarzanie charakteru zniekształconych wnętrz krajobrazowych.

- Utrzymanie właściwej kompozycji obiektów budowlanych z ograniczeniem zakresu dopuszczalnych przekształceń w szczególności w elewacji frontowej.

- Zakaz stosowanie ogrodzeń z prefabrykatów betonowych i ogrodzeń z blachy.

- Zakaz lokalizacji obiektów tymczasowych.

- Zachowanie zasadniczych proporcji wysokościowych kształtujących sylwetę (panoramę) wsi ze szczególną ochroną dominanty wieży kościoła.

- Ochrona starodrzewu w szczególności wokół kościoła i wzdłuż ulic.

W zakładce „rekomendacje” dla tego krajobrazu wskazano obszar który powinien zostać objęty formami ochrony zabytków poprzez wpis do rejestru zabytków układu ruralistycznego wsi oraz powołanie parku kulturowego „Łącko” w granicach niniejszego krajobrazu priorytetowego, wsi i otuliny krajobrazowej. Określono również wytyczne dla gminnych aktów planistycznych:

1. Utworzenie parku kulturowego „Łącko”.

2. Ochrona układu ruralistycznego wsi poprzez niedopuszczanie do lokalizowania zabudowy rozpraszanej historyczny układ. Utworzenie wokół wsi otuliny krajobrazowej.

3. Ochrona łąk przed przekształceniami , zasypywaniem, zagospodarowywaniem na inne cele.

4. Utrzymanie układu ulic i placów wiejskich z zachowaniem ich historycznego przebiegu, przekrojów, nawierzchni, pierwotnych linii rozgraniczających i linii zabudowy

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

5. Ochrona historycznych gabarytów, kształtów dachów, elewacji i układu okien budynków przed przekształceniami.

6. Utrzymanie istniejącej zabudowy oraz zachowanych elementów zagospodarowania terenu o wartościach historycznych lub kulturowych w dobrym stanie technicznym, funkcjonalnym oraz estetycznym.

7. Ochrona elewacji budynków historycznych.

8. Stosowanie ociepleń wewnętrznych na budynkach sprzed 1945 r. , lub odtworzenie elewacji po ociepleniu zewnętrznym.

9. Stosowanie ociepleń wewnętrznych w budynkach o widocznej konstrukcji ryglowej

10. Zachowanie zasadniczych proporcji wysokościowych kształtujących sylwetę (panoramę) wsi ze szczególną ochroną dominanty wieży kościoła.

11. Zakaz stosowania betonowych ogrodzeń od strony ulicy.

12. Ograniczenie zabudowy do uzupełnień luk w istniejącej zabudowie wsi przy istniejącej

13. Ochrona walorów ekspozycji krajobrazu poprzez zakaz zabudowy terenów oraz przeciwdziałanie zarastaniu roślinnością wysoką, w szczególności wskazanych w załączniku graficznym nr IV b, tj.: a) ekspozycji kościoła w Łacku w z drogi powiatowej 3729Z, b) ekspozycji wsi Łacko z drogi Korlino - Łacko

Na terenie krajobrazu Kompleks leśny wokół wsi Dzierżęcín (kod krajobrazu:32-313.43-20) w odniesieniu do dziedzictwa kulturowego wyznaczono zadania:

- Ograniczenie możliwości wznoszenia nowej zabudowy mieszkaniowej do obszaru zwartej zabudowy miejscowości Dzierżęcín

- Lokalizacja nowej zabudowy mieszkaniowej jako budynki uwzględniające lokalne formy architektury zgodnie z rekomendacjami zawartymi w części IV a.

- Ochrona historycznych gabarytów, kształtów dachów, elewacji i układu okien budynków przed przekształceniami.

- W budynkach historycznych ceglanych lub tynkowanych posiadających dekoracje fasadowe stosowanie ociepleń wewnętrznych lub odtworzenie elewacji po ociepleniu zewnętrznym.

- Zachowanie niezabudowanych terenów otwartych.

- Niewskazana jest lokalizacja farm fotowoltaicznych w granicach krajobrazu.

W zakładce „rekomendacje” dla tego krajobrazu wskazano obszar który powinien zostać objęty formami ochrony zabytków poprzez wpis do rejestru zabytków układu ruralistycznego wsi Dzierżęcín, oraz wybranych zagród. Określono również wytyczne dla gminnych aktów planistycznych:

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

1. Przeciwdziałanie rozpraszaniu się zabudowy poprzez ograniczenie możliwości wznoszenia nowej zabudowy mieszkaniowej do obszaru zwartej zabudowy miejscowości Dzierżęcin.

2. Nowe budownictwo jako uzupełnienie istniejących struktur osadniczych, w formie zabudowy rekomendowanej w części IVa.

3. Ochrona historycznych gabarytów, kształtów dachów, elewacji i układu okien budynków przed przekształceniami.

4. W budynkach historycznych ceglanych lub tynkowanych posiadających dekoracje fasadowe stosowanie ociepleń wewnętrznych lub odtworzenie elewacji po ociepleniu zewnętrznym.

5. Zaleca się wykluczenie możliwości lokalizacji farm fotowoltaicznych w granicach krajobrazu.

Na terenie krajobrazu Plaża i wydmy nadmorskie; Darłówko-Jarosławiec (kod krajobrazu:32-313.47-24) w odniesieniu do dziedzictwa kulturowego wyznaczono zadania:

- ograniczenie liczby lokalizowanych na plaży tymczasowych obiektów budowlanych
- ujednolicenie form oraz kolorystyki lokalizowanych w pasie wybrzeża tymczasowych obiektów budowlanych i obiektów małej architektury

#### **4.2.4. Strategia Rozwoju Powiatu Sławieńskiego do 2030 roku**

Strategia Rozwoju Powiatu Sławieńskiego do 2030 roku przyjęta została Uchwałą Nr XLV/VI/385/24 Rady Powiatu w Sławnie z dnia 28 lutego 2024 r.

W dokumencie tym scharakteryzowano poszczególne strategie gmin, jakie wchodzą w jej skład, m.in. gminy Postomino. Badanie strategii rozwoju gmin powiatu sławieńskiego odnosi się do ich relacji z działaniami na szczeblu powiatowym oraz do możliwości współpracy z innymi gminami w obrębie powiatu. Następnie zdiagnozowano kapitał rozwojowy powiatu. Rozwój powiatu zależy od czynników lokalnych (wewnętrznych) oraz zewnętrznych. Wewnętrzne czynniki rozwoju określane są również jako kapitały rozwojowe, do których najczęściej zalicza się:

-Dziedzictwo kulturowe, czyli związki (kulturowe, tożsamościowe, społeczne i ekonomiczne) ludzi z miejscem, w którym funkcjonują. Dziedzictwo kulturowe zawiera w sobie:

- dziedzictwo materialne: zabytki nieruchome, zabytki ruchome, muzea i muzealia, archiwalia, zasoby biblioteczne oraz krajobraz kulturowy,
- dziedzictwo niematerialne: tradycje, zwyczaje, przekazy ustne, język, sztuki widowiskowe i tradycje muzyczne, praktyki społeczno-kulturowe, wiedza i praktyki

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

dotyczące przyrody i wszechświata, a także wiedza i umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym.

W tym kontekście istotne jest, że lokalne warunki rozwoju zależą od uwarunkowań historycznych, takich, jak dotychczasowa ścieżka rozwojowa, tożsamość i dziedzictwo kulturowe, położenie geopolityczne, klimat, zasoby przyrodnicze.

- kapitał społeczny
- kapitał naturalny
- kapitał finansowy
- kapitał materialny
- kapitał intelektualny
- kapitał ludzki

W przypadku dziedzictwa kulturowego opisano dość dokładnie sytuację przesiedleńczą, co w znacznym stopniu zmieniło sytuację kulturową tej części Polski. Następnie określono, że w powiecie największym dobrem kulturowym jest muzeum Zamek Książąt Pomorskich w Darłowie i dla niego wprowadzono Program 2.2.4. – Zamek Inspiracji. Ogólna konkluzja jest jednak taka, że mimo posiadania cennych zasobów dziedzictwa kulturowego oraz organizowania interesujących wydarzeń kulturalnych, wskaźnik atrakcyjności kulturowej powiatu sławieńskiego w porównaniu z resztą kraju nie jest wysoki.

Obecnie powiat nie posiada własnego Programu Opieki nad Zabytkami.

## **5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego**

### **5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy**

Gminny program opieki nad zabytkami dla gminy Postomino jest spójny z aktami prawa miejscowego i innymi dokumentami sporządzonymi na szczeblu gminy, które wyznaczają główne kierunki i cele rozwoju. Kluczowe zadania polityki gminy w odniesieniu do ochrony dziedzictwa kulturowego zostały uwzględnione w następujących dokumentach:

- Strategia rozwoju gminy Postomino na lata 2016-2025
- Program współpracy Gminy Postomino na rok 2024 z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na rzecz mieszkańców Gminy Postomino
- Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Postomino
- Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

- Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Postomino na lata 2016-2025
- Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

**Strategia rozwoju gminy Postomino na lata 2016-2025**

Strategia rozwoju gminy Postomino na lata 2016-2025 została przyjęta uchwałą nr XXXII/323/17 Rady Gminy Postomino z dnia 21 czerwca 2017 r.

W Wizji określono gminę Postomino jako nadmorską gminę o atrakcyjnym położeniu względem centrów gospodarczych i kulturalnych regionu, z dobrymi połączeniami komunikacyjnymi. Dzięki licznym walorom przyrodniczym oraz rozwiniętej infrastrukturze, gmina oferuje dogodne warunki do zamieszkania, spędzania wolnego czasu, wypoczynku, rekreacji oraz prowadzenia działalności gospodarczej.

W Strategii omówiono dokumenty strategiczno – planistyczne obowiązujące w województwie zachodniopomorskim i powiecie sławieńskim i omówiono wybrane zapisy w dokumentach określających kierunki i cele rozwoju województwa zachodniopomorskiego oraz powiatu sławieńskiego jako determinanty planowania strategicznego w gminie Postomino. Następnie przedstawiono rys historyczny gminy, gdzie w dużej mierze skupiono się na walorach zabytków archeologicznych. Scharakteryzowano poszczególne wsie w obrębie gminy. Jako walory kulturowe przedstawiono obiekty ujęte w rejestrze zabytków oraz te uwzględnione w ewidencji zabytków. Na tym obszarze zachowało się tradycyjne budownictwo ludowe Pomorza o konstrukcji szachulcowej. Na terenie gminy ochroną prawną są objęte obiekty wpisane do rejestru zabytków, w tym zarówno zabytki ruchome, takie jak rzeźby, chrzcielnice, krucyfiksy, ołtarze, dzwony znajdujące się w kościołach, jak i zabytki nieruchome, takie jak kościoły, cmentarze, parki oraz obiekty archeologiczne. W następnie wykazano kilkanaście Stowarzyszeń oraz Fundację, o różnym charakterze, które jako cele działania mają m.in. kultywowanie tradycji związanych z terenem zamieszkania, kulturę, sztukę, ochronę dóbr kultury i dziedzictwa narodowego, działanie na rzecz integracji i rozwoju lokalnego środowiska społecznego poprzez wspieranie inicjatyw społecznych w następujących obszarach: kultura, oświata, edukacja, ochrona środowiska, prawa człowieka, ochrona zdrowia, rozwój regionalny i lokalny, pomoc społeczna oraz inne, zbliżone, nawiązujące do wspierania ochrony i kultywowania lokalnego dziedzictwa kulturowego.

Ze względu na to, że Strategia była opracowywana na lata 2016-2025 jest dość mocno już nieaktualna, przynajmniej w ciągu ostatnich lat, które zarówno dla samej gminy, jak i Polski, Europy i Świata była przeplatana wieloma zdarzeniami o charakterze negatywnym (Pandemia, wojna w Ukrainie). Już podczas jej opracowywania zauważano spadek wydatków na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego. W analizie SWOT zauważono, że mocną

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

stroną gminy są: szlaki kulturowe, budowanie wartości kulturowych przez liczne organizacje pozarządowe, duża ilość stowarzyszeń o profilu kulturalnym i sportowym, działalność Centrum Kultury i Sportu, oferta kulturalna Biblioteki Publicznej. Wśród słabych stron zauważono sezonowość wydarzeń kulturalnych. Jako szanse dla gminy podkreślono kolejne pomysły (projekty) na wydarzenia kulturalne w partnerstwie z innymi gminami. Niemniej jednak infrastruktura kulturalna oraz społeczno-publiczna gminy wymaga dalszych inwestycji. Istniejące Centrum Kultury i Sportu spełnia potrzeby mieszkańców gminy, zwłaszcza w najbliższej okolicy. Jednak wciąż istnieje problem mniejszych miejscowości, gdzie brakuje świetlic lub ich stan techniczny utrudnia realizację planów kulturalnych.

Celami szczegółowymi Strategii rozwoju gminy Postomino są:

- Podniesienie jakości usług w obiektach użyteczności publicznej,
- Podejmowanie działań na rzecz poprawy bezpieczeństwa i porządku publicznego na terenie gminy Postomino,
- Podjęcie działań w zakresie poprawy gospodarki mieszkaniowej i rozwoju różnych form budownictwa mieszkaniowego na terenie gminy Postomino,
- Budowanie zintegrowanego systemu wsparcia zapobiegającego kryzysom w rodzinie oraz wzmacniającego pozycję dziecka,
- Działania na rzecz stworzenia zintegrowanego systemu wsparcia i aktywizacji osób niepełnosprawnych,
- Podejmowanie działań na rzecz wsparcia seniorów w ich integracji i pełnym dostępie do oferty edukacyjnej, kulturalnej, usług zdrowotnych, rekreacji i wypoczynku,
- Aktywizowanie grup zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- Tworzenie podstaw dla rozwoju współpracy z organizacjami pozarządowymi,
- Podejmowanie działań dla podniesienia jakości ochrony środowiska w gminie Postomino,
- Stworzenie warunków do rozwoju różnych form turystyki na terenie gminy Postomino,
- Podwyższenie jakości oferty gminy w zakresie rekreacji i wypoczynku,
- Podejmowanie działań w zakresie zwiększania jakości oferty edukacyjnej i dostosowania jej do potrzeb jej beneficjentów i rynku pracy
- Tworzenie warunków dla dalszego rozwoju gospodarczego gminy,
- Podejmowanie działań w zakresie promocji gminy,
- Tworzenie warunków na rzecz kompatybilności wszystkich zamierzeń gospodarczych i społecznych z warunkami określonymi przestrzenią gminy,
- Podejmowanie działań w kierunku polepszenia standardu i jakości komunikacyjnej na terenie gminy Postomino,

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

- Podjęcie działań w kierunku rewitalizacji i przebudowy obiektów komunalnych na terenie gminy,
- Intensywne działania w zakresie przebudowy i rozbudowy infrastruktury technicznej gminy,
- Podjęcie działań w zakresie poprawy gospodarki mieszkaniowej i rozwoju różnych form budownictwa mieszkaniowego na terenie gminy Postomino

Dla poszczególnych celów wyznaczono po kilka kierunków działań. Dla celu: Podwyższenie jakości oferty gminy w zakresie rekreacji i wypoczynku jako jedno z działań zaproponowano budowę, przebudowę i doposażenie istniejących obiektów służących upowszechnianiu różnych form oferty kulturalnej.

**Program współpracy Gminy Postomino na rok 2024 z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na rzecz mieszkańców Gminy Postomino**

Program współpracy Gminy Postomino na rok 2024 z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na rzecz mieszkańców Gminy Postomino został przyjęty uchwałą nr LXVIII/598/23 Rady Gminy Postomino z dnia 8 listopada 2023 roku.

Głównym celem współpracy Gminy z organizacjami jest realizacja zadań publicznych, rozwój społeczeństwa obywatelskiego oraz lepsze zaspokajanie potrzeb społecznych we współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami określonymi w art. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku. Współpraca Gminy z organizacjami opiera się na zasadach pomocniczości, suwerenności stron, partnerstwa, efektywności, uczciwej konkurencji oraz przejrzystości. Współpraca między Gminą a organizacjami będzie realizowana przede wszystkim poprzez:

1) zlecanie realizacji zadań publicznych na zasadach określonych w ustawie, w ramach organizowanych otwartych konkursów ofert, które może mieć formy:

a) powierzania wykonywania zadań publicznych wraz z udzieleniem dotacji na finansowanie ich realizacji;

b) wspierania wykonywania zadań publicznych, wraz z udzieleniem dotacji na dofinansowanie ich realizacji; 2) zlecanie realizacji zadań publicznych z pominięciem otwartego konkursu ofert, zgodnie z przepisami określonymi w art. 19 a ustawy;

3) dofinansowanie wkładu własnego organizacji do projektów współfinansowanych ze środków funduszy europejskich i innych źródeł zewnętrznych, a służące realizacji zadań publicznych gminy;



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

4) współpracę w zakresie pozyskiwania środków finansowych z innych źródeł poprzez informowanie o możliwości ich uzyskania;

5) konsultowanie z organizacjami projektów aktów normatywnych w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji;

6) tworzenie w miarę potrzeb wspólnych zespołów o charakterze doradczym i inicjatywnym, złożonych z przedstawicieli organizacji oraz przedstawicieli Gminy;

7) nieodpłatne udostępnianie, w miarę możliwości, pomieszczeń i sprzętu;

8) promowanie przez Gminę działalności organizacji i pomoc w tworzeniu jej dobrego wizerunku na stronie internetowej Gminy;

9) wspólne rozpoznawanie potrzeb społeczności lokalnej i wspólne wspieranie działań służących zaspokojeniu potrzeb;

10) doradztwo prawne w zakresie działalności statutowej;

11) pomoc w nawiązywaniu kontaktów;

12) wzajemne informowanie się o planowanych kierunkach działalności;

13) zawieranie umów partnerskich w celu realizacji wspólnych przedsięwzięć;

14) organizowanie szkoleń, które podnoszą kompetencje i określają sferę zadań publicznych;

15) gmina w miarę posiadanych środków może udzielać pożyczek organizacjom na realizację zadań ze sfery pożytku publicznego przy współudziale środków Unii Europejskiej lub innych środków pomocowych, w tym budżetowych. Szczegółowe zasady udzielania pożyczek zostaną określone Zarządzeniem Wójta Gminy Postomino

Priorytetowe zadania w zakresie współpracy Gminy z organizacjami pozarządowymi to:

1) wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej i sportu;

2) ochrona zdrowia;

3) kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury i dziedzictwa narodowego, wspieranie i rozwój kultury i sztuki;

4) rekreacja i turystyka, w tym rozwój terenów rekreacyjnych i akwakultury

**Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Postomino – OBECNIE GMINA JEST W TRAKCIE TWORZENIA NOWEGO STUDIUM<sup>5</sup>**

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy

<sup>5</sup> Przypis Autorki. Dane na dzień 12.11.2024 r.

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

Postomino zostało przyjęte uchwałą nr XV/123/96 Rady Gminy Postomino z dnia 5 stycznia 1996 r.

W ciągu tych wszystkich lat, od jego uchwalenia, doszło do wielokrotnych zmian, a w ostateczności do prac nad nowym Studium. Ostatnia zmiana to uchwała nr LVIII/509/23 z dnia 08 lutego 2023 roku.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy jest dokumentem określającym politykę przestrzenną gminy a także koordynujący działania samorządu lokalnego w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym gminy.

Studium, jako wewnętrzny dokument władz samorządowych nie jest aktem prawa miejscowego i nie stanowi podstawy do wydawania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, a także nie przesądza o użytkowaniu terenów. Ustalenia Studium zgodnie z ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym są wiążące dla organów gminy przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, które nie mogą być sprzeczne z zapisami Studium.

Studium określa zasady i kierunki ochrony dziedzictwa kulturowego, zabytków i dóbr kultury współczesnej. Na terenie gminy Postomino występują następujące rodzaje obiektów wymagających ochrony konserwatorskiej:

- obiekty architektury i założenia oraz układy ruralistyczne;
- zabytki archeologiczne (stanowiska archeologiczne na terenie gminy Postomino w ramach archeologicznego zdjęcia Polski);
- parki i cmentarze

W rozdziale 3. „Ocena stanu zainwestowania”, pkt. 3.1.2.1. „Stan środowiska kulturowego” wymieniono obiekty zabytkowe na terenie gminy. W pkt. 3. „Zabytki archeologiczne” przedstawiono zasady ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych. Podzielono je na dwie strefy:

- Strefa bezwzględnej ochrony archeologicznej „W”
- Strefa względnej ochrony archeologicznej „OW”

W następstwie prac nad Audytem Krajobrazowym wydzielono na terenie województwa 15 typów krajobrazów. Na terenie gminy Postomino zakwalifikowano 3 krajobrazy. Zostały one wyżej scharakteryzowane. W odniesieniu do zmian w PZPWZ dla obrębu Nacmierz określono poniższe warunki ochrony dziedzictwa kulturowego:

- ochrona walorów wskazanych obszarów kulturowo-krajobrazowych (OKK17, OKK30), w tym zachowanie ich charakterystycznych cech kulturowych i krajobrazowych w

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

drodze łącznego stosowania przepisów dotyczących ochrony zabytków, krajobrazu i środowiska przyrodniczego oraz poprzez:

- kształtowanie nowej zabudowy w nawiązaniu do lokalnej tradycji budowlanej
- ujednolicenie i dostosowanie elementów małej architektury płotów, ogrodzeń, nawierzchni ciągów pieszych do lokalnej tradycji budowlanej,
- poprzedzenie lokalizacji obiektów wielkokubaturowych i dominant wysokościowych analizami wpływu tych inwestycji na krajobraz, w celu minimalizacji negatywnego oddziaływania,
- utrzymanie i eksponowanie otwarc krajobrazowych, punktów widokowych, miejsc ekspozycji wartościowych krajobrazów kulturowych i przyrodniczych.

Jeśli chodzi o ogólne zasady ochrony wartości kulturowych, podjęto poniższe ustalenia:

Dla terenów, dla których ustalono obowiązek opracowania planów miejscowych, zależnie od występowania wartości kompozycyjnych oraz stopnia zachowania historycznej substancji w stosunku do istniejącego zainwestowania należy ustalić strefy ochrony konserwatorskiej:

„B” - strefę ochrony zachowanych elementów zabytkowych,

„K” - strefę ochrony krajobrazu,

„E” - strefę ekspozycji obiektów zabytkowych,

„OW” - strefę obserwacji archeologicznych,

„W” - strefa bezwzględnej ochrony archeologicznej - obejmuje stanowiska wpisane do rejestru i przewidziane do wpisu do rejestru wraz z ich strefami ochrony konserwatorskiej. Obiekty do bezwzględnego zachowania. Na tych obiektach obowiązuje zakaz wykonywania jakichkolwiek prac ziemnych, budowlanych, leśnych czy porządkowych bez zgody potwierdzonej wydanym przez WKZ zezwoleniem.

„OW” - strefa względnej ochrony archeologicznej - obejmuje obszary, gdzie ich użytkowanie i zainwestowanie należy poprzedzić badaniami archeologicznymi, ratowniczymi, sondażowymi czy wykopaliskowymi. Z zastrzeżenia tego wyłączone jest użytkowanie rolnicze, ale bez prowadzenia głębokiej orki oraz upraw sadowniczych i sadzenia lasu. W związku z tym należy:

a) na etapie opracowania planu miejscowego uzyskać opinię WKZ w zakresie spełnienia wymogów konserwatorskich

b) na etapie decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu wystąpić do

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

WKZ o określenie konieczności wykonania badań archeologicznych, których koszt na ustalonych stanowiskach archeologicznych ponoszą zainteresowani.

W obrębach Jarosławiec, Rusinowo, Jezierzany, Łącko, Nacmierz, Bylica, Dzierżęcín, Postomino, Pieńkowo, Chudaczewo, Staniewice, Kanin, Marszewo, Pieszcz, Pałowo, Tyń, Wszedzień i Złakowo ustala się strefy ochrony archeologiczno- konserwatorskiej:

- a) „WI” pełnej ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych,
- b) „WII” częściowej ochrony stanowisk archeologicznych,
- c) „WIII” ograniczonej ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych,
- d) „A” pełnej ochrony zachowanych układów przestrzennych,
- e) „B” ochrony układów przestrzennych lub ich fragmentów,
- f) „K” ochrony krajobrazu,
- g) „E” ochrony ekspozycji, oznaczone w załączniku graficznym do niniejszej uchwały.

W granicach strefy pełnej ochrony stanowisk archeologicznych „WI” obowiązuje:

- zakaz wszelkiej działalności inżynierskiej, budowlanej i innej związanej z pracami ziemnymi
- zachowanie istniejącego układu topograficznego wraz z obiektem ujętym w ewidencji,
- w przypadku podjęcia jakiejkolwiek działalności na terenie objętym granicami strefy, a wynikającej ze sposobu użytkowania terenu obowiązuje występowanie o szczegółowe wytyczne do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

W granicach strefy częściowej ochrony stanowisk archeologicznych „WII” obowiązuje:

- zachowanie stanowisk ujętych w ewidencji konserwatorskiej,
- obowiązek uzgadniania i opiniowania wszelkich poczynąń inżynierskich, budowlanych i innych przez służbę ochrony zabytków,
- w przypadku podjęcia decyzji o realizacji inwestycji obowiązuje przeprowadzenie badań ratunkowych, poprzedzających proces przygotowania inwestycji,
- rozpoczęcie prac ziemnych związanych z realizacją inwestycji uzależnia się od uzyskania stosownego pozwolenia od służby ochrony zabytków.

W granicach strefy ograniczonej ochrony stanowisk archeologicznych „WIII” obowiązuje:

- nakaz prowadzenia interwencyjnych badań archeologicznych w przypadku

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

podejmowania prac ziemnych;

- współdziałanie w zakresie zamierzeń inwestycyjnych i innych związanych z pracami ziemnymi z odpowiednim organem ds. ochrony zabytków;

- przeprowadzenie archeologicznych badań ratunkowych na terenie objętym realizacją prac ziemnych, na zasadach określonych przepisami szczególnymi dot. ochrony zabytków.

W strefie A - pełnej ochrony zachowanych układów przestrzennych lub ich fragmentów, ścisłej ochronie podlegają:

- historyczna kompozycja funkcjonalno-przestrzenna obszaru,
- zabytkowa zabudowa i inne elementy zagospodarowania.

Ustala się warunki ochrony:

- obowiązuje zachowanie i konserwacja historycznego układu przestrzennego oraz zabudowy o walorach zabytkowych (wpisanych do rejestru lub ujętych w ewidencji);

- wszelka działalność wymaga zezwolenia wojewódzkiego konserwatora.

W strefie B - ochrony układów przestrzennych lub ich części w obrębie, których dominuje historyczne rozplanowanie i zabudowa o regionalnych lub lokalnych wartościach kulturowych ochronie podlega: (m.in. zachowanymi historycznymi nawierzchniami),

- linie zabudowy jej rozplanowanie (usytuowanie budynku mieszkalnego, obiektów gospodarczych),

- formy architektoniczne zabudowy mieszkalnej i gospodarczej (w tym gabaryty wysokościowe, formy dachów, tradycyjnie stosowany materiał budowlany),

- mała architektura: ogrodzenia, latarnie, i in.

- zielen komponowana w postaci alejowych lub szpalerowych obsadzeń ulic i in.

Ustala się warunki ochrony:

- zachowanie, konserwacja i rewitalizacja zasadniczych w/w elementów zagospodarowanie wsi;

- usunięcie lub przebudowanie obiektów kolidujących z historycznym układem i lokalną architekturą;

- dostosowanie nowych obiektów do historycznej kompozycji przestrzennej i architektury dominującej w miejscowości; w przypadku budowy nowych obiektów w obrębie strefy należy nawiązywać do form i gabarytów zabudowy tradycyjnie występującej we wsi;

- uzgadnianie wszelkich działań na podstawie dokumentacji projektowej z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

W strefie K - ochrony krajobrazu związanego z historycznym układem przestrzennym lub występującej autonomicznie, jako wartościowy krajobraz ukształtowany w wyniku działalności człowieka ochronie podlega:

- historyczna granica założeń zieleni komponowanej,
- rozplanowanie i skład gatunkowy zieleni, rozplanowanie dróg i ścieżek,
- mała architektura, tj. ogrodzenia, bramy, i in.
- układ kwater cmentarnych, zabytki sepulkralne (nagrobki, ogrodzenia, urządzenia cmentarne)

Ustala się warunki ochrony:

- zachowanie, konserwacja i rewaloryzacja w/w elementów gospodarstw, założeń zieleni;
- wyłączenie spod zabudowy terenów parków i cmentarzy, z dopuszczeniem zabudowy w miejscu zniszczonych obiektów lub w miejscu uzgodnionym z wojewódzkim konserwatorem zabytków na podstawie projektu rewaloryzacji parku;
- oznakowanie cmentarzy, jako historycznego miejsca pochówków, ewentualne przeniesienie zagrożonych zabytków sepulkralnych do lapidarium
- uzgadnianie dokumentacji projektów, i wszelkich prac (porządkowych, rewaloryzacji) z wojewódzkim konserwatorem zabytków, w odniesieniu do obszarów wpisanych do rejestru zabytków na wszelkie prace wymagane jest zezwolenie WKZ.

W strefie E - ochrony ekspozycji historycznego zespołu lub jego dominant/dominanty, obejmująca tereny umożliwiające widok na panoramy i dominanty z ustalonych kierunków widokowych ochronie podlega teren stanowiący zabezpieczenia widoku na zabytek.

Ustala się warunki ochrony;

- wyłączenie terenu spod zabudowy zakłócającej wgląd na zabytkowy obiekt,
- w przypadku planowanej lokalizacji obiektów kubaturowych lub liniowych wymagane opracowanie studium ekspozycji,
- uzgadnianie z wojewódzkim konserwatorem zabytków wszelkich działań inwestorskich związanych z zabudową w strefie.

Obiekt wpisane do rejestru zabytków i wytypowane do wpisu (rejestr prowadzi wojewódzki konserwator zabytków) podlegają ochronie w zakresie:

- formy architektonicznej obiektu we wszystkich jej elementach (wysokość, forma

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

dachu, kompozycja elewacji wraz z detalem architektonicznym i stolarką, materiał budowlany),

- funkcji obiektu, której ewentualna zmiana wymaga zgody wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Ustala się warunki ochrony:

- trwałe zachowanie formy architektonicznej o substancji budowlanej obiektu wpisanego do rejestru zabytków,

- utrzymanie otoczenia obiektu zabytkowego zgodnie z historycznym zagospodarowaniem (np. cmentarza w otoczeniu kościoła),

- wszelkie zmiany w obiekcie zabytkowym wymagają zezwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Obiekty w gminnej ewidencji zabytków podlegają ochronie w zakresie:

- forma architektoniczna obiektu (gabaryty wysokościowe, forma dachu i rodzaj pokrycia, kompozycja i wystrój elewacji, forma stolarki okiennej i drzwiowej).

Ustala się warunki:

- utrzymanie tradycyjnej kompozycji architektonicznej obiektu,
- opiniowanie przez wojewódzkiego konserwatora zabytków działań mających wpływ na wygląd obiektu,

- pracowanie dokumentacji konserwatora obiektu w przypadku jego rozbiórki.

W obrębie ewidencyjnym Jarosławiec znajdują się:

- budynki ujęte w gminnej ewidencji zabytków (stan na dzień 31.08.2020 r.): budynki mieszkalne przy ul. Bałtyckiej 99, Bałtyckiej 105, Leśnej 3, Nadmorskiej 5, Nadmorskiej 13, Nadmorskiej 15, Nadmorskiej 21, Nadmorskiej 29, Rybackiej 3 i Słonecznej 1. Gminna ewidencja zabytków winna być aktualizowana zgodnie z przepisami o ochronie zabytków. W związku z powyższym przedstawiony wykaz budynków jest jedynie informacyjny i nie stanowi ustalenia studium.

- zespół latarni morskiej przy ul. Szkolnej 1, wpisany do rejestru zabytków woj. zachodniopomorskiego pod numerem 320/1-3, decyzją z dn. 30.08.1993r. o sygn. PSOZ-I-5340/43/93,

Zarząd Województwa Zachodniopomorskiego zgłosił następujące zalecenia i ustalenia wynikające ze zmiany PZPWZ dla obrębu Jarosławiec: Cel V. Ochrona dziedzictwa i krajobrazu kulturowego: Kierunek 2: Obszarowa ochrona obiektów dziedzictwa i krajobrazu



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

kulturowego. Ustalenie: ochrona walorów wskazanych obszarów kulturowo-krajobrazowych (OKKI 7, OKK 30), w tym zachowanie ich charakterystycznych cech kulturowych i krajobrazowych w drodze łącznego stosowania przepisów dotyczących ochrony zabytków, krajobrazu i środowiska przyrodniczego oraz poprzez:

- f) ochronę historycznego układu siatki ulic, przestrzeni publicznych, linii zabudowy, gabarytów i formy obiektów budowlanych,
- g) uszanowanie lokalnych tradycji budowlanych, w zakresie używanych materiałów, technik i tradycji budowlanych, podczas remontów; renowacji, adaptacji, rozbudowy itp.
- h) kształtowanie nowej zabudowy w nawiązaniu do lokalnej tradycji budowlanej,
- i) ujednolicenie i dostosowanie elementów małej architektury, płotów, ogrodzeń, nawierzchni ciągów pieszych do lokalnej tradycji budowlanej,
- j) ochronę sylwety miejscowości.

Ponadto dla OKK 17 (Kraina w Kratę) Zarząd Województwa Zachodniopomorskiego wniósł o ochronę cech topografii terenu; ochronę punktów widokowych, sylwet miejscowości, dominant kulturowych oraz miejsc ich ekspozycji; utrzymanie rolniczego charakteru krajobrazu. Dla OKK 30 (Zachodniopomorski Pas Nadmorski) Zarząd Województwa Zachodniopomorskiego wniósł w miarę możliwości o ochronę funkcji portów i przystani rybackich z właściwymi atrybutami lub nadanie im nowych funkcji, przy jednoczesnym nawiązaniu do ich tradycyjnego wykorzystania; utrzymanie z wody i lądu ekspozycji historycznych dominant zespołów staromiejskich, ochronę i kształtowanie miejscowości nadmorskich poprzez: ochronę tradycyjnej zabudowy miejscowości nadmorskich oraz ochronę przestrzeni publicznej.

Ze względu na znaczącą degradację historycznej zabudowy wsi Jarosławiec, w tym znaczące przekształcenia zagród, a w wielu przypadkach wyburzenia ostańców zabudowy ruralistycznej z przełomu XIX i XX wieku oraz w związku z dopuszczeniem w obowiązujących planach miejscowych współczesnej zabudowy górującej ponad zabytkową zabudową i z nią kontrastującej, przyjmuje się następujące ustalenia w zakresie ochrony środowiska kulturowego, wynikające ze zmiany PZPWZ dla obrębu Jarosławiec (zgodnie z rysunkiem zmiany studium tereny zainwestowane oraz obszar rozwojowy wsi Jarosławiec, należące do obszaru OKK 30 - Zachodniopomorskiego Pasa Nadmorskiego):

- a) zachowanie w sylwecie wsi Jarosławiec widocznej dominanty w postaci zabytkowej latarni morskiej przy ul. Szkolnej 1, wpisanej do rejestru zabytków woj. zachodniopomorskiego,

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

b) zachowanie i ochronę istniejących punktów widokowych z przestrzeni publicznych, znajdujących się nad klifem morskim (ulice, place i ciągi piesze w rejonie ul. Leśnej, Nadmorskiej i Rybackiej),

c) ochronę historycznego układu ulic i placów wsi Jarosławiec, tworzących atrakcyjną sieć przestrzeni publicznych,

d) ochronę z dopuszczeniem harmonijnej przebudowy i rozbudowy ostańców zabytkowej zabudowy ruralistycznej, ujętych w gminnej ewidencji zabytków,

e) ochronę przystani rybackiej w Jarosławcu z właściwymi atrybutami lub nadanie jej nowych funkcji, przy jednoczesnym nawiązaniu do jej tradycyjnego wykorzystania.

Poza istniejącą i planowaną zabudową wsi Jarosławiec dominują tereny rolnicze i leśne (należące do OKK 17 – Kraina w kratę). Dla terenów tych przyjmuje się następujące ustalenia w zakresie ochrony środowiska kulturowego, wynikające ze zmiany PZPWZ dla obrębu Jarosławiec: utrzymanie rolniczego charakteru krajobrazu, przy czym dopuszcza się realizację elektrowni fotowoltaicznych, które nie zaburzają sylwety wsi Jarosławiec, a jednocześnie będą realizowane z poszanowaniem walorów środowiskowych Obszaru Chronionego Krajobrazu „Pas Pobreża na zachód od Ustki”.

**Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych**

Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, zgodnie z § 4 ust. 2 Rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. nr 212, poz. 2153), wydanego na podstawie art. 88 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, opracowuje wójt (burmistrz, prezydent miasta). Plan ten podlega uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz właściwym terenowym organem obrony cywilnej na obszarze powiatu. Jak wskazuje § 3 ust. 3 pkt 1-3 i ust. 5 cyt. Rozporządzenia plan ochrony zabytków zawiera w szczególności informacje niezbędne do realizacji prac przygotowawczych oraz sprawnego koordynowania i zarządzania ochroną w poszczególnych etapach działania, wykaz osób uprawnionych do podejmowania decyzji i kierowania ochroną, wyszczególnienie sposobów przepływu informacji na wszystkich stopniach zarządzania. Dokument ten sporządzany jest według instrukcji przygotowania i realizacji planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, stanowiącej załącznik do wskazanego Rozporządzenia.

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

Gmina Postomino posiada gminny plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowany w 2005 r. Plan ten jest corocznie aktualizowany.

**Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Postomino na lata 2016-2025**

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Postomino na lata 2016-2025 został przyjęty uchwałą nr XXXI/322/17 Rady Gminy Postomino z dnia 1 czerwca 2017 r. W Programie nastąpiły zmiany, które zawarto w zmianie ww Uchwały z dnia 5 lutego 2018 roku – Uchwała nr XL/403/18.

W Programie tym zauważono wartość magazynu zbożowego we wsi Pieńkowo. Proponowano rewitalizację tego obiektu. Niestety, budynek został rozebrany.

W pozostałej części Planu nie ma odniesień do dziedzictwa kulturowego.

**Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego**

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz z aktami wykonawczymi określa przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wraz z aktami prawnymi określa procedurę sporządzania i zakres merytoryczny miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Obie te ustawy wraz z ww. aktami dają narzędzie ochrony zabytków – miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego (MPZP). Ustawy te stanowią także podstawę uczestnictwa wojewódzkiego konserwatora zabytków w procedurze sporządzania miejscowych planów.

Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków w MPZP dotyczy nie tylko konkretnych obiektów i obszarów zabytkowych, lecz także wszelkich aspektów zagospodarowania przestrzennego ustalanego w planie dla całego obszaru opracowania.

Zgodnie z treścią art. 18 i art. 19 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się m.in. przy sporządzaniu MPZP. W planach w szczególności:

- 1) uwzględnia się ustalenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami;
- 4) uwzględnia się ochronę:
  - zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia,

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

- innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
- parków kulturowych;
- 5) uwzględnia się ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami;
- 6) w zależności od potrzeb, ustala się strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Zgodnie z powyższym MPZP gminy Postomino jako akt prawa miejscowego stanowi podstawę planowania przestrzennego. Ma on wiążące i nadrzędne znaczenie dla gospodarki nieruchomościami. Ustalenia dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego i krajobrazu w MPZP powinny sprzyjać ochronie otoczenia zabytków przed zbyt intensywną działalnością gospodarczą oraz umożliwić uniknięcie inwestycji, które mogłyby zubożyć krajobraz kulturowy.

Na terenie gminy obowiązuje obecnie 38 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, z czego 6 z nich posiada wewnętrzne zmiany, a 14 uchwał obowiązujących to zmiany miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, które obecnie nie obowiązują (stan na 13.11.2024 r.):

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

**Tabela 1. Zestawienie obowiązujących MPZP na terenie Gminy Postomino**

| L.P. | Data i nr uchwały              | Nr Wojewódzkiego Dziennika Urzędowego | Przedmiot uchwały                                                                                                                                                                                                                                                |
|------|--------------------------------|---------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1.   | 1997-07-01 –<br>XXXVIII/225/97 | 162 z 1997-09-30                      | w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu remiz ochotniczej straży pożarnej w Karsinie i w Masłowicach                                                                                                                                  |
| 2.   | 1998-03-30 –<br>XXXV/314/98    | 38 z 1998-05-15                       | w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu przeznaczonego do zalesienia w m. Pieszcz (dz. 210/15)                                                                                                                                        |
| 3.   | 1998-03-30 –<br>XXXVIII/360/98 | 17 z 1998-08-10 <sup>6</sup>          | w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu centrali telefonicznej w m. Kanin                                                                                                                                                  |
| 4.   | 1999-12-30 -<br>V/162/99       | nr 7, poz. 71 z 2000-02-07            | w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu stacji bazowej telefonii komórkowej w Postominie                                                                                                                                   |
| 5.   | 2001-06-07 -<br>XXIV/301/01    | nr 21, poz. 449 z 2001-06-29          | w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu stacji bazowej telefonii komórkowej w Dzierżęcinie                                                                                                                                 |
| 6.   | 2002-12-20 -<br>IV/28/2002     | nr 5, poz. 91 z 2003-02-10            | w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miejscowości Łącko                                                                                                                                                                        |
| 7.   | 2003-01-22 -<br>V/35/2003      | nr 16, poz. 237 z 2003-03-12          | w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu Nowe Osiedle w Jarosławcu                                                                                                                                                          |
| 8.   | 2002-06-20<br>- XXXIV/435/02   | nr 20, poz. 259 z 2003-03-18          | w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu cmentarza komunalnego w Pieszczu                                                                                                                                                   |
| 9.   | 2003-04-28 -<br>IX/103/2003    | nr 49, poz. 829 z 2003-06-13          | w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zespołu wsi Postomino - Pieńkowo oraz sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w obrębie m. Pieńkowo z przeznaczeniem terenu pod energetyczne farmy wiatrowe |
| 10.  | 2003-04-28 -<br>IX/104/2003    | nr 49, poz. 830 z 2003-06-13          | w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu pod energetyczne siłownie wiatrowe w obrębie m. Pałowo i m. Nosalin                                                                                                                |

<sup>6</sup> Pierwsze trzy pochodzą z województwa słupskiego, każde kolejne województwa zachodniopomorskiego.

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

|     |                          |                                |                                                                                                                                                                                                                     |
|-----|--------------------------|--------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 11. | 2003-04-28 - IX/105/2003 | nr 49, poz. 831 z 2003-06-13   | w sprawie ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu pod energetyczne siłownie wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną w obrębie Pieszcz                                                 |
| 12. | 2003-10-30 - XV/178/03   | nr 106, poz. 1798 z 2003-11-24 | w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - elektrownie wiatrowe w gminie Postomino zespół elektrowni wiatrowych w obrębie Górsko <sup>7</sup>                                         |
| 13. | 2003-10-30 - XV/179/03   | nr 106, poz. 1799 z 2003-11-24 | w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - elektrownie wiatrowe w gminie Postomino zespół elektrowni wiatrowych w obrębie Marszewo i Królew <sup>8</sup>                              |
| 14. | 2003-10-30 - XV/181/2003 | nr 106, poz. 1801 z 2003-11-24 | w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - elektrownie wiatrowe w gminie Postomino zespół elektrowni wiatrowych w obrębie Złakowo <sup>9</sup>                                        |
| 15. | 2003-10-30 - XV/182/2003 | nr 106, poz. 1802 z 2003-11-24 | w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - elektrownie wiatrowe w gminie Postomino zespół elektrowni wiatrowych Marszewo <sup>10</sup>                                                |
| 16. | 2003-10-30 - XV/183/2003 | nr 106, poz. 1803 z 2003-11-24 | w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - elektrownie wiatrowe w gminie Postomino zespół elektrowni wiatrowych Marszewo <sup>11</sup>                                                |
| 17. | 2003-10-30 - XV/184/2003 | nr 106, poz. 1804 z 2003-11-24 | w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - elektrownie wiatrowe w gminie Postomino zespół elektrowni wiatrowych Marszewo <sup>12</sup>                                                |
| 18. | 2004-12-30 - XXX/348/04  | nr 23, poz. 443 z 2005-03-09   | w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miejscowości Jarosławiec                                                                                                                     |
| 19. | 2006-12-29 - IV/15/06    | nr 22, poz. 315 z 2007-02-23   | w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miejscowości Postomino                                                                                                                       |
| 20. | 2008-07-23 - XX/199/08   | nr 78, poz. 1718 z 2008-09-12  | w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Postomino w obrębie ewidencyjnym Rusinowo, Bylica, Nacmierz, Dzierżęcín z przeznaczeniem terenu pod farmę elektrowni wiatrowych |

<sup>7</sup> Dokument posiada także zmianę: Uchwałę nr VI/34/11 z dnia 24.02.2011 r.<sup>8</sup> Dokument posiada także zmianę: Uchwałę nr VI/35/11 z dnia 24.02.2011 r.<sup>9</sup> Dokument posiada także zmianę: Uchwałę nr VI/37/11 z dnia 24.02.2011 r.<sup>10</sup> Dokument posiada także zmianę: Uchwałę nr VI/38/11 z dnia 24.02.2011 r.<sup>11</sup> Dokument posiada także zmianę: Uchwałę nr VI/39/11 z dnia 24.02.2011 r.<sup>12</sup> Dokument posiada także zmianę: Uchwałę nr VI/40/11 z dnia 24.02.2011 r.

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

|     |                              |                                |                                                                                                                                                                                                              |
|-----|------------------------------|--------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 21. | 2008-08-27 -<br>XXI/212/08   | nr 84, poz. 1782 z 2008-10-13  | w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w obrębie Staniewice - „POLA GOLFOWE”                                                                                                 |
| 22. | 2008-08-27 -<br>XXI/213/08   | nr 84, poz. 1783 z 2008-10-13  | w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie ewidencyjnym Kanin                                                                                        |
| 23. | 2008-08-27 -<br>XXI/214/08   | nr 84, poz. 1784 z 2008-10-13  | w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów położonych w obrębie ewidencyjnym Jezierzany „Jezierzany - Południe”                                                          |
| 24. | 2008-09-30 -<br>XXII/230/08  | nr 88, poz. 1862 z 2008-12-23  | w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miejscowości Nacmierz                                                                                                                 |
| 25. | 2008-10-29 -<br>XXIII/235/08 | nr 100, poz. 2256 z 2008-12-08 | w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Postomino w obrębie ewidencyjnym Postomino, Pieńkowo, Chudaczewo z przeznaczeniem terenu pod farmę elektrowni wiatrowych |
| 26. | 2008-10-29 -<br>XXIII/238/08 | nr 106, poz. 2570 z 2008-12-17 | w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Postomino w obrębie ewidencyjnym Kanin, Masłowice, Chudaczewko z przeznaczeniem terenu pod farmę elektrowni wiatrowych          |
| 27. | 2008-12-15<br>- XXVI/265/08  | nr 4, poz. 145 z 2009-01-30    | w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie Łącko                                                                                                     |
| 28. | 2009-02-27 -<br>XXIX/288/09  | nr 19, poz. 767 z 2009-05-29   | w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w miejscowości Jarosławiec w granicach działek nr 265, 266 i 268 obr. Jarosławiec                                              |
| 29. | 2009-02-27<br>- XXIX/287/09  | nr 20, poz. 802 z 2009-05-29   | w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w obrębie ewidencyjnym Korlino, Łącko, Nacmierz z przeznaczeniem terenu pod elektrownię wiatrową                                      |
| 30. | 2009-08-21 -<br>XXXIV/346/09 | nr 69, poz. 1862 z 2009-10-13  | w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie JAROSŁAWIEC – „NOWE OSIEDLE”                                                                       |
| 31. | 2009-11-03 -<br>XXXVI/378/09 | nr 89, poz. 2436 z 2009-12-11  | w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego m. Łącko                                                                                                                       |
| 32. | 2010-08-02 -                 | nr 91, poz. 1658 z 2010-09-09  | w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Jarosławiec –                                                                                                                  |



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

|     |                               |                               |                                                                                                                                                                                   |
|-----|-------------------------------|-------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|     | XLIV/485/10                   |                               | Bałtycka                                                                                                                                                                          |
| 33. | 2011-02-24 -<br>VI/41/11      | nr 62, poz. 1100 z 2011-05-20 | w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu elektrowni wiatrowych w gminie Postomino – zespół parków wiatrowych nr 3 Marszewo - Południe |
| 34. | 2011-02-24 -<br>VI/42/11      | nr 62, poz. 1101 z 2011-05-20 | w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „Nacmierskie Wzgórza” w obrębie Jezierzan                                                                  |
| 35. | 2011-02-24 -<br>VI/43/11      | nr 62, poz. 1102 z 2011-05-20 | w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „Zielone Wzgórze” w obrębie Dzierżęcín                                                                     |
| 36. | 2012-03-28 -<br>XIX/165/12    | poz. 1261 z 2012-06-01        | w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu elektrowni wiatrowych w obrębach Królewó i Marszewó - obszar nr 2 Marszewó - Zachód          |
| 37. | 2013-11-08 -<br>XXXVI/327/13  | poz. 4493 z 2013-12-16        | w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miejscowości Rusinowó                                                                               |
| 38. | 2013-12-19<br>- XXXVII/345/13 | poz. 380 z 2014-01-27         | w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „JAROSŁAWIEC 333 – ZMIANA”                                                                          |
| 39. | 2014-06-25 -<br>XLII/421/14   | poz. 3226 z 2014-08-07        | w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „Górsko - 2” w obrębie Górsko                                                                       |
| 40. | 2015-01-21 -<br>IV/19/15      | poz. 562 z 2015-02-24         | w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu usług turystycznych Słoneczna - Spacerowá w m. Jarosławiec                                   |
| 41. | 2015-01-21 -<br>IV/20/15      | poz. 564 z 2015-02-24         | w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „MOP II - Kanin” w obrębie Kanin                                                                           |
| 42. | 2015-08-19<br>- IX/78/15      | poz. 3524 z 2015-09-17        | w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „Nacmierz”                                                                                                 |
| 43. | 2016-06-22 -<br>XIX/188/16    | poz. 3135 z 2016-08-02        | w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenów przy ulicach Za Lasem oraz Bałtycka - Spacerowá w Jarosławcu                                   |
| 44. | 2017-02-24 -<br>XXVII/274/17  | poz. 1263 z 2017-03-24        | w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „Ośrodek Sportów Wodnych” Łącko                                                                            |

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

|     |                               |                        |                                                                                                                                                                                     |
|-----|-------------------------------|------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 45. | 2017-06-21<br>- XXXII/324/17  | poz. 3273 z 2017-07-27 | w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu „Aquapark - Jarosławiec”                                                                              |
| 46. | 2019-01-23 -<br>IV/28/19      | poz. 1043 z 2019-02-19 | w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Łącko - Jezierzany                                                                                           |
| 47. | 2019-09-25 -<br>XIII/91/19    | poz. 5315 z 2019-10-24 | w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego m. Złakowo                                                                                                   |
| 48. | 2020-02-25 -<br>XIX/157/20    | poz. 1502 z 2020-03-19 | w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miejscowości Korlino i Łącko w gminie Postomino                                                              |
| 49. | 2021-03-30 -<br>XXX/261/21    | poz. 1594 z 2021-04-14 | w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miejscowości Pałówko w gminie Postomino                                                                      |
| 50. | 2021-10-20 -<br>XXXIX/326/21  | poz. 5134 z 2021-11-30 | w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miejscowości Pieńkowo                                                                                        |
| 51. | 2022-12-21 -<br>LV/494/22     | poz. 106 z 2023-01-03  | w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla działki nr 2/1 w obrębie ewidencyjnym Rusinowo                                                    |
| 52. | 2023-02-08 -<br>LVIII/508/23  | poz. 1229 z 2023-02-16 | w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego m. Postomino - etap I                                                                                        |
| 53. | 2023-06-07 -<br>LXII/565/23   | poz. 3516 z 2023-06-16 | w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miejscowości Jezierzany                                                                                      |
| 54. | 2024-02-28 -<br>LXXIII/659/24 | poz. 1396 z 2024-03-06 | w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części obrębu ewidencyjnego Nacmierz – „Nacmierz 3”                                                      |
| 55. | 2024-03-15 -<br>LXXIV/670/24  | poz. 1739 z 2024-03-26 | w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla działek nr 606/4 i 606/6, położonych w obrębie ewidencyjnym Pieńkowo, w gminie Postomino                 |
| 56. | 2024-03-15 -<br>LXXIV/671/24  | poz. 1740 z 2024-03-26 | w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części nieruchomości rolnych zlokalizowanych w obrębach Nosalin, Pałowo oraz Pieszcz, w gminie Postomino |

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

|     |                              |                        |                                                                                                                                                                                            |
|-----|------------------------------|------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 57. | 2024-03-15 -<br>LXXIV/672/24 | poz. 1741 z 2024-03-26 | w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części nieruchomości rolnych zlokalizowanych w obrębach Chudaczewo, Pieńkowo oraz Postomino, w gminie Postomino |
| 58. | 2024-06-19<br>- III/29/24    | poz. 3168 z 2024-06-26 | w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części miejscowości Rusinowo, gmina Postomino                                                                       |

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

Na terenie gminy Postomino funkcjonuje 38 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, z czego 6 z nich posiada wewnętrzne zmiany, a 14 uchwał obowiązujących to zmiany miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, którego obecnie nie obowiązują. Określają one obowiązkowe zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej, zasady ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego. Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego wraz ze zmianami pokrywają 23% obszaru Gminy (53,46 km<sup>2</sup> z 227,2 km<sup>2</sup>). Liczba planów miejscowych oraz zmian uchwalonych: w 1997 r. – 1 plan; w 1998 r. – 2 plany; w 1999 r. – 1 plan; w 2001 r. – 1 plan; w 2002 r. – 2 plany; w 2003 r. – 9 planów (6 posiada wewnętrzne zmiany) i 1 zmiana; w 2004 r. – 1 plan; w 2006 r. – 1 plan; w 2008 r. – 6 planów i 2 zmiany; w 2009 r. – 1 plan i 3 zmiany; w 2010 r. – 1 zmiana; w 2011 r. – 2 plany i 1 zmiana; w 2012 r. – 1 zmiana; w 2013 r. – 2 zmiany; w 2014 r. – 1 zmiana; w 2015 r. – 2 plany i 1 zmiana; w 2016 r. – 1 plan; w 2017 r. – 2 plany; w 2019 r. – 2 plany; w 2020 r. – 1 plan; w 2021 r. – 2 plany; w 2022 r. – 1 zmiana; w 2023 r. – 2 plany i w 2024 r. – 5 planów.

W przypadku **MPZP o nr Uchwały XXXVIII/225/97 z dnia 01.07.1997 r.** w jego zasięgu nie znajdują się stanowiska archeologiczne, strefy ochrony konserwatorskiej lub zabytki architektury. W tekście nie podjęto ochrony ewentualnych stanowisk archeologicznych. Jednakże zakres MPZP w obu miejscowościach, których dotyczą zapisy objęte są układami ruralistycznymi (Karsino i Masłowice). W samym tekście nie ma mowy o sposobie postępowania w przypadku odkrycia znalezisk archeologicznych. Należy wprowadzić zapisy dotyczące tego tematu, także do innych MPZP, w których brak takich zapisów.

W przypadku **MPZP o nr Uchwały XXXV/314/98 z dnia 30.03.1998 r.** w jego zasięgu nie znajdują się stanowiska archeologiczne, strefy ochrony konserwatorskiej lub zabytki architektury. W tekście nie podjęto ochrony ewentualnych stanowisk archeologicznych. W samym tekście nie ma mowy o sposobie postępowania w przypadku odkrycia znalezisk archeologicznych. Należy wprowadzić zapisy dotyczące tego tematu. Należy bezzwłocznie poprawić zapis o nr działki, którego dotyczy MPZP. W tekście jest podany nr 210/15, obecnie jest to działka nr 210/27, obręb Pieszcz.

W przypadku **MPZP o nr Uchwały XXXVIII/360/98 z dnia 18.06.1998 r., zmiany MPZP o nr Uchwały IV/19/15 z dnia 21.01.2015 r., XIX/188/16 z dnia 22.06.2016 r., XXVII/274/17 z dnia 24.02.2017 r., IV/28/19 z dnia 23.01.2019 r., zmiany MPZP o nr Uchwały LV/494/22 z dnia 21.12.2022 r., LXXIV/670/24 z dnia 15.03.2024 r.** w zasięgu nie znajdują się stanowiska archeologiczne, strefy ochrony konserwatorskiej lub zabytki

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

architektury. W tekstach nie podjęto ochrony ewentualnych stanowisk archeologicznych. W samym tekście nie ma mowy o sposobie postępowania w przypadku odkrycia znalezisk archeologicznych. Należy podjąć kroki, aby w zapisie uchwały pojawiły się informacje dotyczące sposobu postępowania w przypadku odkrycia znalezisk archeologicznych, które mogą zostać znalezione „luzem”, poza granicami obecnie znanych stref ochrony archeologicznej.

W przypadku **MPZP o nr Uchwały V/162/99 z dnia 30.12.1998 r.** pojawia się w zapisie informacja o stanowisku archeologicznym, które zostało określone jako „ślad osadniczy kultury ceramiki sznurowej”. Inwestycja ma się zawierać w strefie względnej ochrony archeologicznej i w przypadku chęci wydania warunków zabudowy oraz zagospodarowania terenu należy wystąpić do WKZ o określenie konieczności wykonania badań archeologicznych. Jest to ważny zapis, jednakże posiadający swoje nieścisłości. Wg arkuszy AZP obszaru 8-26 na działce objętej MPZP znajdują się dwa stanowiska: Postomino 1 AZP 8-26/2 oraz Postomino 39 AZP 8-26/115. Nie zostało to opisane w tekście uchwały. Także na mapie planu nie zaznaczono zasięgu żadnego z tych stanowisk. Należy odnieść się w tym temacie do aktualnych kart GEZ dla obu tych stanowisk, wrysować granice obu stanowisk w obręb MPZP oraz bezwzględnie przy każdym stanowisku zapisać jego nazwę/numer, np. w postaci AZP 8-26/115. Taki zapis daje możliwość „odkodowania” stanowiska w razie potrzeby poszukiwania o nim informacji, korekty zapisów i/lub granic. Należy pozostawić informację o wystąpieniu do WKZ z decyzją o sposobie prac archeologicznych w zakresie stanowisk archeologicznych. Należy także podjąć kroki, aby w zapisie tej uchwały pojawiły się informacje dotyczące sposobu postępowania w przypadku odkrycia znalezisk archeologicznych.

W przypadku **MPZP o nr Uchwały XXIV/301/01 z dnia 07.06.2001 r.** pojawia się w zapisie informacja o stanowiskach archeologicznym, które można rozpoznać po nr AZP: AZP 8-24/41, 40, 37, 39/ 19, 18. Przed wszelkimi pracami ziemnymi należy otrzymać decyzję WZK o sposobie prac w obrębie stanowisk. Jest to poprawny zapis, jednakże niekoniecznie odnoszący się do bezpośredniej okolicy działki objętej MPZP. W bliższej okolicy znajdują się dwa inne stanowiska: Dzierżęcín 6 AZP 8-24/11 oraz Dzierżęcín 7 AZP 8-24/12, które nie zostały wymienione w zapisie. Wg arkuszy AZP obszaru 8-24 działka objęta MPZP znajduje się w bezpośredniej granicy ze stanowiskiem Dzierżęcín 5 AZP 8-24/10. Należy pozostawić informację o wystąpieniu do WKZ z decyzją o sposobie prac archeologicznych w zakresie stanowiska. Należy także podjąć kroki, aby w zapisie tej uchwały pojawiły się informacje dotyczące sposobu postępowania w przypadku odkrycia znalezisk archeologicznych, które

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

mogą zostać znalezione „luzem”, poza granicami obecnie znanych stref ochrony archeologicznej.

W przypadku **MPZP o nr Uchwały IV/28/2002 z dnia 20.12.2002 r.** pojawia się w zapisie informacja o stanowisku archeologicznym. Nie podano jednak jego numeru lub choćby nazwy miejscowej. Należy bezwzględnie w treści uchwały podać numer i nazwę miejscową wszystkich stanowisk (wg zapisu jak wyżej) znajdujących się na jego terenie. Na planie MPZP również napisać numery stanowisk i w legendzie wyraźnie oznaczyć. Zapisy dotyczące inwestycji na terenie stanowisk są względnie dobre, należy jednak je zaktualizować do obecnych wymogów konserwatorskich. Należy także podjąć kroki, aby w zapisie tej uchwały pojawiły się informacje dotyczące sposobu postępowania w przypadku odkrycia znalezisk archeologicznych, które mogą zostać znalezione „luzem”, poza granicami obecnie znanych stref ochrony archeologicznej. Pozostałe zapisy dotyczące obiektów architektonicznych znajdujących się w układzie ruralistycznym oraz w GEZ należy monitorować pod względem aktualności.

W przypadku **MPZP o nr Uchwały V/35/2003 z dnia 22.01.2003 r., zmiany o nr IX/103/2003 z dnia 22.01.2003 r., IX/104/2003 z dnia 28.04.2003 r.<sup>13</sup>, IX/105/2003 z dnia 28.04.2003 r.<sup>14</sup>, V/20/15 z dnia 21.01.2015 r., IX/78/15 z dnia 19.08.2015 r., XXXII/324/17 z dnia 21.06.2017 r., LXXIV/671/24 i LXXIV/672/24 z dnia 15.03.2024 r.,** pojawiają się w zapisach informacje o stanowiskach archeologicznych. Nie podano jednak ich numerów lub choćby nazwy miejscowej. Należy bezwzględnie w treści uchwał podać numery i nazwy miejscowe tych stanowisk (wg zapisu jak wyżej). Na planach MPZP również napisać numery stanowisk. Należy także podjąć kroki, aby w zapisach tych uchwał pojawiły się informacje dotyczące sposobu postępowania w przypadku odkrycia znalezisk archeologicznych, które mogą zostać znalezione „luzem”, poza granicami obecnie znanych stref ochrony archeologicznej.

W przypadku **MPZP o nr Uchwały XXXIV/435/02 z dnia 20.06.2002 r.** pojawia się w zapisie informacja o częściowej ochronie stanowisk archeologicznych. Nie podano jednak ich numerów lub choćby nazwy miejscowej. Należy bezwzględnie w treści uchwały podać numer i nazwę miejscową wszystkich stanowisk (wg zapisu jak wyżej) znajdujących się w tej strefie. Na planie MPZP oznaczono granicę tej ochrony, jednak bez opisu nr stanowiska. Należy to poprawić. Dodatkowo należy zwrócić uwagę, że w elektronicznej bazie wizualnej

<sup>13</sup> W przypadku tego planu należy zaznaczyć, że zostało ono podzielone na starą część i nową, która odnosi się do MPZP nr LXXIV/671/24 z dnia 15.03.2024 r.

<sup>14</sup> W przypadku tego planu należy zaznaczyć, że zostało ono podzielone na starą część i nową, która odnosi się do MPZP nr LXXIV/671/24 z dnia 15.03.2024 r.

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

tego MPZP można odnieść wrażenie, że na graniczącym z nim od południowej stronie MPZP oznaczono granicę stanowiska, które sięga także terenu cmentarza. Nie ma zapisu o nr tego stanowiska, a z obszarów AZP dostępnych z bazy danych NID nie ma na tym terenie stanowiska archeologicznego. Należy bezwzględnie mieć to na uwadze i za każdym razem na planach MPZP oznaczać w granicach stanowiska jego numer. Zapisy dotyczące inwestycji na terenie stanowisk są względnie dobre, należy jednak je zaktualizować do obecnych wymogów konserwatorskich. Należy także podjąć kroki, aby w zapisie tej uchwały pojawiły się informacje dotyczące sposobu postępowania w przypadku odkrycia znalezisk archeologicznych, które mogą zostać znalezione „luzem”, poza granicami obecnie znanych stref ochrony archeologicznej.

W przypadku MPZP o nr Uchwały XV/178/03 z dnia 30.10.2003 r.<sup>15</sup>, XV/179/03 z dnia 30.10.2003 r.<sup>16</sup>, XV/181/03 z dnia 30.10.2003 r.<sup>17</sup>, XV/182/03 z dnia 30.10.2003 r.<sup>18</sup>, XV/183/03 z dnia 30.10.2003 r.<sup>19</sup>, XV/184/03 z dnia 30.10.2003 r.<sup>20</sup>, VI/43/11 z dnia 24.02.2011 r., zmiany o nr uchwały IX/165/12 z dnia 28.03.2012 r. nie pojawia się w zapisie informacja o ochronie stanowisk archeologicznych. Na terenach poszczególnych MPZP znajdują się jednak stanowiska archeologiczne (porównaj: [www.mapy.zabytek](http://www.mapy.zabytek)). Nie podano ich numerów lub choćby nazwy miejscowej. Należy bezwzględnie w treści uchwały podać numer i nazwę miejscową stanowisk (wg zapisu jak wyżej).<sup>21</sup> Na planie MPZP nie oznaczono granic stanowisk. Należy to poprawić. Należy bezzwłocznie dodać zapisy dotyczące postępowania podczas prac ziemnych na terenie stanowisk. Należy także podjąć kroki, aby w zapisie tej uchwały pojawiły się informacje dotyczące sposobu postępowania w przypadku odkrycia znalezisk archeologicznych, które mogą zostać znalezione „luzem”, poza granicami obecnie znanych stref ochrony archeologicznej. Tereny tych uchwał nie posiadają stref ochrony konserwatorskiej lub zabytków architektury.

<sup>15</sup> Posiada wewnętrzną zmianę o nr uchwały VI/34/11 z dnia 24.02.2011 r., które jednak nie odnoszą się do ochrony dziedzictwa kulturowego lub stanowisk archeologicznych.

<sup>16</sup> Dokument ten posiada także wewnętrzną zmianę o nr uchwały VI/35/11 z dnia 24.02.2011 r. Nie ma w niej mowy o ochronie dziedzictwa kulturowego i stanowisk archeologicznych. W przypadku tego planu należy zaznaczyć, że zostało ono podzielone na starą część i nową, która odnosi się do MPZP nr XIX/165/12 z dnia 28.03.2012 r.

<sup>17</sup> Dokument ten posiada także wewnętrzną zmianę o nr uchwały VI/37/11 z dnia 24.02.2011 r. Nie ma w niej mowy o ochronie dziedzictwa kulturowego i stanowisk archeologicznych.

<sup>18</sup> Dokument ten posiada także wewnętrzną zmianę o nr uchwały VI/38/11 z dnia 24.02.2011 r. Nie ma w niej mowy o ochronie dziedzictwa kulturowego i stanowisk archeologicznych.

<sup>19</sup> Dokument ten posiada także wewnętrzną zmianę o nr uchwały VI/39/11 z dnia 24.02.2011 r. Nie ma w niej mowy o ochronie dziedzictwa kulturowego i stanowisk archeologicznych.

<sup>20</sup> Dokument ten posiada także wewnętrzną zmianę o nr uchwały VI/40/11 z dnia 24.02.2011 r. Nie ma w niej mowy o ochronie dziedzictwa kulturowego i stanowisk archeologicznych.

<sup>21</sup> Uwaga! Stanowisko archeologiczne znajduje się częściowo obecnie na innym MPZP, które zostało wydzielone z pierwotnej powierzchni ww MPZP (chodzi o MPZP nr XLII/421/14 z dnia 25.06.2024 r.).



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

W przypadku **MPZP o nr Uchwały XXX/348/04 z dnia 30.12.2004 r., IV/15/06 z dnia 29.12.2006 r., zmiany o nr uchwały XX/199/08 z dnia 23.07.2008 r., XXI/212/08 z dnia 27.08.2008 r., XXI/214/08 z dnia 27.08.2008 r., XXII/230/08 z dnia 30.09.2008 r., zmiany o nr uchwały XXIII/235/08 z dnia 29.10.2008 r., XXIII/238/08 z dnia 29.10.2008 r., XIX/287/09 z dnia 27.02.2009 r., zmiany o nr uchwały XXXIV/346/09 z dnia 21.08.2009 r., zmiany o nr uchwały XLIV/485/10 z dnia 02.10.2010 r., zmiany o nr uchwały VI/41/11 z dnia 24.02.2011 r., VI/42/11 z dnia 24.02.2011 r., zmiany o nr uchwały XXXVI/327/13 z dnia 08.11.2013 r.**<sup>22</sup> pojawiają się w zapisach informacje o ochronie stanowisk archeologicznych. Nie podano jednak ich numerów lub choćby nazwy miejscowej. Należy bezwzględnie w treści uchwał podać numery i nazwy stanowisk (wg zapisu jak wyżej) znajdujących się w tej strefie. Na planach MPZP oznaczono granice ich ochrony, jednak bez opisu nr stanowiska. Należy to poprawić. Zapisy dotyczące inwestycji na terenie stanowisk są względnie dobre, należy jednak je zaktualizować do obecnych wymogów konserwatorskich. Należy także podjąć kroki, aby w zapisie uchwał pojawiły się informacje dotyczące sposobu postępowania w przypadku odkrycia znalezisk archeologicznych, które mogą zostać znalezione „luzem”, poza granicami obecnie znanych stref ochrony archeologicznej. W przypadku układu ruralistycznego Jarosławca należy podjąć ten temat w tekście uchwały. Zaktualizować bazę danych zabytków architektury wchodzących w skład gminnej ewidencji zabytków w tych MPZP, które posiadają na swoim terenie takie obiekty. Odnosnie zabytków wpisanych do rejestru zabytków, które występują w niektórych z ww MPZP nie wnosi się uwag.

W przypadku **MPZP o nr Uchwały XXI/213/08 z dnia 27.08.2008 r.** nie pojawia się w zapisie informacja o ochronie stanowisk archeologicznych. Nie podano numeru lub choćby nazwy miejscowej. Należy bezwzględnie w treści uchwały podać numer i nazwę miejscową stanowiska (wg zapisu jak wyżej).<sup>23</sup> Na planie MPZP nie oznaczono granic stanowiska. Należy to poprawić. Należy bezzwłocznie dodać zapisy dotyczące postępowania podczas prac ziemnych na terenie stanowiska. Należy także podjąć kroki, aby w zapisie tej uchwały pojawiły się informacje dotyczące sposobu postępowania w przypadku odkrycia znalezisk archeologicznych, które mogą zostać znalezione „luzem”, poza granicami obecnie znanych stref ochrony archeologicznej. Tereny tych uchwał nie posiadają stref ochrony konserwatorskiej lub zabytków architektury.

<sup>22</sup> Porównaj z opisem uchwały nr III/29/24 z 19.06.2024 r.

<sup>23</sup> Uwaga! Stanowisko archeologiczne znajduje się częściowo obecnie na innym MPZP, które graniczy z ww (chodzi o MPZP nr XXIII/238/08 z dnia 29.10.2008 r.).

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

W przypadku **MPZP o nr Uchwały XVI/265/08 z dnia 15.12.2008 r., zmiany o nr uchwały XXXVI/378/09 z dnia 03.11.2009 r.** pojawiają się w zapisach informacja o tym, że brak na ich terenach stanowisk archeologicznych. Należy podjąć kroki, aby w zapisie uchwał pojawiły się informacje dotyczące sposobu postępowania w przypadku odkrycia znalezisk archeologicznych, które mogą zostać znalezione „luzem”, poza granicami obecnie znanych stref ochrony archeologicznej. W przypadku zabudowy zagrodowej także jej brak na terenie ww MPZP, jednakże pojawiają się pewne wyznaczniki co do nowej zabudowy na tym terenie. Jest to rozsądne posunięcie. Tereny tych uchwał nie posiadają stref ochrony konserwatorskiej lub zabytków architektury.

W przypadku **MPZP o nr Uchwały XIX/288/09 z dnia 27.02.2009 r.** nie pojawia się w zapisach informacja o tym, że brak na jej terenie stanowisk archeologicznych. Należy podjąć kroki, aby w zapisie uchwał pojawiły się informacje dotyczące sposobu postępowania w przypadku odkrycia znalezisk archeologicznych, które mogą zostać znalezione „luzem”, poza granicami obecnie znanych stref ochrony archeologicznej. W przypadku zabudowy zagrodowej także jej brak na terenie ww MPZP, jednakże pojawiają się informacje, że południowa część działki wchodzi w skład układu ruralistycznego Jarosławca.

W przypadku **zmiany MPZP o nr Uchwały XXXVII/345/13 z dnia 19.12.2013 r.** nie pojawia się w zapisach informacja o tym, że brak na jej terenie stanowisk archeologicznych. Należy podjąć kroki, aby w zapisie uchwał pojawiły się informacje dotyczące sposobu postępowania w przypadku odkrycia znalezisk archeologicznych, które mogą zostać znalezione „luzem”, poza granicami obecnie znanych stref ochrony archeologicznej. W przypadku zabudowy, która znajdowała się w zasięgu ww MPZP należy uaktualnić informację, że budynek nie istnieje i na mapie oraz w legendzie odznaczyć ikonkę o tym świadczącą.

W przypadku **zmiany MPZP o nr XLII/421/14 z dnia 25.06.2014 r.** pojawiają się w zapisie informacje o stanowisku archeologiczny. Nie podano jednak numeru lub choćby nazwy miejscowej. Należy bezwzględnie podać numer i nazwę miejscową stanowiska (wg zapisu jak wyżej). Na planie MPZP również napisać numer stanowiska. Należy także podjąć kroki, aby w zapisach tych uchwał pojawiły się informacje dotyczące sposobu postępowania w przypadku odkrycia znalezisk archeologicznych, które mogą zostać znalezione „luzem”, poza granicami obecnie znanych stref ochrony archeologicznej. Uważa się za słuszne zapisanie uwag dotyczących potencjalnej, nowej zabudowy, która może powstać w obszarze ww MPZP, a która powinna korespondować z sąsiadującą zabudową typu zagrodowego w centralnej części wioski.

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

W przypadku **MPZP o nr Uchwały XXI/213/08 z dnia 27.08.2008 r.** nie pojawia się w zapisie informacja o ochronie stanowisk archeologicznych. Nie podano numeru lub choćby nazwy miejscowej. Należy bezwzględnie w treści uchwały podać numer i nazwę miejscową stanowiska (wg zapisu jak wyżej).<sup>24</sup> Na planie MPZP nie oznaczono granic stanowiska. Należy to poprawić. Należy bezzwłocznie dodać zapisy dotyczące postępowania podczas prac ziemnych na terenie stanowiska. Należy także podjąć kroki, aby w zapisie tej uchwały pojawiły się informacje dotyczące sposobu postępowania w przypadku odkrycia znalezisk archeologicznych, które mogą zostać znalezione „luzem”, poza granicami obecnie znanych stref ochrony archeologicznej. Tereny tych uchwał nie posiadają stref ochrony konserwatorskiej lub zabytków architektury.

W przypadku **MPZP o nr Uchwały XIII/91/19 z dnia 25.09.2019 r.** pojawia się w zapisie informacja o ochronie stanowiska archeologicznego, które zostało poprawnie zapisane (mimo braku nazwy miejscowej, można łatwo odnaleźć informację o tym stanowisku). Na planie MPZP oznaczono granicę stanowiska, ale nie podpisano go. Należy to poprawić. Należy uaktualnić informację o zasadach postępowania w przypadku nieodwracalnych prac ziemnych na terenie stanowiska. Należy także podjąć kroki, aby w zapisie tej uchwały pojawiły się informacje dotyczące sposobu postępowania w przypadku odkrycia znalezisk archeologicznych, które mogą zostać znalezione „luzem”, poza granicami obecnie znanych stref ochrony archeologicznej. Teren tej uchwały posiada strefy ochrony konserwatorskiej i zabytków architektury. Należy jednak wypisać poszczególne obiekty, które znajdują się w Gminnej Ewidencji Zabytków oraz rejestrze zabytków województwa zachodniopomorskiego. Oznaczyć w planie i w legendzie w sposób spójny zabytki ww (dla wszystkich MPZP stworzyć spójną legendę tych obiektów).

W przypadku **MPZP o nr Uchwały XIX/157/20 z dnia 25.02.2020 r.** nie pojawia się zapis o ochronie stanowisk archeologicznych, które faktycznie nie występują na terenie ww MPZP. Należy podjąć kroki, aby w zapisie tej uchwały pojawiły się informacje dotyczące sposobu postępowania w przypadku odkrycia znalezisk archeologicznych, które mogą zostać znalezione „luzem”, poza granicami obecnie znanych stref ochrony archeologicznej. Teren tej uchwały posiada strefy ochrony konserwatorskiej i zabytków architektury. Prawdłowo wypisano poszczególne obiekty, które znajdują się w Gminnej Ewidencji Zabytków oraz rejestrze zabytków województwa zachodniopomorskiego. Oznaczyć w planie i w legendzie w sposób spójny zabytki ww (dla wszystkich MPZP stworzyć spójną legendę tych obiektów).

<sup>24</sup> Uwaga! Stanowisko archeologiczne znajduje się częściowo obecnie na innym MPZP, które graniczy z ww (chodzi o MPZP nr XXIII/238/08 z dnia 29.10.2008 r.).

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

W przypadku **MPZP o nr Uchwały XXX/261/21 z dnia 30.03.2021 r.** pojawia się w zapisie informacja o ochronie stanowisk archeologicznych, które zostały poprawnie zapisane (mimo braku nazwy miejscowej, można łatwo odnaleźć informację o tym stanowisku). Na planie MPZP oznaczono granice stanowisk, ale nie podpisano ich. Należy to poprawić. Należy uaktualnić informację o zasadach postępowania w przypadku nieodwracalnych prac ziemnych na terenie stanowiska. Należy także podjąć kroki, aby w zapisie tej uchwały pojawiły się informacje dotyczące sposobu postępowania w przypadku odkrycia znalezisk archeologicznych, które mogą zostać znalezione „luzem”, poza granicami obecnie znanych stref ochrony archeologicznej. Teren tej uchwały posiada strefy ochrony konserwatorskiej i zabytków architektury. Prawidłowo wypisano poszczególne obiekty, które znajdują się w Gminnej Ewidencji Zabytków. Oznaczyć w planie i w legendzie w sposób spójny zabytki ww (dla wszystkich MPZP stworzyć spójną legendę tych obiektów).

W przypadku **MPZP o nr Uchwały XXXIX/326/21 z dnia 20.10.2021 r.** pojawia się w zapisie informacja o ochronie stanowisk archeologicznych, które zostały poprawnie zapisane (mimo braku nazwy miejscowej, można łatwo odnaleźć informację o tym stanowisku). Na planie MPZP oznaczono granice stanowisk, ale nie podpisano ich. Należy to poprawić. Należy uaktualnić informację o zasadach postępowania w przypadku nieodwracalnych prac ziemnych na terenie stanowiska. Należy także podjąć kroki, aby w zapisie tej uchwały pojawiły się informacje dotyczące sposobu postępowania w przypadku odkrycia znalezisk archeologicznych, które mogą zostać znalezione „luzem”, poza granicami obecnie znanych stref ochrony archeologicznej. Teren tej uchwały posiada strefy ochrony konserwatorskiej i zabytków architektury. Prawidłowo wypisano poszczególne obiekty, które znajdują się w Gminnej Ewidencji Zabytków oraz rejestrze zabytków województwa zachodniopomorskiego. Oznaczyć w planie i w legendzie w sposób spójny zabytki ww (dla wszystkich MPZP stworzyć spójną legendę tych obiektów).

W przypadku **MPZP o nr Uchwały LVIII/508/23 z dnia 08.02.2023 r.** pojawia się w zapisie informacja o ochronie stanowiska archeologicznego, które zostało poprawnie zapisane (mimo braku nazwy miejscowej, można łatwo odnaleźć informację o tym stanowisku). Na planie MPZP oznaczono granice stanowiska, ale nie podpisano go. Należy to poprawić. Należy uaktualnić informację o zasadach postępowania w przypadku nieodwracalnych prac ziemnych na terenie stanowiska. Należy także podjąć kroki, aby w zapisie tej uchwały pojawiły się informacje dotyczące sposobu postępowania w przypadku odkrycia znalezisk archeologicznych, które mogą zostać znalezione „luzem”, poza granicami obecnie znanych stref ochrony archeologicznej. Teren tej uchwały znajduje się w obszarze układu

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

ruralistycznego wsi Postomino, zapisy odnośnie możliwości działań na tym obszarze zostały prawidłowo opisane.

W przypadku **MPZP o nr Uchwały LXII/565/23 z dnia 07.06.2023 r.** nie pojawia się w zapisie informacja o ochronie stanowiska archeologicznego, które wg zapisów na [www.mapy.zabytek](http://www.mapy.zabytek) istnieje na tym terenie. należy tę sprawę niezwłocznie skonsultować z WKZ. Na planie MPZP nie oznaczono zatem granic stanowiska. Należy to poprawić w momencie potwierdzenia przez WKZ, że stanowisko znajduje się w tym miejscu. Należy także podjąć kroki, aby w zapisie tej uchwały pojawiły się informacje dotyczące sposobu postępowania w przypadku odkrycia znalezisk archeologicznych, które mogą zostać znalezione „luzem”, poza granicami obecnie znanych stref ochrony archeologicznej. Teren tej uchwały posiada strefy ochrony konserwatorskiej i zabytków architektury. Prawidłowo wypisano poszczególne obiekty, które znajdują się w Gminnej Ewidencji Zabytków. Oznaczyć w planie i w legendzie w sposób spójny zabytki ww (dla wszystkich MPZP stworzyć spójną legendę tych obiektów).

W przypadku **MPZP o nr Uchwały LXXIII/659/24 z dnia 28.02.2024 r.** pojawia się w zapisie informacja o ochronie stanowiska archeologicznego, które zostało poprawnie zapisane (mimo braku nazwy miejscowej, można łatwo odnaleźć informację o tym stanowisku). Na planie MPZP oznaczono granice stanowiska, ale nie podpisano go. Należy to poprawić. Należy uaktualnić informację o zasadach postępowania w przypadku nieodwracalnych prac ziemnych na terenie stanowiska. Należy także podjąć kroki, aby w zapisie tej uchwały pojawiły się informacje dotyczące sposobu postępowania w przypadku odkrycia znalezisk archeologicznych, które mogą zostać znalezione „luzem”, poza granicami obecnie znanych stref ochrony archeologicznej. Teren tej uchwały nie posiada strefy ochrony konserwatorskiej i zabytków architektury.

W przypadku **MPZP o nr Uchwały III/29/24 z dnia 19.06.2024 r.** pojawia się w zapisach informacja o tym, że na jego terenie znajduje się stanowisko archeologiczne Rusinowo 28 AZP 8-24/52. Zapisy dotyczące ochrony jego zasobów są słuszne, jednakże wg Autorki tego Programu stanowisko to nie wchodzi w skład ww MPZP. Wg [www.mapy.zabytek](http://www.mapy.zabytek) stanowisko to jest znacznie oddalone od granic ww MPZP, a dodatkowo o wiele mniejsze, niż wskazuje się na tym MPZP oraz zmiany MPZP o nr XXXVI/327/13 z dnia 08.11.2013 r. Należy bezwzględnie skonsultować tę sytuację z WKZ. Należy podjąć kroki, aby w zapisie uchwał pojawiły się informacje dotyczące sposobu postępowania w przypadku odkrycia znalezisk archeologicznych, które mogą zostać znalezione „luzem”, poza granicami obecnie znanych stref ochrony archeologicznej. W przypadku zabudowy

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

wchodzącej w skład GEZ, należy w tekście dokładnie opisać o jaką zagrodę i budynek chodzi, a na planie i w legendzie w sposób wyraźny i spójny z innymi MPZP oznaczyć ten obiekt. Uaktualnić obiekty znajdujące się w GEZ, a znajdujące się na terenie ww MPZP.

## **5.2. Charakterystyka zasobów oraz stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Gminy Postomino**

Krajobraz kulturowy to niepowtarzalne, indywidualne oblicze miejsca, który jest syntezą elementów przyrody, klimatu i ukształtowania terenu oraz zachodzących procesów politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturowych, związanych z aktywnością człowieka. Ujawnia się poprzez dziedzictwo materialne, kształtujące krajobraz przyrodniczy na przestrzeni dziejów oraz dziedzictwo niematerialne – zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty, które są przekazywane z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzane przez ludzi w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Krajobraz kulturowy jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Ochrona dziedzictwa kulturowego, które należy przekazać przyszłym pokoleniom, jest najistotniejszym czynnikiem kształtowania tożsamości mieszkańców, by mogli identyfikować się ze swoją gminą i siedliskiem oraz zrozumieć jego historię.

### **5.2.1. Charakterystyka gminy**

Gmina Postomino jest położona w północnej Polsce, w północno-wschodniej części województwa zachodniopomorskiego. W regionie powiatu sławieńskiego jest jedną z mniejszych gmin co do ilości mieszkańców. Samo Postomino jest średnio skomunikowane zarówno ze stolicą województwa, jak i z miejscowościami ościennych województw. Przez wieś przebiega trasa drogi wojewódzkiej nr 203 (Ustka-Darłowo), w odległości 26 km znajduje się lotnisko cywilne w Słupsku, zaś w samym Jarosławcu znajduje się dawne, opuszczone lotnisko wojskowe, którego pas startowy obecnie używany jest jako droga.

Gmina od północy posiada naturalną granicę w postaci linii brzegowej Bałtyku. Od wschodniej strony znajduje się województwo pomorskie z gminami Ustka, Redzikowo, Kobylnica. Od południa gmina Sławno, od południowego zachodu i zachodu gmina Darłowo. Gmina znajduje się w dwóch mezoregionach: Równinie Słupskiej oraz Wybrzeżu Koszalińskim. Równina to centralna część Pobrzeża Koszalińskiego położona między Równiną Białogardzką na zachodzie, od której oddziela ją pasmo Góry Chełmskiej (133 m n.p.m.), a Wysoczyzną Damnicką na wschodzie. Na południu graniczy z Wysoczyzną Polanowską. Z kolei Wybrzeże posiada zróżnicowany krajobraz dzięki obecności płaskich lub lekko falistych wysoczyzn morenowych, równin aluwialnych oraz jezior przybrzeżnych



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

oddzielonych mierzejami. Licznie występują tu również mokradła, a w nadbrzeżnej strefie znajdują się plaże i wydmy. Pod względem zagospodarowania terenu, obszar ten ma charakter rolniczy, z dominującymi łąkami i pastwiskami, położonymi głównie na glebach płowych i brunatnych. Przez południową część gminy przepływa rzeka Wieprza, która jest dostępna dla kajakarzy. W północnej części, niedaleko morza, położone jest jezioro Wicko. Około 5 km na północny wschód od Postomina znajduje się rezerwat przyrody "Zaleskie Bagna". Torfowisko to, o powierzchni około 350 ha znajduje się za pasem wydym nadmorskich. W przeszłości torfowisko było meliorowane i odwodnione, co wpłynęło na jego stan, jednak obecnie większość rowów została zarośnięta. W najwyższej części kopuły znajduje się otwarty mszar o powierzchni kilkudziesięciu hektarów, z pojedynczymi sosnami i brzoza oraz licznymi skupiskami przygielki białej (*Rhynchospora alba*). Charakterystycznym elementem torfowiska są gęste zarośla woskownicy europejskiej (*Myrica gale*), które tworzą jednolite, kilkuhektarowe skupiska. Ze względu na niemal całkowite zarośnięcie dawnych rowów, obecnie nie ma potrzeby prowadzenia czynnej ochrony. Planowane jest objęcie torfowiska ochroną rezerwatową.

Gmina Postomino wyróżnia się niskim wskaźnikiem lesistości wynoszącym 21,1% wśród gmin powiatu sławieńskiego, co jest typowe dla terenów leżących na dennomorenowych równinach nadmorskich. Taki stan jest efektem wykorzystania żyznych gleb na potrzeby rolnictwa. Na koniec 2019 roku powierzchnia lasów publicznych wynosiła 4816 ha, z czego 4612 ha stanowiły lasy należące do Skarbu Państwa, a 5 ha – własność gminy.<sup>25</sup> Lasy pełnią istotną rolę gospodarczą jako miejsca pracy oraz źródła surowca i runa leśnego.

W strukturze przestrzennej gminy dominują użytki rolne, które zajmują 62,4% jej powierzchni, co stanowi około 14 159 ha, z czego 46,84% to grunty orne. Lasy zajmują drugie miejsce pod względem powierzchni, obejmując łącznie z gruntami zadrzewionymi 22,3% obszaru gminy, czyli 5 068 ha. W południowej i centralnej części gminy znajdują się niewielkie lasy z przewagą drzew iglastych, głównie sosnowych, obfitujące w grzyby i zwierzynę. W części północnej, nadmorskiej, dominują lasy liściaste, takie jak buczyny, oraz lasy mieszane. Dzięki wysokiej bioróżnorodności lasy te stanowią ważny atut dla rozwoju turystyki, agroturystyki i lokalnej gospodarki.

Wody powierzchniowe zajmują stosunkowo dużą część powierzchni gminy – 5,4%, co wyróżnia ją na tle innych gmin w powiecie sławieńskim. Przez obszar gminy Postomino

<sup>25</sup> Dane przytoczone za: Urząd Statystyczny w Szczecinie.



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

przepływa jedna z największych i najbardziej malowniczych rzek Pomorza – Wieprza, wraz z dopływami takimi jak Stobnica, Moszczeniczka z Zieloną Strugą, Niemęt oraz Kniewka. Na terenie gminy znajdują się również jeziora, w tym Wicko, Marszewo i Pieńkowo. Tereny zurbanizowane stanowią jedynie 3,8% całkowitej powierzchni gminy.

**5.2.2. Zarys historii obszaru gminy**

Na obszarze dzisiejszej gminy Postomino, obecność osad ludzkich została potwierdzona źródłowo już w środkowej epoce kamienia (mezolitu, 8200 - 4200 p.n.e.), a ślady tej działalności zachowały się w torfowych dnach dolin w rejonie Jarosławca, Rusinowa i Królewa. Rozwój rolnictwa i hodowli zwierząt przyczynił się do powstania pierwszych skupisk osadniczych, których istnienie potwierdzają badania archeologiczne w okolicach Jarosławca, Rusinowa, Nacmierza, Dzierżęcina, Nosalina i Królewa. Społeczności kultury łużyckiej (epoka brązu, 1700-400 p.n.e.) wykazywały zaawansowaną specjalizację gospodarczą, czego dowodem są osady i cmentarzyska kurhanowe odkryte w rejonie Chudaczewa i Wilkowic. W okresie wczesnej epoki żelaza doszło do podziału dużych struktur społecznych na mniejsze wspólnoty kultury pomorskiej, a ślady ich obecności znaleziono w okolicach Kanina, Bylicy, Wszedzenia i Pałówka, w postaci cmentarzysk z grobami skrzyniowymi. Na przełomie er powstały mniejsze osady kultury oksywsko-wielbarskiej. Kolejnym archeologicznym śladem są wczesnośredniowieczne wspólnoty terytorialno-rodowe, odkryte w okolicach Wicka Morskiego, Staniewic, Pieńkowa, Kanina, Górska i Postomina. W średniowieczu obszar gminy Postomino charakteryzował się gęstą siecią osadniczą, a niektóre z istniejących wsi, takie jak Łącko, Nosalin, Marszewo, Pałowo i Pieszcz, zachowały pierwotny układ owalnicy.

W latach 1332-1333 wzmiankowany jest Gerd z Below, pan ziem wokół Postomina, który ustanowił swoją siedzibę rodową w Pieszczu. Po reformacji ród Belowów posiadał dużą część ziem w obecnej gminie Postomino, w tym Pieńkowo oraz wieś szlachecką Zaleskie (gmina Ustka). Posiadłości Belowów znajdowały się przy ważnym szlaku handlowym na Pomorzu, łączącym Darłowo ze Słupskiem. Uwłaszczenie, przeprowadzone w Pieńkowie i Postominie w 1813 roku, zniósło system pańszczyźniany. Do dziś w wielu miejscowościach gminy zachowały się pozostałości pałaców i dworskich siedzib.

**Postomino** (dawnie nazwy to m.in.: *Pustmin*, *Pustamin*). Odkryto tutaj cmentarzysko z grobami jamowymi, w których znajdowały się brązowe naczynia. Miejscowość istniała już w XII i XIII wieku i, podobnie jak reszta ziem, należała do Księstwa Sławieńskiego. Pierwsza wzmianka o wsi pochodzi z 23 marca 1301 roku, kiedy książę Sambor Rugijski przekazał księciu Mateuszowi kilka wsi na ziemi sławieńskiej jako lenno. Przez stulecia wieś nie uległa

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

większym zmianom. Już w średniowieczu wybudowano tam kościół. Do 1792 roku należało do rodziny von Belowów, a Paul Jacob von Below sprzedał je Wandelinowi von Bilfingerowi. Za jego panowania w 1813 roku przeprowadzono uwłaszczenie chłopów. W 1837 roku wieś przeszła w posiadanie von Maltzana, a w 1842 roku Alberta von Denzina. Wieś wielokrotnie cierpiała z powodu pożarów, które niszczyły ją m.in. w 1819, 1847, 1868 i 1898 roku. Już w 1846 roku funkcjonowała tam poczta. 18 sierpnia 1911 roku uruchomiono linię kolejową łączącą Sławno, Postomino i Ustkę. W 1913 roku powstała szkoła podstawowa. We wsi działały różne stowarzyszenia, takie jak Związek Śpiewaczy, Stowarzyszenie Żołnierzy, Klub Kolarski oraz Ochotnicza Straż Pożarna. Po zakończeniu działań drugowojennych większość niemieckich mieszkańców pozostała we wsi, jednak w ramach zorganizowanej akcji wysiedlono ich do Niemiec w latach 1945-1946. Już latem 1945 roku Polacy zaczęli stopniowo przejmować zagrody chłopskie. W 1975 roku wieś stała się siedzibą władz gminy.



Ryc. 1. Układ wsi Postomino w roku 1893; za: [www.oldmapsonline.org/pl](http://www.oldmapsonline.org/pl)

Nazwa **Bylica** (dawne nazwy to m.in.: *Schonberg*, *Schönenberg*, *Schöneberg*) pochodzi od rośliny – półkrzewu rosnącego przy płotach na nieużytkach i przydrożach. Wieś znajduje się na północy gminy Postomino, granicząc od północy z Rusinowem i Nacmierzem, a od wschodu i południa z Wszedzieniem i Dzierżęcinem. Obecnie jedynym połączeniem jest droga prowadząca do Nacmierza. Wieś ma charakter typowej ulicówki, z luźno rozmieszczoną zabudową zagrodową wzdłuż obu stron drogi na długości około 500 metrów.

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

Pierwsza wzmianka o wsi pochodzi z 1559 roku i odnosi się do wpłaty na utrzymanie parafii w Darłowie. W 1780 roku w Bylicy mieszkało 5 chłopów, sołtys, 2 chałupników i pasterz. Gleby w wiosce były uważane za dobre, a powierzchnia gruntów nie zmieniała się (295,4 hektara w 1864 roku i tyle samo w 1939 roku). W tym okresie hodowano około 125 krów, a mleko dostarczano do mleczarni w Nacmierzu. We wsi znajdował się jeden traktor, należący do Karla Ziebella, a także snopowiązałki i inne maszyny rolnicze. Pięciu chłopów posiadało gospodarstwa o powierzchni 50-60 hektarów, pięciu miało grunty powyżej 10 hektarów, a trzech gospodarzyło na powierzchni poniżej 10 hektarów. We wsi funkcjonowała mała szkoła, która została zamknięta w 1940 roku, a dzieci zaczęły uczęszczać do szkoły w Nacmierzu. 8 marca 1945 roku wieś została zajęta przez wojska rosyjskie. Dominującą formą zabudowy jest zagrodowa architektura z połowy XIX i początku XX wieku. Część dawnych obiektów gospodarczych w zagrodach już nie istnieje, z powodu groźnego pożaru w 1989 roku. Obecnie funkcjonuje 16 gospodarstw rolnych, a liczba mieszkańców wynosi około 60.<sup>26</sup>

**Chudaczewko** (dawne nazwy to m.in.: *Neu Kuddezow*) znajduje się 2 kilometry na południe od Chudaczewa, około 100 metrów od rzeki Wieprzy. Wieś położona jest malowniczo w otoczeniu lasów i łąk. Od północnego zachodu i zachodu graniczy z lasami należącymi do nadleśnictwa Stary Kraków, natomiast od południa sąsiaduje z Mazowem. Jedyną lepszą drogą prowadzącą do wsi jest połączenie z Mazowem. Chudaczewko prawdopodobnie powstało w XVIII wieku jako wiejska kolonia związana z Chudaczewem, specjalizująca się w rolnictwie, pasterstwie i leśnictwie. Na mapie Lubinusa z 1618 roku jeszcze nie występuje, ale pojawia się na mapach XVIII wieku, co sugeruje, że powstało w połowie tego stulecia. Wieś ma charakter ulicówki – kiedyś po obu stronach drogi znajdowały się rozproszone zagrody. W XIX i pierwszej połowie XX wieku nie zaszły tu większe zmiany. Po 1945 roku układ wsi został zmieniony – część budynków rozebrano, a na ich miejscu wzniesiono mniej estetyczne budynki gospodarcze. Na południowym krańcu wsi zachowała się dawna zagroda szkolna, w której działała jednoklasowa szkoła. Szkoła funkcjonowała również przez wiele lat po wojnie, a obecnie budynek jest użytkowany jako zagroda chłopska. W 1939 roku we wsi mieszkał krawiec, kilku rolników oraz robotnicy leśni. Funkcjonował tam również sklep. Cztery gospodarstwa miały powierzchnię mniejszą niż 5 ha, natomiast 14 gospodarstw obejmowało ponad 10 hektarów. W 2009 roku wybudowano tu wodociąg.<sup>27</sup>

<sup>26</sup> Dane za rok 2021. Za: [www.polskawliczbach.pl](http://www.polskawliczbach.pl). Porównaj z Sroka 2014, s. 21-22.

<sup>27</sup> Porównaj z Sroka 2014, s. 25.



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

**Chudaczewo** (dawnie nazwy to m.in.: *Koddesowe, Kuddetzowe, Kuddetczow, Cutsow, Alt Kuddezow*) graniczy od północy z Korlinem i Królewem, na wschodzie z Pieńkowem, a na południu z Chudaczewkiem. Wieś ma owalny kształt, przypominający wrzeciono. Przecina ją droga łącząca Darłowo z Ustką. Wyraźną dominującą budowlą we wsi jest kościół. Przez wieś przepływa potok, który przechodzi przez dwa stawy. W dokumencie z 1648 roku jako sołtys wymieniany jest Peter Miemann, a wśród chłopów pojawiają się także Joachim Goede, Thomas Groth i Jacob Heyne. Młyn był własnością Gerharda Pepenfussa, a fabryka wyrobów betonowych Maxa Vehlwa. Oprócz tego było 4 kupców, rzeźnik, cieśla, kilku murarzy, 2 ślusarzy, 2 krawców, tkacz i malarz. Funkcjonowała kuźnia, karczma, agent ubezpieczeniowy oraz punkt pocztowy, który prowadzili Max Gaede i Hedwig Funk. W Chudaczewie istniała 2-klasowa szkoła powszechna, zlokalizowana w budynku z około 1890 roku w południowo-zachodniej części wsi. Na południowym krańcu wsi znajdował się kościół, wzniesiony w stylu gotyckim na początku XVII wieku. Przy kościele znajdował się cmentarz, z którego zachował się szpaler starych lip, liczne cokoły, fragmenty nagrobków oraz cokół pomnika upamiętniającego mieszkańców wsi, którzy polegli w I wojnie światowej. Wojska radzieckie wkroczyły do wsi 8 marca 1945 roku. W październiku i listopadzie tego samego roku wysiedlono dużą część ludności niemieckiej. Obecnie we wsi funkcjonuje ochotnicza straż pożarna (jedna z większych jednostek w powiecie) oraz koło gospodyń wiejskich.<sup>28</sup>



Ryc. 2. Wsie Chudaczewo oraz Ronino w roku 1893; za: [www.oldmapsonline.org/pl](http://www.oldmapsonline.org/pl)

<sup>28</sup> Porównaj z Sroka 2014, s. 26-27.

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

**Dzierżęcín** (dawne nazwy to m.in.: *Dersentyn*, *Dersenthin*, *Drösentin*) to niewielka wieś chłopska, położona na zachodnim krańcu gminy Postomino. Prowadzi do niej droga z Karsina. Na północny zachód od wsi płynie potok Świdnik, który wyznacza granicę z Wszedzieniem. Wieś otaczają lasy od północy i zachodu. Dzierżęcín znajduje się na ciągu wzgórz, z których najwyższe wznosi się na 66 metrów n.p.m. Początkowo wieś miała układ okolnicy, skupionej wokół placu – ten historyczny układ pozostaje czytelny do dzisiaj. Późniejsza zabudowa wsi skupiła się wzdłuż drogi biegnącej przez miejscowość. Większość gospodarstw to zagrody otwarte, gdzie budynek mieszkalny znajduje się na tyłach, a budynki gospodarcze po bokach. W 1301 roku książę Sambor Rugijski nadał margrabiemu Mateuszowi ze Sławna w lenno 12 wsi, w tym Dzierżęcín. Hodowano mleczne krowy, przy czym największe stada mieli Reinhold Lange i Reinhold Vanselow, a także świnie i konie. We wsi znajdowała się jednoklasowa szkoła, wybudowana około 1895 roku, do której uczęszczało około 20 dzieci. Mieszkańcy wyznania ewangelickiego należeli do parafii w Barzowicach. We wsi pracowali kowal, szewc, kołodziej, dwóch murarzy oraz krawcowa. Funkcjonowała tu także ochotnicza straż pożarna, która dysponowała remizą i wozem strażackim zaprzężonym w konie. Powierzchnia wioski wraz z gruntami wynosiła 453,4 ha w 1864 roku i 454,1 ha w 1939 roku. W 1871 roku we wsi było 36 gospodarstw, w 1905 – 30, a w 1939 – 32. Wojska radzieckie wkroczyły do wioski 7 marca 1945 roku. W grudniu 1945 roku niemiecka ludność została wysiedlona.<sup>29</sup>



Ryc. 3. Współczesny widok wsi Dzierżęcín; fot. Edyta A. Marek

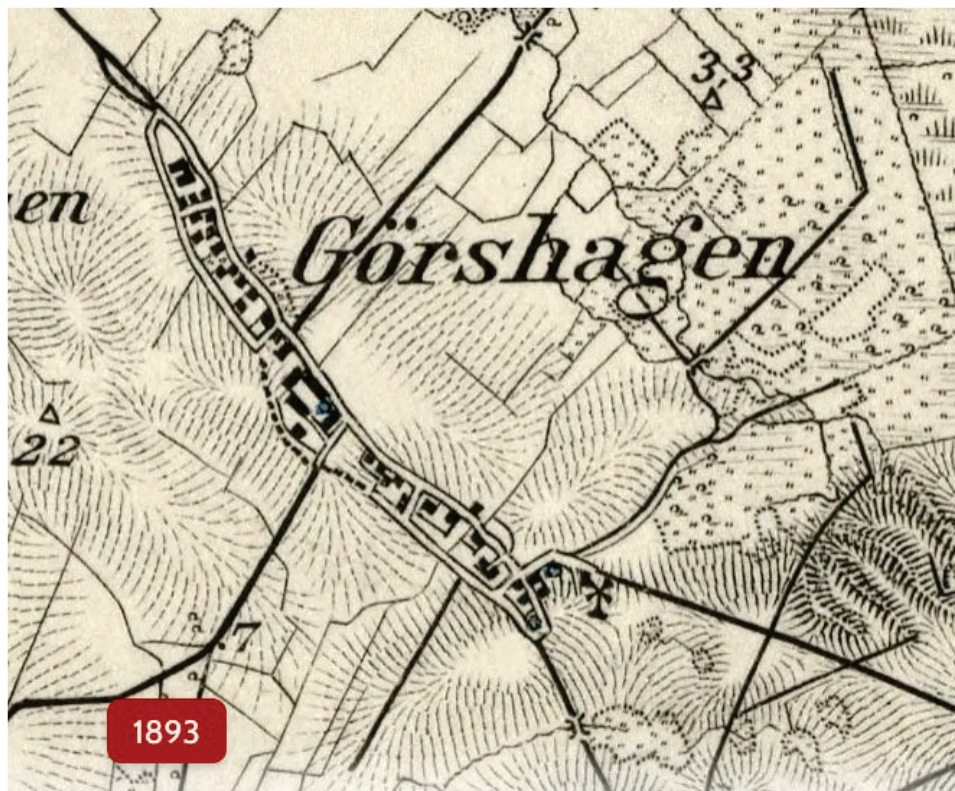
**Górsko** (dawne nazwy to m.in.: *Gorieshagen*, *Görshagen*, *Jagasowo*) znajduje się około 2 kilometry od jeziora Wicko. Od zachodu i północy graniczy z poligonem

<sup>29</sup> Porównaj z Sroka 2014, s. 35-36.



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

wojskowym, od północnego wschodu z Złakowem, od południa z Marszewem, a od południowego zachodu z Królewem. Większość zabudowań zlokalizowana jest po zachodniej stronie drogi. Niektóre gospodarstwa, powstałe w XIX i na początku XX wieku, utraciły część obiektów gospodarczych, a układ zabudowań dawnego majątku w środkowej części wsi jest dziś mniej czytelny. Dominującym typem zabudowy jest zabudowa zamknięta. Dom znajduje się w tylnej części. Budynki mieszkalne są głównie murowane z cegły. Górsko po raz pierwszy zostało wspomniane w dokumentach z 1480 roku, choć jego lokacja nastąpiła zapewne wcześniej. Wieś była lennem rodu Puttkamerów, odziedziczonym po Święcach. W 1784 roku w Górsku znajdował się folwark, a wieś zamieszkiwało 9 chłopów, 3 chałupników, rybak oraz owczarz. W wiosce funkcjonowała gospoda i agencja pocztowa. Główną gałęzią gospodarki mieszkańców była uprawa zbóż i produkcja mleka. W wiosce działała jednoklasowa szkoła. Za remonty szkoły płacił dziedzic, a gmina przekazywała 3 talary rocznego czynszu. W połowie XIX wieku do szkoły uczęszczało około 70 uczniów. W 1879 roku wprowadzono nowy przedmiot – prace ręczne, którego nauczycielką była córka sołtysa, Helene Henke. 8 marca 1945 roku do wsi wkroczyły oddziały radzieckie, a w 1946 roku ludność niemiecka została wysiedlona.



Ryc. 4. Wieś Górsko w roku 1893; za: [www.oldmapsonline.org/pl](http://www.oldmapsonline.org/pl)

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

**Jarosławiec** (dawne nazwy to m.in.: *Gartzhouede*, *Gartzehovede*, *Gartzeheft*, *Garschovet*, *Jerchoff*, *Jershöft*) od wschodu graniczy z gruntami wsi Jezierzany, od południa z Nacmierzem, a od południowego zachodu z Rusinowem. Wieś ma charakter typowej ulicówki, z główną drogą biegnącą równolegle do brzegu morskiego na długości około 2 kilometrów. Mieszkańcy zajmowali się rybołówstwem, rolnictwem oraz zbieraniem bursztynu. Na początku XIX wieku, w związku z częstymi katastrofami statków, zaczęto dyskutować o konieczności wybudowania latarni morskiej. Budowę latarni rozpoczęto w 1829 roku, a jej lokalizację wybrano około 400 metrów od brzegu (latarnia w pobliskim Darłowie powstała ponad pół wieku później, bo w 1885 roku). Po pięciu latach do istniejącego budynku, który przeznaczony był na mieszkania dla latarników, dobudowano okrągłą ceglana wieżę o wysokości 33,3 metra. Przed 1939 rokiem w wiosce znajdował się wiatrak, kuźnia, drogeria, rzeźnik, stolarze, krawiec, szewc oraz piekarz. We wsi istniała jednoklasowa szkoła, której ostatnim nauczycielem przed 1945 rokiem był Gustaw Ramlow. Większość zabudowy z okresu przed II wojną światową zachowała się do dzisiaj. W szczególności wyróżniają się XIX-wieczne budynki mieszkalne, które charakteryzują się szerokimi frontami, parterową konstrukcją oraz ryglową technologią budowlaną. Choć w Jarosławcu nie ma portu rybackiego, znajduje się przystań rybacka, gdzie można nabyć świeże ryby. Ośrodek „Panorama Morska”, który działa przez cały rok, posiada również park wodny.<sup>30</sup>



Ryc. 5. Wieś Jarosławiec w roku 1893; za: [www.oldmapsonline.org/pl](http://www.oldmapsonline.org/pl)

<sup>30</sup> Porównaj z Sroka 2014, s. 47-49.



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

**Jezierzany** (dawne nazwy to m.in.: *Nienhagen*, *Nigenhagen*, *Niegenhagen*, *Neuenhagen*) położone są przy zachodnim brzegu jeziora Wicko. Od południowego wschodu graniczy z terenami wsi Łącko, od południa z ziemiami wsi Nacmierz, a od południowego zachodu z Jarosławcem. Informacje na temat początków miejscowości są skąpe. W 1602 roku Kazimierz IX, książę pomorski z linii szczecińsko-wołogoskiej, wybudował tu dom, aby móc łowić ryby. Wówczas mógł już istnieć folwark książęcy. Po zakończeniu I wojny światowej dzierżawcą został Fritz Taucher. W 1891 roku wzniesiono tu neobarokowy dwór, który w 1920 roku zyskał dodatkowe wschodnie skrzydło. Park o powierzchni dwóch hektarów nie zachował swojej pierwotnej formy. W 1784 roku w Jezierzanach, oprócz folwarku, mieszkało trzech poddanych z wolnym od powinności sołtysiem, jeden chałupnik oraz zarządca. Wieś zaczęła się rozwijać wokół majątku w XIX i XX wieku. W okresie międzywojennym znajdowały się tu dwa gospodarstwa. W latach 1911-1912 na miejscu starej szkoły z XIX wieku powstał nowy budynek. Wieś jest tzw. wielodrożnicą, której zabudowa rozwijała się wzdłuż drogi i przy majątku książęcym położonym na zachodnim krańcu. Szczególną uwagę zwraca zagroda nr 16, znajdująca się w centralnej części miejscowości. Najwięcej jest zagród składających się z domów ryglowych na planie kwadratu, obok których stoją stodoły z oborami częściowo murowanymi, a częściowo ryglowymi. W 1995 roku powstało tu Stowarzyszenie Przyjaciół Jezierzan.<sup>31</sup>



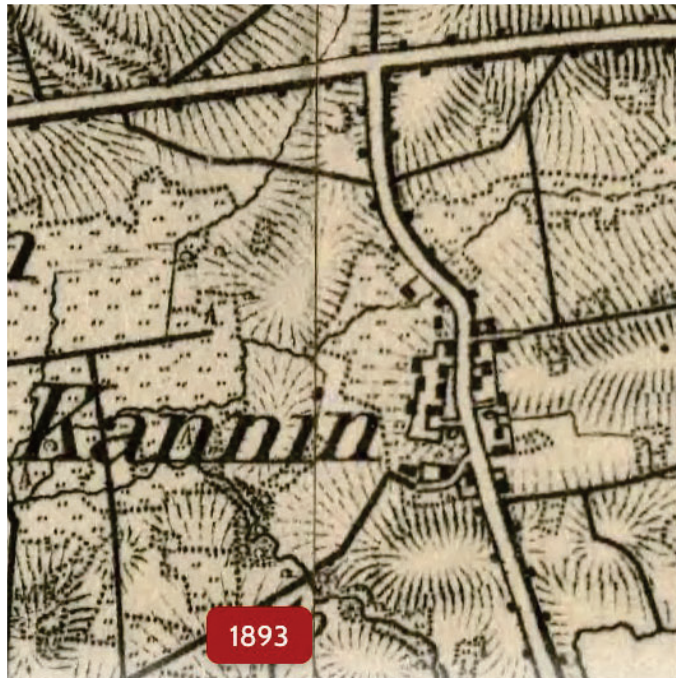
Ryc. 6. Wieś Jezierzany w roku 1893; za: [www.oldmapsonline.org/pl](http://www.oldmapsonline.org/pl)

**Kanin** (dawne nazwy to m.in.: *Canin*, *Cannien*, *Kannin*) to wieś o charakterze ulicówki, położona wzdłuż drogi łączącej Sławno z Jarosławcem. Jej północna część, zwana

<sup>31</sup> Porównaj z Sroka 2014, s. 50-51.

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

Krzyżem, znajduje się przy skrzyżowaniu dróg prowadzących ze Sławna do Jarosławca oraz z Ustki do Darłowa. Na południowej granicy miejscowości przepływa rzeka Wieprza. Kanin leży na lekko pofałdowanej równinie, otoczony ziemiami ornymi i pastwiskami, a nieco dalej na wschód znajdują się lasy. Informacje o historii wsi są skromne, choć jej początki sięgają średniowiecza. W 1666 roku w dokumentach podatkowych pojawiają się nazwiska mieszkańców, takich jak sołtys Daniel Helvepage, kowal oraz chłopci, w tym jeden małorolny. Około 1780 roku w Kaninie mieszkał sołtys, ośmiu chłopów, jeden chłop małorolny i jeden chałupnik. Wieś posiadała szkołę, kuźnię oraz chatę pasterza, a łącznie istniało tam 14 gospodarstw. W 1848 roku duży pożar zniszczył całą zabudowę wsi, a obecne budynki pochodzą z okresu odbudowy po tym wydarzeniu. Znajdowały się tu urząd pocztowy, gospoda połączona ze sklepem kolonialnym, której właścicielem był B. Drews, a także warsztaty rzemieślnicze, takie jak zakład szewca, stolarza i kowala. Wieś posiadała wiatrak, należący do R. Brose, oraz dwa tartaki prowadzone przez K. Englera i E. Hassego. W Kaninie działało stowarzyszenie weteranów wojennych, a po 1848 roku wybudowano szkołę. Zabudowania wsi rozmieszczone były zarówno przy drodze, jak i na bocznych terenach. W wiosce znajdowały się młyn, kuźnia oraz sklep. Poczta była dostarczana z Łącka, a w 1933 roku otworzono punkt pocztowy w dawnym budynku majątku.<sup>32</sup>



Ryc. 7. Wieś Kanin w roku 1893; za: [www.oldmapsonline.org/pl](http://www.oldmapsonline.org/pl)

<sup>32</sup> Porównaj z Sroka 2014, s. 54-55.

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

**Karsino** (dawne nazwy to m.in.: *Cartzin, Karsyn, Karzin*) znajduje się na równinnym terenie przy drodze łączącej Darłowo z Ustką. Wieś graniczy od zachodu z Sulimicami, od północy z Dzierżęcinem, od wschodu z Kaninem, a od południa z Kowalewicami. Ma charakter ulicówki i rozciąga się na około 1 kilometr długości. Karsino ma średniowieczne korzenie. Pod koniec XVIII wieku wieś liczyła 10 chłopów, sołtysa, jednego małorolnego chłopca oraz 5 chałupników. Znajdowały się tu chata szkolna, chata pasterza i młyn. W 1927 roku wzniesiono nową szkołę, a kilka lat później dobudowano do niej mieszkanie dla nauczyciela. Przed 1939 rokiem we wsi działały młyn, punkt pocztowy, sklep kolonialny, a także zakłady rzemieślnicze, takie jak stolarnia, warsztat szewca, kowala i krawca. Pocztę dostarczano z Darłowa za pomocą bryczki konnej, a od 1920 roku do Karsina docierał także samochód pocztowy kursujący na trasie Sławno – Łącko – Jarosławiec – Zaleskie – Sławno. Obecne zagrody pochodzą z XVIII, XIX i początków XX wieku. Najstarsze z nich zakładano na planie czworoboku, natomiast nowsze budynki mieszkalne często są niezależne od budynków gospodarczych. We wsi można spotkać dwa typy zagród zamkniętych: pierwszy to zagroda zamknięta od frontu budynkiem bramnym, z domem mieszkalnym umieszczonym z tyłu działki (np. zagrody nr 11, 25, 26, 27), a drugi to zagroda zamknięta od frontu budynkiem mieszkalnym (np. zagrody nr 5, 8, 16, 17). Większość Niemców opuściła wieś do końca 1946 roku. We wsi funkcjonuje ochotnicza straż pożarna, która posiada własną remizę.<sup>33</sup>



Ryc.8. Wieś Karsino w roku 1893; za: [www.oldmapsonline.org/pl](http://www.oldmapsonline.org/pl)

<sup>33</sup> Porównaj z Sroka 2014, s. 55-57.



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

**Korlino** (dawne nazwy to m.in.: *Korlin*, *Cörlin*, *Körlin*) znajduje się przy drodze łączącej Postomino z Darłowem. Graniczy od północy z gruntami wsi Łącko, od wschodu z Królewem, od południa z Masłowicami, a od zachodu z Nacmierzem. Około 500 metrów na wschód od wsi przepływa kanał młyński, który łączy jezioro Marszewskie z jeziorem Wicko. Do kanału wpada niewielka rzeczka Klasztorna. W centralnej części wsi znajduje się staw. Wieś ma charakter wielodrożnicy, choć pierwotnie była to okolnica. Korlino ma średniowieczne pochodzenie, a pierwsza wzmianka o wsi pochodzi z 1347 roku. Kolejny dokument z 1394 roku dotyczy zgody udzielonej przez księżnę Adelajdę na założenie klasztoru Kartuzów na gruntach tej wsi. Podstawą produkcji rolnej było mleczarstwo oraz hodowla trzody chlewnej. W niektórych gospodarstwach hodowano także konie. We wsi mieszkał muzyk, murarz, kowal, stolarz i siodlarz. W wiosce działała ochotnicza straż pożarna, a w jej centralnej części znajdowała się świetlica. Już od XVII wieku istniała szkoła. W latach 20. XX wieku wybudowano nowy budynek szkolny, który składał się z dwóch sal lekcyjnych i mieszkania dla nauczyciela. Ewangelicka ludność należała do parafii w Łącku. W Korlinie dominował typ zagrody zamkniętej. W wiosce znajdują się również zagrody zamknięte z trzech stron, z domem mieszkalnym usytuowanym z tyłu i otwartym wjazdem. Część starszych budynków jest w złym stanie. Najstarszym obiektem jest chałupa mieszkalna, najprawdopodobniej z początku XIX wieku, zlokalizowana w południowej części wsi (nr 28). We wsi funkcjonuje ochotnicza straż pożarna.<sup>34</sup>



Ryc. 9. Wieś Korlino w roku 1893; za: [www.oldmapsonline.org/pl](http://www.oldmapsonline.org/pl)

<sup>34</sup> Porównaj z Sroka 2014, s. 61-63.

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

**Królewo** (dawne nazwy to m.in.: *Crolow, Crolowe, Krolouw, Krolow*) leży przy drodze łączącej Słupsk z Darłowem. Wieś ma wydłużony kształt, rozciągający się na około 1 kilometr wzdłuż drogi, na lekko pofalowanym terenie. Zabudowa wsi dochodzi do jeziora Wicko na północy, a od zachodu graniczy z gruntami wsi Łącko i Korlino, od wschodu z Górskiem i Marszewem. Wieś ma średniowieczne korzenie, po raz pierwszy wspomniana w dokumentach z początku XIV wieku. 1770 roku wieś ponownie przeszła w lenno na jednego z Kleistów. W około 1780 roku we wsi istniały dwie siedziby rycerskie (dworskie), młyn wodny, karczma oraz kuźnia. Mieszkał tu nauczyciel, 8 chłopów, 3 chłopów z połową nadziału ziemi oraz 1 chłop posiadający ćwiartkę nadziału. Wieś miała dostęp do brzegu jeziora Wicko, co umożliwiało połów ryb. W 1821 roku wymieniono młyn wodny, wiatrak, kuźnię, 3 dwory z 7 izbami, 2 chaty pasterskie, kościół oraz szkołę. W uprawach dominowały ziemniaki, buraki, żyto, jęczmień, owies, pszenica oraz rzepak. W 1939 roku w Królewie funkcjonowały poczta (z której kursował autobus do Sławna), wiatrak, gospoda, dwa sklepy, a także rzemieślnicy: krawiec, szewc, malarz pokojowy i stolarz. Mieszkańcy wsi należeli do parafii w Łącku. Kościół, który niegdyś znajdował się we wsi, został rozebrany w latach 70-tych XIX wieku. Pierwotny układ wsi mógł być owalnicowy, a zabudowa we wsi jest zróżnicowana. Większość budynków w Królewie to obiekty murowane, choć można spotkać również takie w konstrukcji ryglowej. Dwór został rozebrany na przełomie lat 60-tych i 70-tych XX wieku, a w jego miejsce zbudowano prosty biurowiec.<sup>35</sup>



Ryc. 10. Wieś Królewo w roku 1893; za: [www.oldmapsonline.org/pl](http://www.oldmapsonline.org/pl)

<sup>35</sup> Porównaj z Sroka 2014, s. 69-71.



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

**Łącko** (dawne nazwy to m.in.: *Lanszik, Lanczk, Lantzke, Lanske, Lanzig*) znajduje się na południowym brzegu jeziora Wicko. Do wsi prowadzi asfaltowa droga, która odchodzi od szosy Nacmierz – Korlino, a przy pierwszych zabudowaniach zmienia się w brukową. Była wsią chłopską i kościelną, a jej układ to regularna okolnica z owalnym placem w centrum, na którym znajduje się kościół i stary cmentarz. Układ wsi zachował się w niemal nienaruszonym stanie do dziś. Pierwsza wzmianka o Łącku pochodzi z 1394 roku, w kontekście poświęcenia założenia klasztoru Marienkron na terenie Korlina w pobliżu wsi. Pod koniec lat 30-tych we wsi funkcjonowały dwa młyny wiatrowe, dwie gospody, sklep, dwóch kowali, kołodziej, piekarz, ogrodnik, szewc, bednarz, stolarz, dwóch krawców, murarz oraz zawodowy muzyk. Istniał także punkt pocztowy i bankowy, a także różne stowarzyszenia, w tym dla weteranów wojennych, jeździeckie, gimnastyczne, śpiewacze, oraz ochotnicza straż pożarna. W 1854 roku powstała jednoklasowa szkoła, do której w okresie międzywojennym uczęszczało od 25 do 30 dzieci. Kościół, zbudowany około 1500 roku, był trzynawową ceglana budowlą na kamiennej podmurówce. średniowieczu posiadał trzy dzwony, z których jeden został zabrany podczas II wojny światowej i przeniesiony do kościoła w Heidbergu koło Kolonii. Z cmentarza przykościelnego zachowały się kamienne ogrodzenie, gotycka ceglana brama oraz aleja pomnikowych lip. Obok kościoła znajdował się pomnik upamiętniający poległych w I wojnie światowej. Większość zagród we wsi wzniesiono w konstrukcji ryglowej w formie czworoboku.<sup>36</sup>



Ryc. 11. Wieś Łącko w roku 1893; za: [www.oldmapsonline.org/pl](http://www.oldmapsonline.org/pl)

<sup>36</sup> Porównaj z Sroka 2014, s. 82-84.



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

**Marszewo** (dawnie nazwy to m.in.: *Marsow*) znajduje się przy drodze Postomino – Górsko, około 16 kilometrów od Sławna. Graniczy od zachodu z gruntami wsi Królewó, od północy z Górskiem, od wschodu ze Złakowem, a od południa z Postominem i Pieńkowem. Jest to wieś typu okolicowego, która powstała wokół kościoła i dawnej siedziby rycerskiej. Dawny majątek i skupisko zagród usytuowane było na południowy zachód, około 800 metrów od kościoła. Pół kilometra od centrum wsi leży jezioro Marszewskie o wydłużonym kształcie (długość około 1 km, powierzchnia 18 hektarów), które jest połączone rowem młyńskim z jeziorem Wicko oddalonym o około 4 km. Pierwotny układ wsi przetrwał do dziś, a także znaczną część starej zabudowy. W tym okresie mieszkało tu dwóch zagrodników, młynarz oraz owczarz. Pod koniec XVIII wieku w Marszewie oprócz trzech majątków funkcjonowały wiatrak, młyn wodny oraz kuźnia. We wsi mieszkali m.in.: zakrystian, pastor, kowal, 13 kmieci (zamożnych chłopów), jeden półkmić oraz dwóch zagrodników. Przed 1939 rokiem we wsi znajdowała się gospoda z sklepem, drugi sklep, młyn oraz kilku rzemieślników posiadających gospodarstwa rolne, w tym szewc, czterech krawców, murarz, stolarz, cieśla, dwóch kowali oraz piekarz. Ponadto w wiosce żyli handlarz bydłem, dróżnik i akuszerka. Funkcjonowały także stowarzyszenia: weteranów wojennych, strzeleckie oraz kolarskie. Szkoła istniała we wsi już w XVII wieku, a naukę prowadził pastor lub kościelny. W 1881 roku zbudowano nową szkołę jednoklasową. W Marszewie działa ochotnicza straż pożarna oraz sklep.<sup>37</sup>



Ryc. 12. Zachowane XIX-wieczne zabudowania we wsi Marszewo. Fot. Edyta A. Marek

**Masłowice** (dawnie nazwy to m.in.: *Masselwitze*, *Masseluitz*, *Maselwitz*, *Masselwitz*) leżą przy drodze łączącej Darłowo z Ustką, która przebiega przez wieś, dzieląc ją na dwie

<sup>37</sup> Porównaj z Sroka 2014, s. 88-89.

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

części: południową (około jednej trzeciej wsi) i północną (dwie trzecie wsi). Ma kształt rozciągniętej ulicówki, usytuowanej wzdłuż osi północ-południe. W około 1780 roku w Masłowicach znajdował się jeden wolny sołtys, ośmiu chłopów, dwóch chałupników, podleśniczy, pasterz oraz 18 chałup dymnych. W okresie międzywojennym we wsi mieszkał sołtys, a także działały agencja pocztowa, gospoda, warsztaty krawieckie i szewskie, a także przedsiębiorstwa zajmujące się budownictwem i naprawą maszyn. Funkcjonowała także spółdzielnia mleczarska, której mleczarnia została wybudowana w latach 1909–1910. Ponadto istniało stowarzyszenie jeździeckie. Pierwotny układ wsi zachował się w dobrym stanie. Większość zagród pochodzi z końca XVIII i początków XIX wieku, a te, które zostały zniszczone na przełomie XIX i XX wieku, zastąpiono nowymi. We wsi występują zarówno zagrody zamknięte, jak i nieliczne otwarte. Do zagrody zamkniętej należy np. zagroda nr 17, która ma wjazd od drogi przez wąski przejazd między budynkami gospodarczymi. Dom mieszkalny znajduje się z tyłu. Budynek mieszkalny pochodzi z 1816 roku, a zabudowania wykonane są w konstrukcji ryglowej. W zagrodzie nr 14 stodoła pochodzi z drugiej połowy XVIII wieku. Rzadziej spotykane są zagrody otwarte, w których dom mieszkalny znajduje się z tyłu, a budynki gospodarcze rozmieszczone są po bokach podwórza, które jest otwarte od strony drogi.<sup>38</sup>



Ryc. 13. Wieś Masłowice w roku 1893; za: [www.oldmapsonline.org/pl](http://www.oldmapsonline.org/pl)

<sup>38</sup> Porównaj z Sroka 2014, s. 90-91.



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

**Mazów** (dawne nazwy to m.in.: *Mozow*, *Meitzow*) jest położony w dolinie rzeki Wieprzy, która otacza ją od północy i zachodu. Otoczona jest lasami. Do wioski prowadzi droga z Wilkowic. To niewielka wieś chłopska, której początki sięgają XIII wieku. Początkowo była własnością Joannitów, przekazaną im przez księcia pomorskiego Świętopelka, a później należała do urzędu darłowskiego. Pod koniec XVIII wieku, według opisu Brüggemanna, znajdowała się tu zagroda sołecka, 5 gospodarstw chłopskich, 5 domów chałupników, 2 małorolnych gospodarzy, szkoła mieszcząca się w jednej z chałup oraz dom pasterza. Mazów był wsią o charakterze rolniczym. Przed II wojną światową jedynie trzech rolników zajmowało się dodatkowo ciesielstwem. Gospodarka opierała się głównie na hodowli bydła mlecznego oraz trzody chlewnej, a także gęsi i kaczek. Mleko trafiało do mleczarni w Sławsku. Na polach uprawiano zboża i rośliny okopowe. Elektryczność została doprowadzona do wsi w 1934 roku. Działała tam jednoklasowa szkoła, a ostatnim niemieckim nauczycielem był Eduard Zühlke. W tym czasie uczęszczało do niej około 20 dzieci. Ewangeliccy mieszkańcy Mazowa przynależeli do parafii w Starym Krakowie.<sup>39</sup>



Ryc. 14. Wsie Chudaczewko oraz Mazów w roku 1893; za: [www.oldmapsonline.org/pl](http://www.oldmapsonline.org/pl)

<sup>39</sup> Porównaj z Sroka 2014, s. 91.

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

**Nacmierz** (dawne nazwy to m.in.: *Nasmershaghen*, *Naßmershaghen*, *Natzmershaghen*) znajduje się na północy gminy Postomino, w odległości około 3 kilometrów od Bałtyku. Graniczy od zachodu z Rusinowem i Bylicą, na południu z Wszedzieniem, a od wschodu z Łackiem. Jest to wieś o charakterze ulicówki, rozciągająca się na długości około 2 kilometrów wzdłuż drogi prowadzącej z Darłowa do Ustki. Od początku była to osada chłopska, a jej pierwotny układ zachował się do dziś. Nazwa Naćmierz, często spotykana z błędnym zmiękczeniem, jest używana do dziś. Pochodzi od nazwiska założyciela wsi, wywodzącego się z rodu von Natmer. W pierwszej połowie XV wieku księżna Adelheid przekazała wieś klasztorowi Kartuzów. Po kasacie klasztoru miejscowość została włączona do urzędu darłowskiego. W XVII wieku we wsi mieszkało 12 chłopów oraz 2 chałupników, a działał tu także młyn. Przed 1939 rokiem w wiosce działały 3 młyny, gospoda ze sklepem kolonialnym, punkt pocztowy, 2 kuźnie, drugi sklep kolonialny, przedsiębiorstwo przewozowe, spółdzielnia mleczarska z zakładem produkcyjnym oraz urząd stanu cywilnego. Mieszkał tam również szewc, cieśla i 2 stolarzy. Wieś nie posiadała kościoła – jej ewangeliczni mieszkańcy należeli do parafii w Łacku. Funkcjonowała tam jednoklasowa szkoła, której nowy budynek został wzniesiony około 1914 roku. W latach 1907–1945 nauczycielem był Gustav Böttcher. W czasie II wojny światowej budynek szkolny pełnił funkcję letniej ochronki dla dzieci.<sup>40</sup>

Ryc. 15. Wieś Nacmierz w roku 1893; za: [www.oldmapsonline.org/pl](http://www.oldmapsonline.org/pl)<sup>40</sup> Porównaj z Sroka 2014, s. 93-94.



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

**Nosalin** (dawnie nazwy to m.in.: *Nuczellyn*, *Nitzlin*) to wieś o typie owalnicowym, zlokalizowana w południowej części gminy. Sąsiaduje ze Staniewiczami, Pieszczem, Pałowem i Wrześnicą. Była to zawsze wieś chłopska, bez majątku dworskiego. Od 1466 roku należała do rodu Belowów. W latach 1635–1637 miejscowość została podzielona na trzy części pomiędzy rody Belowów i Krockowów. Część A, obejmująca 7 gospodarstw chłopskich, przypadła Krockowom; część B pozostała w rękach Belowów, a część C była lennem Zębowa, prawdopodobnie należącym do jednej z linii rodziny Belowów. Zgodnie z opisem Brüggemanna, około 1780 roku Nosalin był jedną z większych wsi w okolicy, zamieszkiwaną przez 17 chłopów i posiadał kuźnię. W 1804 roku cała wieś ponownie znalazła się w rękach rodziny Belowów, która w 1835 roku sprzedała ją państwu pruskiemu. Mieszkańcy zajmowali się uprawą żyta, owsa, jęczmienia, pszenicy, koniczyny, ziemniaków, brukwi oraz buraków pastewnych. Przed 1939 rokiem we wsi funkcjonowała dwuklasowa szkoła z mieszkaniem dla nauczyciela. Nowy budynek szkolny powstał około 1930 roku. Ewangeliccy mieszkańcy wsi należeli do parafii w Pieszczu. W miejscowości znajdowały się młyn, 2 gospody, kuźnia, a także krawiec, 2 szewców, 2 handlarzy bydłem, 2 murarzy, ślusarz, szlifierz i stolarz. Funkcjonowało także stowarzyszenie strzeleckie, które miało strzelnicę usytuowaną około 500 metrów na południe od wsi, przy drodze do Wrześnicy. Wojska radzieckie wkroczyły do Nosalina 8 marca 1945 roku, a ludność niemiecka została wysiedlona w kwietniu 1947 roku.<sup>41</sup>

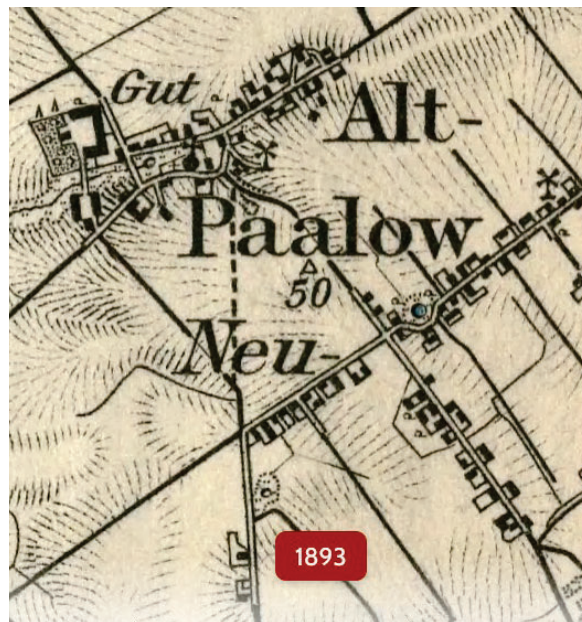


Ryc. 16. Wieś Nosalin w roku 1893; za: [www.oldmapsonline.org/pl](http://www.oldmapsonline.org/pl)

<sup>41</sup> Porównaj z Sroka 2014, s. 97-98.

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

**Pałowo** (dawne nazwy to m.in.: *Palowe, Pahlow, Alt-Paalow*) znajduje się na średniowiecznym szlaku łączącym Darłowo ze Staniewicami i Słupskiem (obecnie jest to polna droga). Na północy wsi przepływa potok Moszczeniczka, który w okolicach Staniewic wpada do rzeki Wieprzy. Miejscowość zachowała wyraźny, owalny układ. Historia wsi sięga średniowiecza. Była to wieś chłopska, która posiadała majątek. W 1637 roku Hans Caspar von Krockow, poprzez małżeństwo z córką Belowa, wszedł w posiadanie części dóbr belowskich. Wówczas wieś została podzielona na dwie części: część A, należąca do Belowów, oraz część B, którą objęli Krockowowie. W 1784 roku, jak podaje Brüggemann, Pałowo A obejmowało folwark i 2/3 powierzchni wsi, gdzie mieszkało 8 chłopów. Pałowo B, stanowiące 1/3 powierzchni wsi, zamieszkiwało 3 chłopów oraz 1 bezrolny. W 1829 roku wieś została sprzedana państwu pruskiemu, które na terenach majątku B założyło nową wieś o nazwie Pałówko. Od tego czasu wieś zmieniła nazwę na Alt Paalow. Do dziś zachował się układ ścieżek oraz oczko wodne. Przed 1939 rokiem we wsi znajdowały się gospoda, restauracja, sklep, młyn, piekarnia oraz poczta. Mieszkał tam szewc, krawiec, siodlarz, stolarz, dwóch kowali, cieśla i handlarz bydłem. Funkcjonowała jednoklasowa szkoła, zbudowana pod koniec XIX wieku. Istniał również chór mieszany, którym kierował nauczyciel Grotewendt, oraz pięcioosobowa orkiestra dęta. Kościół, który stoi dziś we wsi, został wybudowany w 1898 roku na terenie owalnicowym (wcześniejszy kościół znajdował się po przeciwnej stronie).<sup>42</sup>



Ryc. 17. Wsie Pałowo i Pałówko w roku 1893; za: [www.oldmapsonline.org/pl](http://www.oldmapsonline.org/pl)

<sup>42</sup> Porównaj z Sroka 2014, s. 104-105.



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

**Pałówko** (dawne nazwy to m.in.: *Palowsche Fichten Kat.*, *Neu-Paalow*) zostało założone w 1830 roku. Jest to wieś o charakterze ulicówki, która na przestrzeni czasu, pod koniec XIX wieku, rozwinęła się w kształt litery „T”. Na północy graniczy z Pałowem, a przez wieś przebiega droga prowadząca do Pałowa i Pieszcza. W 1936 roku wieś została zelektryfikowana. Podstawą gospodarki była hodowla bydła i świń, a w okolicy znajdowały się także duże sady wiśniowo-czereśniowe. W wiosce funkcjonowała gospoda, a mieszkańcy zajmowali się różnymi rzemiosłami – był młynarz, dwóch stolarzy, kowal, krawiec, cieśla, szewc, kołodziej oraz handlarz rowerów. W wiosce działała jednoklasowa szkoła, której ostatnim niemieckim nauczycielem był Karl Töpfer. Ewangelicka ludność należała do parafii w Pałowie. Zabudowa wsi ma charakter zagrodowy, z domami mieszkalnymi usytuowanymi przy drodze wiejskiej, a budynkami gospodarczymi zajmującymi boki i tył podwórza.<sup>43</sup>

**Pieńkowo** (dawne nazwy to m.in.: *Pinnechowe*, *Pennekowe*, *Pennekow*) to wieś o charakterze wielodrożnej ulicówki, położona przy drodze Darłowo – Ustka. W 1784 roku w Pieńkowie istniały dwa folwarki. Znajdowała się także kuźnia. Przed II wojną światową majątek w Pieńkowie należał do Sybille Schach von Wittenau z domu Below. Wieś posiadała 164 gospodarstwa. W rzemiośle i przemyśle pracowało 136 osób, z czego większość zatrudniona była w cegielni w Nowym Pieńkówku. W miejscowości znajdowały się także gospoda ze sklepem, 2 młyny oraz kuźnia. W Pieńkowie mieszkało wielu rzemieślników, w tym cieśla, dwóch młynarzy, dwóch murarzy, dwóch kołodziejów, trzech stolarzy, trzech kowali, trzech szewców, dwóch ogrodników, piekarz, rzeźnik oraz wielu innych fachowców. W wiosce działały stowarzyszenia weteranów wojennych i sportowe, a także szkoła. Kościół znajdował się w centralnej części wsi. Został zbudowany w XVII wieku, kiedy to do starszej, XV-wiecznej wieży dobudowano nową nawę. Cmentarz przykościelny, który ma swoje korzenie w XVI wieku, zachował cokół pomnika upamiętniającego mieszkańców poległych w I wojnie światowej. Na przełomie XIX i XX wieku powstał także cmentarz wiejski, na którym znajduje się niewielka kaplica z tego samego okresu. W centrum wsi znajduje się kompleks pałacowo-parkowy oraz folwark. W 1851 roku Heinrich Friedrich von Below zbudował pałac w Stawiskach (Seehof), który obecnie jest częścią Pieńkowa. Jego wnuk, Gerhard Heinrich Philipp von Below, pełnił funkcję starosty sławieńskiego w latach 1892-1906 i wznosił nowoczesną rezydencję, korzystając z elementów poprzedniego budynku.<sup>44</sup>

<sup>43</sup> Porównaj z Sroka 2014, s. 106.

<sup>44</sup> Porównaj z Sroka 2014, s. 110-111.

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

Ryc. 18. Wieś Pieńkowo w roku 1893; za: [www.oldmapsonline.org/pl](http://www.oldmapsonline.org/pl)

**Pieńkówko** (dawne nazwy to m.in.: *Neu Pennekow*) znajduje się 2,5 kilometra na południe od Pieńkowa. Jest to typowa ulicówka, z zabudowaniami rozmieszczonymi po obu stronach drogi wiejskiej. Powstała jako kolonia Pieńkowa w XVIII wieku. Zgodnie z informacjami Brüggemanna, pod koniec XVIII wieku istniały tu cztery zagrody, prawdopodobnie związane z folwarkiem w Pieńkowie. W XIX wieku miejscowość została rozbudowana o kilka dodatkowych zagród.<sup>45</sup>

Ryc. 19. Wieś Pieńkówko w roku 1893; za: [www.oldmapsonline.org/pl](http://www.oldmapsonline.org/pl)

<sup>45</sup> Porównaj z Sroka 2014, s. 112.

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

**Pieszcz** (dawnie nazwy to m.in.: *Pest, Paist, zu Pesste*) leży około 7 kilometrów na północ od drogi Szczecin – Gdańsk i graniczy z gruntami wsi Pałowo, Gać, Krzemienica oraz Tyn. W XV wieku Klaus von Below podzielił wieś na dwa majątki. Większy, oznaczony jako „A”, obejmujący teren dzisiejszego pałacu oraz południową część wsi, trafił do jego syna Schiera. Majątek „B”, który obejmował północną i zachodnią część wsi, przypadł Gerdowi. W połowie XIX wieku wybudowano nowy dwór, który w 1904 roku został rozbudowany. Obecnie pozostały jedynie ruiny zabudowań gospodarczych. Z kolei Pieszcz „B” pozostał w rękach rodziny von Below do 1847 roku, kiedy to został sprzedany Johannowi Zaruke. Dwór tego majątku znajdował się w północnej części wsi, a sam budynek powstał w XVIII wieku, by w końcu XIX wieku przejść przebudowę. Oba dwory charakteryzowały się wielobocznymi podwórzami, kilkoma budynkami gospodarczymi oraz parkami rozciągającymi się na kilku hektarach. Nad rzeką Moszczeniczką znajdowały się trzy mosty, a sama rzeka napędzała dwa młyny, tartak oraz kuźnię. W centralnej części wsi rozciągał się staw o długości około 1,5 kilometra. Mieszkańcy wsi wyznawali religię ewangelicką. Kościół został wzniesiony w XV wieku i jest budowlą jednonawową, posiadającą dwie kaplice oraz wieżę. Cmentarz, który od końca XIX wieku znajdował się przy drodze do Pałowa, obecnie jest miejscem, gdzie można zobaczyć resztki zniszczonych nagrobków. W majątkach hodowano krowy mleczne, konie, owce oraz prowadzono hodowlę ryb. Uprawiano żyto, owies, jęczmień i koniczynę.<sup>46</sup>

Pozostałe miejscowości w gminie to: Brzezie k. Sulechowa, Brzezie k. Pomorska, Górki Małe, Nowy Świat, Przygubiel. Są to mniejsze miejscowości, które powstały albo jako przysiółki lub też sztuczne twory na mocy podziałów administracyjnych.



Ryc. 20. Wieś Pieszcz w roku 1893; za: [www.oldmapsonline.org/pl](http://www.oldmapsonline.org/pl)

<sup>46</sup> Porównaj z Sroka 2014, s. 112-114.



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

**Rusinowo** (dawne nazwy to m.in.: *Rusenhausen*, *Rutzenhausen*) to wieś ulicowa, rozciągająca się na odcinku około 2 kilometrów wzdłuż drogi łączącej Barzowice z Nacmierzem. Graniczy z gruntami wsi Jarosławiec, Nacmierz, Bylica, Barzowice i Wicie, a od morza dzieli ją odległość około 2 kilometrów. Na północ od wsi przepływa potok Głowniczka. Historia wsi jest mało znana, ale wiadomo, że została założona około 1300 roku przez niemieckich osadników i należała do urzędu darłowskiego. Była wsią chłopską i kościelną. Kościół w Rusinowie prawdopodobnie powstał w drugiej połowie XIV wieku i był usytuowany na wzniesieniu w centralnej części wsi, obok którego znajdował się cmentarz. W 1873 roku na miejscu starej świątyni zbudowano jednonawowy kościół murowany. Nauczaniem dzieci zajmował się kościelny. Około 1820 roku wzniesiono jednoklasową szkołę obok kościoła. Mieszkańcy Rusinowa zajmowali się głównie produkcją lnu, hodowlą gęsi i bydła mlecznego oraz rybołówstwem. Elektryczność dotarła do wsi w 1912 roku. W okresie międzywojennym Rusinowo miało agencję pocztową (znajdującą się w gospodzie Gruela), wiatrak-młyn, dwie kuźnie, dwie gospody, kołodzieja, czterech szewców, dwóch krawców, dwóch stolarzy, trzech murarzy, malarza i kamieniarza. W Rusinowie funkcjonowały kasa oszczędnościowo-pożyczkowa, towarzystwo gimnastyczne i sportowe, ochotnicza straż pożarna oraz związek weteranów wojennych. Ostatni Niemcy zostali wysiedleni w czerwcu 1947 roku. Kościół przeszedł na własność katolików i został poświęcony w kwietniu 1946 roku. Obecnie pełni funkcję kościoła filialnego parafii w Łącku.<sup>47</sup>

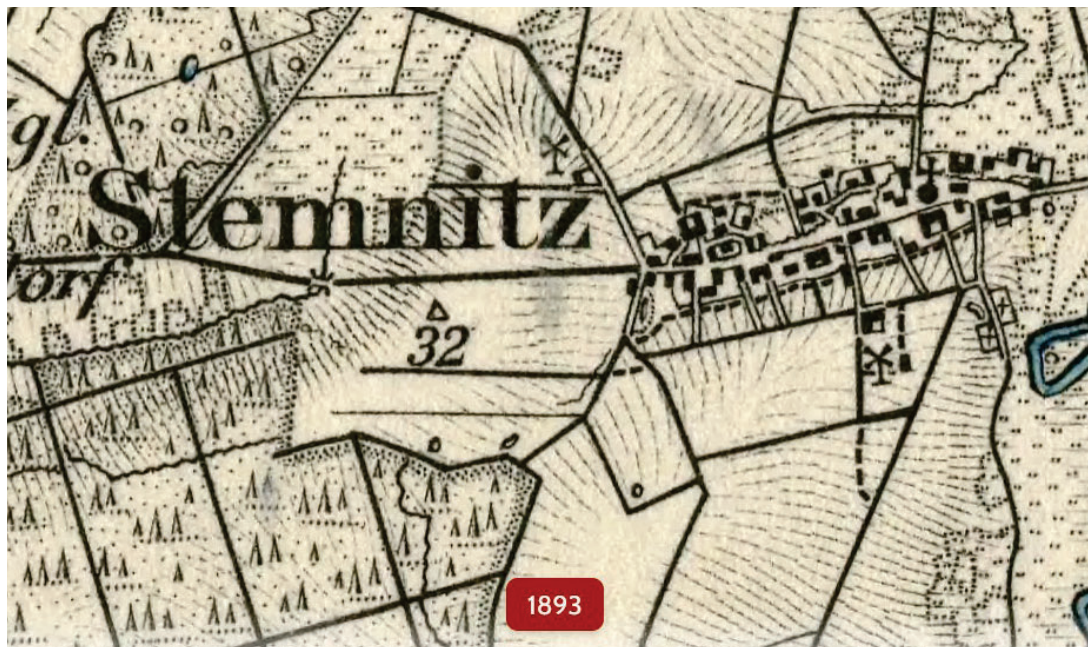


Ryc. 21. Wieś Rusinowo w roku 1893; za: [www.oldmapsonline.org/pl](http://www.oldmapsonline.org/pl)

<sup>47</sup> Porównaj z Sroka 2014, s. 127-129.

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

**Staniewice** (dawne nazwy to m.in.: *Staniuthze*, *Stemptz*, *Stemnitz*) znajdują się na dawnym, średniowiecznym szlaku łączącym Darłowo z Słupskiem, w gminie Postomino. W jej pobliżu przepływa rzeka Wieprza. Jest to wielodrożna ulicówka, rozciągająca się na około 2 kilometry w kierunku wschód-zachód. Wieś ma średniowieczne korzenie. Jej lokacja związana jest z XIII-wieczną kolonizacją na prawie niemieckim. Od 1445 roku część wsi należała do rodziny Sanitzów. Wojna trzydziestoletnia spowodowała wyludnienie wsi. W 1896 roku zakończono budowę drogi łączącej Sławno z Ustką przez Staniewice, a w 1911 roku ukończono budowę linii kolejowej na tej samej trasie. W Staniewicach znajdował się dworzec kolejowy, a obecność kolei sprzyjała rozwojowi gospodarczemu wsi. Gospodarka rolna w Staniewicach opierała się głównie na hodowli krów i świń. Przed 1939 rokiem we wsi funkcjonowały: agencja pocztowa, dwa młyny, zajazd oraz kasa bankowa. W miejscowości działały także dwa warsztaty krawieckie, po jednym szewskim, stolarskim, kołodziejskim oraz kuźnia. Istniało stowarzyszenie weteranów wojennych i chór męski, którym kierował miejscowy nauczyciel. W latach 30. znana była rodzinna kapela pięciu braci Schrammów, pochodzących z pomorskiej rodziny, która w XIX wieku osiedliła się w Staniewicach. Grali oni na instrumentach dętych i w 1937 roku uczestniczyli w koncercie na stadionie olimpijskim w Berlinie, zorganizowanym przez Hitlera na cześć Mussoliniego. Działa ochotnicza straż pożarna, stowarzyszenie kobiet wiejskich oraz sklepy spożywcze.<sup>48</sup>



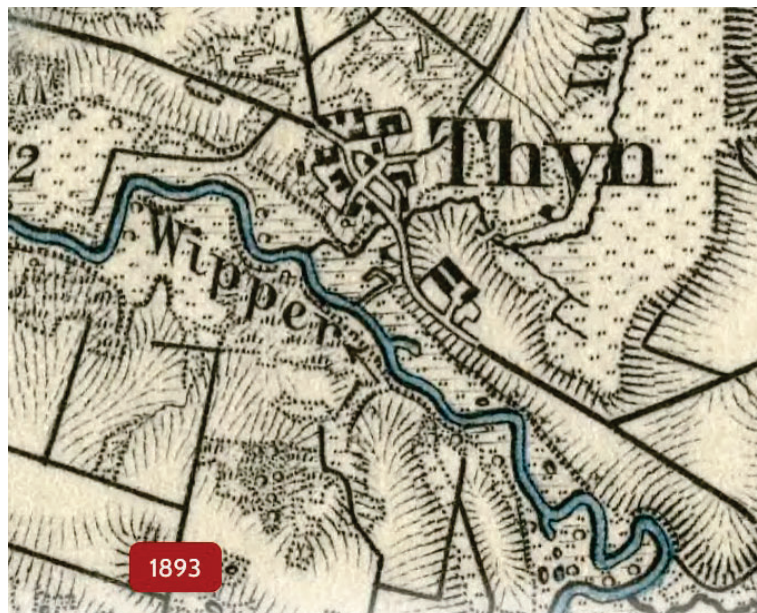
Ryc. 22. Wieś Staniewice w roku 1893; za: [www.oldmapsonline.org/pl](http://www.oldmapsonline.org/pl)

<sup>48</sup> Porównaj z Sroka 2014, s. 139-141.



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

**Tyń** (dawne nazwy to m.in.: *Tyne, Tino, Thienen, Thyn*) położony jest przy drodze łączącej Staniewice z Postominem. Z jednej strony, od południa i częściowo zachodu, wieś otacza rzeka Wieprza, a z drugiej, od wschodu, wpada do niej potok. Choć oficjalna nazwa to Tyn, powszechnie używa się formy Tyń. Tyn został założony jako owalnica i istniał już najprawdopodobniej w XIV wieku. W średniowieczu był własnością rodziny Belowów, dziedziców Pieszcza. Po podziale majątku w Pieszczu, który przypadł rodzinom Krockowów i Belowów, Tyn przeszedł w ręce rodziny von Krockow. W około 1840 roku, po uwłaszczeniu chłopów, Tyn stał się samodzielną wsią chłopską. Pod koniec XIX wieku majątek został zlikwidowany i rozparcelowany. Gospodarka chłopska w Tyń była oparta głównie na hodowli bydła mlecznego i świń. Mieszkańcy uprawiali zboża takie jak żyto, pszenicę, owies, jęczmień, a także buraki i ziemniaki. W wiosce znajdowała się szkoła jednoizbowa, zbudowana w XIX wieku, do której w 1939 roku uczęszczało 18 dzieci. Ewangelickie rodziny z Tynia należały do parafii w Pieszczu. Ostatnim niemieckim sołtysem był Herman Last. W wiosce funkcjonowała gospoda, agencja pocztowa, a także mieszkał murarz i mistrz ciesielski. Działała także ochotnicza straż pożarna, która posiadała remizę oraz motopompę. Większość budynków mieszkalnych i gospodarczych w Tyń była murowana i pochodziła z przełomu XIX i XX wieku. W wiosce można także znaleźć budynki w konstrukcji ryglowej z pierwszej połowy XIX wieku. Po 1945 roku, na placu owalnicowym, wzniesiono sklep spożywczy, co zakłóciło tradycyjny układ wsi.<sup>49</sup>



Ryc. 22. Wieś Tyń w roku 1893; za: [www.oldmapsonline.org/pl](http://www.oldmapsonline.org/pl)

<sup>49</sup> Porównaj z Sroka 2014, s. 152-153.

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

**Wilkowice** (dawne nazwy to m.in.: *Wilhelminen*) znajdują się około 13 kilometrów od Sławna i 2 kilometry od Staniewic. Południową granicę stanowi rzeka Wieprza. Układ uliczny wsi pozostaje niezmieniony do dziś, a otaczające ją pola zachowały układ niwowo-blokowy. W odległości około 1 kilometra od wioski mieściła się leśniczówka oraz cegielnia, która działała od XVIII wieku do końca XIX wieku, produkując cegłę. Wioska została założona w połowie XVIII wieku, w 1749 roku, w ramach kolonizacji Pomorza prowadzonej przez Fryderyka Wielkiego. Nazwa miejscowości pochodzi od imienia siostry króla, Wilhelminy von Hohenzollern, i nawiązuje do Bayreuth. Osadnicy z Palatynatu, głównie z obszaru Zweibrücken, przybyli tutaj jesienią 1748 roku. Przed 1939 rokiem wieś posiadała jednoklasową szkołę oraz gospodę (obecnie budynek nr 12). Elektryczność dotarła do wsi w 1927 roku, a rok później zainstalowano wodociąg, który zbudowała słupska firma Wintera. W okolicach 1930 roku, na północnym krańcu wsi, w wąwozie, powstały ścieżki spacerowe oraz place z ławkami, które zorganizowano z inicjatywy towarzystwa rowerowego. Największa zagroda, należąca do Erwalda, obejmowała 82 morgi ziemi. W wiosce mieszkały 23 rodziny rzemieślnicze. Działały tu różne stowarzyszenia, takie jak weteranów wojennych, sportowe czy cyklistyczne. Mieszkańcy zajmowali się tkactwem płótna i wypiekiem chleba w kamiennych piecach, które znajdowały się zarówno w centrum wsi, jak i na jej obrzeżach. Do kościoła chodzili do Staniewic.<sup>50</sup>



Ryc. 23. Współczesny widok na wieś Wilkowice; fot. Edyta A. Marek

**Wszedzień** (dawne nazwy to m.in.: *Schoddin*, *Scheddin*) położony jest w pasie wzniesień przy drodze prowadzącej ze Sławna do Jarosławca. Ma formę wielodrożnej ulicówki, a pierwotnie była wydłużoną okolnicą. Owalny plac znajduje się w północnej części wsi.

<sup>50</sup> Porównaj z Sroka 2014, s. 161.



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

Od wschodu i południa wieś otaczają lasy. Choć poprawna nazwa to Wszedzień, powszechnie używa się formy Wszędzień. Wieś ma średniowieczny rodowód i należała do urzędu darłowskiego. Mieszkańcy pracowali w folwarku w Drozdowie. W latach 30-tych XX wieku większość mieszkańców wsi zajmowała się rolnictwem, natomiast 26 osób pracowało w rzemiośle i handlu. We wsi znajdowała się gospoda z sklepem, posterunek policji, poczta oraz tartak. Mieszkało tu 4 cieśli, technik budowlany, kołodziej, stolarz, murarz, 2 krawców, 2 szewców, handlarz ryb, nadzorca dróg oraz sołtys (ostatnim sołtysem niemieckim był Paul Segler). W wsi działały stowarzyszenie weteranów wojennych oraz ochotnicza straż pożarna, a także istniała remiza i strzelnica. Do jednoklasowej szkoły, która mieściła się w centrum wsi, uczęszczało od 30 do 40 uczniów. Ostatnim niemieckim nauczycielem był Heinrich Böttcher. Wcześniej szkołę prowadziły osoby o nazwiskach Rossow, Brunlip, Knop. Wieś była częścią parafii w Łącku. W wiosce występują dwa główne typy zabudowy. Pierwszy to zagroda zamknięta od frontu, z bramnym domem i domem mieszkalnym umiejscowionym w tylnej części zagrody. Ten typ zabudowy występuje wokół owalnicy. Drugi typ to zagroda, w której dom mieszkalny znajduje się od frontu, a budynki gospodarcze są usytuowane za nim. Budynki te wykonane są w konstrukcji ryglowej lub z cegły.<sup>51</sup>



Ryc. 24. Wieś Wszedzień w roku 1893; za: [www.oldmapsonline.org/pl](http://www.oldmapsonline.org/pl)

<sup>51</sup> Porównaj z Sroka 2014, s. 164-165.

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

**Złakowo** (dawne nazwy to m.in.: *Slauekow*, *Schlackow*, *zu Schlawekow*, *Schlawkou*, *Schlackow*) znajduje się w północno-wschodniej części gminy Postomino, blisko drogi łączącej Darłowo z Ustką. Była to wieś folwarczna, w której dwór dominował nad układem przestrzennym. W średniowieczu wieś miała charakter okolnicy i należała do urzędu darłowskiego. W 1784 roku we wsi znajdowały się trzy folwarki, czterech chłopów, trzech chałupników oraz nauczyciel. Dwór, który znajdował się na zachodnim skraju wsi, spłonął w połowie XIX wieku. W latach 1850–1860 wzniesiono nowy zamek we wschodniej części wsi, znany dziś jedynie z rycin i fotografii (rozebrany w latach 50. XX wieku). Zamek był trzykondygnacyjnym budynkiem w stylu neogotyku angielskiego, inspirowanym architekturą Karla Friedricha Schinkla. Park przydworski miał powierzchnię 7,39 hektara, równą powierzchni całej wsi, a w jego obrębie znajdował się cmentarz rodziny Puttkamerów. Głównym zajęciem w majątku była hodowla świń, a także działalność dużej gorzelni. Uprawiano również zboża, buraki cukrowe, kartofle, rzepak i len. W pobliżu wsi znajdowała się stacja kolejowa (linia Sławno – Ustka uruchomiona w 1911 roku), co ułatwiało transport płodów rolnych. Majątek obejmował mleczarnię, młyn, kuźnię, ogrodnictwo, tartak oraz warsztaty ślusarski i kołodziejski. W wiosce znajdowały się również karczma z salą taneczną, sklep spożywczy, a także urząd pocztowy, w którym był telefon (drugi aparat telefoniczny znajdował się w majątku). We wsi znajdowała się jednoklasowa szkoła, której ostatnim niemieckim nauczycielem był Otto Schwandt. Wieś podlegała parafii w Marszewie.<sup>52</sup>



Ryc. 25. Wieś Złakowo w roku 1893; za: [www.oldmapsonline.org/pl](http://www.oldmapsonline.org/pl)

<sup>52</sup> Porównaj z Sroka 2014, s. 168-169.

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

**5.2.3. Krajobraz kulturowy**

Krajobraz kulturowy to historycznie ukształtowany w wyniku działalności człowieka krajobraz naturalny, na obszarze którego występują nakładające się na siebie elementy kulturowe powstałe na przestrzeni wieków.

Ujawnia się poprzez dziedzictwo materialne, kształtujące krajobraz przyrodniczy na przestrzeni dziejów oraz dziedzictwo niematerialne - zwyczaje, przekaz ustny, wiedzę i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są przekazywane z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzane przez ludzi w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Krajobraz kulturowy jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Jego ochrona jest najistotniejszym czynnikiem kształtowania tożsamości i osobowości mieszkańców, by mogli identyfikować się ze swoim miastem i siedliskiem oraz zrozumieć jego historię.

W znacznej mierze krajobraz kulturowy gminy Postomino został zaburzony przede wszystkim w jej północnej części, przynależnej wsioom związanym z turystyką nadmorską. Na wielu obszarach stare elementy „Krainy w Kratę” zastępowane domkami kempingowymi, bądź innym budownictwem nastawionym na turystykę, niekoniecznie spójnym z dawnym budownictwem tego terenu.

Jednym z najistotniejszych elementów krajobrazu kulturowego są będące wytworem działalności człowieka oraz świadectwem minionych epok zabytki. W zasobie dziedzictwa kulturowego będącego składową krajobrazu kulturowego wchodzi m. in.:

- Układy ruralistyczne Chudaczewa, Dzierżęcina, Kanina, Karsina, Korlina, Łącka, Marszewa, Masłowic, Nacmierza, Nosalina, Pałowa, Pałówka, Pieńkówka, Pieszcza, Rusinowa, Staniewicz, Tynia, Wilkowic, Wszedzenia, Złakowa a także zabudowa nadmorska Jarosławca.

**Zespoły Pałacowo-Folwarczne i Folwarczne:**

- Zespół Folwarczny w Jezierzanach
- Dom Zarządcy w Jezierzanach
- Zespół Folwarczny w Królewie
- Zespół Zabudowań Dawnego Dworu w Marszewie
- Pałac w Pieńkowie
- Budynek Rządcy (?) w Pieńkowie
- Zespół Folwarczny w Pieńkowie
- Zespół Folwarczny w Pieńkowie Stawiskach



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

- Zespół Pałacowo-Folwarczny „A” w Pieszczu
- Zespół Pałacowo-Folwarczny w Postomino
- Zespół Folwarczny w Złakowie
- Magazyn zbożowy w Złakowie
- Rządcówka w Złakowie
- Kuźnia w Pieszczu
- Parki dworskie w Marszewie, Pieńkowie, Postomino i Złakowie
- Obiekty sakralne: kościół pw. Zwiastowania Najświętszej Maryi Panny w Łącku, kościół pw. Matki Bożej Różańcowej w Marszewie, kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP w Pałowie, kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Pieszczu, kościół pw. św. Floriana w Postomino, kościół pw. Narodzenia NMP w Rusinowie, kościół pw. św. Michała Archanioła w Staniewicach, kościół pw. Wniebowzięcia NMP w Chudaczewie, kościół pw. Chrystusa Króla w Pieńkowie
- Cmentarze i otoczenia kościołów
- Miejsca pamięci i wydarzeń historycznych
- Zabytek techniki: Latarnia morska w Jarosławcu
- Dziedzictwo niematerialne poszczególnych miejscowości oraz regionu

**5.2.3.1. Zabytki nieruchome**

Zabytkami nieruchomymi są pojedyncze lub tworzące zespoły dzieła architektury i budownictwa, takie jak zamki, pałace, dwory, folwarki, zabytki sakralne, budowle użyteczności publicznej i mieszkalne, zabytki techniki, budownictwa obronnego, a także parki, ogrody, zespoły komponowanej zieleni, układy urbanistyczne i ruralistyczne, cmentarze, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji. Wśród zabytków na terenie gminy można wymienić najważniejsze:

**UKŁADY RURALISTYCZNE****Układ ruralistyczny Dzierżęcina**

Niemiecka nazwa to Dörsenthin, zaś kaszubska *Dzérzãcëno*. Od 1300 roku należała do klasztoru w Bukowie. Wieś ma charakter okolnicy, gdzie domy były budowane wokół placu i przez to tworzyły koło lub podkowę. Obecny wygląd wsi nieco różni się od założenia średniowiecznego. Już w XVIII wieku znajdowała się szkoła, która 1831 zyskała nowy budynek, który przetrwał do okresu międzywojennego. Świadczone były usługi murarskie, kołodziejskie, krawieckie. Obecnie przed zagrodą nr 21 znajduje się kapliczka wybudowana w roku 1954. Na terenie wsi zachowane są stare, jeszcze XIX-wieczne lub XIX/XX wieku

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

zagrody, które charakteryzują się układem, gdzie dom po przeciwnej stronie od wjazdu. Wiele zagród niestety niezamieszkałych popada w ruinę, zaś w części budynki są rozbierane lub ich funkcja zmienia się.

**Układ ruralistyczny Kanina**

Wieś powstała w średniowieczu. Wieś rozciąga się na długości ok 2 km w linii północ-południe. Na południe od głównych zabudowań wsi, w odległości ok 1 km znajduje się tzw. Kolonia, inaczej Pustkowie – kilka zabudowań włączonych do wsi. Północna część wsi, zwana Krzyż rozciąga się aż do głównego skrzyżowania dróg prowadzących w linii wschód-zachód do Darłowa i Ustki. Na południe od głównych zabudowań przepływa rzeczka Wieprza. W Kaninie zachowały się zagrody zbudowane po 1848 r., kiedy to wieś spłonęła. Do dziś dobrze widoczny jest układ wsi z połowy XIX wieku. Najstarsze są zagrody: 6, 8, 11, 12, 25, 26, 2930, 34 i 35 – zlokalizowane w środkowej części wsi. Zachowane zagrody mają dwójaki charakter: Zagrody otwarte z budynkami mieszkalnymi w tylnej części, a po bokach budynkami gospodarczymi. Drugi typ to zagrody zamknięte, gdzie od frontu znajduje się budynek bramny, i jak wcześniej dom w tylnej części, budynki gospodarcze zaś po bokach. Część budynków szachulcowych dobrze zachowana, są często budynki murowane od dołu i w górnej części szachulcowe z charakterystycznymi galeriami do których wejście poprzez schody. Obecnie wieś posiada układ ulicówki - wsi, której domy stoją w dwóch zwartych szeregach po obu stronach drogi.



Fot. 26. Układ ruralistyczny wsi Kanin; fot. Edyta A. Marek

**Układ ruralistyczny Korlina**

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

Wieś Korlino, kaszb. *Kòrlinò*, niem.: *Körlin*, powstała w średniowieczu. Jej nazwa wiązana jest ze słowiańską ludnością tu zamieszkującą. Powstała w I poł. XIV w., jednak możliwe że na ruinach wcześniejszej osady. Wieś początkowo tworzyła osadę typu okolnica, żeby w ostateczności przeobrazić się w wielodrożnicę. Na południowy zachód od głównej części wioski znajduje się przysiółek o nazwie Przybudówka Korlino (wcześniej znana jako Korlińska Wioseczka). W całej wsi zachowane budynki szachulcowe, które są datowane na koniec XIX wieku. Niestety, wiele z nich dziś jest otynkowanych i niewidoczny jest ich piękny kratownicowy układ. Wiele zagród posiada zachowany pierwotny, czworokątny układ, gdzie wjazd znajdował się przez budynek bramny, na wprost niego znajdował się dom, a po bokach różnego rodzaju budynki gospodarcze. Środek zagrody wolny. Budynki gospodarcze pełnią różną rolę, z czasem także ją zmieniając. Są to przeważnie stodoły i/lub składy. Obecnie w miejscowości znajduje się Szkoła podstawowa, a część gospodarstw lub ich terenów zyskała funkcję noclegową dla turystów. Przed szkołą, na rozdrożu dróg kapliczka.



Fot. 27. Układ ruralistyczny wsi Korlino; fot. Edyta A. Marek

### Układ ruralistyczny Łącka

Wieś powstała w średniowieczu. Powstała na przełomie XIII i XIV w. Obecnie wieś posiada układ owalnicy z placem pośrodku – stanowi go kościół ze starym cmentarzem otoczone kamiennym murkiem. Owalnicowy układ rozchodził się promieniście od łukowo kształtowanych ulic. Centralna, najstarsza część wioski wybrukowana jest kamieniem polnym, a od pewnego czasu na jego zewnętrznej części poprowadzono asfaltowane drogi dla rowerów. W całej wsi zachowane budynki szachulcowe, które są datowane na połowę XIX wieku, część nieco wcześniej. Budynki gospodarcze pełnią różną rolę, z czasem także ją zmieniając. Są to przeważnie stodoły i/lub składy.



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027



Fot. 28. Układ ruralistyczny wsi Łącko; fot. Edyta A. Marek

**Układ ruralistyczny Masłowice**

Masłowice leżą przy drodze łączącej Darłowo z Ustką, która przebiega przez wieś, dzieląc ją na dwie części: południową (około jednej trzeciej wsi) i północną (dwie trzecie wsi). Mają kształt rozciągniętej ulicówki, usytuowanej wzdłuż osi północ-południe. Pierwotny układ wsi zachował się w dobrym stanie. Większość zagród pochodzi z końca XVIII i początków XIX wieku, a te, które zostały zniszczone na przełomie XIX i XX wieku, zastąpiono nowymi. We wsi występują zarówno zagrody zamknięte, jak i nieliczne otwarte. Do zagrody zamkniętej należy np. zagroda nr 17, która ma wjazd od drogi przez wąski przejazd między budynkami gospodarczymi. Dom mieszkalny znajduje się z tyłu. Budynek mieszkalny pochodzi z 1816 roku, a zabudowania wykonane są w konstrukcji ryglowej. W zagrodzie nr 14 stodoła pochodzi z drugiej połowy XVIII wieku. Rzadziej spotykane są zagrody otwarte, w których dom mieszkalny znajduje się z tyłu, a budynki gospodarcze rozmieszczone są po bokach podwórza, które jest otwarte od strony drogi.

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027



Fot. 29. Układ ruralistyczny wsi Masłowice; fot. Edyta A. Marek

**Układ ruralistyczny Nacmierz**

Wieś powstała w średniowieczu. W I połowie XV wieku księżna Adelajda podarowała wieś klasztorowi Kartuzów. W Nacmierzu zachowały się zagrody z XIX i początku XX w. Obecnie w miejscowości znajduje się Ochotnicza Straż Pożarna oraz sklep – centralna część wsi, koło gospodyń wiejskich. Obecnie wieś posiada układ ulicówki - wsi, której domy stoją w dwóch zwartych szeregach po obu stronach drogi, choć rzadziej po stronie południowej. Budynki gospodarcze pełnią różną rolę, z czasem także ją zmieniając. Są to przeważnie stodoły i/lub składy. Na granicy wsi, przy skrzyżowaniu lub po prostu we wsi metalowe krzyże, zadbane. We wschodniej części zabudowania z czerwonej cegły, jako zachowane duże zagrody, ale coraz częściej zastępowane przez nowe budownictwo, nastawione na turystów. Nie występują w dużej ilości budynki szachulcowe. Są to w przeważającej mierze budynki mieszkalne. We wsi skansen jako Muzeum Ziemi Sławieńskiej.



Fot. 30. Układ ruralistyczny wsi Nacmierz; fot. Edyta A. Marek



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

**Układ ruralistyczny Pałowa**

Wieś powstała w średniowieczu, pierwsze wzmianki pochodzą z 1456 roku. W Pałowie zachowały się zagrody z XIX i początku XX w. Obecnie wieś posiada układ ulicówki - wsi, której domy stoją w dwóch zwartych szeregach po obu stronach drogi. Pierwotnie była to owalnica. W całej wsi widoczne układy, gdzie budynki mieszkalne blisko drogi, ustawione dłuższym bokiem do drogi. W północnej części stare, zachowane zagrody. W południowej części takie zabudowania w mniejszej ilości, więcej młodszych obiektów, także bardziej rozproszone. Ludność skupia się w świetlicy wiejskiej. Centrum wsi wyznacza miejsce po starym stawie i jest to teren łąk i rekreacji. W południowo zachodniej części kościół i cmentarz. Budynki gospodarcze pełnią różną rolę, z czasem także ją zmieniając. Są to przeważnie stodoły i/lub składy.



Fot. 31. Układ ruralistyczny wsi Pałowo; fot. Edyta A. Marek

**Układ ruralistyczny Pieszcza**

Wieś powstała w średniowieczu. W 1355 r. było własnością rodu von Below. Później wieś została podzielona na dwa majątki – A i B. W Pieszczu zachowały się budynki z XIX i początku XX w. Pieszcz początkowo był wsią owalnicową związaną z rozlewiskiem Moszczeniczki, ale pod wpływem podziałów majątku i rozbudowy zespołu pałacowo-folwarcznego oraz osuszania terenów nad rzeką zyskał nowy układ – ulicówki - wsi, której

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

domy stoją w szeregach po obu stronach drogi. Wyjątek stanowi część południowo-zachodnia, gdzie znajduje się obniżony teren, podmokły, dawny teren rozlewiska Moszczeniczki. W całej wsi widoczne układy, gdzie budynki mieszkalne blisko drogi, ustawione dłuższym lub krótszym bokiem do drogi. W zachodniej części stare, zachowane domy w formie dwojaków. We wschodniej części zabudowania po zespole pałacowo-folwarcznym, także jako dwojaki lub czworaki oraz kuźnia. Tam także kościół i w niedużej odległości szkoła. Zabudowania nowsze skupione w centrum, w typie budownictwa pgrów. W północnej części zabudowania folwarku B, zaś w północno-wschodniej pałacowo-folwarczne A, które jednak zostały całkowicie zniszczone i rozebrane.



Fot. 32. Układ ruralistyczny wsi Pieszcz; fot. Edyta A. Marek

### **Układ ruralistyczny Staniewie**

Wieś powstała w średniowieczu. Początkowo wieś na planie owalnicy, obecnie po przekształceniach XIX-wiecznych ma układ ulicówki. Pierwotnie część chłopska wsi znajdowała się na południe od drogi głównej, zaś część dworska w północnej części. Po tym, jak w 1737 r. dwór spłonął, rozpoczęła się przemiana wsi. Także tymczasowe wojny, niszczenie ogniem wsi, a następnie decyzja pod k. XVIII wieku o zaprzestaniu chowania przy murach kościelnych zdecydowały o nowym układzie wioski. Zabudowa wiejska zagrodowa skupiona głównie po północnej stronie lub w dalszych częściach wsi, nie w centrum, gdzie



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

rozlokowane są sklepy. Budynki mieszkalne ustawione głównie dłuższą osią do drogi, zabudowania gospodarcze głównie szczytami. Zabudowa szachulcowa w większości zachowana w zachodniej części wioski.



Fot. 33. Układ ruralistyczny wsi Staniewice; fot. Edyta A. Marek

### **Układ ruralistyczny Wilkowic**

Wieś powstała w końcu XVIII wieku w ramach zasiedlania Pomorza prowadzonej przez Fryderyka Wilhelma i początkowo otrzymała nazwę od imienia jego siostry - Wilhelminen. Zachowany od początku do dziś, ulicowy układ wsi jest dobrze czytelny - domy stoją w dwóch zwartych szeregach po obu stronach drogi. W całej wsi widoczne układy, gdzie budynki mieszkalne blisko drogi, ustawione dłuższym lub szczytowym bokiem do drogi. W zachodniej części wsi, południowej stronie drogi, zachowane zagrody z budynkami bramnymi. Na wschód od wsi dawny cmentarz ewangelicki – pośród drzew, z murem kamiennym wyróżnia się w otoczeniu pól. Na skrzyżowaniu, w centrum wsi przy dawnym wyjeździe, a obecnie prowadzącej drodze ku młodszym zabudowaniom metalowy krzyż z niskim, kamiennym murkiem i solidnymi ławeczkami. Brak zachowanej zabudowy szachulcowej. Budynki gospodarcze pełnią różną rolę, z czasem także ją zmieniając. Są to przeważnie stodoły i/lub składy.

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027



Fot. 34. Układ ruralistyczny wsi Wilkowice; fot. Edyta A. Marek

**ZESPOŁY PAŁACOWO-FOLWARCZNE, FOLWARCZNE****Zespół folwarczny w Jezierzanach**

Zespół folwarczny powstał w 2 poł. XIX wieku, choć pierwsza wzmianka o folwarku pochodzi z 1784 r. W 1892 r. majątek był własnością Skarbu Państwa. Obecna zabudowa folwarku powstała w początku XX wieku. Ok 1930 domena została podzielona na 12 właścicieli. Zespół założony w centralnej części wioski. Budynki zespołu rozlokowane po dwóch stronach drogi o układzie północ południe. W zachodniej części dwór i kilka budynków, we wschodniej pozostałe budynki. W skład zespołu wchodził dwór połączony łącznikiem z b. gospodarczym, pięć innych b. gospodarczych, dwie stajnie, spichlerz, obora, kuźnia oraz para dwojaków. Część budynków obecnie przekształcona na budynki mieszkalne. Zespół zachowany w znacznym procencie. Budynki murowane, z czerwonej cegły, część z drugą kondygnacją, która mogła być obłożona deskami. Dłuższym lub krótszym bokiem do drogi, która przedziela zespół. Dachy dwuspadowe. Budynki obecnie posiadają otwory wejściowe oraz okienne z zachowanym nadprożem łukowym, bądź zostały przekształcone w otwory o kątach prostych. Elewacje w większości otynkowane, zakłócając odbiór obiektu jako zabytku.



Ryc. 35. Zespół folwarczny w Jezierzanach; fot. Edyta A. Marek



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

**Zespół folwarczny w Królewie**

Zespół folwarczny powstał w 2 poł. XIX wieku. Od 1936 r. majątek był własnością Pomorskiej Spółki Krajowej. Zespół założony w centralnej i północnej części wioski. Budynki zespołu rozlokowane po jednej stronie drogi – w południowej zabudowania mieszkalne (dwojaki i trojaki), zaś w północnej mieści się dwór z ok 1800 r. rozebrany już w latach 60. XX wieku oraz inne budynki mieszkalne i gorzelnia, obory, garaż, magazyn i jałownik. W północnej części zachował się jedynie budynek mieszkalny nr 18. Zespół zachowany tylko w formie budynków mieszkalnych. Budynki murowane, z czerwonej cegły oraz szachulcowej – nr 17. Wszystkie z drugą kondygnacją, z dachami dwuspadowymi lub naczółkowymi, obecnie część budynków przekształcona. Dłuższym bokiem do drogi, która przedziela zespół. Budynki obecnie posiadają w większości otwory wejściowe oraz okienne prostokątne. Jedynie dwa okna na budynku nr 17 od drogi świadczą o pierwotnym nadprożu łukowym. Elewacje otynkowane, część ocieplona.



Ryc. 36. Zespół folwarczny w Królewie; fot. Edyta A. Marek

**Zespół zabudowań dawnego dworu wraz z parkiem w Marszewie**

Zespół zabudowań dawnego dworu wraz z parkiem powstał w 2 poł. XIX wieku, choć pierwsza wzmianka o wsi pochodzi z 1436 r. Zespół założony w południowo-zachodniej części wioski określanej mianem Górka. Budynki zespołu rozlokowane po dwóch stronach drogi o układzie litery L, zaś pomiędzy już nie istniejącymi budynkami zachowały się większe przejazdy wtórne. W zachodniej części budynki gospodarcze dobrze zachowane, użytkowane. W północnej części domy mieszkalne użytkowane. Wschodnia część pozbawiona budynków lub w stanie ruiny. Dawny dwór w południowej części dobrze zachowany, zadbane, użytkowany. Pozostałości parku ze stawem w południowej części, za dworem. Zespół zachowany w znacznym procencie. Budynki murowane, z czerwonej cegły, jeden z budynków gospodarczych oszalowany na drugiej kondygnacji. Większość z drugą kondygnacją, jeden z trzema. Większość budynków dłuższym bokiem do drogi, w osi północ-

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

południe. Dachy dwuspadowe poza mieszkalnymi budynkami. Budynki w większości obecnie posiadają otwory wejściowe oraz okienne z zachowanym nadprożem łukowym, bądź zostały przekształcone w otwory o kątach prostych. Elewacje w większości nieotynkowane.



Ryc. 37. Zespół zabudowań dawnego dworu wraz z parkiem w Marszewie; fot. Edyta A. Marek

### **Pałac w Pieńkowie**

Pałac wybudowany w 1851 roku jako dwór przez Henryka F. von Below. Do końca II wojny światowej pałac przetrwał bez zmian. Od 1994 pozostaje w rękach prywatnych. Na planie dwóch prostokątów połączonych ze sobą krótszymi bokami. Neoklasycystyczny, w stylu angielskim, został najpewniej zaprojektowany przez Eduarda Kocha ze Słupska. Ostatni większy remont miał miejsce w latach 90 XX wieku. Podpiwniczony, powyżej dwie kondygnacje i użytkowane poddasze. W konstrukcji murowanej z czerwonej cegły oraz kamienia polnego w dolnej części. Okna w piwnicy, która jest w części kamiennej, obramione ceglany ramami. Dach mansardowy z wieloma lukarnami, które są nakryte daszkami trójspadzistymi, z dachówką ceramiczną. Ryzality w formie prostokątnej lub wieży okrągłej, balkony zaokrąglone. Otwory okienne prostokątne lub zamknięte łukowo z wymienionymi w różnym czasie ramami okiennymi. Elewacje wieloosiowe, otynkowane.

Wpis do rejestru zabytków nr 245 z dnia 14.04.1987 r.

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027



Ryc. 38. Pałac w Pieńkowie; fot. Edyta A. Marek

**Park dworski w Pieńkowie**

Park powstał w początkach XX wieku, otaczając głównie od południa pałac. W stylu krajobrazowym przedzielony kilkoma ścieżkami. Obszar zapewne wcześniej jako las oddzielający Stawiska od Pieńkowa o czym świadczą starsze drzewa będące wyróżnikami w krajobrazie parku. Ograniczony od południa drogą wiodącą przez wieś, od zachodu drogą prowadzącą do założenia pałacowo-folwarcznego, od północy naturalne stawy i inne ograniczenia antropogeniczne oraz od wschodu jezioro. Przez wiele lat niszczące alejki zatarły układ parku. Obecnie trwają prace nad kolejnymi alejkami, ogrodzenie jest dobudowywane z każdej strony.

Wpis do rejestru zabytków nr 245 z dnia 14.04.1987 r.



Ryc. 39. Park dworski w Pieńkowie; fot. Edyta A. Marek



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

**Park dworski w Postomino**

Park znajduje się w południowo wschodniej części wsi jako część zespołu folwarcznego, nieco od drogi głównej, po wschodniej jej stronie. Powstał w 2 poł. XIX wieku na powierzchni ok 4 hektarów jako park pałacowy w stylu krajobrazowym. Nie zachowały się pierwotne plany parku, którego plan był zbliżony do prostokąta. Pałac znajdował się w jego otoczeniu, w zachodniej części, obecnie nie istnieje. Park porastają wysokie drzewa liściaste (dęby, jesiony), gęsto rosną także młodsze drzewka oraz krzewy, a poszycie stanowi w dużej mierze bluszcz. Samosiejki to głównie buki i topole. Wiadomo, że znaczenie miały tutaj także aleje lipowe, platan i inne egzotyczne rośliny, które już nie istnieją. Teren w dużym stopniu podmokły, pozostawione ścięte drzewa. Teren nieogrodzony. Przez wiele lat niszczące alejki zatarły układ parku. Jeszcze w latach '70 XX wieku były widoczne ślady po dwóch alejkach, dziś kompletnie nieczytelne. W obrębie parku istnieją ruiny pałacu. W części południowej zachowane dwa słupy określające granicę parku. Są one dobrze widoczne na skraju parku, przy parkingu. Słupy te czworoboczne, murowane, boniowane z namiotowymi daszkami nieco wyniesionymi. Podobne dwa słupy także w części północnej, jednak bardziej ukryte wśród zarastającej roślinności. Murowane, czworoboczne, także boniowane i z kopertowymi daszkami.

Wpis do rejestru zabytków nr 404 z dnia 27.04.1964 r.



Ryc. 40. Park dworski w Postomino; fot. Edyta A. Marek



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

**Park dworski w Złakowie**

Park powstał w XIX/XX wieku, otaczając zabudowania wiejskie od strony wschodniej. Park na planie prostokąta, o powierzchni ok 15 ha i 1,5 ha zbiorników wodnych. Rozległy park, obecnie zdziczały i nie przypominający harmonijnego układu typowego dla parku krajobrazowego, w jakim został pierwotnie założony. Przez park biegnie droga prowadząca ze wsi ku nieużytkom, polom i dalej do wsi Zabłocie. Zbiornik wodny, obecnie w dużej mierze wyschnięty znajduje się w południowo zachodniej części, tuż przy drodze do wioski (po jej północnej stronie). Został on przetworzony z ciekłu wodnego. Pierwotnie założenia wodne znajdowały się na szerszej powierzchni wzdłuż tej drogi, jako stawy. Środkowa część parku rozdzielona była kilkoma mniejszymi alejami, tworząc ciekawy układ z pałacem w centralnej części. Drzewa to głównie dęby, wiązy, jodły i świerki.

Wpis do rejestru zabytków nr 366 z dnia 08.07.1998 r.



Ryc. 41. Park dworski w Złakowie; fot. Edyta A. Marek

**Zespół folwarczny w Złakowie**

Zespół folwarczny powstał w 1 poł. XIX wieku i został rozbudowany w 1897 (wybudowano młyn parowy). Założenie składa się z trzech elementów: parku (do połowy XX wieku znajdował się tam pałac), podwórza gospodarczego oraz części mieszkalnej, która jest rozproszona w północnej części wsi. Łącznie w skład folwarku wchodziło dziesięć rodzajów budynków, z których większość do tej pory istnieje. W południowo wschodniej części wsi, na skraju wjazdu znajduje się budynek dawnej rządcówki. Część mieszkalna to przede wszystkim dwojaki. Część gospodarcza rozplanowana w układzie czworoboku. W obecnej chwili, w części północnej znajduje się znacznie późniejszy budynek obory. Wjazd do tej części w południowym i wschodnim narożniku, obecnie mało używane. Wszystkie budynki

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

murowane z cegły w wątku krzyżowym, z fundamentami kamiennymi. Otynkowany tylko magazyn zbożowy i częściowo młyn. Dachy dwuspadowe lub namiotowy (na stolarni).



Ryc. 42. Zespół folwarczny w Złakowie; fot. Edyta A. Marek

## INNE ZABUDOWANIA PODWORSKIE

### **Dom Zarządcy w Jezierzanach** (obecnie ul. Kąpielowa 1)

Budynek mieszkalny, dom zarządcy folwarku wybudowany w 2 poł. XIX wieku. W konstrukcji murowanej z cegły, otynkowany. Dach mansardowy z bawolimi oknami oraz lukarnami za daszkami pulpitowymi. Obecnie pokryty dachówką ceramiczną. Budynek dwukondygnacyjny z piwnicą. Wejście główne od strony wschodniej po schodkach ograniczonych murowaną, niską balustradą. Boczne wejście od zachodu, gdzie jest dobudowany później łącznik do budynku gospodarczego. Otwory okienne prostokątne, Otwory okienne prostokątne o różnej wielkości. Elewacja frontowa, wschodnia 5-osiowa. Środkowa to wejście z obramieniem w postaci profilowanej opaski z gzymsem. Na drugiej kondygnacji 2-osiowa facjata z segmentowym frontonem z orłem w koronie z berłem i jabłkiem w szponach oraz snopami zboża po bokach, w tympanonie. Gzyms międzykondygnacyjny między przyziemiem i parterem. Elewacja północna 9-osiowa. W narożach boniowane lizeny. Obecnie nieużytkowany.



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027



Ryc. 43. Dom Zarządcy w Jezierzanach; fot. Edyta A. Marek

**Budynek Rządcy w Pieńkowie-Stawiskach**

Budynek mieszkalny wybudowany w końcu lat 30 XX wieku, na planie wielokąta. Bryła główna prostokątna ze zwężoną częścią prowadzącą do kwadratowej części o wyglądzie wieży. Stanowi część założenia pałacowo-folwarcznego „Stawiska”, zlokalizowany jest w jego północnej części. W konstrukcji murowanej z czerwonej cegły. Dach wielospadowy – część pulpitowa na parterowej części (dobudówce?) od strony północnej, część naczółkowa (na wieży), część dwuspadowa (na zwężeniu), z dachówką blaszaną. Występują świetliki oraz lukarny. Budynek trzykondygnacyjny. Otwory okienne prostokątne z wymienionymi w różnym czasie ramami okiennymi, z nadprożami łukowymi. Jeden duży oculus na wieży od strony północnej. Główne wejście od strony północnej. Na elewacji tej na parterze także sześć otworów okiennych, zaś w ryzalitach dwuskrzydłe drzwi, a po bokach wąskie okienka. W ryzalitach na drugiej kondygnacji po dwa okna i nad nimi pojedyncze oculusy. Gzyms międzypiętrowy oraz lizeny. Część okien z parapetami. Częściowo otynkowany.



Ryc. 44. Budynek Rządcy w Pieńkowie-Stawiskach; fot. Edyta A. Marek

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

**Kuźnia w Pieszczu**

Budynek kuźni wybudowany w 2 poł. XIX wieku, na planie prostokąta. Należała do majątku dworskiego (zespół pałacowo-folwarczny). W konstrukcji murowanej z czerwonej cegły. Budynek jednokondygnacyjny z poddaszem. Dach dwuspadowy także na płtykach ryzalitach (ryzalitach po bokach budynku). Lukarny z daszkiem pulpitem. W poszyciu dachu także świetliki. Elewacja wzdłużna niesymetryczna. Południowa z dwiema osiami oraz kominem między nimi, w ryzalitach zabudowane wejścia z dobudowanymi później pięciobocznymi przybudówkami z otworami i wejściami (część zadekowana, część ostrołukowa). Przybudówki z płaskimi dachami. W ryzalicie południowo-wschodnim po bokach przybudówki po jednej blendzie. Po północnej stronie trzy osie, a w ryzalitach dwie. Elewacja wschodnia trójosiowa, niesymetryczna z wejściem, blendą i oknem. Elewacja zachodnia symetryczna, dwuosiowa z wejściem i oknem. Powyżej dolnych osi małe okienka w formie arkad podwójnych lub potrójnych. Otwory okienne i drzwiowe ostrołukowe, z nadprożami łukowymi oraz naczółkami. Dolne okna z parapetami.



Ryc. 45. Kuźnia w Pieszczu; fot. Edyta A. Marek

**Rządcówka w Złakowie (obecnie Złakowo 8)**

Budynek mieszkalny wybudowany w 1896 roku jako rządcówka dla folwarku. W konstrukcji murowanej z czerwonej cegły w wątku krzyżowym, z kamiennym fundamentem, na planie prostokąta. Dach dwuspadowy, także w płtykim ryzalicie (znajduje się na elewacji wschodniej). Na ganku, na elewacji zachodniej dach pulpitem. Budynek dwukondygnacyjny, w części z piwnicą oraz niskim poddaszem. Wejście od strony północnej



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

w płytkim ryzalicie oraz w zachodniej części, w ganku. Otwory okienne zamknięte łukowo, z nadprożami łukowymi, część jako blendy. Elewacja północna i południowa analogicznie, symetryczne – na parterze i piętrze dwuosiove, na niskim poddaszu cztery osie, z czego dwie środkowe wyższe. Elewacja wschodnia i zachodnia posiadają na każdej kondygnacji po pięć osi, poza płaskim ryzalitem, gdzie na niskim poddaszu brak osi. Piwnica z czterema osiami na elewacji wschodniej. Wejście od wschodu flankowane lizenami. Gzymsy międzypiętrowe. Nad oknami piętra łukowe naczółki. Okna z parapetami. Kamienne fundamenty od góry ograniczone ceglanymi główkami. Między blendami piętra na elewacji północnej zawieszone metalowe cyfry określające datę budowy – 1896 rok.



Ryc. 46. Rządówka w Złakowie; fot. Edyta A. Marek

## OBIEKTY SAKRALNE

### Kościół pw. Zwiastowania Najświętszej Maryi Panny w Łącku

Kościół został wybudowany w 1475 roku w stylu gotyckim. Już w 1500 roku został rozbudowany na trzy nawy. Środkowa nawa zamknięta jest wielobocznym prezbiterium. Po pożarze na początku XVII wieku, w 1607 roku świątynia została ponownie rozbudowana. Po tej rozbudowie nawy zyskały jeden wspólny dach. W 1870 roku w ostrołukowych oknach naw i prezbiterium ponownie pojawiły się maswerki. Do południowej ściany kościoła przystawiona prostokątna przybudówka pełniąca rolę zakrystii. Jej południowa ściana ma ostrołukowy otwór wejściowy, który obecnie jest zamurowany. Zakrystia posiada dach dwuspadowy. Świątynia o charakterze halowym, wybudowana z czerwonej cegły i kamienia polnego (ściany). Fundamenty kamienne. Obecnie otynkowana, a w niektórych miejscach

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

pozostawiono odkrytą cegłę i kamienie. Prostokątna wieża po zachodniej stronie kościoła wbudowana w bryłę główną świątyni z ośmiokątnym dachem krytym gontem. W niej wejście główne do świątyni (w zachodniej ścianie) w postaci łuku pełnego z ostrołukową blendą. Prezbiterium oraz zachodnia ściana szczytowa posiadają przypory. Obecnie kościół służy społeczności rzymskokatolickiej.

**Wpis do rejestru zabytków 393 z dnia 25.04.1964 r. oraz A-729 z dnia 08.10.2010 r.**



Ryc. 47. Kościół pw. Zwiastowania Najświętszej Maryi Panny w Łącku ; fot. E. A. Marek

### **Wieża Kościoła Matki Bożej Różańcowej w Marszewie**

Pierwszy kościół pw. Matki Boskiej Różańcowej w Marszewie został zbudowany w XV wieku. Najstarszą częścią kościoła jest gotycka, masywna, kwadratowa wieża zbudowana w połowie XIV wieku. Wieża nakryta dachem czterosпадowym, obecnie otynkowana. Wejście do niej od strony zachodniej. Nad wejściem trzy wysokie blendy, gdzie w środkowej w dolnej części okno, zaś w górnej części zegar. Na elewacji południowej także trzy blendy, gdzie w środkowej małe okienko. Nad blendami ślepe oculusy w liczbie trzech, a pod dachem trzy okna. Na elewacji północnej podobny układ, z tym że w dwóch blendach małe okna. Dach zwieńczony metalowym krzyżem.

**Wpis do rejestru zabytków 528 z dnia 21.12.1965 r. oraz A-1980 z dnia 07.10.2020 r.**

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027



Ryc. 48. Wieża Kościoła Matki Bożej Różańcowej w Marszewie; fot. Edyta A. Marek

**Kościół pw. Wniebowzięcia NMP w Palowie**

Kościół został wybudowany w 1 poł. XIX wieku w stylu neogotyckim. Już w odnalezionym na strychu kościoła epitafium informuje, że w tym miejscu znajdował się wcześniej drewniany kościół z XVI/XVII wieku. Murowany z cegły czerwonej w wątku krzyżowym, ale na wieży zachodniej w wątku główkowym. Bryła asymetryczna, rozbudowana. Elewacja południowa 4-osiowa, elewacja wschodnia 12-osiowa, elewacja północna 6-osiowa, elewacja zachodnia 14-osiowa. Kościół dwunawowy z boczną nawą. Kościół na planie prostokąta z węższym prezbiterium zamkniętym trójbokiem. Kościół jednokondygnacyjny na wysokim, kamiennym cokole z trójkondygnacyjną wieżą, której najwyższa kondygnacja obłożona łupkiem. Wieża asymetryczna względem osi kościoła. Na wieży, na elewacji zachodniej tarcza zegarowa. Na wieży tej czterospadowy dach. Od wschodu wieża dwukondygnacyjna. Dachy obu wież kryte blachą, główna część kościoła dachówką ceramiczną. Na dwuspadowym dachu kościoła lukarny. Ostrołukowe okna. Wejścia od południa, wschodu i zachodu.

**Wpis do rejestru zabytków A-745 z dnia 25.10.2010 r.**



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027



Ryc. 49. Kościół w Pałowie; Fot. Edyta A. Marek

**Wieża kościoła pw. Chrystusa Króla w Pieńkowie**

Pierwszy kościół pw. Chrystusa Króla w Pieńkowie został zbudowany w XIV-XV wieku. Obecnie na jego miejscu znajduje się neogotycki kościół z 2 poł. XIX wieku, a jedynie wieża jest średniowieczna – budowę kościoła zakończono przed 1500 rokiem. Zachowana do dzisiejszych czasów kamienna i ceglana wieża została przebudowana w XIX wieku. Wieża założona na planie czworoboku, o masywnej bryle, nakryta dachem dwuspadowym, o prostych elewacjach. Dach z dachówką ceramiczną zwieńczony metalowym krzyżem. W 2019 roku prowadzono ostatnie prace przy niej: wykonano szereg prac m.in.: przeprowadzono badania architektoniczne i konserwatorskie, wykonano nową konstrukcję więźby dachowej, nowe orynnowanie, położono nowe tynki, naprawiono cokół kamienny. Wejście do wieży z zachodniej strony, na tej elewacji na wyższych kondygnacjach dwie osie i najwyżej jedna. Na północnej i południowej elewacji po dwie osie na tej samej kondygnacji co od zachodu.

**Wpis do rejestru zabytków 535 z dnia 30.12.1965 r. i A-1981 z dnia 07.10.2020 r.**



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027



Ryc. 50. Wieża kościoła w Pieńkowie; fot. Edyta A. Marek

**Kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Pieszczu**

Kościół został wybudowany w XV w., w kolejnych wiekach był przebudowywany i nadbudowywany. W latach 1974-77 oraz od 1996 prowadzone szersze prace remontowe. Murowany, z cegły czerwonej na planie wydłużonego prostokąta z prosto zamkniętym prezbiterium. Po stronie zachodniej dobudowana wieża kwadratowa. Po południowej stronie kaplica, prostokątna z małym przedsionkiem po stronie południowo-wschodniej. Od północy nawa na całej długości świątyni. Świątynia 1-kondygnacyjna. Wieża i nawa z dachami dwuspadowymi, nad wejściem w wieży obecnie dach pulpitowy. Nad kaplicą dach czterospadowy z wyprowadzoną wieżą 6-boczną zwieńczoną dachem kopułowym. Nad przedsionkiem trójspadowy daszek. Na wieży dachówka ceramiczna, reszta z blacho dachówką. Elewacja zachodnia jednoosiowa. W wieży nad wejściem blenda, a nad nią jedno okno zakończone łukowo, nad nią dwa takie same. Wszystkie trzy obecnie zakryte deskami. Elewacja północna wieży z jedną osią i nad nią dwie, zaś od południa tak samo, z tym że dolną oś stanowi tarcza zegara. Powyżej nich, zamocowane na tynku cyfry z datą przebudowy – 1625 rok. Wieża z pięcioma sterczynami, z czego środkowa niższa i na niej krzyż łaciński, metalowy. Większość otworów zamknięta łukowo, jedynie na kaplicy, przedsionku oraz w nawie po ich stronie okna prostokątne. Jeden oculus od strony wschodniej.

**Wpis do rejestru zabytków 395 z dnia 25.04.1964 r. oraz A-734 z dnia 08.10.2010 r.**

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027



Ryc. 51. Kościół w Pieszczu; fot. Edyta a. Marek

**Kościół pw. św. Floriana w Postomino**

Kościół znajduje się w południowej części wsi, na wyniesieniu, wokół niego nieużytkowany cmentarz. Do roku 1945 ewangelicki, później katolicki. Murowany z czerwonej cegły z kamiennym fundamentem został zbudowany w roku 1882 na miejscu wcześniej istniejącego w tym miejscu, drewnianego, który się spalił. Kościół wybudowany na planie wydłużonego prostokąta w stylu neobarokowym, bez wyodrębnionego prezbiterium. Od strony południowej do nawy przylega kwadratowy aneks zakrystii i mniejszy prostokątny z kruchtą boczną. Zakrystia nakryta dachem namiotowym zwieńczonym iglicą z wietrznikiem. Od zachodu, do nawy przylega prostokątna kruchta z dachem pulpitowym. Obiekt jednokondygnacyjny. Naroża korpusu głównego flankowane szkarpami. Na nawie kościoła nadbudowana wieża, drewniana z otworami okiennymi z okiennicami na każdym boku. Wieżę zwieńcza dach czterospadowy z iglicą zwieńczoną krzyżem łańskim. Wschodnia elewacja nawy z zamurowanymi otworami. Okna prostokątne zamknięte łukowo z nadprożami łukowymi. Podobnie wejścia. Wejście do kościoła poprzedzone murowanymi schodami. Gzyms koronacyjny. Obecnie obiekt nieotynkowany.

**Wpis do rejestru zabytków 79 z dnia 25.05.1955 r. oraz A-735 z dnia 08.10.2010 r.**

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027



Ryc. 52. Kościół w Postomino; fot. Edyta A. Marek

**Kościół pw. Narodzenia NMP w Rusinowie**

Kościół ewangelicki został wybudowany w 1873 roku z cegły czerwonej, prawdopodobnie w miejscu wcześniej istniejącego, kamiennego kościoła o czym miała świadczyć do 1945 roku mosiężna chrzcielnica datowana na rok 1636 r. Z kamienia z tej starszej świątyni wybudowano fundament obecnej. Fundamenty kamienny zakończony gzymsem z ceglanych główek. Kościół w stylu neoromańskim, dwukondygnacyjny. Dach dwuspadowy, a nad prezbiterium półstożkowy. Kościół orientowany z lekkim przesunięciem osi w kierunku północnym. Na planie wydłużonego prostokąta z dostawioną od wschodu półkolistą absydą-prezbiterium. Prezbiterium flankowane po bokach niewielkimi, prostokątnymi aneksami bocznymi. Elewacje w narożach i w swoich podziałach wzdłużnych posiadają płaskie lizeny. Elewacje dzielone symetrycznie, regularnie. Okna w nawie i prezbiterium w wysokich, półkoliście zamkniętych uskokowych otworach. W kwadratowej wieży, usytuowanej po zachodniej stronie korpusu nawowego, na II i III kondygnacji okna półkoliście zamknięte, prostokątne. Powyżej okrągłe blendy. Na IV kondygnacji okna w formie biforium przesłonięte deskami. Wieża nakryta dachem ostrosłupowym, iglicowym, zakończony krzyżem na kuli. Wejście w I kondygnacji wieży, od strony zachodniej. Od 1946 służy społeczności katolickiej.

**Wpis do rejestru zabytków A-86 z dnia 29.11.2001 r.**



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027



Ryc. 53. Kościół w Rusinowie; fot. Edyta A. Marek

**Kościół pw. św. Michała Archaniola w Staniewicach**

Kościół szachulcowy, kratownicowy początkowo ewangelicki, posiada pochodzącą z XV wieku kamiennie-ceglaną gotycką wieżę. Orientowany. Obecnie na jej wierzchołku znajduje się chorągiewka z datą 1934 – renowacją świątyni. Pozostała część świątyni pochodzi z XVIII wieku, ponieważ w 1760 roku spłonęła cała świątynia poza wieżą oraz przylegająca do niej część nawy. Masywna wieża posiada dach dwuspadowy oraz niski, zamknięty półkoliście portal. Szachulcowa część posiada jedną nawę trójbocznie zamkniętą od wschodu. Kościół posiada kamienny fundament. Główne wejście znajduje się w wieży przez ostrołukowy, niski portal. Drugie wejście dwuskrzydłe na elewacji południowej. W części południowowschodniej świątyni zamurowane dawne wejście o czym świadczą zachowane murowane schodki. Na wieży i nawie dachówka ceramiczna. Obie części świątyni otynkowane.

**Wpis do rejestru 78 z dnia 25.05.1965 r. oraz A-733 z dnia 06.10.2010 r.**



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027



Ryc. 54. Kościół w Staniewicach; fot. Edyta A. Marek

**CMENTARZE I OTOCZENIA KOŚCIOŁÓW****Otoczenie kościoła – bramka w Łątku**

Zabytkowa bramka została wykonana ok 1500 r. znajduje się ona w południowej części kamiennego murku otaczającego kościół. Wykonano ją z czerwonej cegły w stylu gotyckim. Bramka pierwotnie posiadała ozdobny portal, dziś fragmentarycznie zachowany. Od strony kościoła wieńczył ją daszek pulpitowy.

**Wpis do rejestru 393 z dnia 25.04.1964 r. oraz A-729 z dnia 08.10.2010 r.**



Ryc. 55. Zniszczona zabytkowa bramka przy kościele w Łątku; fot. Edyta A. Marek

**Otoczenie kościoła – cmentarz przykościelny w Łątku**

Otoczenie kościoła stanowi wyznaczony plac na lekkim wyniesieniu terenu, wokół kościoła. Plac ten stanowi dawny, średniowieczny cmentarz, z czasem zastąpiony późniejszymi grobami, obecnie nieistniejącymi. Nieczynny obecnie cmentarz, przykościelny znajduje się tuż obok murów kościoła – zachowane są pozostałości do metalowych krzyżach. Otoczenie jest dobrze oddzielone od pozostałej części wioski – stanowi go niski, kamienny

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

mur z zabytkową bramą w południowej części (obecnie zniszczona). Pierwszą część cmentarza wyznacza krąg tuż przy kościele widoczny jako ułożone na płasko kamienie. Otoczenie kościoła obecnie pozbawione nagrobków stanowi przede wszystkim pustą przestrzeń w której od południa i zachodu wyznaczone alejki wyścielone kamiennymi brukami, jako dojście do świątyni. W jego obrębie rosną dorodne lipy oraz klony i kilka dużych tui.

**Wpis do rejestru 393 z dnia 25.04.1964 r. oraz A-729 z dnia 08.10.2010 r.**



Ryc. 56. Otoczenia kościoła w Łącku; fot. Edyta A. Marek

**Otoczenie kościoła – cmentarz przykościelny w Pieńkowie**

Cmentarz założony w XVI wieku. Jako ewangelicki, obecnie nieużytkowany. Początkowo, jedynie przy samym kościele, z czasem rozszerzył się w stronę głównie północną. Stare pochówki dziś w ogóle nieczytelne, jedynie w północnej części zachowana jedna płyta oraz krzyże metalowe lub kamienne. Znajduje się na terenie nieogrodzonym, porośniętym drzewostanem i roślinnością płożącą. Częściowo poza pierwotną granicą otoczenia kościoła – wyznaczonego kiedyś przez kamienny murek, dziś w stanie ruiny.

**Wpis do rejestru 535 z dnia 30.12.1965 r.**



Ryc. 57. Pozostałości dawnego cmentarza przykościelnego w Pieńkowie; fot. Edyta A. Marek



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

**Otoczenie kościoła – cmentarz przykościelny i drzewostan w Pieszczu**

Cmentarz założony w XVII wieku. Założony jako ewangelicki i przykościelny. Nieużytkowany. Położony w centralnej części wsi, wokół kościoła, otoczony starym drzewostanem, pomiędzy nimi oraz w wolnej przestrzeni, na granicy cmentarza obecnie posadzone tuje. Częściowo ogrodzony, ale jeszcze w XVIII wieku był otoczony murem, który miał długość 85 metrów – obecnie jego resztki najlepiej widoczne w narożu północno-wschodnim. Na cmentarzu rosną wysokie drzewa liściaste – głównie dęby oraz jesiony – w granicy cmentarza. Groby nieczytelne – nagrobki usunięte.

**Wpis do rejestru 395 z dnia 25.04.1964 r. oraz A-734 z dnia 08.10.2010 r.**



Ryc. 58. Dawny cmentarz przykościelny z drzewostanem w Pieszczu; fot. Edyta A. Marek

**Cmentarz przykościelny w Postomino**

Cmentarz założony w 2 poł. XIX wieku. Obecnie nieużytkowany. Położony w południowej części wsi, wokół kościoła, na wyniesieniu. Znajduje się na terenie ogrodzonym metalowymi przęsłami przedzielonymi metalowymi słupkami. Metalowe części znajdują się na pierwotnym, kamiennym murze, który wyznaczał granicę cmentarza. Rosną tam wysokie drzewa, głównie liściaste – w granicy cmentarza. Groby obecnie nieczytelne, nie ma widocznych pozostałości. Wejście główne na teren cmentarza od zachodu poprzez rząd murowanych schodków – z dolnej części wsi. Wejścia także w północnej i południowej części, od strony wioski, która znajduje się na takim samym wyniesieniu do cmentarza.

**Wpis do rejestru 79 z dnia 25.05.1955 r. oraz A-735 z dnia 08.10.2010 r.**

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027



Ryc. 59. Dawny cmentarz przykościelny w Postomino; fot. Edyta A. Marek

**OBIEKTY UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ****Latarnia morska w Jarosławcu**

Latarnia morska to obecnie budynek samej latarni, dawnego budynku mieszkalnego latarników, budynku gospodarczego oraz ogrodzenia. Prace nad budową latarni trwały w latach 1835-1838. Ponieważ w latach wcześniejszych wybudowano latarnię, która nie spełniała swej funkcji, część prostokątna, obecnie przyległa do wieży dodatkowym pomieszczeniem jest starsza, pochodzi z ok 1830 roku. Ceglana, okrągła wieża ma wysokość 33 metrów. Wieża budowana w wątku główkowym. Całość przedzielona na cztery kondygnacje, rozdzielone gzymsem. Budynek mieszkalny, obecnie administracyjny murowany z cegły, otynkowany z boniowaniem. 3-kondygnacyjny. Dach dwuspadowy. We wszystkich częściach latarni otwory zamknięte łukowo z nadprożami i/lub naczółkami oraz listwami flankującymi. Budynek gospodarczy znajduje się kilkanaście metrów na południowy wschód od latarni i nadal pełni swoją funkcję. Niższy niż dawny dom latarnika, także murowany z cegły, z dachem dwuspadowym, otynkowany. Ogrodzenie w postaci ceglanego muru dzielonego kwadratowymi, także ceglanymi słupkami z daszkami namiotowymi znajduje się od strony ulicy Szkolnej. W nim znajduje się dwuskrzydła brama drewniana wjazdowa, a dalej niewielki budynek – w jego granicy. Poza nim ogrodzenie to kontynuuje się jeszcze kilka metrów ku południowi i dalej przechodzi we współczesną siatkę metalową.

**Wpis do rejestru A-1979 z dnia 07.10.2020 r.**



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027



Ryc. 60. Latarnia morska w Jarosławcu; fot. Edyta A. Marek

**MIEJSCA PAMIĘCI I WYDARZEŃ HISTORYCZNYCH****Miejsce upamiętnienia w Jarosławcu**

Miejsce upamiętnienia powstało w 1 poł. XX wieku dla utrzymania pamięci o pierwszych osadnikach powojennych wioski, kiedy miejscowość zmieniła nazwę z niemieckiego Jershöft oraz zmarłych, których zabrało morze. Miejsce to znajduje się w zachodniej części wioski, przy wyjeździe do Rusinowa, po prawej stronie ulicy Bałtyckiej, tuż obok chodnika dla pieszych i ścieżki dla rowerów, na skraju lasu. Jest obecnie ogrodzone współczesną siatką metalową, a od drogi bramka z tabliczką z informacją. Przestrzeń zamknięta to ok 16 m<sup>2</sup>, w obrębie których znajdują się obecnie cztery groby, dwa z informacjami o pochowanych, dwa NN.



Ryc. 61. Miejsce upamiętnienia w Jarosławcu, ul. Bałtycka; fot. Edyta A. Marek

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

**5.2.3.2. Zabytki ruchome**

Zabytki ruchome są wpisane zgodnie z Rejestrem Zabytków będących w dyspozycji WUOZ w Szczecinie i UGP nie posiada ich wykazu. Wójt nie prowadzi ewidencji zabytków ruchomych, informacje na temat obiektów ruchomych wpisanych do Rejestru Zabytków z terenu Gminy Postomino znajdują się w zasobach Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

**5.2.3.3. Zabytki archeologiczne**

Zabytki archeologiczne są częścią dziedzictwa kulturowego. Europejska konwencja o ochronie archeologicznego dziedzictwa kulturowego sporządzona w La Valetta dnia 16 stycznia 1992 r. (Dz. U. 96.120.564 z dnia 9 października 1996 r.) uznaje je jako źródło „zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych”. Zgodnie z definicją zastosowaną w ustawie o ochronie i opiece nad zabytkami zabytek archeologiczny, to zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów lub zabytek ruchomy, będący tym wytworem (art. 3 pkt 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Dziedzictwo archeologiczne jest bogactwem kulturowym pozostawionym nam przez przeszłe pokolenia ludzkości, które zamieszkiwały dawniej naszą planetę. Składają się na nie wszelkie materialne ślady ludzkiej egzystencji pozostawione na ziemi, pod ziemią czy w wodzie. Mogą one mieć postać opuszczonych budowli i ich pozostałości, urządzeń osadniczych (np. palenisk, pieców garncarskich, studni, jam zasobowych), cmentarzysk, pól bitewnych, miejsc kultu i warstw ziemi powstałych w wyniku działalności z wszelkimi przedmiotami z nimi związanymi. Źródła archeologiczne stanowią nieodnawialny depozyt przekazany nam przez przeszłe pokolenia, depozyt, który jesteśmy zobowiązani chronić, mądrze i oszczędnie wykorzystywać i w możliwie jak najmniej uszczuplonym stanie przekazać przyszłym pokoleniom. Zachowanie dziedzictwa archeologicznego jest ważne dla wszystkich: dla naukowców (archeologów), którzy badając je odtwarzają przeszłość; dla turystów, którzy czerpią wrażenia kontaktu z przeszłością odwiedzając udostępnione do zwiedzania stanowiska archeologiczne; dla młodzieży szkolnej, która zyskuje zrozumienie dziejów ludzkości odwiedzając wystawy muzealne; dla wszystkich, którym dziedzictwo archeologiczne dostarcza odczucia posiadania głębokich korzeni naszej obecnej z dziedzictwa archeologicznego czerpią poczucie swojej tożsamości kulturowej i związku emocjonalnego z danym miejscem lub regionem.

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

Na terenie gminy Postomino zlokalizowane są 2 stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków archeologicznych. Pozostałe stanowiska w ilości 484<sup>53</sup> znajdują się w ewidencji i są chronione planami miejscowymi, są to strefy „W” ochrony archeologicznej.

**5.2.3.4. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych**

Aktualnie Gmina Postomino jest na etapie posiadania Izby Pamięci (Regionalna), która powstała w 2021 r., znajduje się w Jarosławcu. Mieści się w niskim budynku z czerwonej cegły przy ul. Rybackiej (tuż przy wejściu do przystani rybackiej oraz sklepów z rybami), tzw. „Czerwona Szopa”. Jest to swoiste muzeum/skansen o tematyce związanej z historią wsi i jej mieszkańców, historią ratownictwa morskiego, lokalnego rybołówstwa oraz latarni morskiej.

W Jarosławcu działa również Muzeum Bursztynu. Na jego terenie można przejść się po zaadaptowanych pomieszczeniach imitujących dawny las, na terenie którego powstawały konkrecje bursztynu w tzw. Lesie Bursztynowym. Poza tym znajduje się tu także historia i imitacja kopalń bursztynu, inkluzje oraz galeria projektów.

W Nacmierzu z kolei znajduje się Muzeum Ziemi Sławieńskiej i skansen w Starym Młynie. W Muzeum prezentowane są eksponaty z bursztynu, eksponaty z czasu PRL (w tym motoryzacyjne), zbiory porcelany i ekspozycje wojskowe. W sposób interaktywny można przyrzeć się mennicy i numizmatyce. W skansenie znajdują się historyczne pamiątki z regionu. Dużo jest zabytków związanych z rolnictwem. W starym młynie można także zobaczyć urządzenia młynarskie, nadal sprawne, choć nie używane. Działa Biblioteka Publiczna w Postomino. Placówka biblioteczna zlokalizowana jest w Postominie w budynku nr 30.

**5.2.3.5. Dziedzictwo niematerialne**

Niematerialne dziedzictwo kulturowe „oznacza praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedzę i umiejętności – jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturową – które wspólnoty, grupy i w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego. To niematerialne dziedzictwo kulturowe, przekazywane z pokolenia na pokolenie, jest stale odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich otoczeniem, oddziaływaniem przyrody i ich historią oraz zapewnia im poczucie tożsamości i ciągłości, przyczyniając się w ten sposób do wzrostu poszanowania dla różnorodności kulturowej oraz ludzkiej kreatywności”.<sup>54</sup> Działania związane z ochroną

<sup>53</sup> Należy w kolejnych miesiącach kontaktować się z WKZ delegatura w Koszalinie w temacie zewidencjonowania stanowisk archeologicznych, które do momentu zaopiniowania GPOnZ nie zostały dołączone do listy stanowisk i nie posiadają swoich kart GEZ.

<sup>54</sup> Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego, <http://niematerialne.nid.pl>

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

dziedzictwa niematerialnego realizowane są w związku z ratyfikacją w 2011 roku przez Polskę Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego z 2003 r. Konwencja ta nakłada obowiązek inwentaryzacji przejawów tego dziedzictwa znajdujących się na ich terytoriach zgodnie z zaleceniami i standardami Konwencji. Działania w tym obszarze monitoruje Narodowy Instytut Dziedzictwa, który prowadzi portal „Niematerialne”, a jego istotnym elementem jest Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Na liście tej nie znajdują się obecnie żadne zwyczaje kultywowane na terenie gminy Postomino.

Ochrona dziedzictwa niematerialnego może służyć wzmocnieniu poczucia tożsamości mieszkańców gminy. Istotne są w tym kontekście wszystkie przejawy wiejskiego dziedzictwa niematerialnego, związanego z kultem religijnym i tradycjami - święta doroczne (w tym i odpusty), rodzinne (np. śluby, wesela, zwyczaje pierwszokomunijne itp.); religijne, patriotyczne i związane z nimi działania, a także widowiska w przestrzeni poszczególnych miejscowości: np. pochody, procesje, manifestacje patriotyczne, artystyczne, związane ze świętami religijnymi (np. na Boże Ciało), miejskimi, narodowymi (np. 3 Maja) oraz z upamiętnianiem zdarzeń i postaci ważnych dla mieszkańców.

Wciąż aktualna w gminie Postomino pozostaje problematyka braku danych na temat tradycyjnego rzemiosła: umiejętności wyrobu przedmiotów i przekaz tych umiejętności następnym pokoleniom; wiedzy o tradycyjnych rzemiosłach i rzemieślnikach jako elementu tożsamości gminy i ich roli kulturowej. Działania w tym obszarze powinny dotyczyć nie tylko zachowania pamięci o nich, ale także dbałości o obecność w przestrzeni poszczególnych miejscowości i świadomości mieszkańców. Ważne jest również dbanie o firmy rodzinne zakorzenione w tradycji (np. gastronomiczne, handel, rolnictwo, łowiectwo, transport itp.).

Działania dotyczące dziedzictwa niematerialnego mogą być realizowane w następujący sposób:

- 1) rozpoznanie, z jakimi zjawiskami tego dziedzictwa identyfikują się mieszkańcy, jak waloryzują dany element tożsamości kulturowej, społecznej, religijnej, historycznej itd.;
- 2) wzmocnianie związku mieszkańców z niematerialnym wymiarem dziedzictwa miasta poprzez działania dokumentacyjne, edukacyjne i promocyjne.
- 3) utworzenie funduszu dedykowanego ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego, przeznaczonego na edukację, identyfikację, promocję dziedzictwa niematerialnego i jego ochrony w myśl Konwencji UNESCO z 2003 roku.



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

Centrum Kultury i Sportu w Postominie jest instytucją organizującą życie kulturalne w gminie. Celem Centrum kultury jest prowadzenie wielokierunkowej działalności kulturalnej, rozwijającej i zaspakajającej potrzeby ludności oraz upowszechnianie i ochrona oraz promocja kultury w kraju i za granicą oraz utrwalanie i rozwijanie zainteresowań kulturalnych społeczeństwa. Przez instruktorów etatowych oraz współpracujące firmy i stowarzyszenia w SCiK w Postominie prowadzone są pracownie i zajęcia, biegi, rajdy, festyny oraz różnego rodzaju zajęcia sportowe. Instruktorzy prowadzą m.in. BreakDance, Bieg Noworoczny Jarosławiec-Darłówko, Rajd Rowerowy „Brzegiem Wieprzy”, przegląd Kapel Folkowych „Na Ludową Nutę” i aerobik, Postomiński Test Coopera. W ramach działalności CSiK w gminie prowadzone są zajęcia w samym Postominie, ale także innych miejscowościach, zwłaszcza tych, w których zlokalizowane są świetlice wiejskie.<sup>55</sup> Na terenie gminy działają również Stowarzyszenia i Kluby głównie związane z kulturą fizyczną.

### 5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Formami ochrony zabytków w Polsce są:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
  - 1 a) wpis na listę Skarbów Dziedzictwa;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Obejmowanie ochroną prawną obiektów zabytkowych poprzez wpis do rejestru zabytków reguluje ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, przy czym zgodnie z art. 140 oraz 142 w/w ustawy zachowują swoją ważność decyzje wydane na mocy przepisów obowiązujących przed 2003 rokiem, to jest rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 6 marca 1928 r. o opiece nad zabytkami oraz ustawa z dnia 15 lutego 1962 r. o ochronie dóbr kultury i muzeach. Procedurę w sprawie wpisu do rejestru zabytków, jak każdą inną sferę działania WUOZ, określają przepisy ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego.

Zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego

---

<sup>55</sup> W roku 2022 w gminie istniało 22 świetlice. Porównaj: [www.ckis.postomino.pl](http://www.ckis.postomino.pl)

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

konserwatora zabytków, z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego, bądź użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. W przypadku współwłasności jako załącznik do wniosku wymagana jest pisemna zgoda wszystkich właścicieli wyrażona w przedmiotowej sprawie, decyduje to uznanie jego skuteczności. Na podstawie art. 9 ust 2 ustawy do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru. Wpisu otoczenia (nie będącego używając obrazowego określenia - zabytkiem samym w sobie) dokonuje się w celu umożliwienia skutecznej ochrony wartości widokowych zabytkowych obiektów oraz ich ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Zgody właściciela wymaga wpisanie do rejestru zabytku ruchomego (art. 10 ust. 1). Jednakże, w myśl art. 10 ust. 2 ustawy wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Wpisanie do rejestru podlega zaskarżeniu w przypadku braku zgody właściciela.

Prawo do zgłaszania wniosku o wpis do rejestru zabytków mają także organizacje społeczne zajmujące się statutowo ochroną dziedzictwa i środowiska kulturowego. Jedynie w przypadku uznania wniosku za uzasadniony organ administracji publicznej wszczyna postępowanie z urzędu (art. 31 KPA).

W postępowaniu stroną jest każdy (osoba fizyczna i prawna), czyjego interesu prawnego lub obowiązku dotyczy postępowanie albo kto żąda czynności organu ze względu na swój interes prawny lub obowiązek (art. 28 KPA). Jako dowód w postępowaniu należy dopuścić wszystko, co może przyczynić się do wyjaśnienia sprawy, a nie jest sprzeczne z prawem. W szczególności dowodem mogą być dokumenty, zeznania świadków, opinie biegłych oraz w odniesieniu do zabytków przede wszystkim - oględziny (art. 75 KPA). W przypadku braku wniesienia odwołania od decyzji (a zatem na podstawie ostatecznej i wykonanej decyzji) dokonywany jest wpis do księgi rejestru zabytków. Rejestr prowadzony jest w formie odrębnych ksiąg, oznaczonych literami: A - dla zabytków nieruchomych, B - dla zabytków ruchomych, C - dla zabytków archeologicznych (ten ostatni dopiero od 2000 r.). Wpis do rejestru zabytków jest trwałą zmianą w charakterze nieruchomości, rodzącą określone prawa i obowiązki (por. art. 5 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami), z tego też względu powinien on być ujawniany również w katastrze nieruchomości oraz w księdze wieczystej. Czynność ta dokonywana jest na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków (zgodnie z art. 9 ust. 4 i 5 ustawy).

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

Artykuł 6 ust 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa co może być przedmiotem ochrony, ale nie zawiera katalogu obiektów, które mogą być wpisane do rejestru zabytków. Jest to wyliczenie przykładowe, a zawarte w tym artykule stwierdzenie w szczególności wskazuje wyraźnie na możliwość rozszerzającej interpretacji. Oznacza to, że przedmiotem wpisu może być każdy obiekt, istniejący w jakiejkolwiek formie fizycznie postrzegalnej. Nie można więc wpisać rzeczy, których istnienie jest przypuszczalne lub prawdopodobne, ale nie udowodnione, uwaga ta ma zasadnicze znaczenie dla postępowania w sprawie wpisu obiektów archeologicznych tzw. warstw kulturowych przed ich ujawnieniem w drodze wykopalisk. W myśl ust 2 w/w art. obowiązującej ustawy do rejestru zabytków ochronie mogą podlegać także nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nawy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej. Definicję legalną zabytku zawiera art. 3 pkt. 1 ustawy. Mówi ona, iż zabytek to ruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Powyżej cytowana definicja zawiera nieostre pojęcie wartości. Na rozumienie, iż musi to być wartość szczególna (ponadprzeciętna) wskazuje konieczność przedłożenia interesu społecznego nad - prawnie równorzędny - interes strony. Ustawa nie normuje również w sposób wystarczający pojęcia minionej epoki, którą potocznie wydaje się być wszystko co wydarzyło się przed naszym urodzeniem, a ściślej urodzeniem najstarszego żyjącego człowieka. Pomocna w tym przypadku jest definicja encyklopedyczna epoki mówiąca, iż terminem tym określa się okres obejmujący pewne stadium procesu dziejowego, związany z panowaniem określonych stosunków politycznych, gospodarczych, społecznych lub kulturalnych (Encyklopedia Powszechna, 1995). Zatem obecnie mamy możliwość uznania za zabytek obiekty powstałe do okresu socrealizmu włącznie. W odniesieniu do zabytków ruchomych, komentując art. 51 ustawy (ustalający potencjalnie rejestrowy wiek dla zabytku na nie mniej niż 50 lat dla obiektu techniki, a ściślej środka transportu i 50 - 150 lat dla pozostałych zabytków ruchomych) stwierdzić należy, iż w zasadzie nie dokonuje on przesunięcia granicy czasowej, stanowi jedynie w przypadku zaistnienia ściśle określonych okoliczności wymienionych w kolejnych punktach przepisu o braku konieczności uzyskania pozwolenia na wywóz za granicę dla niektórych obiektów zabytkowych lub posiadających cechy zabytku, a także nie zabytkowych lecz będących dobrami kultury współczesnej.

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

Na terenie gminy Postomino znajduje się 26<sup>56</sup> obiektów zabytkowych objętych ochroną prawną przez wpis do rejestru zabytków województwa zachodniopomorskiego. Jeden z nich nie istnieje (pałac w Postominie), jednak pozostaje ujęty w gminnej ewidencji zabytków do czasu wykreślenia go z rejestru decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W przewadze, tą formą ochrony objęte są świątynie.

Drugą formą prawnej ochrony zabytków w Polsce jest uznanie za pomnik historii. Terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnym znaczeniu dla kultury i narodu polskiego. Uznanie za pomnik historii ustanawiane jest przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej specjalnym rozporządzeniem na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Treść rozporządzenia powinna zawierać omówienie szczególnych cech zabytku świadczących o jego najwyższej wartości, określać jego granice oraz zawierać mapę z lokalizacją i otoczeniem.

Pomniki historii ustanawiane są w Polsce od 1994 r. Do dzisiaj status ten otrzymało 129 obiektów zabytkowych. Lista ta powiększana jest sukcesywnie z roku na rok. Za pomnik historii mogą zostać uznane różne kategorie obiektów zabytkowych takie jak obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne i ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne.

Żaden z obiektów zabytkowych zlokalizowanych na terenie gminy Postomino nie został dotąd uznany za pomnik historii.

Trzecią formą ochrony prawnej zabytków w Polsce jest ustanowienie parku kulturowego. Zgodnie z brzmieniem przepisu artykułu 3 pkt. 14 i 16 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r., krajobraz kulturowy to przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze. Powszechnie wiadomym jest, że wszelkie dzieła człowieka „dzieją się” na tle uwarunkowań przyrodniczych, bądź wyraźnie widocznych w przypadku krajobrazu otwartego czy wiejskiego – poza miastami i osadami, bądź występujących jako „elementy” w przypadku krajobrazu miasteczek czy miast. Ta zależność tworzy integralną strukturę przestrzenną, na którą składają się: płaszczyzny (lasy, łąki, grunty orne, zbiorniki wodne), ciągi (rzeki, strumienie, drogi, granice), i punkty (obiekty kulturowe i przyrodnicze). Stąd też park kulturowy jest formą ochrony obejmującą określony obszar

---

<sup>56</sup> W tym dwa stanowiska archeologiczne.



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

krajobrazu kulturowego oraz wyróżniające się krajobrazowo tereny z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.

Park kulturowy jest powoływany przez radę gminy / miasta po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Parki obejmujące obszary kilku gmin mogą być ustanawiane wspólnie przez gminy bądź związek gmin. W uchwale powołującej park kulturowy zawiera się nazwę parku, sposób ochrony dziedzictwa kulturowego oraz opisuje zakazy i ograniczenia związane z prowadzeniem robót budowlanych, różnego rodzaju działalnością, w tym rolniczą i przemysłową, zmianami sposobu korzystania z zabytków nieruchomych oraz umieszczania znaków niezwiązanych bezpośrednio z samym parkiem.

Na terenie gminy Postomino nie ustanowiono jak dotąd parku kulturowego.

Czwartą formą prawnej ochrony zabytków w Polsce jest ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Kształtowanie i prowadzenie polityki przestrzennej na terenie gminy należy do jej zadań własnych (art. 3 ust. 1. ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym). Realizacji tego zadania służą: studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. W myśl tej ustawy, w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się między innymi, „wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków”, a opracowywanie projektów (...) studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego jest projektowaniem zagospodarowania przestrzennego, w rozumieniu art. 2 ust. 3 oraz art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o samorządach zawodowych architektów, inżynierów budownictwa oraz urbanistów.

Organy ochrony zabytków mają obowiązek wydania, ustawowo wymaganych, wniosków konserwatorskich do studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Celem opracowania i wydania tych wniosków jest umożliwienie samorządom gminnym realizacji obowiązku wprowadzenia do opracowań planistycznych zasad ochrony wartości zabytkowych obiektów i obszarów w zakresie wymaganych dla właściwej ochrony i opieki nad zabytkami na obszarze objętym granicami opracowania. Równocześnie dla organu sporządzającego plan, na który ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym w art.

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

7 ust. 1 pkt 9 nakłada obowiązek ochrony dziedzictwa kulturowego, zagadnienia związane z ochroną i opieką nad zabytkami stanowią istotny obszar działania, a zapisy dotyczące ich rozstrzygnięcia w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego posiadają rangę prawa miejscowego. Jest to szczególnie istotne ze względu na to, że dziedzictwo kulturowe i zabytki są nie tylko materialnymi i niematerialnymi śladami przeszłości, lecz także cennymi elementami krajobrazu kulturowego, przyczyniającymi się do kształtowania atrakcyjnego, jedyne w swoim rodzaju, przyjaznego otoczenia człowieka, zachowania tożsamości lokalnej i więzi społecznych.

Ustanowienie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego obejmuje lokalne formy architektury, reprezentowane przez obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków, kompozycje przestrzenne o walorach zabytkowych wyznaczaną w ustanowionych w planie strefy ochrony konserwatorskiej, w tym obszarów o szczególnych walorach krajobrazowych, wykluczonych z lokalizacji inwestycji, które mogą mieć negatywny wpływ na krajobraz. Wyznaczone w planie strefy ochrony konserwatorskiej powinny obejmować przede wszystkim ochronę historycznego układu urbanistycznego, ruralistycznego, zespołu budowlanego, ekspozycji zabytku lub historycznej panoramy, krajobraz kulturowego, stanowiska archeologicznego i otoczenia zabytku.

Gmina Postomino posiada opracowane studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego<sup>57</sup> oraz 38 obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (i 14 zmian MPZP). We wszystkich tych dokumentach zawarte zostały odpowiednie zapisy dotyczące ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego.

Na terenie gminy Postomino znajduje się 26 obiektów zabytkowych objętych ochroną prawną przez wpis do rejestru zabytków województwa zachodniopomorskiego. Jeden z nich nie istnieje (pałac w Postominie) (Aneks 1). Są to tym samym najcenniejsze elementy krajobrazu kulturowego na terenie gminy podlegające ścisłej ochronie konserwatorskiej, wynikającej z przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

#### **5.4 Zabytki w gminnej ewidencji zabytków**

Gmina Postomino posiada Gminną Ewidencję Zabytków, jest ona podstawą do sporządzania programu opieki nad zabytkami przez gminę oraz do ustalania zapisów formy ochrony zabytków w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków w gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

---

<sup>57</sup> W chwili obecnej trwają prace nad jego aktualizacją.

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta gminy w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Obecnie w gminnej ewidencji zabytków jest ujętych 508 obiektów, z czego część nie istnieje, ale wciąż figuruje w WEŻ – należy w kolejnych krokach podjąć realne działania mające na celu wyłączenie tych obiektów z WEŻ, a tym samym GEZ. W ramach weryfikacji terenowej wskazano obiekty nieistniejące czy przebudowane do wyłączenia z ewidencji, po uzgodnieniu z Zachodniopomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Obecnie włączenie obiektów do GEZ wymaga uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków co do zasadności ujęcia tego zabytku w GEZ, określenia najpilniejszych postulatów konserwatorskich, a także wymaga zawiadomienia właściciela zabytku o zamiarze włączenia karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków. Zawiadamianie właścicieli zabytków o zamiarze włączenia do GEZ, o sporządzeniu nowej karty adresowej albo o zamiarze wyłączenia karty adresowej zabytku z GEZ wynika ze zmiany Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 roku, zmieniającego rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. z 2019 r., poz. 1886). Do powyższych zawiadomień o włączeniu karty do GEZ lub o wykonaniu nowej, dołącza się odpowiednią kartę ewidencyjną.

Biorąc pod uwagę istniejące rozbieżności w wykazach a także systematyczny ruch budowlany, który powoduje zmiany w zasobach zabytkowych (rozbiórki, przebudowy i modernizacje), prowadzona jest stała weryfikacja i aktualizacja ewidencji gminnej, zarówno polegającej na uzupełnianiu jej o kolejne budynki, obiekty czy obszary oraz na wykreśleniu z ewidencji obiektów nieistniejących oraz gruntownie przebudowanych w wyniku której obiekty utraciły wartości zabytkowe (zmiana bryły budynku, układu i wielkości otworów okiennych, zniszczenie wystroju elewacji itp.). Takie działania zostały podjęte w początkach roku 2024, w tym okresie opracowano karty ewidencyjne dla zabytków znajdujących się na terenie gminy Postomino.

Należy przy tym podkreślić, że zmiany w gminnej ewidencji zabytków nie powodują nieważności ustaleń studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz gminnego programu opieki nad zabytkami.

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

Ochrona obiektów ujętych w ewidencji zabytków oraz wskazanych w MPZP polega przede wszystkim na dbałości o formę architektoniczną obiektu (gabaryty wysokościowe, forma dachu i rodzaj oraz kolor pokrycia, kompozycja i wystrój elewacji, kolorystyka, forma stolarki okiennej i drzwiowej). Stan techniczny zabytków włączonych do GEZ jest zróżnicowany, wynika ze sposobu użytkowania obiektu lub jego braku, ale także jest obrazem wiedzy jaką właściciele i użytkownicy mają w zakresie ochrony zabytków. Niestety, bardzo częsty jest brak jakiejkolwiek wiedzy o wartościach zabytkowych budynków oraz o zasadach prowadzenia robót budowlanych, uwzględniających walory historyczne budynków, co przekłada się na stałe zmniejszanie zasobu zabytkowego. Stąd konieczne jest propagowanie wśród mieszkańców zabytkowych budynków wiedzy o wartości obiektów, ich detalu architektonicznym, o zasadach prowadzenia prac w obiektach zabytkowych np. poprzez odpowiednie broszurowe opracowania, konkursy na poprawnie przeprowadzone prace konserwatorskie, artykuły w prasie lokalnej, informacje na stronie internetowej. Uzupełnieniem działalności popularyzującej i edukującej jest system wsparcia finansowego w ramach udzielanych dotacji przez Urząd Gminy w Postominie na prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych w zabytkach. Możliwość dotowania prac przez samorządy umożliwiła nowelizacja ustawy o ochronie zabytków z 2017 roku i jest ona systematycznie realizowana. Także obiekty włączone do ewidencji, a nie wpisane do rejestru mogą uzyskać dotację na prace przy zabytkach.

Wykaz zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków (stan na 2024 r.) stanowi załącznik Nr 2 (zabytki nieruchome) i 3 (stanowiska archeologiczne).

**5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy**

Gmina Postomino jest miejscem o wyjątkowym dziedzictwie kulturowym. Istotę zabytkowości np. samego Jarosławca oddaje układ zabudowy ul. Nadmorskiej obejmujący szereg budynków w konstrukcji szachulcowej, o proveniencji głównie XIX-wiecznej. Jest to obszar obejmujący zabudowę jednorodziną, często pierwotnie związaną z rybacką działalnością mieszkańców XIX-wiecznego Jarosławca. Ten teren odnosi się bezpośrednio do wizerunku gminy Postomino jako wyjątkowego w skali kraju miejsca zamieszkania. Tworzy wyjątkową całość, której siła wynika z synergii zachodzącej pomiędzy jej różnymi elementami.

Podsumowaniem analizy dziedzictwa kulturowego gminy są charakterystyczne obiekty dla tego obszaru. Gmina Postomino prowadzi systematycznie wielopłaszczyznowe działania poprawy stanu zachowania lokalnego dziedzictwa kulturowego oraz wspiera poprawę stanu ich zachowania, m.in. poprzez plany finansowe na poszczególne lata, w



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

których wyszczególnia się kwoty przeznaczone na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego. W roku 2024 przeznaczono na ten cel 6 036 915,00 zł. Dla porównania w roku 2023 był to 1 599 689,00 zł, w roku 2022 250 000,00 zł, zaś w roku 2021 tylko 3 712 160,00 zł.

**5.6. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego**

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz z aktami wykonawczymi określa przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wraz z aktami prawnymi określa procedurę sporządzania i zakres merytoryczny miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Obie te ustawy wraz z ww. aktami dają narzędzie ochrony zabytków – miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego (MPZP). Ustawy te stanowią także podstawę uczestnictwa Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w procedurze sporządzania miejscowych planów.

Zgodnie z treścią art. 18 i art. 19 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się m.in. przy sporządzaniu MPZP. W planach w szczególności:

- 1) uwzględnia się ustalenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami;
- 4) uwzględnia się ochronę:
  - zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
  - innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
  - parków kulturowych;
- 5) uwzględnia się ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami;
- 6) w zależności od potrzeb, ustala się strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

W założeniach ustawodawcy miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego powinny odgrywać główną rolę w procesie kształtowania ładu przestrzennego i być efektywną formą ochrony zabytków. Utrudnieniem dla realizacji tego celu jest między innymi żmudny i czasochłonny proces powstawania i uzgadniania planu, szczególnie

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

w skomplikowanym obszarze urbanistycznym o wielowiekowej historii, nawarstwieniach i licznych problemach oraz sprzecznych potrzebach różnych grup interesariuszy.

## 6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy – analiza szans i zagrożeń (SWOT)

Stan obecny i perspektywy ochrony dziedzictwa kulturowego na obszarze gminy Postomino podsumowane zostały w układzie słabych i mocnych stron oraz szans i zagrożeń w tej dziedzinie. Analiza SWOT jest jednym z elementarnych narzędzi diagnostycznych opisujących stan obecny analizowanego obszaru. Składa się z opisu jego czterech elementów: mocnych i słabych stron – czyli pozytywnych i negatywnych warunków wewnętrznych oraz szans i zagrożeń – czyli pozytywnych i negatywnych uwarunkowań zewnętrznych. Prezentowana analiza stanowi podstawę do opracowania zasadniczych kierunków działania w zakresie opieki nad zabytkami gminy

**Tabela nr 2. Analiza SWOT**

| CZYNNIKI WEWNĘTRZNE I ZEWNĘTRZNE MAJĄCE WPŁYW NA DZIEDZICTWO KULTUROWE GMINY POSTOMINO                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| SILNE STRONY                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            | SŁABE STRONY                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
| <ul style="list-style-type: none"> <li>• Występowanie obiektów zabytkowych i historycznych o wartościach ponadregionalnych;</li> <li>• Atrakcyjna lokalizacja terenu gminy</li> <li>• Zadbane najważniejsze zabytkowe obiekty sakralne, będące wizytówkami gminy;</li> <li>• Postrzeganie terenu gminy jako atrakcyjnego produktu turystycznego, zarówno dzięki substancji zabytkowej, jak też walorom przyrodniczym;</li> <li>• Występowanie obszarów atrakcyjnych przyrodniczo oraz krajobrazowo;</li> <li>• Uwzględnianie zagadnień dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego w dokumentach strategicznych i planistycznych gminy</li> <li>• Działalność regionalistów i znawców lokalnej historii;</li> <li>• Funkcjonowanie gminnej ewidencji zabytków</li> <li>• Wykreowane produkty turystyczne (Jarosławiec, Trasa szachulca i legend, szlaki rowerowe i in.);</li> <li>• Znaczna aktywność władz gminy w pozyskiwaniu funduszy ze źródeł zewnętrznych;</li> <li>• Odbywające się regularnie imprezy kulturalne, w tym Gminny Przegląd Amatorskich Zespołów Teatralnych, tematyczne rajdy rowerowe, Bieg „Śladami Bogusława X”, Prezentacja Kapel Ludowych NA FOLKOWĄ NUTĘ;</li> <li>• prowadzenie zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych, w tym w zakresie edukacji</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Nowa zabudowa w części nienawiązująca do pierwotnego układu zabudowy (brak harmonii);</li> <li>• Niewielka ilość prywatnych właścicieli przeprowadzających w sposób właściwy prace remontowo-konserwatorskie przy zabytkach;</li> <li>• Przypadki zaniedbania porządku w obrębie niektórych zabytkowych posesji, co obniża ich estetykę i pozytywny odbiór;</li> <li>• Niska świadomość społeczna o prawnych zobowiązaniach właściciela do należytego utrzymywania zabytków i terenów zielonych.</li> <li>• Modernizacja obiektów zabytkowych przy użyciu niewłaściwych technologii prowadzących do zakłócenia estetyki tych obiektów (plastikowa stolarka, sposób ocieplania ścian, blachodachówka);</li> <li>• Brak wystarczającej liczby osób i firm wyspecjalizowanych w dziedzinach dokumentowania, badania i prowadzenia prac w zabytkach;</li> <li>• Niedostateczna świadomość społeczna wartości i potrzeby chronienia zasobów kulturowych;</li> <li>• Duży koszt rewaloryzacji zabytków i terenów przyrodniczo czynnych, parków zabytkowych;</li> <li>• Niepełna skala upowszechniania wiedzy i informacji o dziedzictwie niematerialnym</li> </ul> |

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| artystycznej, kulturowej, historycznej;<br>• Działalność Punktu Informacji Turystycznej;<br>• Posiadanie znacznego zasobu zabytków nieruchomych, ukazujących dziedzictwo kulturowe gminy;<br>• Funkcjonujące, zróżnicowane szlaki turystyczne piesze i rowerowe                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
| <b>SZANSE</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         | <b>ZAGROŻENIA</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| • Stała poprawa jakości środowiska naturalnego;<br>• Możliwość pozyskania dotacji na prace konserwatorskie i roboty budowlane przy obiektach zabytkowych ze środków finansowych pochodzących z różnych źródeł: samorządowe, państwowe, środki UE i in.;<br>• Dobrze rozmieszczone dominanty i subdominanty w układzie przestrzennym gminy;<br>• Zwiększenie świadomości ekologicznej mieszkańców;<br>• Korzystanie z pozytywnych doświadczeń innych gmin i regionów;<br>• Promocja walorów krajobrazu przyrodniczego gminy;<br>• Funkcjonowanie zabytków w kontekście atrakcyjnego środowiska przyrodniczego;<br>• Tworzenie nowych projektów i produktów turystycznych w oparciu o istniejące zasoby | • Niestabilność przepisów i luki legislacyjne zarówno w sferze finansowej, jak też ochrony zasobów kulturowych;<br>• Nadmierna komercjalizacja w sferze zabytków;<br>• Częste jednowymiarowe postrzeganie zasobów dziedzictwa kulturowego: bądź poprzez pryzmat ich komercyjnego wykorzystania lub też jedynie jako zasobu historycznego;<br>• Niewystarczające środki finansowe na prace konserwatorskie ze względu na duże potrzeby w tym zakresie;<br>• Dokonywanie wtórnych podziałów i parcelacji obiektów zabytkowych;<br>• Degradacja krajobrazu kulturowego i przyrodniczego poprzez wprowadzanie nowej zabudowy oraz infrastruktury;<br>• Niedostatek mechanizmów promujących działania na rzecz ochrony, konserwacji i rewaloryzacji zabytków;<br>• Mało skuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków i środowiska |

**7. Założenia programowe**

W założeniach programowych i działaniach programu powinna zostać uwzględniona specyfika gminy Postomino wynikająca z jej położenia, historii, przemian społecznych i gospodarczych. Wspieranie rozwoju gminy z poszanowaniem dziedzictwa kulturowego powinno być podstawą obecnych i przyszłych działań, tak aby teren gminy był miejscem atrakcyjnym i przyjaznym, zarówno dla mieszkańców jak i przyjezdnych.

Założeniami programu opieki nad zabytkami są:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania gminy;
- uwzględnienie problemów ochrony zabytków w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy,
- uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego problematyki historycznego sąsiedztwa i form zabudowy tradycyjnej oraz egzekwowanie nawiązania w nowych budynkach do lokalnych form i materiałów;

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

- uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego ochrony krajobrazu naturalnego związanego przestrzennie z założeniami urbanistycznymi i ruralistycznymi na terenie gminy;
- skuteczne stosowanie i wykorzystywanie form prawnej ochrony zabytków;
- wdrażanie instrumentów finansowych prowadzących do skutecznej poprawy stanu zabytków.

**7.1. Priorytety**

W toku analizy, określono trzy priorytety realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino. Są to:

**•Priorytet I**

**DZIEDZICTWO KULTUROWE I PRZYRODNICZE WYZNACZNIKIEM ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU GMINY**

**•Priorytet II**

**OCHRONA I ŚWIADOME KSZTAŁTOWANIE KRAJOBRAZU KULTUROWEGO**

**•Priorytet III**

**BADANIE I DOKUMENTACJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO ORAZ PROMOCJA I EDUKACJA, SŁUŻĄCE BUDOWANIU TOŻSAMOŚCI MIESZKAŃCÓW**

**7.2. Kierunki działań i zadania**

W ramach wymienionych priorytetów wytyczono kierunki działań i na tej podstawie wyodrębniono poszczególne zadania. Zgodnie z przytoczonymi wyżej przepisami ustawowymi ochrona zabytków należy do zadań własnych gminy. Wiążące dla gminy są ustalenia w zakresie ochrony środowiska kulturowego wynikające z prawa lokalnego – m.in. strategii rozwoju oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Ustalone poniżej priorytety, cele strategiczne i wynikające z nich cele operacyjne oraz kierunki działania wyznaczają politykę gminy w zakresie ochrony zabytków na lata 2024-2028.



Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

**Tabela 3. Priorytet I i główne kierunki działań Programu opieki nad zabytkami gminy Postomino**

| <b>Priorytet I: Dziedzictwo Kulturowe i Przyrodnicze Wyznacznikiem Zrównoważonego Rozwoju Gminy</b>                                                                                       |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Kierunki działań</b>                                                                                                                                                                   | <b>Zadania</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
| <b>Ochrona przestrzeni zabytkowej/kulturowej gminy polegająca na dbałości o tworzenie odpowiednich uwarunkowań prawnych wynikających z obowiązków i możliwości jednostki samorządowej</b> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Dofinansowanie w ramach środków pochodzących z budżetu gminy prac konserwatorskich przy zabytkach nie stanowiących własności gminy</li> <li>• Konsekwentne egzekwowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną</li> <li>• Współpraca z urzędem konserwatorskim w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
| <b>Eksponowanie zabytków jako wyróżników gminy w rozwoju ekonomicznym i społecznym gminy</b>                                                                                              | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Rewaloryzacja przestrzeni poszczególnych wsi w obrębie zabytkowych układów ruralistycznych</li> <li>• Kontynuowanie ustawowego znakowania zabytków wpisanych do rejestru zabytków oraz poszerzenie grupy zabytków posiadających tablice informacyjne dot. ich historii i wartości</li> <li>• Tworzenie szlaków i tras kulturowych w oparciu o obiekty zabytkowe miasta, które będą stanowić ważne i atrakcyjne produkty turystyczne (np. Szlak Szachulca Gminy Postomino, Szlak Bursztynowy)</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| <b>Aktywizacja społeczna i instytucjonalna na rzecz dziedzictwa / zwiększanie świadomości społecznej związanej z ochroną zabytków w gminie</b>                                            | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Wzmocnienie współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych: popularyzacja najlepszych realizacji konserwatorskich i budowlanych (nagrody) oraz wspieranie dobrych praktyk przy zabytkach (udzielanie informacji i przekazywanie wiedzy w zakresie ochrony zabytków, organizacja szkoleń, warsztatów, itp.)</li> <li>• Współpraca wydziałów i jednostek organizacyjnych gminy oraz innych instytucji w celu konsekwentnej realizacji zadań w obszarze dziedzictwa kulturowego</li> <li>• Wspieranie rozwoju stowarzyszeń, fundacji, inicjatyw obywatelskich związanych z przybliżaniem, kontynuacją tradycji kulturowych poszczególnych wsi/całej gminy</li> <li>• Podnoszenie kompetencji pracowników UG i jednostek organizacyjnych w zakresie ochrony i zarządzania dziedzictwem kulturowym</li> </ul> |
| <b>Działania wspierające zachowanie krajobrazu kulturowego poprzez integrację ochrony zabytków i przyrody</b>                                                                             | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Opracowywanie dokumentów planistycznych wraz z wdrażaniem programów rewitalizacji, strategii, programów ze szczególnym uwzględnieniem wartości zabytkowych i przyrodniczych</li> <li>• Poprawa ładu przestrzennego jednostek osadniczych oraz zapobieganie rozpraszaniu osadnictwa m.in. poprzez zapisy w mpzp dotyczące ochrony historycznych układów, gabarytów zabudowy, formy architektonicznej, ścisłego określenia zasad kontynuacji historycznej zabudowy dla nowego budownictwa</li> <li>• Prowadzenie prac przy zabytkowych obiektach i zespołach zieleni oraz małej architektury: parkach, cmentarzach (także nieczynnych), kapliczkach i in.</li> <li>• Ochrona dziedzictwa archeologicznego w ścisłym połączeniu z ochroną środowiska, dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego</li> </ul>    |

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

**Tabela 4. Priorytet II i główne kierunki działań Programu opieki nad zabytkami gminy Postomino**

| <i>Priorytet II: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego</i>                                                                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Kierunki działań</b>                                                                                                                                              | <b>Zadania</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| <b>Realizowanie zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami, jako potwierdzenia uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy</b> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Przyjęcie przez Radę Gminy gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Postomino na lata 2024-2028 oraz okresowe monitorowanie jego realizacji</li> <li>• Coroczna aktualizacja planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych gminy Postomino sporządzonego na podstawie otrzymanych aktualizacji od właścicieli lub zarządców obiektów zabytkowych</li> <li>• Prowadzenie i bieżąca aktualizacja gminnej ewidencji zabytków nieruchomych gminy</li> <li>• Okresowa kontrola właściwego oznakowania zabytków wpisanych do rejestru zabytków znakiem Konwencji Haskiej</li> <li>• Zawieranie w umowach sprzedaży, dzierżawy zabytków nieruchomych warunków nakładających obowiązek przeprowadzenia prac konserwatorskich</li> </ul> |
| <b>Budowanie zintegrowanego systemu ochrony dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego</b>                                                                  | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Uwzględnianie ochrony zabytków nieruchomych ujętych w gminnej ewidencji zabytków, zasad ochrony odnoszących się do stref ochrony konserwatorskiej, w tym stref występowania zabytków archeologicznych oraz zasad ochrony odnoszących się do stref ochrony przyrody w opracowywanych dla terenu gminy dokumentach studialnych dotyczących polityki przestrzennej - np. studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, w dokumentach mających charakter prawa miejscowego np. miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, a ponadto w decyzjach o warunkach zabudowy</li> </ul>                                                                                                                                                               |
| <b>Rozszerzenie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego gminy</b>                                                                                                   | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Dążenie do uzupełniania gminnej ewidencji zabytków o obiekty dziedzictwa kulturowego pozostające dotychczas poza ochroną prawną, a także aktualizowanie zasobów tego typu obiektów w oparciu o dane uzyskane w wyniku przeprowadzonych prac naukowo-badawczych</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |

**Tabela 5. Priorytet III i główne kierunki działań Programu opieki nad zabytkami gminy Postomino**

| <i>Priorytet III: Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja, służące budowaniu tożsamości mieszkańców</i> |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Kierunki działań</b>                                                                                                                 | <b>Zadania</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| <b>Opracowanie dokumentacji zasobów dziedzictwa kulturowego gminy oraz monitorowanie ich stanu zachowania</b>                           | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Aktualizacja mapy dziedzictwa kulturowego gminy z naniesioną lokalizacją obiektów i obszarów chronionych oraz stref ochrony stanowisk archeologicznych, systematycznie uaktualnianą, na podstawie informacji własnych oraz uzyskiwanych od WKZ</li> <li>• Stałe prowadzenie monitoringu i weryfikacji gminnej ewidencji zabytków nieruchomych, z zastosowaniem komputerowej bazy danych</li> </ul> |
| <b>Umożliwienie jak najszerszego dostępu do informacji o dziedzictwie</b>                                                               | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Zamieszczenie na stronie internetowej gminy gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Postomino lata 2024-2028</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                       |

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

|                                                                               |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
|-------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>kulturowym gminy</b>                                                       | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Współpraca z organizacjami pozarządowymi w celu opracowywania zasobów i prezentacji dziedzictwa kulturowego gminy</li> <li>• Udostępnienie i systematyczna aktualizacji na stronie internetowej gminy wykazu obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków</li> <li>• Systematyczne aktualizowanie danych dotyczących obiektów zabytkowych w gminnym systemie informacji przestrzennej</li> <li>• Systematyczne zamieszczanie na stronie internetowej gminy informacji dotyczących historii i dziedzictwa kulturowego</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
| <b>Rozwój edukacji i popularyzacji wiedzy o dziedzictwie kulturowym gminy</b> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Organizowanie i wspieranie działań edukacyjnych związanych z dziedzictwem kulturowym gminy</li> <li>• Propagowanie idei społecznej opieki nad zabytkami oraz współdziałanie i współpraca ze społecznymi opiekunami zabytków działającymi na terenie gminy</li> <li>• Realizacja zadań w dziedzinie edukacji i promocji dziedzictwa kulturowego za pośrednictwem samorządowych instytucji kultury</li> <li>• Popularyzacja dobrych praktyk w zakresie realizacji działań przy obiektach zabytkowych i zagospodarowania obszarów cennych kulturowo, przyrodniczo i krajobrazowo</li> <li>• Współdziałanie z organizatorami ogólnodostępnych przedsięwzięć (konferencje, sesje popularno-naukowe, rajdy) popularyzujących dziedzictwo kulturowe oraz potrzebę jego ochrony</li> <li>• Wspieranie wydawnictw naukowych i popularno-naukowych dotyczących materialnego i niematerialnego dziedzictwa historyczno-kulturowego i tradycji gminy</li> </ul> |

**8. Instrumentarium realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami**

Realizacja założeń programowych, określonych w rozdziale siódmym, powinna być prowadzona przy pomocy następującego instrumentarium:

- instrumenty prawne – wynikające z przepisów ustawowych, m.in.: uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy, wdrożenie uchwały krajobrazowej, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków, itp.;
- instrumenty finansowe – finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje na remonty obiektów wpisanych do rejestru zabytków nie będących własnością gminy, dla właścicieli i posiadaczy zabytków wpisanych indywidualnie do rejestru zabytków oraz włączonych do gminnej ewidencji zabytków;
- instrumenty koordynacji - realizacja projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w gminnej strategii i innych dokumentach, współpraca

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami z innymi jednostkami samorządowymi, z powiatem i samorządem województwa, z instytucjami kultury, organizacjami wyznaniowymi oraz bezpośrednio z właścicielami zabytków;

- instrumenty społeczne m.in. system konsultacji i dyskusji publicznych, działania edukacyjne, promocyjne, współpraca z organizacjami społecznymi i pozarządowymi systemy szkoleń dla właścicieli obiektów zabytkowych, działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami;
- instrumenty kontrolne – aktualizacja gminnej ewidencji zabytków, opracowanie ewidencji dotyczącej stanowisk archeologicznych, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego w skali gminy, sporządzanie co dwa lata sprawozdania z realizacji GPOnZ oraz aktualizacja *Programu opieki* wynikająca z czteroletniego okresu obowiązywania programu.

#### **9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami**

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wójt gminy zobowiązany jest do sporządzania co 2 lata sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami. Sprawozdanie to przedstawiane jest Radzie Gminy. Po 4 latach program powinien zostać zaktualizowany i ponownie przyjęty przez radę gminy.

Do wykonania powyższego zadania utworzony zostanie zespół koordynujący, monitorujący niniejszy program poprzez:

- a) analizę i ocenę przebiegu realizacji,
- b) analizę i ocenę stopnia uzyskanych efektów.

Wykonanie sprawozdania powinno być poprzedzone oceną poziomu realizacji gminnego programu uwzględniającą:

- a) wykonanie zadań przyjętych do realizacji w okresie czteroletnim obowiązywania programu opieki nad zabytkami,
- b) efektywność ich wykonania.

Dla założonych działań przyjęte zostaną m.in. następujące kryteria oceny realizacji programu:

- procentowy poziom wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansowa przyznanych dotacji na prace remontowo-konserwatorskie przy obiektach zabytkowych nie będących własnością Gminy,
- wartość pozyskanych środków finansowych na ochronę zabytków ze źródeł zewnętrznych,



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

- liczba planów zagospodarowania przestrzennego uwzględniających ochronę dziedzictwa kulturowego,
- liczba szkoleń i konferencji propagujących wiedzę na temat dziedzictwa kulturowego regionu,
- liczba szkoleń dla nauczycieli w zakresie wiedzy z zakresu dziedzictwa kulturowego regionu,
- liczba utworzonych szlaków turystycznych, ścieżek dydaktycznych,
- liczba publikacji, folderów i przewodników poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego,
- liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego.

**10. Źródła finansowania Gminnego programu opieki nad zabytkami**

Finansowanie ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce może odbywać się z różnych źródeł. Podstawowe to:

**- źródła publiczne: krajowe:**

- budżet państwa – m.in. środki w ramach programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministra Administracji i Cyfryzacji, Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
- budżety jednostek samorządu terytorialnego – m.in. dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, dotacje inwestycyjne dla instytucji kultury podległych jednostce samorządu terytorialnego, jeżeli są to obiekty wpisane do rejestru zabytków; dotacje dla organizacji pozarządowych oraz innych podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, na wsparcie realizacji zadań publicznych województwa zachodniopomorskiego w zakresie kultury i ochrony dziedzictwa narodowego;

**- źródła publiczne: zagraniczne:**

- fundusze Unii Europejskiej związane z programami uwzględniającymi dziedzictwo kulturowe

**- źródła prywatne:**

- osób fizycznych – składki i zbiórki publiczne na określony cel;
- osób prawnych;
- organizacji pozarządowych – stowarzyszeń, fundacji;
- kościelnych osób prawnych.

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

**10.1. Źródła publiczne. Środki krajowe**

Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami w Polsce może być finansowana z różnych źródeł, w tym w szczególności w ramach krajowych środków publicznych. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dopuszcza możliwość udzielania dotacji z budżetu państwa przez dysponentów jego części przeznaczonej na kulturę zarówno na poziomie krajowym, jak i wojewódzkim. Odpowiednio dotacje udzielane są, w drodze ogłaszanych konkursów, przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

**10.1.1. Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego**

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego dysponuje instrumentami finansującymi działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego na mocy przyjętych rozwiązań wynikających z „Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004–2020”. Jednym z trzech instrumentów wdrażania przyjętych celów częściowych są Narodowe Programy Kultury, w tym Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego”. Określony jest on poprzez podprogramy, priorytety i działania, które MKiDN realizuje w corocznie ogłaszanych programach.

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego co roku ogłasza programy, w ramach których można się ubiegać o dofinansowanie projektów związanych z ochroną zabytków. Mimo, że są one ogłaszane każdego roku, zakres merytoryczny i tematyczny w poszczególnych latach zasadniczo nie ulegał zmianie.

Aplikowanie w programach odbywa się na zasadzie konkursu, w ramach którego składa się wnioski w dwóch terminach:

I nabór – do dnia 31 października lub 30 listopada każdego roku,

II nabór – do dnia 31 marca każdego roku, o ile środki finansowe w danym programie bądź priorytecie nie zostaną wyczerpane w I naborze.

Projekty dotyczące ochrony i promocji dziedzictwa narodowego zostały zgrupowane w programie „Dziedzictwo kulturowe”, którego celem jest ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego w kraju i za granicą, wspieranie działalności muzeów oraz popularyzacja kultury ludowej.

**Ochrona Zabytków**

Strategicznym celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewitalizację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne. Kluczowe dla realizacji celów programu są zadania prowadzące do zabezpieczenia, zachowania i utrwalenia substancji zabytku, w

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

ramach programu dofinansowania nie mogą zaś uzyskać projekty zakładające adaptację, przebudowę obiektów zabytkowych lub ich znaczącą rekonstrukcję. Duży nacisk kładziony będzie na dofinansowanie prac przy obiektach najbardziej zagrożonych oraz zabytkach najcenniejszych – wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO, uznanych za Pomniki Historii oraz tych, posiadających wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Istotnym celem programu jest również zwrócenie uwagi na obiekty, mające szczególne znaczenie dla dziedzictwa kulturowego – zarówno w kontekście ogólnoswiatowym, jak lokalnym, gdzie pełnią ważną rolę nośnika historii i tradycji. Określone regulaminem zasady dopuszczają możliwość całkowitego finansowania zadania, to jednakże wsparcie takie będzie można otrzymać tylko w szczególnych przypadkach, gdy zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną i naukową, wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac lub gdy stan zabytku wymaga niezwłocznej interwencji. Istotnym elementem branym pod uwagę przy ocenie organizatorów będzie podejmowanie przez nich w przeszłości działań zmierzających do zabezpieczenia obiektu, będące wyrazem troski i dbałości o dziedzictwo. Kluczowym efektem działań realizowanych w ramach programu winno być stworzenie trwałych podstaw dla harmonijnego funkcjonowania obiektów zabytkowych we współczesnym, podlegającym dynamicznym, nierzadko nieodwracalnym zmianom otoczeniu. Dzięki realizacji nakreślonych wyżej celów obiekty zabytkowe, zachowując status materialnych świadectw minionych wieków, pozostaną integralną, pełnoprawną częścią czasów obecnych i przyszłych.

W ramach programu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- 1) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania;
- 2) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania dla zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz uznanych za Pomnik Historii (dotyczy wpisów indywidualnych oraz obszarowych);
- 3) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków);

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

4) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków) dla zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz uznanych za Pomnik Historii (dotyczy wpisów indywidualnych oraz obszarowych).

Do programu nie kwalifikują się zadania, które są współfinansowane ze środków europejskich. O dofinansowanie w ramach priorytetu mogą ubiegać się podmioty prawa polskiego – osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie.

**Wspieranie Działań Muzealnych**

Strategicznym celem programu jest wspieranie działalności w zakresie opieki konserwatorskiej nad muzealiami, archiwaliami i księgozbiorami, a także - prezentacji zbiorów w postaci atrakcyjnych poznawczo projektów wystawienniczych i wydawniczych. Główny nacisk w ramach programu zostaje położony na projekty kompleksowe, charakteryzujące się wysoką wartością merytoryczną oraz nowatorskimi rozwiązaniami aranżacyjnymi, dopełnionymi umiejętnie wykorzystanymi elementami multimedialnymi. Finansowane w ramach programu zadania konserwatorskie powinny być realizowane w zgodzie z dobrymi praktykami w zakresie opracowywania i ewidencjonowania zbiorów, przy czym szczególnie istotne jest wspieranie działań, które prowadzić będą do zachowania lub przywrócenia stanu właściwego obiektom zagrożonym nieodwracalnym uszkodzeniem. Z kolei projekty wydawnicze, prócz wysokiej wartości prezentowanych treści, powinny wyróżniać się oryginalną i spójną koncepcją graficzną. Zasadniczym celem programu jest wspieranie zadań o charakterze niekomercyjnym. Program umożliwia też wsparcia dla zadań, które wysoką wartość merytoryczną łączą z potencjałem komercyjnym – pod warunkiem, że wsparcie mieści się w dopuszczalnych limitach pomocy publicznej. Biorąc pod uwagę fakt, że istotnym czynnikiem umożliwiającym skuteczną realizację projektów o wyżej nakreślonym profilu jest stabilność finansowa i organizacyjna, w ramach programu przewidziana jest możliwość finansowania zadań w trybie dwuletnim, a suma tych dofinansowań może wynieść do 40% budżetu programu. Wsparcie finansowe udzielane będzie tym projektom, których autorzy i wykonawcy gwarantują realizację założonych celów merytorycznych. Istotnym elementem brany pod uwagę przy ocenie potencjału podmiotów będzie ich doświadczenie, zgodność procedur działania ze standardami rekomendowanymi przez ministerstwo, a także



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

umiejętność nawiązywania współpracy z innymi partnerami na szczeblu lokalnym, ogólnopolskim i międzynarodowym.

Zasadniczym efektem działań finansowanych w ramach programu powinno być umocnienie muzeów oraz innych podmiotów działających w tym obszarze jako ważnych centrów kultury, dzięki którym świadomość historyczna i tożsamość kulturowa obywateli staje się kluczowym elementem kształtującym współczesną przestrzeń społeczną. O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać mogą się:

- samorządowe instytucje kultury - z wyjątkiem instytucji współprowadzonych przez ministra i jednostki samorządu terytorialnego;
- organizacje pozarządowe;
- kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne.

### **Kultura Ludowa i Tradycyjna**

Strategicznym celem programu jest wspieranie zjawisk związanych z kulturami tradycyjnymi funkcjonującymi na poziomie lokalnym, regionalnym i ogólnopolskim (oraz narodowym), które występują zarówno na obszarach wiejskich, jak i miejskich. Dofinansowywane będą przedsięwzięcia związane ze spuścizną kultur tradycyjnych, transformacjami (przekształceniami i przemianami) poszczególnych ich elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania, w tym odnoszących się także do kultur mniejszości narodowych i etnicznych oraz tradycji środowiskowych (w tym zawodowych i wiekowych np. zjawisk folkloru dziecięcego i młodzieżowego). Inicjatywy te mają przyczyniać się do integracji członków społeczności, wśród których dane zjawiska funkcjonują, i w ramach których są przekazywane (transmitowane). Zadaniem programu jest wspieranie działań związanych z materialnym oraz niematerialnym wymiarem dziedzictwa kulturowego, co wpisuje się w założenia ratyfikowanej w 2011 roku przez Rzeczpospolitą Polską Konwencji UNESCO z 2003 roku w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Szczególny nacisk w programie zostaje położony na projekty kompleksowe, integrujące zarówno nadawców – twórców depozytariuszy i nosicieli treści kultury wywodzących się ze społeczności lokalnych i regionalnych oraz profesjonalistów i znawców w swoich dziedzinach, jak i odbiorców (indywidualnych i zbiorowych). Istotne jest rejestrowanie, dokumentowanie i archiwizowanie materialnych i niematerialnych przejawów kultur tradycyjnych; tworzenie odpowiednich metod i narzędzi służących ich ochronie i upowszechnianiu; wypracowywanie i dzielenie się dobrymi praktykami oraz nawiązywanie interdyscyplinarnych i międzys środowiskowych kontaktów; wykorzystywanie wszelkich form i sposobów promocji podejmowanych działań, w tym tworzenie ogólnodostępnych

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

repozytoriów związanych z zasobami kultur tradycyjnych i ich transformacjami. Biorąc pod uwagę fakt, że czynnikiem wpływającym na skuteczną realizację projektów o wyżej nakreślonym profilu jest stabilność finansowa i organizacyjna, w ramach programu wprowadza się możliwość finansowania zadań w trybie wieloletnim, a suma dofinansowań udzielanych w tym trybie może wynieść do 40% budżetu programu. Wsparcie finansowe kierowane będzie przede wszystkim do zadań konstruowanych w oparciu o różnorodne źródła finansowania, przy założeniu, że autorzy projektów gwarantują stabilność działania i realizację podjętych celów merytorycznych. Istotnym elementem brany pod uwagę przy ocenie potencjału organizatorów będzie ich doświadczenie oraz umiejętność pozyskiwania znaczących środków na realizację zadania, a także zdolność do nawiązywania współpracy z innymi partnerami na szczeblu lokalnym, regionalnym, ogólnopolskim i międzynarodowym. Ze względu na specyfikę programu szczególnie ważne dla realizacji jego celów będą zadania, dla których problematyka związana z kulturami tradycyjnymi (zarówno w aspekcie historycznym, jak i współczesnym) będzie punktem wyjścia do podjęcia działań na rzecz integracji społeczności lokalnych, co przyczynić się może do wzmacniania tożsamości i budowania poczucia dumy z przejawów lokalnych i regionalnych kultur. Zakres podejmowanych działań jest zgodny z założeniami Konwencji UNESCO z 2003 roku. Głównym celem tego trybu dofinansowania jest wspieranie procesu transmisji w obrębie danej wspólnoty kulturowej, przejawiającego się w bezpośrednim przekazie wiedzy, umiejętności, funkcji – ze szczególnym naciskiem na ich unikatowość, bądź zagrożenie zanikiem. Istotnym jest przy tym czynnik *in situ* – przekaz winien odbywać się pomiędzy osobami wywodzącymi się z tej samej wspólnoty i kultury lokalnej, bądź możliwie najbliższej. Sposób przekazywania powinien odbywać się w jak najbardziej naturalny sposób, z uwzględnieniem lokalnie rozwijających się technik i sposobów transmisji, będących integralną częścią tradycji. O dofinansowanie mogą ubiegać się także przedstawiciele mniejszości narodowych, etnicznych i wyznaniowych, których kultura lokalna stanowi integralną część niematerialnego dziedzictwa kulturowego Polski. Najbardziej pożądanym efektem programu ma być wypracowanie wzorców ochrony oraz twórczego inspirowania się elementami kultur tradycyjnych zarówno w wymiarze materialnym jak i niematerialnym, z uwzględnieniem społecznego kontekstu funkcjonowania.

W ramach programu można ubiegać się o dofinansowanie zadań mających na celu wspieranie przedsięwzięć związanych ze spuścizną kultur tradycyjnych, przemianami ich elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania, w tym odnoszących się także do kultur mniejszości narodowych i etnicznych oraz tradycji środowiskowych. Szczegółowy

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

zakres kwalifikujących się zadań oraz limity finansowe warunkujące uzyskanie dofinansowania określa załącznik do regulaminu. Z programu wyłączone są zadania dofinansowane w ramach innych programów ministra oraz programów objętych finansowaniem ze środków budżetu państwa realizowanych przez państwowe instytucje kultury jako zadanie własne.

O dofinansowanie w ramach programu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego:

- 1) samorządowe instytucje kultury – z wyjątkiem instytucji współprowadzonych przez ministra i jednostki samorządu terytorialnego;
- 2) organizacje pozarządowe;
- 3) podmioty prowadzące działalność gospodarczą;
- 4) kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne

### **Groby i Cmentarze Wojenne w Kraju**

Strategicznym celem programu jest wspieranie opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, stanowiącymi materialne świadectwo kluczowych wydarzeń z historii Polski związanych z walką i męczeństwem. Realizacja ustawowych zadań Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego służy podtrzymywaniu i rozpowszechnianiu tradycji narodowej i państwowej. Celem programu jest otoczenie grobów i cmentarzy wojennych w kraju opieką polegającą na :

- prowadzeniu robót budowlanych, prac remontowych, konserwatorskich i restauratorskich;
- zabezpieczeniu i utrzymaniu w jak najlepszym stanie;
- prowadzeniu badań archeologicznych i prac poszukiwawczych;
- prowadzeniu prac związanych z urządzeniem grobu/kwatery/cmentarza wojennego;
- dokumentowaniu i prowadzeniu badań naukowych;
- popularyzowaniu i upowszechnianiu wiedzy.

Promowane jest:

- obejmowanie opieką obiektów, których stan zachowania wymaga podjęcia niezwłocznego działania;
- opieka nad grobami i cmentarzami wojennymi o wyjątkowej wartości historycznej;
- nadanie lub przywrócenie odpowiedniej rangi obiektom grobownictwa wojennego;
- wykorzystanie nowoczesnych metod badań, edukacji, i promocji;
- zaangażowanie w opiekę nad grobami i cmentarzami wojennymi jak największej liczby różnych podmiotów;

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

- stosowanie, w ramach obowiązujących przepisów prawa, rozwiązań sprzyjających lepszej ochronie prawnej grobów i cmentarzy wojennych.

**10.1.2. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji – Fundusz Kościelny**

Fundusz Kościelny został powołany na mocy art. 8 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego jako forma rekompensaty dla kościołów za przejęte przez państwo nieruchomości ziemskie. Fundusz ten, stosownie do zasady równouprawnienia kościołów i innych związków wyznaniowych wyrażonej w art. 25 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., działa na rzecz kościołów i innych związków wyznaniowych, posiadających uregulowany status prawny w Rzeczypospolitej Polskiej.

Fundusz Kościelny stanowi wyodrębnioną pozycję w części 43 budżetu państwa - wyznania religijne oraz mniejszości narodowe i etniczne, w dziale 758 – różne rozliczenia, w rozdziale 75822 – Fundusz Kościelny, której dysponentem jest minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych – obecnie Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Dotacje z Funduszu Kościelnego są udzielane między innymi na remonty i konserwację zabytkowych obiektów o charakterze sakralnym i to tylko na wykonywanie podstawowych prac zabezpieczających sam obiekt (w szczególności remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwwłamaniowej i przeciwpożarowej itp.). Z Funduszu nie finansuje się remontów i konserwacji obiektów towarzyszących (takich jak np.: dzwonnice wolnostojące, krzyże) ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych (takich jak np.: obrazy, ikonostasy, stalle, epitafia, szaty i naczynia liturgiczne, instrumenty muzyczne, dzwony) oraz otoczenia świątyni, a także stałych elementów wystroju wnętrz (takich jak np.: polichromie, freski, witraże i posadzki).

O przyznanie dotacji z Funduszu Kościelnego instytucje wyznaniowe mogą się ubiegać na realizację następujących zadań:

1. konserwacja i remonty obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej w znaczeniu nadanym przez aktualne ustawodawstwo, bądź orzecznictwo. tj.

a) ustawę z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane zgodnie z którą ilekroć w ustawie jest mowa o remoncie należy przez to rozumieć wykonywanie w istniejącym obiekcie budowlanym robót budowlanych polegających na odtworzeniu stanu pierwotnego, a



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

niestanowiących bieżącej konserwacji, przy czym dopuszcza się stosowanie wyrobów budowlanych innych niż użyte w stanie pierwotnym (art. 3 pkt. 8),

b) ustawę z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zgodnie z którą użyte w ww. ustawie określenia oznaczają:

- zabytek - nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową (art. 3 pkt 1), - prace konserwatorskie - działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań (art. 3 pkt 6).

c) w aktualnym ustawodawstwie brak jest legalnej definicji „obiektu sakralnego” oraz „obiektu kościelnego”, dlatego na potrzeby udzielenia dotacji z Funduszu Kościelnego przyjmuje się, że:

- obiekty sakralne - są te miejsca, w których stale i systematycznie zbierają się wierni danej religii (wyznania) dla wzięcia udziału w nabożeństwach i innych zorganizowanych formach uprawiania kultu religijnego (vide wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 17 czerwca 1991 r., sygn. akt II SA 391/91),

- obiekty kościelne – są to inne obiekty należące do kościelnych osób prawnych, które, co do zasady, stanowią „budynki towarzyszące” obiektom sakralnym, przez które, na gruncie ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej rozumie się „położone w sąsiedztwie obiektów sakralnych: budynki stanowiące mieszkanie proboszcza lub rektora i kancelarię parafialną lub kancelarię rektora (plebanię), budynki stanowiące mieszkanie wikariuszy (wikariatę), budynki stanowiące mieszkanie pracowników świeckich parafii lub rektoratu (organistówkę), budynki punktu katechetycznego i budynki domu zakonnego związanego z duszpasterstwem w tym obiekcie sakralnym albo świadczeniem w nim pomocy.”.

Dotacje przeznaczone są, co do zasady, na remonty i prace konserwatorskie zabytkowych obiektów sakralnych (w szczególności: remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, wodnej, kanalizacyjnej, odgromowej). W szczególnie uzasadnionych przypadkach może nastąpić finansowanie z Funduszu Kościelnego ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych (takich jak np.: instrumenty muzyczne, dzwony) oraz stałych elementów wystroju wewnątrz (takich jak np.: ołtarze, polichromie, freski, posadzki). Z

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

Funduszu Kościelnego nie finansuje się co do zasady prac dotyczących otoczenia obiektu (takich jak np.: chodniki, ogrodzenia, trawniki).

**10.1.3. Wojewódzki Konserwator Zabytków**

Zachodniopomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków, działając z upoważnienia ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ustala kryteria i sposób naboru wniosków oraz rozdziału środków finansowych na cele związane z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami w ramach środków przyznanych przez Wojewodę Zachodniopomorskiego, pozostających w jego dyspozycji.

Dotacja może być udzielona na dofinansowanie:

1) nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, które zostaną przeprowadzone w roku złożenia wniosku, ustalonych na podstawie kosztorysu zatwierdzonego przez wojewódzkiego konserwatora zabytków:

- a) wymagających wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych,
- b) niewymagających wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;

2) nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, przeprowadzonych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku (tzw. refundacja) po przeprowadzeniu wszystkich prac lub robót, określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, ustalonych na podstawie kosztorysu zatwierdzonego przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować wyłącznie nakłady konieczne na:

- 1) sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- 2) przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- 3) wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- 4) opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- 5) wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
- 6) sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
- 7) zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- 8) stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

- 9) odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
  - 10) odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
  - 11) odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych; 12) modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
  - 13) wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
  - 14) uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;
  - 15) działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
  - 16) zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt 7-15;
  - 17) zakup i montaż instalacji przeciwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej. 3. Dotacja może być udzielona w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru. 4. Jeżeli zabytek, o którym mowa w ust. 1, posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, dotacja może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.
5. W przypadku, jeżeli stan zachowania zabytku, o którym mowa w ust. 1, wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku, dotacja może być również udzielona do wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.
6. Wnioskodawca ubiegający się o kwotę wyższą niż 50% nakładów koniecznych zobowiązany jest dołączyć informację na ten temat wraz z uzasadnieniem, w którym zostanie opisana wyjątkowa wartość historyczna, artystyczna lub naukowa zabytku albo też informację o konieczności przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych oraz innych dokumentów potwierdzających konieczność niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych. Wniosek nie zawierający takiego uzasadnienia

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

zostanie potraktowany, jako wniosek o udzielenie dotacji w wysokości określonej zgodnie z §1 ust.3.

7. Łączna wysokość dotacji udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego i wojewódzkiego konserwatora zabytków nie może przekraczać wysokości dofinansowania określonej w ust. 3-5.

**10.1.4. Budżety jednostek samorządu terytorialnego**

Ustawodawca w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami przewidział też możliwość dofinansowywania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków ze środków jednostek samorządu terytorialnego na zasadach określonych przez organy stanowiące tych jednostek. Dotyczy to samorządów wszystkich szczebli.

W każdym przypadku o dotację może ubiegać się, w drodze corocznie ogłaszanego konkursu, każdy podmiot posiadający tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, ograniczonego prawa rzeczowego, trwałego zarządu albo stosunku zobowiązaniowego. Ze środków dotacji można dofinansować wykonanie planowanych prac lub robót budowlanych tylko przy zabytkach wpisanych do rejestru, które mieszczą się w katalogu wskazanym w w/w art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Na szczeblu wojewódzkim, co roku w budżecie województwa Marszałka Zachodniopomorskiego zabezpieczane są środki finansowe przeznaczone na udzielenie dotacji na wykonanie prac lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków województwa zachodniopomorskiego.

Ponadto w ramach sprawowanego mecenatu zarówno przez samorząd województwa, jak i gminny, udzielane są, w drodze corocznie ogłaszanych konkursów ofert, dotacje dla organizacji pozarządowych oraz innych podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, na wsparcie realizacji zadań publicznych w zakresie kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

**10.2. Źródła publiczne. Środki zagraniczne**

Możliwość finansowania ochrony zabytków została włączona do działań współfinansowanych środkami finansowymi Unii Europejskiej. Wejście Polski do Unii Europejskiej otworzyło wiele nowych możliwości związanych z realizacją projektów z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. fundusze europejskie, tj. fundusze strukturalne, programy wspólnotowe oraz Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

Gospodarczego i Norweski Mechanizm Finansowy umożliwiły realizację wielu ciekawych inicjatyw, zarówno tych o charakterze infrastrukturalnym, jak i przedsięwzięć artystycznych. Podstawowym założeniem finansowania działań ochronnych w zakresie dziedzictwa kulturowego jest osiągnięcie celu dotyczącego zachowania dziedzictwa kulturowego oraz rozwoju zasobów kultury dla obecnych i przyszłych pokoleń. Rezultatem interwencji powinna być poprawa uczestnictwa społeczeństwa w kulturze skutkująca wzrostem poziomu kompetencji kulturowych oraz postaw kreatywnych, jako ważnych elementów poprawy konkurencyjności gospodarki (rozwój tzw. przemysłów kreatywnych). Służyć temu będzie zwłaszcza podniesienie zdolności instytucji kultury do rozwijania kreatywności i innowacyjności poprzez stworzenie odpowiedniego zaplecza materialnego i programowego tych placówek.

W ramach inwestycji odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego wspierane są projekty z zakresu ochrony, zachowania i udostępnienia, w tym turystycznego, zabytkowych obiektów o znaczeniu ponadregionalnym, dotyczące renowacji zabytków nieruchomych wraz z otoczeniem, konserwacji zabytków ruchomych i ich digitalizacji (w przypadkach kiedy została ujęta jako element projektu). W ramach przedsięwzięć odnoszących się do rozwoju zasobów kultury realizowane będą działania dotyczące zwiększenia dostępu do zasobów kultury, poprawy jakości funkcjonowania instytucji kultury, w tym poprzez podnoszenie standardów infrastruktury oraz zakup trwałego wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej i edukacyjnej. W ramach tego obszaru wsparcie uzyskają również szkoły i uczelnie artystyczne, które oferując m.in. przestrzeń dla działalności twórczej, wystawienniczej i in. spełniają rolę aktywnych instytucji kultury.

Beneficjentami w/w funduszy będą instytucje kultury, archiwa państwowe, jednostki samorządu terytorialnego, szkoły i uczelnie artystyczne prowadzone i nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, kościoły i związki wyznaniowe, organizacje pozarządowe, podmioty zarządzające obiektami indywidualnie wpisanymi na Listę Dziedzictwa UNESCO. Wsparcie będą mogły uzyskać również partnerstwa projektowe zawiązane przez uprawnionych beneficjentów.

### **10.3. Inne źródła finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami**

#### **10.3.1. Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej**

Projekty związane z ochroną zabytków mogą być również finansowane z różnego rodzaju funduszy, powołanych do realizacji zadań w innych dziedzinach. Wśród nich należy wymienić Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Szczecinie (istnieje biuro w

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

Koszalinie), który w ramach priorytetowych działań wspiera prace leczniczo-pielęgnacyjne przy drzewach i krzewach, a w szczególności – pomnikach przyrody oraz parkach. Warto podkreślić, że działania na rzecz ochrony zabytkowych parków i ogrodów oraz inicjowanie szczegółowych prac badawczych w tych obiektach prowadzone są także z ramienia Narodowego Instytutu Dziedzictwa. W ramach wieloletniej współpracy, w zakresie wspierania procesu rewaloryzacji najbardziej prestiżowych historycznych założeń ogrodowych, pomiędzy Narodowym Instytutem Dziedzictwa a Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, powstała Lista zabytkowych założeń ogrodowych, których właściciele i użytkownicy mogą ubiegać się o dofinansowanie ze środków Funduszu. Lista składa się z części stałej „Listy najcenniejszych zabytkowych założeń ogrodowych Polski” i części ruchomej, ustalonej w cyklu trzyletnim „Listy preferencyjnej zabytkowych parków i ogrodów dla Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej”. Na stronie internetowej Narodowego Instytutu Dziedzictwa [www.nid.pl](http://www.nid.pl) opisana została szczegółowa procedura aktualizacji w/w listy.

Środki Wojewódzkiego Funduszu (a także Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej) mogą być przeznaczone m.in. na: edukację ekologiczną oraz propagowanie działań proekologicznych i zasady zrównoważonego rozwoju, przedsięwzięcia związane z ochroną przyrody, w tym urządzenie i utrzymanie terenów zieleni, zadrzewień, zakrzewień oraz parków, dofinansowywanie działań związanych z utrzymaniem i zachowaniem parków oraz ogrodów, będących przedmiotem ochrony na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej udziela pomocy finansowej w formie pożyczek, dotacji, dopłaty do oprocentowania kredytów i pożyczek zaciąganych w bankach komercyjnych.

O pomoc ze środków WFOŚiGW w Szczecinie ubiegać się mogą zarówno jednostki samorządu terytorialnego, jak i przedsiębiorcy oraz organizacje pozarządowe. Finansowanie zadań związanych z ochroną zabytków zagwarantowano w Priorytecie: Ochrona przyrody i krajobrazu. Dotacja oraz dofinansowanie w formie przekazania środków państwowym jednostkom budżetowym mogą być przyznawane do wysokości 90% całkowitego kosztu zadania z zakresu ochrony przyrody i krajobrazu obejmujące prace rewitalizacyjne realizowane na terenach objętych ochroną lub w stosunku do obiektów poddanych pod ochronę, ujętych w rejestrze albo ewidencji, zgodnie z ustawą z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody lub z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

**10.3.2. Narodowe Centrum Nauki**

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne lub inne badania naukowe związane z prowadzeniem prac konserwatorskich i restauratorskich przy zabytkach mogą być również dofinansowane przez na zasadach określonych w przepisach o zasadach finansowania nauki ze środków pozostających w dyspozycji Narodowego Centrum Nauki.

**10.3.3. Ogólnopolski konkurs „Zabytek zadbany”**

„Zabytek Zadbany” jest corocznym konkursem ogłaszanym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Nadzór nad konkursem sprawuje Generalny Konserwator Zabytków. Podmiotem realizującym procedurę konkursową, podobnie jak wyżej omówione Europejskie Dni Dziedzictwa jest Narodowy Instytut Dziedzictwa. Konkurs, skierowany jest do właścicieli, posiadaczy i zarządców zabytkowych obiektów wpisanych do rejestru zabytków, nie stanowi źródła finansowania zabytków, jednak warto o nim wspomnieć, bowiem jego celem jest promocja opieki nad zabytkami i upowszechnianie najlepszych wzorów właściwego utrzymania i zagospodarowania obiektów. Charakter edukacyjny konkursu polega na popularyzacji wiedzy dotyczącej właściwego postępowania z zabytkami architektury podczas ich użytkowania oraz w trakcie przeprowadzanych remontów.

**10.3.4. Pozostałe źródła finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami**

**fundusze fundacji krajowych**, m.in. Fundacja im. Stefana Batorego ([www.batory.org.pl](http://www.batory.org.pl)), Fundacja Kronenberga ([www.citibank.pl/poland/kronenberg/polish/index](http://www.citibank.pl/poland/kronenberg/polish/index));

**fundusze europejskie**, m.in. Programy Europejskiej Fundacji Kultury ([www.eurocult.org](http://www.eurocult.org)), Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej ([www.efrwp.pl](http://www.efrwp.pl));

**fundusze międzynarodowe**, m.in. Fundusze Wyszehradzkie ([www.visegradfund.org](http://www.visegradfund.org)), Szwajcarska Fundacja dla Kultury Pro Helvetia ([www.prohelvetia.pl](http://www.prohelvetia.pl)), Fundacja Współpracy Polsko–Niemieckiej ([www.fwpn.org.pl](http://www.fwpn.org.pl)), Polsko–Amerykańska Fundacja Wolności ([www.pafw.pl](http://www.pafw.pl));

**fundusze organizacji międzynarodowych**, m.in. Europa Nostra wręcza nagrody za utrzymywanie i restaurację obiektów kulturowych w krajach europejskich ([www.europanostra.org](http://www.europanostra.org)).

**11. Podsumowanie**

Gmina Postomino aktywnie zarządza i sprawuje opiekę nad obiektami zabytkowymi na swoim terenie. Zadanie to realizowane jest między innymi poprzez sporządzanie dokumentu, który wytacza kierunki działania w tym obszarze, tj. Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Postomino.

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

Ważnym elementem GPOnZ jest rozwój i promocja walorów turystycznych gminy, z wykorzystaniem w tym celu obiektów zabytkowych, bogactwa przyrody oraz regionalnej tradycji. Dokument akcentuje rolę gminy w zachowaniu unikatowych cech obiektów zabytkowych oraz lokalnej specyfiki budowlanej poprzez uwzględnianie w planach zagospodarowania przestrzennego zagadnień związanych z ochroną zabytków.

Ponadto aktywność instytucji kultury jest istotnym elementem realizacji zadań edukacyjnych w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego. Oferta tych placówek jest atrakcyjna, zmieniana i uzupełniana, dzięki czemu przyciągają odbiorców, edukując i promując lokalne dziedzictwo.

GPOnZ podkreśla rolę całej społeczności lokalnej –właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych, organizacji pozarządowych, jednostek organizacyjnych gminy, władz samorządowych oraz wszystkich mieszkańców w zachowaniu miejscowego dziedzictwa kulturowego.

## 12. Bibliografia

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.

1. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach.
2. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.
3. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane.
4. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska.
5. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody.
6. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami;
7. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej.
8. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie.
9. Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach.
10. Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach.
11. Ustawa z 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej.
12. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych zagranicę niezgodnie z prawem.
13. Materiały udostępnione przez Urząd Gminy w Postominie.
14. Materiały udostępnione przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Szczecinie delegatura w Koszalinie
15. [www.dane.gov](http://www.dane.gov)
16. [www.wikipedia.org](http://www.wikipedia.org)
17. [www.zabytek.pl](http://www.zabytek.pl)
18. *Historia i kultura ziemi sławieńskiej*, t. III, Gmina Postomino, red. Rączkowski W.



## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

Sroka J., Sławno 2004

19. *Historia i kultura ziemi sławieńskiej*, t. V, red. Rączkowski W. Sroka J., Sławno 2006

20. Sroka J. *Słownik historyczny wsi powiatu Sławieńskiego*, Sławno 2014

### 13. Spis tabel i rycin

Tabela 2. Zestawienie obowiązujących MPZP na terenie Gminy Postomino

Tabela nr 2. Analiza SWOT

Tabela 3. Priorytet I i główne kierunki działań Programu opieki nad zabytkami gminy Postomino

Tabela 4. Priorytet II i główne kierunki działań Programu opieki nad zabytkami gminy Postomino

Tabela 5. Priorytet III i główne kierunki działań Programu opieki nad zabytkami gminy Postomino

Ryc. 1. Układ wsi Postomino w roku 1893

Ryc. 2. Wsie Chudaczewo oraz Ronino w roku 1893

Ryc. 3. Współczesny widok wsi Dzierżęcin

Ryc. 4. Wieś Górsko w roku 1893

Ryc. 5. Wieś Jarosławiec w roku 1893

Ryc. 6. Wieś Jezierzany w roku 1893

Ryc. 7. Wieś Kanin w roku 1893

Ryc. 8. Wieś Karsino w roku 1893

Ryc. 9. Wieś Korlino w roku 1893

Ryc. 10. Wieś Królewo w roku 1893

Ryc. 11. Wieś Łącko w roku 1893

Ryc. 12. Zachowane XIX-wieczne zabudowania we wsi Marszewo

Ryc. 13. Wieś Masłowice w roku 1893

Ryc. 14. Wsie Chudaczewko oraz Mazów w roku 1893

Ryc. 15. Wieś Nacmierz w roku 1893

Ryc. 16. Wieś Nosalin w roku 1893

Ryc. 17. Wsie Pałowo i Pałówko w roku 1893

Ryc. 18. Wieś Pieńkowo w roku 1893

Ryc. 19. Wieś Pieńkówko w roku 1893

Ryc. 20. Wieś Pieszcz w roku 1893

Ryc. 21. Wieś Rusinowo w roku 1893

Ryc. 22. Wieś Staniewice w roku 1893

Ryc. 22. Wieś Tyń w roku 1893

Ryc. 23. Współczesny widok na wieś Wilkowice

Ryc. 24. Wieś Wszedzień w roku 1893

Ryc. 25. Wieś Złakowo w roku 1893

Fot. 26. Układ ruralistyczny wsi Kanin

Fot. 27. Układ ruralistyczny wsi Korlino

## Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Postomino na lata 2024 – 2027

- Fot. 28. Układ ruralistyczny wsi Łącko  
Fot. 29. Układ ruralistyczny wsi Masłowice  
Fot. 30. Układ ruralistyczny wsi Nacmierz  
Fot. 31. Układ ruralistyczny wsi Pałowo  
Fot. 32. Układ ruralistyczny wsi Pieszcz  
Fot. 33. Układ ruralistyczny wsi Staniewice  
Fot. 34. Układ ruralistyczny wsi Wilkowice  
Ryc. 35. Zespół folwarczny w Jezierzanach  
Ryc. 36. Zespół folwarczny w Królewie  
Ryc. 37. Zespół zabudowań dawnego dworu wraz z parkiem w Marszewie  
Ryc. 38. Pałac w Pieńkowie  
Ryc. 39. Park dworski w Pieńkowie  
Ryc. 40. Park dworski w Postomino  
Ryc. 41. Park dworski w Złakowie  
Ryc. 42. Zespół folwarczny w Złakowie  
Ryc. 43. Dom Zarządcy w Jezierzanach  
Ryc. 44. Budynek Rządcy w Pieńkowie-Stawiskach  
Ryc. 45. Kuźnia w Pieszczu  
Ryc. 46. Rządcówka w Złakowie  
Ryc. 47. Kościół pw. Zwiastowania Najświętszej Maryi Panny w Łącku  
Ryc. 48. Wieża Kościoła Matki Bożej Różańcowej w Marszewie  
Ryc. 49. Kościół w Pałowie  
Ryc. 50. Wieża kościoła w Pieńkowie  
Ryc. 51. Kościół w Pieszczu  
Ryc. 52. Kościół w Postomino  
Ryc. 53. Kościół w Rusinowie  
Ryc. 54. Kościół w Staniewicach  
Ryc. 55. Zniszczona zabytkowa bramka przy kościele w Łącku  
Ryc. 56. Otoczenia kościoła w Łącku  
Ryc. 57. Pozostałości dawnego cmentarza przykościelnego w Pieńkowie  
Ryc. 58. Dawny cmentarz przykościelny z drzewostanem w Pieszczu  
Ryc. 59. Dawny cmentarz przykościelny w Postomino  
Ryc. 60. Latarnia morska w Jarosławcu  
Ryc. 61. Miejsce upamiętnienia w Jarosławcu, ul. Bałtycka

## Aneks 1

**Wykaz obiektów zabytkowych z terenu gminy Postomino objętych ochroną prawną  
przez wpis do rejestru zabytków województwa zachodniopomorskiego**

| <b>L.P.</b> | <b>OBIEKT</b>                       | <b>ADRES</b>                  | <b>NR REJESTRU ZABYTEKÓW</b>                                                                      |
|-------------|-------------------------------------|-------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1.          | LATARNIA MORSKA                     | Jarosławiec,<br>ul. Szkolna 1 | A-320/1-3 decyzją z dnia:<br>30.08.1993r. oraz A-1979 z dnia<br>07.10.2020 r.                     |
| 2.          | KOŚCIÓŁ<br>ZWIASTOWANIA<br>NMP      | Łącko                         | 393 decyzją z dnia:25.04.1964r.;<br>8.10.2010r. nastąpiła zmiana<br>numeru rejestrowego na: A-729 |
| 3.          | OTOCZENIE<br>KOŚCIOŁA -<br>CMENTARZ | Łącko                         | 393 decyzją z dnia:25.04.1964r.;<br>8.10.2010r. nastąpiła zmiana<br>numeru rejestrowego na: A-729 |
| 4.          | BRAMKA<br>KOŚCIELNA                 | Łącko                         | 393 decyzją z dnia:25.04.1964r.;<br>8.10.2010r. nastąpiła zmiana<br>numeru rejestrowego na: A-729 |
| 5.          | BUDYNEK<br>MIESZKALNY               | Łącko                         | A-1770 z dnia 08.10.2018 r.                                                                       |
| 6.          | WIEŻA KOŚCIOŁA                      | Marszewo                      | 528 z dnia 21.12.1965 r. oraz A-1980 z<br>dnia 07.10.2020 r.                                      |
| 7.          | OTOCZENIE<br>KOŚCIOŁA               | Pałowo                        | A-745 z dnia 25.10.2010 r.                                                                        |
| 8.          | KOŚCIÓŁ                             | Pałowo                        | A-745 z dnia 25.10.2010 r.                                                                        |
| 9.          | PAŁAC                               | Pieńkowo                      | 245 z dnia 14.04.1987 r.                                                                          |
| 10.         | WIEŻA KOŚCIOŁA                      | Pieńkowo                      | 535 z dnia 30.12.1965 r. i A-1981 z<br>dnia 07.10.2020 r.                                         |
| 11.         | OTOCZENIE<br>KOŚCIOŁA               | Pieńkowo                      | 535 z dnia 30.12.1965 r.                                                                          |
| 12.         | PARK DWORSKI                        | Pieńkowo                      | 245 z dnia 14.04.1987 r.                                                                          |
| 13.         | OTOCZENIE<br>KOŚCIOŁA               | Pieszcz                       | 395 z dnia 25.04.1964 r. oraz A-734 z<br>dnia 08.10.2010 r.                                       |
| 14.         | KUŹNIA                              | Pieszcz                       | 300 z dnia 01.08.1989 r.                                                                          |
| 15.         | KOŚCIÓŁ                             | Pieszcz                       | 395 z dnia 25.04.1964 r. oraz A-734 z<br>dnia 08.10.2010 r.                                       |
| 16.         | PAŁAC (NIE<br>ISTNIEJE)             | Postomino                     | 404 z dnia 27.04.1964 r.                                                                          |
| 17.         | PARK DWORSKI                        | Postomino                     | 404 z dnia 27.04.1964 r.                                                                          |
| 18.         | KOŚCIÓŁ                             | Postomino                     | 79 z dnia 25.05.1955 r. oraz A-735 z<br>dnia 08.10.2010 r.                                        |
| 19.         | CMENTARZ<br>PRZYKOŚCIELNY           | Postomino                     | 79 z dnia 25.05.1955 r. oraz A-735 z<br>dnia 08.10.2010 r.                                        |
| 20.         | OTOCZENIE<br>KOŚCIOŁA –             | Rusinowo                      | A-86 z dnia 29.11.2001 r.                                                                         |

|     |                                                      |            |                                                            |
|-----|------------------------------------------------------|------------|------------------------------------------------------------|
|     | CMENTARZ<br>PRZYKOŚCIELNY                            |            |                                                            |
| 21. | KOŚCIÓŁ                                              | Rusinowo   | A-86 z dnia 29.11.2001 r.                                  |
| 22. | KOŚCIÓŁ                                              | Staniewice | 78 z dnia 25.05.1965 r. oraz A-733 z<br>dnia 06.10.2010 r. |
| 23. | OTOCZENIE<br>KOŚCIOŁA –<br>CMENTARZ<br>PRZYKOŚCIELNY | Staniewice | 78 z dnia 25.05.1965 r. oraz A-733 z<br>dnia 06.10.2010 r. |
| 24. | PARK DWORSKI                                         | Złakowo    | 366 z dnia 08.07.1998 r.                                   |



## Aneks 2

## Wykaz obiektów zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków, z wyłączeniem obiektów objętych wpisem do rejestru zabytków

| NR                       | ADRES  | OBIEKT                     | WEZ | GEZ | UWAGI                         |
|--------------------------|--------|----------------------------|-----|-----|-------------------------------|
| <b><u>BYLICA</u></b>     |        |                            |     |     |                               |
| 1.                       | 1      | BUDYNEK MIESZKALNY -DWOREK | X   | X   |                               |
| 2.                       | 2      | PIEC CHLEBOWY              | X   |     |                               |
| 3.                       | 2      | BUDYNEK MIESZKALNY         | X   | X   |                               |
| 4.                       | 2      | BUDYNEK INWENTARSKI        | X   | X   |                               |
| 5.                       | 3      | BUDYNEK MIESZKALNY         | X   | X   |                               |
| 6.                       | 4      | ZAGRODA                    | X   | X   |                               |
| 7.                       | 5      | BUDYNEK MIESZKALNY         | X   | X   |                               |
| 8.                       | 6      | BUDYNEK MIESZKALNY         | X   | X   |                               |
| 9.                       | 6      | BUDYNEK INWENTARSKI        | X   | X   |                               |
| 10.                      | 7      | ZAGRODA                    | X   | X   |                               |
| 11.                      | 10     | BUDYNEK MIESZKALNY         | X   | X   |                               |
| 12.                      | 11     | BUDYNEK MIESZKALNY         | X   | X   |                               |
| 13.                      | 11     | ZAGRODA                    | X   | X   | <b>BRAK FOTO.<sup>1</sup></b> |
| 14.                      | 12     | DOM                        | X   |     |                               |
| 15.                      | 12     | KURNIK                     | X   |     | <b>Nie istnieje</b>           |
| <b><u>CHUDACZEWO</u></b> |        |                            |     |     |                               |
| 16.                      | 1      | PIEC CHLEBOWY              | X   |     | <b>Nie istnieje</b>           |
| 17.                      | 2      | BUDYNEK INWENTARSKI        |     | X   |                               |
| 18.                      | 4      | ZAGRODA                    | X   |     |                               |
| 19.                      | 5      | DOM MIESZKALNY             | X   | X   |                               |
| 20.                      | 8      | SZKOŁA                     | X   | X   |                               |
| 21.                      | 8      | ZAGRODA                    | X   | X   |                               |
| 22.                      | 10     | BUDYNEK MIESZKALNY         | X   |     | <b>Nie istnieje</b>           |
| 23.                      | dz. 14 | CMENTARZ EWANGELICKI       | X   |     |                               |

<sup>1</sup> Uwaga! Dawne zabudowania zagrody zostały podzielone między różnych właścicieli, część zabudowań nie istnieje. Zagroda jako całość nie pełni swojej funkcji i nie jest możliwe wykonanie dokumentacji fotograficznej wspólnej dla budynku mieszkalnego oraz gospodarczych.

| <b><u>CHUDACZEWO</u></b> |            |                                                                  |   |   |              |
|--------------------------|------------|------------------------------------------------------------------|---|---|--------------|
| 24.                      | dz. 46     | CMENTARZ KOMUNALNY                                               | X |   |              |
| 25.                      | dz. 193    | KOŚCIÓŁ WNIEBOWZIECIA NMP<br>WRAZ Z CMENTARZEM<br>PRZYKOŚCIELNYM | X |   |              |
| 26.                      | Chudaczewo | UKŁAD RURALISTYCZNY                                              | X |   |              |
| 27.                      | 2          | ZAGRODA                                                          | X |   |              |
| 28.                      | 2          | STODOŁA                                                          | X |   | Nie istnieje |
| 29.                      | 2          | BUDYNEK MIESZKALNY                                               |   | X |              |
| 30.                      | 2          | BUDYNEK INWENTARSKI                                              |   | X |              |
| 31.                      | 2          | BUDYNEK BRAMNY                                                   | X | X | Nie istnieje |
| 32.                      | 3          | BUDYNEK MIESZKALNY                                               |   | X |              |
| 33.                      | 3          | BUDYNEK INWENTARSKI                                              |   | X | Nie istnieje |
| 34.                      | 6          | BUDYNEK INWENTARSKI                                              |   | X |              |
| 35.                      | 8          | BUDYNEK MIESZKALNY                                               |   | X |              |
| 36.                      | 14         | STODOŁA                                                          | X |   |              |
| 37.                      | 14         | DOM MIESZKALNY                                                   | X |   |              |
| 38.                      | 17         | DOM MIESZKALNY                                                   | X |   |              |
| 39.                      | 18         | DOM MIESZKALNY                                                   | X | X |              |
| 40.                      | 18         | BUDYNEK INWENTARSKI                                              |   | X |              |
| 41.                      | 19         | BUDYNEK MIESZKALNY                                               |   | X | Nie istnieje |
| 42.                      | 20         | BUDYNEK INWENTARSKI                                              |   | X |              |
| 43.                      | 21         | BUDYNEK MIESZKALNY                                               |   | X |              |
| 44.                      | 21         | BUDYNEK INWENTARSKI                                              |   | X |              |
| 45.                      | 22         | DOM MIESZKALNY                                                   | X | X |              |
| 46.                      | 27         | ZAGRODA                                                          | X | X |              |
| 47.                      | 33         | ZAGRODA                                                          | X |   |              |
| 48.                      | 35         | PRZEJAZD Z OZDOBNYMI<br>ZASTRZAŁAMI                              | X | X |              |
| 49.                      | 35         | BUDYNEK INWENTARSKI                                              |   | X |              |
| 50.                      | 35         | BUDYNEK BRAMNY                                                   |   | X |              |
| <b><u>DZIERŻECIN</u></b> |            |                                                                  |   |   |              |
| 51.                      |            | UKŁAD RUR. WSI                                                   | X |   |              |
| 52.                      | 4          | BUDYNEK MIESZKALNY                                               | X | X |              |

|                           |                  |                     |   |   |                                       |
|---------------------------|------------------|---------------------|---|---|---------------------------------------|
| 53.                       | 5                | BUDYNEK MIESZKALNY  | X |   |                                       |
| 54.                       | 7                | ZAGRODA             | X |   |                                       |
| 55.                       | 8                | ZAGRODA             | X |   | ZACHOWAŁ SIĘ TYLKO BUDYNEK MIESZKALNY |
| 56.                       | 10               | BUDYNEK MIESZKALNY  | X | X |                                       |
| 57.                       | 12               | ZAGRODA             | X |   | Nie istnieje                          |
| 58.                       | 13               | ZAGRODA             | X |   |                                       |
| 59.                       | 15               | ZAGRODA             | X |   |                                       |
| 60.                       | 16               | ZAGRODA             | X |   | Nie istnieje                          |
| 61.                       | 17               | ZAGRODA             | X |   | ZACHOWAŁ SIĘ TYLKO BUDYNEK MIESZKALNY |
| 62.                       | 18               | ZAGRODA             | X |   |                                       |
| 63.                       | 19               | ZAGRODA             | X |   |                                       |
| 64.                       | 21               | ZAGRODA             |   |   |                                       |
| 65.                       | dz. 40/1         | KAPLICZKA           |   |   |                                       |
| <b><u>GÓRSKO</u></b>      |                  |                     |   |   |                                       |
| 66.                       | 4                | ZAGRODA             | X |   |                                       |
| 67.                       | 5                | BUDYNEK MIESZKALNY  | X |   |                                       |
| 68.                       | 8                | BUDYNEK MIESZKALNY  |   |   |                                       |
| 69.                       | 9                | BUDYNEK INWENTARSKI |   | X |                                       |
| 70.                       | 16               | STODOŁA             | X |   |                                       |
| 71.                       | 16               | BUDYNEK INWENTARSKI |   | X |                                       |
| 72.                       | 21               | ZAGRODA             | X |   | ZACHOWAŁ SIĘ TYLKO BUDYNEK MIESZKALNY |
| 73.                       | 22               | ZAGRODA             | X |   |                                       |
| 74.                       | 23               | BUDYNEK INWENTARSKI |   | X |                                       |
| <b><u>JAROSŁAWIEC</u></b> |                  |                     |   |   |                                       |
| 75.                       | ul. Bałtycka 99  | BUDYNEK MIESZKALNY  | X | X | D. JAROSŁAWIEC 3                      |
| 76.                       | ul. Bałtycka 105 | BUDYNEK MIESZKALNY  | X | X | D. JAROSŁAWIEC 8                      |
| 77.                       | ul. Leśna 3      | BUDYNEK MIESZKALNY  | X | X | D. JAROSŁAWIEC 10                     |
| 78.                       | ul. Nadmorska    | ZABUDOWA ULICY      | X |   |                                       |
| 79.                       | ul. Nadmorska 29 | BUDYNEK MIESZKALNY  | X | X | D. JAROSŁAWIEC 16                     |
| 80.                       | ul. Nadmorska 21 | BUDYNEK MIESZKALNY  | X | X | D. JAROSŁAWIEC 21                     |
| 81.                       | ul. Nadmorska 15 | BUDYNEK MIESZKALNY  | X | X | D. JAROSŁAWIEC 31                     |

|                          |                    |                                      |   |   |                                                                                                               |
|--------------------------|--------------------|--------------------------------------|---|---|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 82.                      | D. JAROSŁAWIEC 15A | BUDYNEK MIESZKALNY                   | X |   | NIE ISTNIEJE                                                                                                  |
| 83.                      | ul. Nadmorska 13   | BUDYNEK MIESZKALNY                   | X | X | D. JAROSŁAWIEC 32                                                                                             |
| 84.                      | ul. Nadmorska 5    | BUDYNEK MIESZKALNY                   | X | X | D. JAROSŁAWIEC 36                                                                                             |
| 85.                      | ul. Rybacka 3      | BUDYNEK MIESZKALNY                   | X | X | D. JAROSŁAWIEC 43                                                                                             |
| 86.                      | ul. Słoneczna 9    | BUDYNEK MIESZKALNY                   | X |   | Nie istnieje D. JAROSŁAWIEC 53                                                                                |
| 87.                      | ul. Słoneczna 9    | BUDYNEK GOSPODARCZY                  | X |   | D. JAROSŁAWIEC 53                                                                                             |
| 88.                      | ul. Słoneczna 10   | BUDYNEK MIESZKALNY                   | X |   | Nie istnieje D. JAROSŁAWIEC 54                                                                                |
| 89.                      | ul. Słoneczna 4    | BUDYNEK MIESZKALNY                   | X |   | D. JAROSŁAWIEC 57                                                                                             |
| 90.                      | ul. Słoneczna 1    | BUDYNEK MIESZKALNY                   | X | X | D. JAROSŁAWIEC 58                                                                                             |
| 91.                      | dz. 23/14          | MIEJSCE UPAMIĘTNIEŃ                  | X | X |                                                                                                               |
| 92.                      | D. JAROSŁAWIEC 39  | BUDYNEK MIESZKALNY                   | X |   | NIE ZNALEZIONO                                                                                                |
| 93.                      | D. JAROSŁAWIEC 59  | BUDYNEK MIESZKALNY                   | X |   | NIE ZNALEZIONO                                                                                                |
| 94.                      | D. JAROSŁAWIEC 40  | BUDYNEK MIESZKALNY                   | X |   | NIE ZNALEZIONO                                                                                                |
| 95.                      | D. JAROSŁAWIEC 13  | BUDYNEK MIESZKALNY                   | X |   | NIE ZNALEZIONO                                                                                                |
| 96.                      | D. JAROSŁAWIEC 11  | BUDYNEK MIESZKALNY                   | X |   | NIE ZNALEZIONO                                                                                                |
| 97.                      | D. JAROSŁAWIEC 9   | BUDYNEK MIESZKALNY                   | X |   | NIE ZNALEZIONO                                                                                                |
| 98.                      | D. JAROSŁAWIEC 14  | BUDYNEK MIESZKALNY                   | X |   | NIE ZNALEZIONO                                                                                                |
| <b><u>JEZIERZANY</u></b> |                    |                                      |   |   |                                                                                                               |
| 99.                      | dz. wg wykazu      | ZESPÓŁ FOLWARCZNY                    | X |   |                                                                                                               |
| 100.                     | ul. Kąpielowa 1    | BUDYNEK MIESZKALNY-DOM ZARZĄDCY NR 1 | X |   | D. JEZIERZANY 1                                                                                               |
| 101.                     | ul. Kąpielowa 7    | ZAGRODA                              | X |   | D. JEZIERZANY 4                                                                                               |
| 102.                     | ul. Kąpielowa 8    | ZAGRODA                              | X |   | D. JEZIERZANY 5                                                                                               |
| 103.                     | ul. Kąpielowa 8    | BUDYNEK MIESZKALNY                   |   | X | D. JEZIERZANY 5                                                                                               |
| 104.                     | ul. Rybacka 7      | BUDYNEK MIESZKALNY                   | X | X | D. JEZIERZANY 10                                                                                              |
| 105.                     | ul. Jeziorna 8     | BUDYNEK MIESZKALNY                   | X |   | D. JEZIERZANY 16                                                                                              |
| 106.                     | ul. Jeziorna 8     | OBORA                                | X |   | Nie istnieje D. JEZIERZANY 16                                                                                 |
| 107.                     | ul. Nadmorska 8    | ZAGRODA                              | X |   | Jako ciąg zagród, które w większości już nie istnieją (zagrody nr 26-31); jako zagroda 31 ob. ul. Nadmorska 8 |
| <b><u>KANIN</u></b>      |                    |                                      |   |   |                                                                                                               |
| 108.                     | Kanin              | RURALISTYCZNY UKŁAD WSI              | X |   |                                                                                                               |
| 109.                     | 5                  | DOM                                  | X |   |                                                                                                               |



|                |         |                           |   |   |                         |
|----------------|---------|---------------------------|---|---|-------------------------|
| 110.           | 6       | PIEKARNIK                 | X |   | Nie istnieje            |
| 111.           | 6       | ZAGRODA                   | X |   |                         |
| 112.           | 6       | BRAMA PRZEJAZDOWA         | X |   | Nie istnieje            |
| 113.           | 6       | BUDYNEK GOSPODARCZY       |   | X |                         |
| 114.           | 8       | BUDYNEK BRAMNY ZE STODOŁĄ | X |   |                         |
| 115.           | 8       | BUDYNEK INWENTARSKI       |   | X | BRAK FOTO. <sup>2</sup> |
| 116.           | 9       | BUDYNEK MIESZKALNY        | X |   |                         |
| 117.           | 9       | BUDYNEK GOSPODARCZY       |   |   |                         |
| 118.           | 10      | BUDYNEK MIESZKALNY        | X |   |                         |
| 119.           | 10      | BUDYNEK BRAMNY            | X |   |                         |
| 120.           | 11      | DOM                       | X |   |                         |
| 121.           | 11      | STODOŁA                   | X |   |                         |
| 122.           | 12      | BUDYNEK MIESZKALNY        | X | X |                         |
| 123.           | 22      | BUDYNEK MIESZKALNY        | X |   |                         |
| 124.           | 23      | DOM                       | X |   | Nie istnieje            |
| 125.           | 24      | DOM                       | X |   |                         |
| 126.           | 25      | BUDYNEK MIESZKALNY        | X |   |                         |
| 127.           | 26      | BUDYNEK MIESZKALNY        | X |   | Nie istnieje            |
| 128.           | 28      | BUDYNEK MIESZKALNY        | X |   |                         |
| 129.           | 29      | BUDYNEK MIESZKALNY        |   | X |                         |
| 130.           | 30      | BUDYNEK MIESZKALNY        | X |   | Nie istnieje            |
| 131.           | 34/35   | BUDYNEK MIESZKALNY        | X |   | Nie istnieje            |
| <b>KARSINO</b> |         |                           |   |   |                         |
| 132.           | Karsino | UKŁAD RURALISTYCZNY WSI   | X |   |                         |
| 133.           | 1       | BUDYNEK MIESZKALNY        | X | X |                         |
| 134.           | 1       | BUDYNEK INWENTARSKI       |   | X | Nie istnieje            |
| 135.           | 2       | BUDYNEK MIESZKALNY        |   | X |                         |
| 136.           | 11      | BUDYNEK BRAMNY            | X | X |                         |
| 137.           | 11      | STODOŁA                   | X |   |                         |
| 138.           | 11      | BUDYNEK INWENTARSKI       |   | X |                         |
| 139.           | 18      | BUDYNEK MIESZKALNY        | X |   |                         |
| 140.           | 25      | ZAGRODA                   | X |   |                         |

<sup>2</sup> Nie wyrażono zgody na fotografię.

|                |               |                             |   |   |                        |
|----------------|---------------|-----------------------------|---|---|------------------------|
| 141.           | 26            | BUDYNEK BRAMNY              |   | X |                        |
| 142.           | 27            | BUDYNEK MIESZKALNY          | X |   |                        |
| 143.           | 29            | ZAGRODA                     | X |   | Nie istnieje           |
| 144.           | 29            | BUDYNEK MIESZKALNY          |   | X |                        |
| <b>KORLINO</b> |               |                             |   |   |                        |
| 145.           | Korlino       | UKŁAD RURALISTYCZNY         | X |   |                        |
| 146.           | 5             | BUDYNEK MIESZKALNY          | X | X |                        |
| 147.           | 5             | BUDYNEK INWENTARSKI/STODOŁA | X | X |                        |
| 148.           | 6             | BUDYNEK MIESZKALNY          | X | X |                        |
| 149.           | 9             | BUDYNEK MIESZKALNY          | X |   |                        |
| 150.           | 10            | BUDYNEK MIESZKALNY          |   | X |                        |
| 151.           | 10            | STODOŁA                     | X |   |                        |
| 152.           | 10            | BUDYNEK INWENTARSKI         |   | X |                        |
| 153.           | 10            | BUDYNEK BRAMNY              | X |   |                        |
| 154.           | 11            | BUDYNEK MIESZKALNY          | X |   |                        |
| 155.           | 12            | BUDYNEK MIESZKALNY          | X |   | Nie istnieje           |
| 156.           | 14            | BUDYNEK MIESZKALNY          | X | X |                        |
| 157.           | 15            | BUDYNEK MIESZKALNY          |   | X |                        |
| 158.           | 15            | PIEKARNIK                   |   | X |                        |
| 159.           | 17            | ZAGRODA                     | X |   |                        |
| 160.           | 20            | BUDYNEK MIESZKALNY          | X |   | Nie istnieje           |
| 161.           | 27            | ZAGRODA                     | X |   |                        |
| 162.           | 30            | BUDYNEK MIESZKALNY          | X | X |                        |
| 163.           | 32            | BUDYNEK MIESZKALNY          | X |   | BRAK FOTO <sup>3</sup> |
| <b>KRÓLEWO</b> |               |                             |   |   |                        |
| 164.           |               | GORZELNIA                   | X |   | Nie istnieje           |
| 165.           | dz. wg wykazu | ZESPÓŁ FOLWARCZNY           | X |   |                        |
| 166.           | 1             | BUDYNEK MIESZKALNY          | X | X | Nie istnieje           |
| 167.           | 23            | BUDYNEK MIESZKALNY          |   | X |                        |
| 168.           | 23            | ZAGRODA                     | X | X |                        |
| 169.           | 29            | ZAGRODA                     | X |   |                        |
| 170.           | 40            | BUDYNEK MIESZKALNY          |   | X |                        |

<sup>3</sup> Nie wyrażono zgody na fotografię.

| <b><u>ŁĄCKO</u></b>    |          |                           |   |   |              |
|------------------------|----------|---------------------------|---|---|--------------|
| 171.                   | dz. 147  | CMENTARZ EWANGELICKI      | X |   |              |
| 172.                   | dz. 185  | CMENTARZ KOMUNALNY        | X |   |              |
| 173.                   | Łącko    | UKŁAD RURALISTYCZNY       | X |   |              |
| 174.                   | 6        | BUDYNEK MIESZKALNY        | X |   | Nie istnieje |
| 175.                   | 9        | BUDYNEK MIESZKALNY        |   | X |              |
| 176.                   | 11       | ZAGRODA                   | X |   |              |
| 177.                   | 11       | BUDYNEK MIESZKALNY        |   | X |              |
| 178.                   | 12       | BUDYNEK MIESZKALNY        | X |   |              |
| 179.                   | 13       | ZAGRODA                   | X |   |              |
| 180.                   | 14       | BUDYNEK MIESZKALNY        | X | X |              |
| 181.                   | 15       | BUDYNEK MIESZKALNY        | X | X |              |
| 182.                   | 15       | BUDYNEK INWENTARSKI       |   | X |              |
| 183.                   | 16       | ZAGRODA                   | X |   |              |
| 184.                   | 18       | BUDYNEK MIESZKALNY        | X | X |              |
| 185.                   | 18       | BUDYNEK BRAMNY            |   | X |              |
| 186.                   | 18       | BUDYNEK INWENTARSKI       |   | X |              |
| 187.                   | 19       | ZAGRODA/B. MIESZ          | X | X |              |
| 188.                   | 20       | BUDYNEK MIESZKALNY        |   | X |              |
| 189.                   | 20       | ZAGRODA                   | X |   |              |
| 190.                   | 23       | BUDYNEK MIESZKALNY        |   | X |              |
| 191.                   | 26       | BUDYNEK INWENTARSKI       | X | X |              |
| 192.                   | 28       | ZAGRODA                   | X |   |              |
| 193.                   | 32       | ZAGRODA                   | X |   |              |
| 194.                   | 55       | BUDYNEK MIESZKALNY        | X |   | Nie istnieje |
| 195.                   | 56       | ZAGRODA                   | X |   |              |
| 196.                   | 56       | BUDYNEK MIESZKALNY        |   | X |              |
| 197.                   | 57       | BUDYNEK MIESZKALNY        |   | X |              |
| 198.                   | 57       | ZAGRODA                   | X |   |              |
| 199.                   | 58       | BUDYNEK MIESZKALNY        | X | X |              |
| 200.                   | 58       | ZAGRODA                   | X |   |              |
| <b><u>MARSZEWO</u></b> |          |                           |   |   |              |
| 201.                   | Marszewo | UKŁAD RURALISTYCZNY       | X |   |              |
| 202.                   | dz. 36   | KOŚCIÓŁ FILIALNY - NAWA I | X |   |              |

|                  |               |                                               |   |   |                                     |
|------------------|---------------|-----------------------------------------------|---|---|-------------------------------------|
|                  |               | CMENTARZ PRZYKOŚCIELNY                        |   |   |                                     |
| 203.             | dz. 26        | CMENTARZ PARAFIALNY                           | X |   |                                     |
| 204.             | dz. 36        | CMENTARZ PRZYKOŚCIELNY                        | X |   |                                     |
| 205.             | dz. wg wykazu | ZESPÓŁ ZABUDOWAŃ DAWNEGO DWORU WRAZ Z PARKIEM | X |   |                                     |
| 206.             | 5             | BUDYNEK MIESZKALNY                            | X | X |                                     |
| 207.             | 5             | BUDYNEK INWENTARSKI                           |   | X |                                     |
| 208.             | 8             | BUDYNEK MIESZKALNY                            | X | X | Nie istnieje                        |
| 209.             | 13            | ZAGRODA                                       | X |   |                                     |
| 210.             | 14            | ZAGRODA                                       | X |   |                                     |
| 211.             | 15            | BUDYNEK MIESZKALNY                            | X | X |                                     |
| 212.             | 16            | BUDYNEK MIESZKALNY                            | X |   |                                     |
| 213.             | 32            | BUDYNEK MIESZKALNY                            | X |   | ZDEWALORYZOWANY, NIE WYKONANO KARTY |
| 214.             | 40            | BUDYNEK MIESZKALNY                            | X | X |                                     |
| <b>MASŁOWICE</b> |               |                                               |   |   |                                     |
| 215.             | Masłowice     | UKŁAD RURALISTYCZNY WSI                       | X |   |                                     |
| 216.             | 7             | ZAGRODA                                       | X |   |                                     |
| 217.             | 12            | ZAGRODA                                       | X |   |                                     |
| 218.             | 12            | BUDYNEK INWENTARSKI                           |   | X |                                     |
| 219.             | 12            | BUDYNEK BRAMNY                                |   | X |                                     |
| 220.             | 14            | PIEKARNIK                                     | X |   | Nie istnieje                        |
| 221.             | 14            | BUDYNEK INWENTARSKI                           |   | X |                                     |
| 222.             | 15            | ZAGRODA                                       | X |   |                                     |
| 223.             | 16            | BUDYNEK MIESZKALNY                            | X | X |                                     |
| 224.             | 17            | BUDYNEK MIESZKALNY                            | X | X |                                     |
| 225.             | 25            | BUDYNEK BRAMNY                                |   | X |                                     |
| 226.             | 27            | ZAGRODA                                       | X |   |                                     |
| 227.             | dz. 71        | KAPLICZKA PRZYDROŻNA Z OTOCZENIEM             | X |   |                                     |
| <b>MAZÓW</b>     |               |                                               |   |   |                                     |



|                        |          |                         |   |   |                               |
|------------------------|----------|-------------------------|---|---|-------------------------------|
| 228.                   | 3        | BUDYNEK INWENTARSKI     |   | X | <b>BRAK FOTO.<sup>4</sup></b> |
| 229.                   | 9        | BUDYNEK MIESZKALNY      |   | X |                               |
| 230.                   | 14       | BUDYNEK MIESZKALNY      |   | X |                               |
| <b><u>NACMIERZ</u></b> |          |                         |   |   |                               |
| 231.                   | Nacmierz | UKŁAD RURALISTYCZNY WSI | X |   |                               |
| 232.                   | 2        | ZAGRODA                 |   | X |                               |
| 233.                   | 3        | ZAGRODA                 | X |   |                               |
| 234.                   | 4        | BUDYNEK MIESZKALNY      | X |   |                               |
| 235.                   | 4        | ZAGRODA                 | X |   |                               |
| 236.                   | 7        | BUDYNEK MIESZKALNY      |   | X |                               |
| 237.                   | 16       | DOM                     | X |   |                               |
| 238.                   | 17       | BUDYNEK MIESZKALNY      | X |   |                               |
| 239.                   | 28       | ZAGRODA                 | X |   | <b>Nie istnieje</b>           |
| 240.                   | 28       | BUDYNEK GOSPODARCZY     | X | X | <b>Nie istnieje</b>           |
| 241.                   | 29       | DOM                     | X |   |                               |
| 242.                   | 30       | ZAGRODA                 | X |   |                               |
| 243.                   | 33       | DOM                     | X |   |                               |
| 244.                   | 34       | ZAGRODA                 | X |   |                               |
| 245.                   | 36       | BUDYNEK MIESZKALNY      | X |   |                               |
| 246.                   | 41       | DOM                     | X |   |                               |
| 247.                   | 44       | ZAGRODA                 | X |   |                               |
| 248.                   | 45       | DOM                     | X |   |                               |
| 249.                   | 48       | BUDYNEK MIESZKALNY      | X |   |                               |
| 250.                   | 49       | ZAGRODA                 | X |   |                               |
| 251.                   | 49       | BUDYNEK MIESZKALNY      |   | X |                               |
| 252.                   | 60       | ZAGRODA                 | X |   |                               |
| 253.                   | 62       | DOM                     | X |   |                               |
| <b><u>NOSALIN</u></b>  |          |                         |   |   |                               |
| 254.                   | Nosalin  | UKŁAD RURALISTYCZNY     | X |   |                               |
| 255.                   | dz.169   | CMENTARZ EWANGELICKI    | X |   |                               |
| 256.                   | 13       | KUŹNIA                  | X |   | <b>Nie istnieje</b>           |
| 257.                   | 19       | ZAGRODA                 | X |   | <b>Nie istnieje</b>           |

<sup>4</sup> Nie wyrażono zgody na fotografię.

|                        |         |                         |   |   |                   |
|------------------------|---------|-------------------------|---|---|-------------------|
| 258.                   | 21      | ZAGRODA                 | X |   |                   |
| 259.                   | 34      | BUDYNEK SZKOŁY          |   | X |                   |
| 260.                   | 20      | BUDYNEK INWENTARSKI     |   | X |                   |
| 261.                   | 28      | BUDYNEK INWENTARSKI     |   | X |                   |
| 262.                   | 29      | BUDYNEK MIESZKALNY      | X | X |                   |
| 263.                   | 29      | BUDYNEK INWENTARSKI     |   | X |                   |
| 264.                   | 31      | PIEKARNIK               | X |   |                   |
| 265.                   | 35      | ZAGRODA                 | X |   |                   |
| 266.                   | 36      | KUŹNIA                  | X |   | Nie istnieje      |
| <b><u>PAŁOWO</u></b>   |         |                         |   |   |                   |
| 267.                   | dz. 120 | CMENTARZ PARAFIALNY     | X |   |                   |
| 268.                   | Pałowo  | UKŁAD RURALISTYCZNY     | X |   |                   |
| 269.                   | 2       | DOM PRZYPARAFIALNY      |   | X |                   |
| 270.                   | 4       | BUDYNEK MIESZKALNY      |   | X |                   |
| 271.                   | 15      | DWOREK Z OBÓRKĄ         |   | X |                   |
| 272.                   | 22      | BUDYNEK MIESZKALNY      | X | X |                   |
| 273.                   | 23      | ZAGRODA                 | X |   |                   |
| 274.                   | 23      | BUDYNEK MIESZKALNY      |   | X |                   |
| 275.                   | 27      | BUDYNEK MIESZKALNY      | X | X |                   |
| 276.                   | 29      | BUDYNEK MIESZKALNY      |   | X |                   |
| <b><u>PAŁÓWKO</u></b>  |         |                         |   |   |                   |
| 277.                   | Pałówko | UKŁAD RURALISTYCZNY WSI | X |   |                   |
| 278.                   | 10      | BUDYNEK MIESZKALNY      | X |   | OBECNIE NR 9 i 10 |
| 279.                   | 14      | BUDYNEK MIESZKALNY      |   | X |                   |
| 280.                   | 14      | BUDYNEK INWENTARSKI     |   | X |                   |
| 281.                   | 21      | BUDYNEK MIESZKALNY      | X | X |                   |
| 282.                   | 25      | BUDYNEK MIESZKALNY      | X | X |                   |
| 283.                   | 29      | BUDYNEK MIESZKALNY      | X | X |                   |
| 284.                   | 34      | BUDYNEK MIESZKALNY      |   | X |                   |
| 285.                   | 51      | BUDYNEK MIESZKALNY      | X | X |                   |
| 286.                   | 53      | BUDYNEK MIESZKALNY      |   | X |                   |
| 287.                   | 54      | BUDYNEK MIESZKALNY      |   | X |                   |
| 288.                   | 55      | BUDYNEK MIESZKALNY      | X | X |                   |
| <b><u>PIENKOWO</u></b> |         |                         |   |   |                   |

|                         |               |                                          |   |   |              |
|-------------------------|---------------|------------------------------------------|---|---|--------------|
| 289.                    | dz. wg wykazu | ZESPÓŁ PAŁACOWO-FOLWARCZNY<br>"STAWISKA" | X |   |              |
| 290.                    | dz.49         | KOŚCIÓŁ - NAWA                           | X |   |              |
| 291.                    | dz. 637       | BUDYNEK MAGAZYNU BYŁEGO<br>P.O.H.Z.      | X |   | Nie istnieje |
| 292.                    | dz. 151       | CMENTARZ PARAFIALNY                      | X |   |              |
| 293.                    | dz. wg wykazu | ZESPÓŁ FOLWARCZNY                        | X |   |              |
| 294.                    | 2             | ZAGRODA                                  | X |   |              |
| 295.                    | 4             | ZAGRODA                                  | X |   |              |
| 296.                    | 4             | BUDYNEK INWENTARSKI                      |   | X |              |
| 297.                    | 6             | ZAGRODA                                  | X |   |              |
| 298.                    | 6             | BUDYNEK MIESZKALNY                       |   | X |              |
| 299.                    | 9             | BUDYNEK MIESZKALNY                       | X | X |              |
| 300.                    | 9             | STODOŁA/OBORA                            | X | X | Nie istnieje |
| 301.                    | 13            | ZAGRODA                                  | X |   |              |
| 302.                    | 18            | ZAGRODA                                  | X |   |              |
| 303.                    | 18            | BUDYNEK BRAMNY                           |   | X |              |
| 304.                    | 18            | BUDYNEK INWENTARSKI                      |   | X |              |
| 305.                    | 21            | ZAGRODA                                  | X |   |              |
| 306.                    | 21            | BUDYNEK MIESZKALNY                       |   | X |              |
| 307.                    | 21            | BUDYNEK INWENTARSKI                      |   | X |              |
| 308.                    | 26            | BUDYNEK MIESZKALNY                       |   | X |              |
| 309.                    | 27            | BUDYNEK MIESZKALNY                       | X |   | Nie istnieje |
| 310.                    | 28            | SZKOŁA                                   | X | X |              |
| 311.                    | 39            | ZAGRODA                                  | X |   |              |
| 312.                    | 63            | BUDYNEK MIESZKALNY                       | X | X |              |
| 313.                    | 70            | BUDYNEK MIESZKALNY                       | X | X |              |
| <b><u>PIENKÓWKO</u></b> |               |                                          |   |   |              |
| 314.                    | 14            | ZAGRODA                                  | X |   |              |
| 315.                    | 25            | BUDYNEK MIESZKALNY                       | X |   |              |
| 316.                    | 26            | BUDYNEK MIESZKALNY                       | X |   |              |
| 317.                    | 27            | BUDYNEK MIESZKALNY                       | X |   | Nie istnieje |
| <b><u>PIESZCZ</u></b>   |               |                                          |   |   |              |

|                         |               |                                          |   |   |              |
|-------------------------|---------------|------------------------------------------|---|---|--------------|
| 318.                    | dz. 248       | CMENTARZ EWANGELICKI                     | X |   |              |
| 319.                    | dz. 7/2       | CMENTARZ RODOWY                          | X |   |              |
| 320.                    | dz. wg wykazu | ZESPÓŁ PAŁACOWO-FOLWARCZNY Z PARKIEM „A” | X |   |              |
| 321.                    | dz. 7/15      | PARK DWORSKI „B”                         | X |   |              |
| 322.                    | Pieszcz       | UKŁAD RURALISTYCZNY WSI                  | X |   |              |
| 323.                    | 46            | SZKOŁA                                   |   | X |              |
| 324.                    | 6a            | BUDYNEK MIESZKALNY                       |   | X |              |
| 325.                    | 6,6a          | BUDYNEK INWENTARSKI                      |   | X |              |
| 326.                    | 7             | BUDYNEK MIESZKALNY                       |   | X |              |
| 327.                    | 7             | STODOŁA                                  | X |   | Nie istnieje |
| 328.                    | 7             | BUDYNEK INWENTARSKI                      |   | X |              |
| 329.                    | 10            | BUDYNEK INWENTARSKI                      |   | X |              |
| 330.                    | 11            | BUDYNEK INWENTARSKI                      |   | X |              |
| 331.                    | 12            | BUDYNEK GOSPODARCZY                      |   |   |              |
| 332.                    | 36            | BUDYNEK MIESZKALNY                       |   | X |              |
| 333.                    | 40            | BUDYNEK INWENTARSKI                      |   | X |              |
| 334.                    | 40            | BUDYNEK BRAMNY                           |   | X |              |
| <b><u>POSTOMINO</u></b> |               |                                          |   |   |              |
| 335.                    | dz. wg wykazu | ZESPÓŁ FOLWARCZNY                        | X |   |              |
| 336.                    | dz. 331       | CMENTARZ KOMUNALNY                       | X |   |              |
| 337.                    | 18            | ZAGRODA                                  | X |   |              |
| 338.                    | 19            | ZAGRODA                                  | X |   |              |
| 339.                    | 28            | ZAGRODA                                  | X |   | Nie istnieje |
| 340.                    | 29            | ZAGRODA                                  | X |   |              |
| 341.                    | 32            | BUDYNEK MIESZKALNY                       | X |   |              |
| 342.                    | 33            | BUDYNEK MIESZKALNY                       | X |   |              |
| 343.                    | 41            | ZAGRODA                                  | X |   |              |
| 344.                    | 49            | ZAGRODA                                  | X |   |              |
| 345.                    | 52            | ZAGRODA                                  | X |   |              |
| 346.                    | 78            | ZAGRODA                                  | X |   |              |
| 347.                    | 84            | ZAGRODA                                  | X |   |              |
| 348.                    | 83            | ZAGRODA                                  | X |   |              |



|                 |             |                      |   |   |                    |
|-----------------|-------------|----------------------|---|---|--------------------|
| 349.            | 82          | ZAGRODA              | X |   | Nie istnieje       |
| 350.            | 89          | BUDYNEK MIESZKALNY   | X |   |                    |
| 351.            | 91          | ZAGRODA              | X |   |                    |
| <b>RONINO</b>   |             |                      |   |   |                    |
| 352.            | dz. 130,131 | CMENTARZ EWANGELICKI | X |   |                    |
| 353.            | 9           | BUDYNEK MIESZKALNY   | X |   |                    |
| 354.            | 19          | KURNIK               | X |   | Nie istnieje       |
| 355.            | 19          | BUDYNEK MIESZKALNY   | X |   |                    |
| <b>RUSINOWO</b> |             |                      |   |   |                    |
| 356.            | Rusinowo    | UKŁAD RURALISTYCZNY  | X |   |                    |
| 357.            | 1           | BUDYNEK MIESZKALNY   | X | X |                    |
| 358.            | 1           | STODOŁA Z PRZEJAZDEM | X |   | Nie istnieje       |
| 359.            | 2           | STODOŁA              | X |   | Nie istnieje       |
| 360.            | 2           | DOM                  | X |   |                    |
| 361.            | 4           | BUDYNEK MIESZKALNY   | X |   | Nie istnieje       |
| 362.            | 7           | BUDYNEK MIESZKALNY   |   | X |                    |
| 363.            | 10          | BUDYNEK MIESZKALNY   |   | X |                    |
| 364.            | 11          | BUDYNEK MIESZKALNY   |   | X |                    |
| 365.            | 16          | BUDYNEK MIESZKALNY   | X | X |                    |
| 366.            | 17          | BUDYNEK INWENTARSKI  |   | X |                    |
| 367.            | 18          | BUDYNEK MIESZKALNY   |   | X |                    |
| 368.            | 19          | BUDYNEK MIESZKALNY   |   | X |                    |
| 369.            | 23          | BUDYNEK MIESZKALNY   | X |   | OB. UL. ROLNIKÓW 7 |
| 370.            | 27          | BUDYNEK MIESZKALNY   |   | X |                    |
| 371.            | 33          | ZAGRODA              | X |   |                    |
| 372.            | 35          | BUDYNEK MIESZKALNY   | X | X |                    |
| 373.            | 35          | STODOŁA              | X |   |                    |
| 374.            | 35          | BUDYNEK INWENTARSKI  |   | X |                    |
| 375.            | 36          | BUDYNEK MIESZKALNY   |   | X |                    |
| 376.            | 38          | ZAGRODA              | X |   |                    |
| 377.            | 38          | BUDYNEK MIESZKALNY   |   | X |                    |
| 378.            | 39          | BUDYNEK MIESZKALNY   | X |   |                    |
| 379.            | 41          | BUDYNEK MIESZKALNY   | X | X |                    |
| 380.            | 41          | BUDYNEK INWENTARSKI  | X | X |                    |

|                   |            |                         |   |   |              |
|-------------------|------------|-------------------------|---|---|--------------|
| 381.              | 42         | BUDYNEK INWENTARSKI     |   | X |              |
| 382.              | 44         | STODOŁA                 | X |   |              |
| 383.              | 44         | BUDYNEK INWENTARSKI     | X | X |              |
| 384.              | 44         | BUDYNEK MIESZKALNY      | X | X |              |
| 385.              | 45         | BUDYNEK MIESZKALNY      | X | X |              |
| 386.              | 45         | STODOŁA                 | X |   |              |
| 387.              | 45         | BUDYNEK INWENTARSKI     |   | X |              |
| 388.              | 46         | BUDYNEK MIESZKALNY      | X | X |              |
| 389.              | 46         | STODOŁA/ B. INW.        | X | X |              |
| 390.              | 47         | BUDYNEK MIESZKALNY      | X | X |              |
| 391.              | 48         | ZAGRODA                 | X |   | Nie istnieje |
| 392.              | 50         | DOM                     | X |   |              |
| 393.              | 50         | BUDYNEK MIESZKALNY      | X | X |              |
| 394.              | 50         | STODOŁA                 | X |   |              |
| 395.              | 50         | BUDYNEK BRAMNY          | X | X |              |
| 396.              | 53         | BUDYNEK BRAMNY          |   | X |              |
| 397.              | 55         | BUDYNEK MIESZKALNY      |   | X |              |
| 398.              | 55         | BUDYNEK INWENTARSKI     |   | X |              |
| <b>STANIEWICE</b> |            |                         |   |   |              |
| 399.              | dz. 366    | CMENTARZ PARAFIALNY     | X |   |              |
| 400.              | dz. 407    | CMENTARZ EWANGELICKI    | X |   |              |
| 401.              | Staniewice | UKŁAD RURALISTYCZNY WSI | X |   |              |
| 402.              | 2          | CHAŁUPA                 | X |   | Nie istnieje |
| 403.              | 6          | ZAGRODA                 | X |   |              |
| 404.              | 7          | BUDYNEK MIESZKALNY      |   | X |              |
| 405.              | 7          | B. INW.                 |   | X |              |
| 406.              | 8-9        | BUDYNEK MIESZKALNY      | X |   |              |
| 407.              | 8-9        | ZAGRODA                 | X |   |              |
| 408.              | 12         | CHAŁUPA                 | X |   | Nie istnieje |
| 409.              | 25/26      | BUDYNEK MIESZKALNY      | X |   |              |
| 410.              | 27         | BUDYNEK MIESZKALNY      | X | X |              |
| 411.              | 27         | BUDYNEK INWENTARSKI     | X | X |              |
| 412.              | 28         | CHAŁUPA                 | X |   | Nie istnieje |
| 413.              | 29         | ZAGRODA                 | X |   |              |

|            |     |                         |   |   |                                          |
|------------|-----|-------------------------|---|---|------------------------------------------|
| 414.       | 29  | CHAŁUPA                 | X |   | Nie istnieje                             |
| 415.       | 31  | CHAŁUPA                 | X |   | Nie istnieje                             |
| 416.       | 33  | ZAGRODA                 | X |   |                                          |
| 417.       | 39  | ZAGRODA                 | X |   |                                          |
| 418.       | 44  | CHAŁUPA                 | X |   |                                          |
| 419.       | 47  | ZAGRODA                 | X |   | ZACHOWAŁ SIĘ TYLKO BUDYNEK<br>MIESZKALNY |
| 420.       | 48  | CHAŁUPA                 | X |   |                                          |
| 421.       | 57  | ZAGRODA                 | X |   |                                          |
| 422.       | 62  | BUDYNEK MIESZKALNY      | X | X |                                          |
| 423.       | 63  | BUDYNEK MIESZKALNY      | X | X |                                          |
| 424.       | 65  | CHAŁUPA                 | X |   |                                          |
| 425.       | 67  | BUDYNEK MIESZKALNY      |   | X |                                          |
| 426.       | 68  | BUDYNEK BRAMNY          |   | X |                                          |
| 427.       | 68  | CHAŁUPA                 | X |   |                                          |
| 428.       | 68  | BUDYNEK INWENTARSKI     | X |   |                                          |
| 429.       | 70  | ZAGRODA                 | X |   |                                          |
| 430.       | 70  | BUDYNEK MIESZKALNY      |   | X |                                          |
| 431.       | 76  | BUDYNEK INWENTARSKI     | X | X |                                          |
| 432.       | 76  | CHAŁUPA                 | X |   |                                          |
| 433.       | 78  | ZAGRODA                 | X |   |                                          |
| 434.       | 78  | BUDYNEK MIESZKALNY      | X | X |                                          |
| 435.       | 82  | BUDYNEK MIESZKALNY      | X | X |                                          |
| 436.       | 83  | CHAŁUPA                 | X |   | Nie istnieje                             |
| 437.       | 84  | BUDYNEK INWENTARSKI     | X |   | Nie istnieje                             |
| 438.       | 84  | BUDYNEK MIESZKALNY      | X | X |                                          |
| 439.       | 86  | CHAŁUPA                 | X |   |                                          |
| 440.       | 87  | BUDYNEK INWENTARSKI     |   | X |                                          |
| 441.       | 87  | BUDYNEK GOSPODARCZY     |   |   |                                          |
| <b>TYŃ</b> |     |                         |   |   |                                          |
| 442.       | Tyń | UKŁAD RURALISTYCZNY WSI | X |   |                                          |
| 443.       | 2   | ZAGRODA                 | X |   |                                          |
| 444.       | 4   | ZAGRODA                 | X |   |                                          |
| 445.       | 8   | ZAGRODA                 | X |   |                                          |

|                  |           |                                   |   |   |              |
|------------------|-----------|-----------------------------------|---|---|--------------|
| 446.             | 9         | ZAGRODA                           | X |   |              |
| 447.             | 9         | BUDYNEK MIESZKALNY                |   | X |              |
| 448.             | 9         | BUDYNEK BRAMNY                    |   | X |              |
| 449.             | 10        | BUDYNEK INWENTARSKI               |   | X |              |
| <b>WILKOWICE</b> |           |                                   |   |   |              |
| 450.             | dz. 56/1  | CMENTARZ EWANGELICKI              | X |   |              |
| 451.             | Wilkowice | UKŁAD RURALISTYCZNY WSI           | X |   |              |
| 452.             | 6         | DAWNA SZKOŁA                      | X |   |              |
| 453.             | 8         | BUDYNEK MIESZKALNY                |   | X |              |
| 454.             | 9         | BUDYNEK MIESZKALNY                |   | X |              |
| 455.             | 12        | BUDYNEK MIESZKALNY                | X |   |              |
| 456.             | 13        | BUDYNEK MIESZKALNY                | X |   |              |
| 457.             | 15        | BUDYNEK MIESZKALNY                | X |   |              |
| 458.             | 16        | BUDYNEK MIESZKALNY                | X | X |              |
| 459.             | 18        | BUDYNEK MIESZKALNY                |   | X |              |
| 460.             | 19        | BUDYNEK MIESZKALNY                |   | X |              |
| 461.             | 28        | BUDYNEK MIESZKALNY                |   |   |              |
| 462.             | 31        | BUDYNEK MIESZKALNY                | X | X |              |
| <b>WSZEDZIEN</b> |           |                                   |   |   |              |
| 463.             | Wszedzień | OWALNICOWY UKŁAD RURALISTYCZNY    | X |   |              |
| 464.             | 14        | ZAGRODA                           | X |   |              |
| 465.             | 15        | ZAGRODA                           | X |   |              |
| 466.             | 15        | BUDYNEK MIESZKALNY                |   | X |              |
| 467.             | 16        | ZAGRODA                           | X |   |              |
| 468.             | 17        | ZAGRODA                           | X |   |              |
| 469.             | 18        | ZAGRODA                           | X |   |              |
| 470.             | 21        | BUDYNEK MIESZKALNY                | X |   | Nie istnieje |
| 471.             | 22        | BUDYNEK MIESZKALNY                | X |   |              |
| 472.             | 23        | ZAGRODA                           | X |   |              |
| 473.             | 23        | BUDYNEK MIESZKALNY                |   | X |              |
| 474.             | 24        | PRZEJAZD Z OZDOBNYMI ZASTRZAŁAMIM | X |   | Nie istnieje |
| 475.             | 24        | BUDYNEK BRAMNY                    | X |   | Nie istnieje |

| <b><u>ZŁAKOWO</u></b> |               |                     |   |   |                        |
|-----------------------|---------------|---------------------|---|---|------------------------|
| <b>476.</b>           | dz. 90/24     | MAGAZYN ZBOŻOWY     | X |   |                        |
| <b>477.</b>           | dz. wg wykazu | ZESPÓŁ FOLWARCZNY   | X | X |                        |
| <b>478.</b>           | Złakowo       | UKŁAD RURALISTYCZNY | X |   |                        |
| <b>479.</b>           | 1             | ZAGRODA             | X |   |                        |
| <b>480.</b>           | 2             | ZAGRODA             | X |   | <b>Nie istnieje</b>    |
| <b>481.</b>           | 3             | BUDYNEK MIESZKALNY  | X |   |                        |
| <b>482.</b>           | 4             | ZAGRODA             | X |   |                        |
| <b>483.</b>           | 4             | BUDYNEK MIESZKALNY  |   | X |                        |
| <b>484.</b>           | 5             | BUDYNEK MIESZKALNY  |   | X |                        |
| <b>485.</b>           | 6             | BUDYNEK MIESZKALNY  | X | X |                        |
| <b>486.</b>           | 6             | ZAGRODA             |   |   |                        |
| <b>487.</b>           | 8             | BUDYNEK MIESZKALNY  | X | X | W WEZ MYLNIE JAKO NR 9 |
| <b>488.</b>           | 12            | BUDYNEK MIESZKALNY  | X |   | <b>Nie istnieje</b>    |
| <b>489.</b>           | 15            | BUDYNEK INWENTARSKI | X |   |                        |



**Aneks 3.**  
**Wykaz stanowisk archeologicznych z terenu Gminy Postomino**

| Lp. | Pełna nazwa stanowiska                                                                                                                       | Numer stanowiska w miejscowości                                                              | Nr stan. na obszarze AZP |
|-----|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------|
| 1.  | Bylica, stan. 1, AZP 8-24/1                                                                                                                  | Bylica, stan. 1                                                                              | 8-24/1                   |
| 2.  | Bylica, stan. 2, AZP 8-24/2                                                                                                                  | Bylica, stan. 2                                                                              | 8-24/2                   |
| 3.  | Bylica, stan. 3, AZP 8-24/3                                                                                                                  | Bylica, stan. 3                                                                              | 8-24/3                   |
| 4.  | Bylica, stan. 4, AZP 8-24/4                                                                                                                  | Bylica, stan. 4                                                                              | 8-24/4                   |
| 5.  | Bylica, stan. 5, AZP 8-24/5                                                                                                                  | Bylica, stan. 5                                                                              | 8-24/5                   |
| 6.  | Bylica, stan. 6, AZP 8-24/43                                                                                                                 | Bylica, stan. 6                                                                              | 8-24/43                  |
| 7.  | Bylica, stan. 7, AZP 8-24/53                                                                                                                 | Bylica, stan. 7                                                                              | 8-24/53                  |
| 8.  | Bylica, stan. 8, AZP 8-24/54                                                                                                                 | Bylica, stan. 8                                                                              | 8-24/54                  |
| 9.  | Bylica, stan. 9, AZP 8-24/55                                                                                                                 | Bylica, stan. 9                                                                              | 8-24/55                  |
| 10. | Bylica, stan. 10, AZP 8-24/56                                                                                                                | Bylica, stan. 10                                                                             | 8-24/56                  |
| 11. | Bylica, stan. 11, AZP 8-24/57                                                                                                                | Bylica, stan. 11                                                                             | 8-24/57                  |
| 12. | Chudaczewko, stan. 2, AZP 9-26/39                                                                                                            | Chudaczewko, stan. 2                                                                         | 9-26/39                  |
| 13. | Chudaczewko, stan. 3, AZP 9-26/40                                                                                                            | Chudaczewko, stan. 3                                                                         | 9-26/40                  |
| 14. | Chudaczewko, stan. 4, AZP 9-26/41                                                                                                            | Chudaczewko, stan. 4                                                                         | 9-26/41                  |
| 15. | Chudaczewko, stan. 5, AZP 9-26/79                                                                                                            | Chudaczewko, stan. 5                                                                         | 9-26/79                  |
| 16. | Chudaczewko, stan. 6, AZP 9-26/70                                                                                                            | Chudaczewko, stan. 6 <sup>1</sup> może być mylnie znany jako Pieszcz, stan. 20 – przyp. E.M. | 9-26/70                  |
| 17. | Chudaczewo, stan. 2, AZP 9-25/9                                                                                                              | Chudaczewo, stan. 2                                                                          | 9-25/9                   |
| 18. | Chudaczewo, stan. 3, AZP 9-25/10                                                                                                             | Chudaczewo, stan. 3                                                                          | 9-25/10                  |
| 19. | Chudaczewo, stan. 4, AZP 9-25/16                                                                                                             | Chudaczewo, stan. 4                                                                          | 9-25/16                  |
| 20. | Chudaczewo, stan. 5, AZP 9-25/19                                                                                                             | Chudaczewo, stan. 5                                                                          | 9-25/19                  |
| 21. | Chudaczewo, stan. 6, AZP 9-25/53                                                                                                             | Chudaczewo, stan. 6                                                                          | 9-25/53                  |
| 22. | Chudaczewo, stan. 7, AZP 9-25/54                                                                                                             | Chudaczewo, stan. 7                                                                          | 9-25/54                  |
| 23. | Chudaczewo, stan. 8, AZP 9-25/55                                                                                                             | Chudaczewo, stan. 8                                                                          | 9-25/55                  |
| 24. | Chudaczewo, stan. 9, AZP 9-25/56                                                                                                             | Chudaczewo, stan. 9                                                                          | 9-25/56                  |
| 25. | Chudaczewo, stan. 10, AZP 8-25/56                                                                                                            | Chudaczewo, stan. 10                                                                         | 8-25/56                  |
| 26. | Chudaczewo, stan. 11, AZP 8-25/57                                                                                                            | Chudaczewo, stan. 11                                                                         | 8-25/57                  |
| 27. | Chudaczewo, stan. 12, AZP 8-25/62                                                                                                            | Chudaczewo, stan. 12                                                                         | 8-25/62                  |
| 28. | Chudaczewo, stan. 13, AZP 8-26/13                                                                                                            | Chudaczewo, stan. 13                                                                         | 8-26/13                  |
| 29. | <b>Dzierżęcín, stan. 3, AZP 8-24/8, nr rej. 857 z dn. 26.05.1972 r.</b><br>(występuje również pod błędną nazwą Naćmierz stan. 8, AZP 8-24/8) | <b>Dzierżęcín, stan. 3</b>                                                                   | <b>8-24/8</b>            |
| 30. | Dzierżęcín, stan. 4, AZP 8-24/9                                                                                                              | Dzierżęcín, stan. 4                                                                          | 8-24/9                   |
| 31. | Dzierżęcín, stan. 5, AZP 8-24/10                                                                                                             | Dzierżęcín, stan. 5                                                                          | 8-24/10                  |
| 32. | Dzierżęcín, stan. 6, AZP 8-24/11                                                                                                             | Dzierżęcín, stan. 6                                                                          | 8-24/11                  |
| 33. | Dzierżęcín, stan. 7, AZP 8-24/12                                                                                                             | Dzierżęcín, stan. 7                                                                          | 8-24/12                  |
| 34. | Dzierżęcín, stan. 8, AZP 8-24/13                                                                                                             | Dzierżęcín, stan. 8                                                                          | 8-24/13                  |
| 35. | Dzierżęcín, stan. 9, AZP 9-24/1                                                                                                              | Dzierżęcín, stan. 9                                                                          | 9-24/1                   |
| 36. | Dzierżęcín, stan. 10, AZP 9-24/2                                                                                                             | Dzierżęcín, stan. 10                                                                         | 9-24/2                   |
| 37. | Dzierżęcín, stan. 11, AZP 9-24/3                                                                                                             | Dzierżęcín, stan. 11                                                                         | 9-24/3                   |
| 38. | Dzierżęcín, stan. 12, AZP 9-24/4                                                                                                             | Dzierżęcín, stan. 12                                                                         | 9-24/4                   |
| 39. | Dzierżęcín, stan. 13, AZP 9-24/5                                                                                                             | Dzierżęcín, stan. 13                                                                         | 9-24/5                   |
| 40. | Dzierżęcín, stan. 14, AZP 9-24/6                                                                                                             | Dzierżęcín, stan. 14                                                                         | 9-24/6                   |
| 41. | Dzierżęcín, stan. 15, AZP 8-24/16                                                                                                            | Dzierżęcín, stan. 15                                                                         | 8-24/16                  |
| 42. | Dzierżęcín, stan. 16, AZP 8-24/17                                                                                                            | Dzierżęcín, stan. 16                                                                         | 8-24/17                  |
| 43. | Dzierżęcín, stan. 17, AZP 8-24/18                                                                                                            | Dzierżęcín, stan. 17                                                                         | 8-24/18                  |
| 44. | Dzierżęcín, stan. 18, AZP 8-24/19                                                                                                            | Dzierżęcín, stan. 18                                                                         | 8-24/19                  |
| 45. | Dzierżęcín, stan. 19, AZP 8-24/37                                                                                                            | Dzierżęcín, stan. 19                                                                         | 8-24/37                  |
| 46. | Dzierżęcín, stan. 20, AZP 8-24/38                                                                                                            | Dzierżęcín, stan. 20                                                                         | 8-24/38                  |

<sup>1</sup> Stanowisko w przygotowaniu do zewidencjonowania – info. WKZ.

|      |                                   |                              |          |
|------|-----------------------------------|------------------------------|----------|
| 47.  | Dzierżęcín, stan. 21, AZP 8-24/39 | Dzierżęcín, stan. 21         | 8-24/39  |
| 48.  | Dzierżęcín, stan. 22, AZP 8-24/40 | Dzierżęcín, stan. 22         | 8-24/40  |
| 49.  | Dzierżęcín, stan. 23, AZP 8-24/41 | Dzierżęcín, stan. 23         | 8-24/41  |
| 50.  | Górsko, stan. 1, AZP 8-26/8       | Górsko, stan. 1              | 8-26/8   |
| 51.  | Górsko, stan. 2, AZP 8-26/104     | Górsko, stan. 2              | 8-26/104 |
| 52.  | Górsko, stan. 3, AZP 8-26/105     | Górsko, stan. 3              | 8-26/105 |
| 53.  | Górsko, stan. 4, AZP 8-26/106     | Górsko, stan. 4              | 8-26/106 |
| 54.  | Górsko, stan. 5, AZP 7-26/1       | Górsko, stan. 5              | 7-26/1   |
| 55.  | Górsko, stan. 6, AZP 7-26/2       | Górsko, stan. 6              | 7-26/2   |
| 56.  | Górsko, stan. 7, AZP 7-26/3       | Górsko, stan. 7              | 7-26/3   |
| 57.  | Górsko, stan. 8, AZP 7-26/4       | Górsko, stan. 8              | 7-26/4   |
| 58.  | Górsko, stan. 9, AZP 7-26/5       | Górsko, stan. 9              | 7-26/5   |
| 59.  | Górsko, stan. 10, AZP 7-26/6      | Górsko, stan. 10             | 7-26/6   |
| 60.  | Górsko, stan. 11, AZP 7-26/7      | Górsko, stan. 11             | 7-26/7   |
| 61.  | Górsko, stan. 12, AZP 7-26/8      | Górsko, stan. 12             | 7-26/8   |
| 62.  | Górsko, stan. 13, AZP 7-26/9      | Górsko, stan. 13             | 7-26/9   |
| 63.  | Górsko, stan. 14, AZP 7-26/11     | Górsko, stan. 14             | 7-26/11  |
| 64.  | Górsko, stan. 15, AZP 7-26/13     | Górsko, stan. 15             | 7-26/13  |
| 65.  | Górsko, stan. 16, AZP 7-26/14     | Górsko, stan. 16             | 7-26/14  |
| 66.  | Górsko, stan. 17, AZP 7-26/15     | Górsko, stan. 17             | 7-26/15  |
| 67.  | Górsko, stan. 18, AZP 7-26/16     | Górsko, stan. 18             | 7-26/16  |
| 68.  | Górsko, stan. 19, AZP 7-26/17     | Górsko, stan. 19             | 7-26/17  |
| 69.  | Jarosławiec, stan. 3, AZP 7-24/1  | Jarosławiec, stan. 3         | 7-24/1   |
| 70.  | Jarosławiec, stan. 4, AZP 7-24/2  | Jarosławiec, stan. 4         | 7-24/2   |
| 71.  | Jarosławiec, stan. 5, AZP 7-24/3  | Jarosławiec, stan. 5         | 7-24/3   |
| 72.  | Jarosławiec, stan. 6, AZP 7-24/4  | Jarosławiec, stan. 6         | 7-24/4   |
| 73.  | Jarosławiec, stan. 7, AZP 7-24/5  | Jarosławiec, stan. 7         | 7-24/5   |
| 74.  | Jarosławiec, stan. 8, AZP 7-24/6  | Jarosławiec, stan. 8         | 7-24/6   |
| 75.  | Jarosławiec, stan. 9, AZP 7-24/8  | Jarosławiec, stan. 9         | 7-24/8   |
| 76.  | Jarosławiec, stan. 10, AZP 7-24/9 | Jarosławiec, stan. 10        | 7-24/9   |
| 77.  | Jezierzany, stan. 2, AZP 7-25/2   | Jezierzany, stan. 2          | 7-25/2   |
| 78.  | Jezierzany, stan. 3, AZP 7-25/3   | Jezierzany, stan. 3          | 7-25/3   |
| 79.  | Jezierzany, stan. 4, AZP 7-25/4   | Jezierzany, stan. 4          | 7-25/4   |
| 80.  | Jezierzany, stan. 5, AZP 7-25/5   | Jezierzany, stan. 5          | 7-25/5   |
| 81.  | Jezierzany, stan. 6, AZP 7-25/7   | Jezierzany, stan. 6          | 7-25/7   |
| 82.  | Jezierzany, stan. 7, AZP 7-25/16  | Jezierzany, stan. 7          | 7-25/16  |
| 83.  | Kanin, stan. 2, AZP 9-25/11       | Kanin, stan. 2               | 9-25/11  |
| 84.  | Kanin, stan. 3, AZP 9-25/12       | Kanin, stan. 3               | 9-25/12  |
| 85.  | Kanin, stan. 4, AZP 9-25/17       | Kanin, stan. 4               | 9-25/17  |
| 86.  | Kanin, stan. 5, AZP 9-25/29       | Kanin, stan. 5               | 9-25/29  |
| 87.  | Kanin, stan. 6, AZP 9-25/30       | Kanin, stan. 6               | 9-25/30  |
| 88.  | Kanin, stan. 7, AZP 9-25/31       | Kanin, stan. 7               | 9-25/31  |
| 89.  | Kanin, stan. 8, AZP 9-25/40       | Kanin, stan. 8               | 9-25/40  |
| 90.  | Kanin, stan. 9, AZP 9-25/41       | Kanin, stan. 9               | 9-25/41  |
| 91.  | Kanin, stan. 10, AZP 9-25/42      | Kanin, stan. 10              | 9-25/42  |
| 92.  | Kanin, stan. 11, AZP 9-25/43      | Kanin, stan. 11              | 9-25/43  |
| 93.  | Kanin, stan. 12, AZP 9-25/44      | Kanin, stan. 12              | 9-25/44  |
| 94.  | Kanin, stan. 13, AZP 9-25/45      | Kanin, stan. 13              | 9-25/45  |
| 95.  | Kanin, stan. 14, AZP 8-25/17      | Kanin, stan. 14              | 8-25/17  |
| 96.  | Kanin, stan. 15, AZP 9-25/68      | Kanin, stan. 15 <sup>2</sup> | 9-25/68  |
| 97.  | Karsino, stan. 1, AZP 9-25/18     | Karsino, stan. 1             | 9-25/18  |
| 98.  | Karsino, stan. 2, AZP 9-24/7      | Karsino, stan. 2             | 9-24/7   |
| 99.  | Karsino, stan. 3, AZP 9-24/8      | Karsino, stan. 3             | 9-24/8   |
| 100. | Karsino, stan. 4, AZP 9-24/9      | Karsino, stan. 4             | 9-24/9   |
| 101. | Karsino, stan. 5, AZP 9-24/10     | Karsino, stan. 5             | 9-24/10  |
| 102. | Korlino, stan. 3, AZP 8-25/41     | Korlino, stan. 3             | 8-25/41  |
| 103. | Korlino, stan. 4, AZP 8-25/42     | Korlino, stan. 4             | 8-25/42  |

<sup>2</sup> Stanowisko w przygotowaniu do zewidencjonowania – info. WKZ.

|      |                                  |                    |          |
|------|----------------------------------|--------------------|----------|
| 104. | Korlino, stan. 5, AZP 8-25/35    | Korlino, stan. 5   | 8-25/35  |
| 105. | Korlino, stan. 6, AZP 8-25/36    | Korlino, stan. 6   | 8-25/36  |
| 106. | Korlino, stan. 7, AZP 8-25/37    | Korlino, stan. 7   | 8-25/37  |
| 107. | Korlino, stan. 8, AZP 8-25/39    | Korlino, stan. 8   | 8-25/39  |
| 108. | Korlino, stan. 9, AZP 8-25/40    | Korlino, stan. 9   | 8-25/40  |
| 109. | Korlino, stan. 11, AZP 8-25/51   | Korlino, stan. 11  | 8-25/51  |
| 110. | Korlino, stan. 12, AZP 8-25/52   | Korlino, stan. 12  | 8-25/52  |
| 111. | Korlino, stan. 13, AZP 8-25/61   | Korlino, stan. 13  | 8-25/61  |
| 112. | Korlino, stan. 14, AZP 8-25/63   | Korlino, stan. 14  | 8-25/63  |
| 113. | Korlino, stan. 15, AZP 8-25/64   | Korlino, stan. 15  | 8-25/64  |
| 114. | Korlino, stan. 16, AZP 8-25/65   | Korlino, stan. 16  | 8-25/65  |
| 115. | Korlino, stan. 17, AZP 8-25/66   | Korlino, stan. 17  | 8-25/66  |
| 116. | Korlino, stan. 18, AZP 8-25/67   | Korlino, stan. 18  | 8-25/67  |
| 117. | Korlino, stan. 19, AZP 8-25/68   | Korlino, stan. 19  | 8-25/68  |
| 118. | Korlino, stan. 20, AZP 8-25/69   | Korlino, stan. 20  | 8-25/69  |
| 119. | Korlino, stan. 21, AZP 8-25/70   | Korlino, stan. 21  | 8-25/70  |
| 120. | Królewo, stan. 1, AZP 8-25/1     | Królewo, stan. 1   | 8-25/1   |
| 121. | Królewo, stan. 2, AZP 8-25/2     | Królewo, stan. 2   | 8-25/2   |
| 122. | Królewo, stan. 3, AZP 8-25/43    | Królewo, stan. 3   | 8-25/43  |
| 123. | Królewo, stan. 4, AZP 8-25/44    | Królewo, stan. 4   | 8-25/44  |
| 124. | Królewo, stan. 5, AZP 8-25/45    | Królewo, stan. 5   | 8-25/45  |
| 125. | Królewo, stan. 6, AZP 8-25/46    | Królewo, stan. 6   | 8-25/46  |
| 126. | Królewo, stan. 7, AZP 8-25/47    | Królewo, stan. 7   | 8-25/47  |
| 127. | Królewo, stan. 8, AZP 8-25/48    | Królewo, stan. 8   | 8-25/48  |
| 128. | Królewo, stan. 9, AZP 8-25/49    | Królewo, stan. 9   | 8-25/49  |
| 129. | Królewo, stan. 10, AZP 8-25/58   | Królewo, stan. 10  | 8-25/58  |
| 130. | Królewo, stan. 11, AZP 8-25/59   | Królewo, stan. 11  | 8-25/59  |
| 131. | Królewo, stan. 12, AZP 8-25/60   | Królewo, stan. 12  | 8-25/60  |
| 132. | Królewo, stan. 13, AZP 7-25/9    | Królewo, stan. 13  | 7-25/9   |
| 133. | Królewo, stan. 14, AZP 7-25/10   | Królewo, stan. 14  | 7-25/10  |
| 134. | Królewo, stan. 15, AZP 7-25/11   | Królewo, stan. 15  | 7-25/11  |
| 135. | Królewo, stan. 16, AZP 7-25/12   | Królewo, stan. 16  | 7-25/12  |
| 136. | Królewo, stan. 17, AZP 7-25/13   | Królewo, stan. 17  | 7-25/13  |
| 137. | Królewo, stan. 18, AZP 7-25/14   | Królewo, stan. 18  | 7-25/14  |
| 138. | Królewo, stan. 19, AZP 7-25/15   | Królewo, stan. 19  | 7-25/15  |
| 139. | Królewo, stan. 20, AZP 7-26/12   | Królewo, stan. 20  | 7-26/12  |
| 140. | Łącko, stan. 2, AZP 8-25/26      | Łącko, stan. 2     | 8-25/26  |
| 141. | Łącko, stan. 3, AZP 8-25/27      | Łącko, stan. 3     | 8-25/27  |
| 142. | Łącko, stan. 4, AZP 7-25/6       | Łącko, stan. 4     | 7-25/6   |
| 143. | Marszewo, stan. 1, AZP 8-26/1    | Marszewo, stan. 1  | 8-26/1   |
| 144. | Marszewo, stan. 2, AZP 8-26/11   | Marszewo, stan. 2  | 8-26/11  |
| 145. | Marszewo, stan. 3, AZP 8-26/12   | Marszewo, stan. 3  | 8-26/12  |
| 146. | Marszewo, stan. 4, AZP 8-26/26   | Marszewo, stan. 4  | 8-26/26  |
| 147. | Marszewo, stan. 5, AZP 8-26/32   | Marszewo, stan. 5  | 8-26/32  |
| 148. | Marszewo, stan. 6, AZP 8-26/33   | Marszewo, stan. 6  | 8-26/33  |
| 149. | Marszewo, stan. 7, AZP 8-26/103  | Marszewo, stan. 7  | 8-26/103 |
| 150. | Marszewo, stan. 8, AZP 8-26/108  | Marszewo, stan. 8  | 8-26/108 |
| 151. | Marszewo, stan. 9, AZP 8-26/109  | Marszewo, stan. 9  | 8-26/109 |
| 152. | Marszewo, stan. 10, AZP 8-26/110 | Marszewo, stan. 10 | 8-26/110 |
| 153. | Marszewo, stan. 11, AZP 8-26/111 | Marszewo, stan. 11 | 8-26/111 |
| 154. | Marszewo, stan. 12, AZP 8-26/119 | Marszewo, stan. 12 | 8-26/119 |
| 155. | Marszewo, stan. 13, AZP 8-26/120 | Marszewo, stan. 13 | 8-26/120 |
| 156. | Marszewo, stan. 14, AZP 8-26/121 | Marszewo, stan. 14 | 8-26/121 |
| 157. | Marszewo, stan. 15, AZP 8-26/122 | Marszewo, stan. 15 | 8-26/122 |
| 158. | Marszewo, stan. 16, AZP 8-26/107 | Marszewo, stan. 16 | 8-26/107 |
| 159. | Marszewo, stan. 17, AZP 8-26/128 | Marszewo, stan. 17 | 8-26/128 |
| 160. | Masłowice, stan. 1, AZP 8-25/7   | Masłowice, stan. 1 | 8-25/7   |
| 161. | Masłowice, stan. 5, AZP 8-25/8   | Masłowice, stan. 5 | 8-25/8   |
| 162. | Masłowice, stan. 6, AZP 9-25/49  | Masłowice, stan. 6 | 9-25/49  |

|      |                                 |                               |             |
|------|---------------------------------|-------------------------------|-------------|
| 163. | Masłowice, stan. 7, AZP 9-25/50 | Masłowice, stan. 7            | 9-25/50     |
| 164. | Masłowice, stan. 8, AZP 9-25/51 | Masłowice, stan. 8            | 9-25/51     |
| 165. | Masłowice, stan. 9, AZP 9-25/52 | Masłowice, stan. 9            | 9-25/52     |
| 166. | Mazów, stan. 1, AZP 9-26/12     | Mazów, stan. 1                | 9-26/12     |
| 167. | Mazów, stan. 2, AZP 9-25/13     | Mazów, stan. 2                | 9-25/13     |
| 168. | Mazów, stan. 3, AZP 9-25/14     | Mazów, stan. 3                | 9-25/14     |
| 169. | Mazów, stan. 4, AZP 9-25/15     | Mazów, stan. 4                | 9-25/15     |
| 170. | Mazów, stan. 5, AZP 9-25/57     | Mazów, stan. 5 <sup>3</sup>   | AZP 9-25/57 |
| 171. | Mazów, stan. 6, AZP 9-25/58     | Mazów, stan. 6 <sup>4</sup>   | AZP 9-25/58 |
| 172. | Mazów, stan. 7, AZP 9-25/59     | Mazów, stan. 7 <sup>5</sup>   | AZP 9-25/59 |
| 173. | Mazów, stan. 8, AZP 9-25/60     | Mazów, stan. 8 <sup>6</sup>   | AZP 9-25/60 |
| 174. | Mazów, stan. 9, AZP 9-25/61     | Mazów, stan. 9 <sup>7</sup>   | AZP 9-25/61 |
| 175. | Mazów, stan. 10, AZP 9-25/62    | Mazów, stan. 10 <sup>8</sup>  | AZP 9-25/62 |
| 176. | Mazów, stan. 11, AZP 9-25/63    | Mazów, stan. 11 <sup>9</sup>  | AZP 9-25/63 |
| 177. | Mazów, stan. 12, AZP 9-25/64    | Mazów, stan. 12 <sup>10</sup> | AZP 9-25/64 |
| 178. | Mazów, stan. 13, AZP 9-25/65    | Mazów, stan. 13 <sup>11</sup> | AZP 9-25/65 |
| 179. | Mazów, stan. 14, AZP 9-25/66    | Mazów, stan. 14 <sup>12</sup> | AZP 9-25/66 |
| 180. | Mazów, stan. 15, AZP 9-25/67    | Mazów, stan. 15 <sup>13</sup> | AZP 9-25/67 |
| 181. | Nacmierz, stan. 4, AZP 8-25/3   | Nacmierz, stan. 3             | 8-25/3      |
| 182. | Nacmierz, stan. 5, AZP 8-25/4   | Nacmierz, stan. 4             | 8-25/4      |
| 183. | Nacmierz, stan. 6, AZP 8-24/6   | Nacmierz, stan. 6             | 8-25/6      |
| 184. | Nacmierz, stan. 7, AZP 8-24/7   | Nacmierz, stan. 7             | 8-24/7      |
| 185. | Nacmierz, stan. 9, AZP 8-25/9   | Nacmierz, stan. 9             | 8-25/9      |
| 186. | Nacmierz, stan. 10, AZP 8-25/10 | Nacmierz, stan. 10            | 8-25/10     |
| 187. | Nacmierz, stan. 11, AZP 8-25/11 | Nacmierz, stan. 11            | 8-25/11     |
| 188. | Nacmierz, stan. 12, AZP 8-25/12 | Nacmierz, stan. 12            | 8-25/12     |
| 189. | Nacmierz, stan. 13, AZP 8-25/13 | Nacmierz, stan. 13            | 8-25/13     |
| 190. | Nacmierz, stan. 14, AZP 8-25/14 | Nacmierz, stan. 14            | 8-25/14     |
| 191. | Nacmierz, stan. 15, AZP 8-25/15 | Nacmierz, stan. 15            | 8-25/15     |
| 192. | Nacmierz, stan. 16, AZP 8-25/16 | Nacmierz, stan. 16            | 8-25/16     |
| 193. | Nacmierz, stan. 17, AZP 8-25/21 | Nacmierz, stan. 17            | 8-25/21     |
| 194. | Nacmierz, stan. 18, AZP 8-25/22 | Nacmierz, stan. 18            | 8-25/22     |
| 195. | Nacmierz, stan. 19, AZP 8-25/23 | Nacmierz, stan. 19            | 8-25/23     |
| 196. | Nacmierz, stan. 20, AZP 8-25/24 | Nacmierz, stan. 20            | 8-25/24     |
| 197. | Nacmierz, stan. 21, AZP 8-25/28 | Nacmierz, stan. 21            | 8-25/28     |
| 198. | Nacmierz, stan. 22, AZP 8-25/29 | Nacmierz, stan. 22            | 8-25/29     |
| 199. | Nacmierz, stan. 23, AZP 8-25/30 | Nacmierz, stan. 23            | 8-25/30     |
| 200. | Nacmierz, stan. 24, AZP 8-25/31 | Nacmierz, stan. 24            | 8-25/31     |
| 201. | Nacmierz, stan. 26, AZP 8-25/33 | Nacmierz, stan. 26            | 8-25/33     |
| 202. | Nacmierz, stan. 27, AZP 8-25/34 | Nacmierz, stan. 27            | 8-25/34     |
| 203. | Nacmierz, stan. 28, AZP 8-25/38 | Nacmierz, stan. 28            | 8-25/38     |
| 204. | Nacmierz, stan. 29, AZP 7-24/7  | Nacmierz, stan. 29            | 7-24/7      |
| 205. | Nacmierz, stan. 30, AZP 7-25/8  | Nacmierz, stan. 30            | 7-25/8      |
| 206. | Nacmierz, stan. 31, AZP 8-24/42 | Nacmierz, stan. 31            | 8-24/42     |
| 207. | Nacmierz, stan. 32, AZP 8-24/58 | Nacmierz, stan. 32            | 8-24/58     |
| 208. | Nacmierz, stan. 33, AZP 8-24/59 | Nacmierz, stan. 33            | 8-24/59     |
| 209. | Nacmierz, stan. 34, AZP 8-24/60 | Nacmierz, stan. 34            | 8-24/60     |

<sup>3</sup> Stanowisko w przygotowaniu do zewidencjonowania – info. WKZ.<sup>4</sup> Stanowisko w przygotowaniu do zewidencjonowania – info. WKZ.<sup>5</sup> Stanowisko w przygotowaniu do zewidencjonowania – info. WKZ.<sup>6</sup> Stanowisko w przygotowaniu do zewidencjonowania – info. WKZ.<sup>7</sup> Stanowisko w przygotowaniu do zewidencjonowania – info. WKZ.<sup>8</sup> Stanowisko w przygotowaniu do zewidencjonowania – info. WKZ.<sup>9</sup> Stanowisko w przygotowaniu do zewidencjonowania – info. WKZ.<sup>10</sup> Stanowisko w przygotowaniu do zewidencjonowania – info. WKZ.<sup>11</sup> Stanowisko w przygotowaniu do zewidencjonowania – info. WKZ.<sup>12</sup> Stanowisko w przygotowaniu do zewidencjonowania – info. WKZ.<sup>13</sup> Stanowisko w przygotowaniu do zewidencjonowania – info. WKZ.

|      |                                 |                               |          |
|------|---------------------------------|-------------------------------|----------|
| 210. | Nacmierz, stan. 35, AZP 8-24/61 | Nacmierz, stan. 35            | 8-24/61  |
| 211. | Nacmierz, stan. 36, AZP 8-24/62 | Nacmierz, stan. 36            | 8-24/62  |
| 212. | Nacmierz, stan. 37, AZP 8-24/63 | Nacmierz, stan. 37            | 8-24/63  |
| 213. | Nacmierz, stan. 38, AZP 8-24/64 | Naćmierz, stan. 38            | 8-24/64  |
| 214. | Nosalin, stan. 4, AZP 9-26/3    | Nosalin, stan. 4              | 9-26/3   |
| 215. | Nosalin, stan. 10, AZP 10-26/4  | Nosalin, stan. 10             | 10-26/4  |
| 216. | Nosalin, stan. 11, AZP 10-26/5  | Nosalin, stan. 11             | 10-26/5  |
| 217. | Nosalin, stan. 12, AZP 10-26/6  | Nosalin, stan. 12             | 10-26/6  |
| 218. | Nosalin, stan. 13, AZP 10-26/7  | Nosalin, stan. 13             | 10-26/7  |
| 219. | Nosalin, stan. 14, AZP 10-26/8  | Nosalin, stan. 14             | 10-26/8  |
| 220. | Nosalin, stan. 15, AZP 10-26/26 | Nosalin, stan. 15             | 10-26/26 |
| 221. | Nosalin, stan. 16, AZP 9-26/75  | Nosalin, stan. 16             | 9-26/75  |
| 222. | Nosalin, stan. 17, AZP 9-26/76  | Nosalin, stan. 17             | 9-26/76  |
| 223. | Nosalin, stan. 18, AZP 9-26/77  | Nosalin, stan. 18             | 9-26/77  |
| 224. | Nosalin, stan. 19, AZP 9-26/78  | Nosalin, stan. 19             | 9-26/78  |
| 225. | Nosalin, stan. 20, AZP 10-27/35 | Nosalin, stan. 20             | 10-27/35 |
| 226. | Nosalin, stan. 21, AZP 10-27/37 | Nosalin, stan. 21             | 10-27/37 |
| 227. | Nosalin, stan. 22, AZP 9-27/57  | Nosalin, stan. 22             | 9-27/57  |
| 228. | Nosalin, stan. 23, AZP 9-27/58  | Nosalin, stan. 23             | 9-27/58  |
| 229. | Nosalin, stan. 24, AZP 9-27/59  | Nosalin, stan. 24             | 9-27/59  |
| 230. | Nosalin, stan. 25, AZP 9-27/60  | Nosalin, stan. 25             | 9-27/60  |
| 231. | Nosalin, stan. 26, AZP 9-27/61  | Nosalin, stan. 26             | 9-27/61  |
| 232. | Nosalin, stan. 27, AZP 9-27/62  | Nosalin, stan. 27             | 9-27/62  |
| 233. | Nosalin, stan. 28, AZP 9-27/63  | Nosalin, stan. 28             | 9-27/63  |
| 234. | Nosalin, stan. 29, AZP 9-27/64  | Nosalin, stan. 29             | 9-27/64  |
| 235. | Nosalin, stan. 30, AZP 9-27/65  | Nosalin, stan. 30             | 9-27/65  |
| 236. | Nosalin, stan. 31, AZP 9-27/66  | Nosalin, stan. 31             | 9-27/66  |
| 237. | Nosalin, stan. 32, AZP 9-27/67  | Nosalin, stan. 32             | 9-27/67  |
| 238. | Nosalin, stan. 33, AZP 9-27/68  | Nosalin, stan. 33             | 9-27/68  |
| 239. | Nosalin, stan. 34, AZP 9-27/81  | Nosalin, stan. 34             | 9-27/81  |
| 240. | Nosalin, stan. 35, AZP 9-27/82  | Nosalin, stan. 35             | 9-27/82  |
| 241. | Nosalin, stan. 36, AZP 9-27/83  | Nosalin, stan. 36             | 9-27/83  |
| 242. | Nosalin, stan. 37, AZP 9-27/84  | Nosalin, stan. 37             | 9-27/84  |
| 243. | Nosalin, stan. 38, AZP 9-27/85  | Nosalin, stan. 38             | 9-27/85  |
| 244. | Nosalin, stan. 39, AZP 9-27/86  | Nosalin, stan. 39             | 9-27/86  |
| 245. | Nosalin, stan. 40, AZP 9-27/87  | Nosalin, stan. 40             | 9-27/87  |
| 246. | Nosalin, stan. 41, AZP 9-27/88  | Nosalin, stan. 41             | 9-27/88  |
| 247. | Nosalin, stan. 43, AZP 9-27/90  | Nosalin, stan. 43             | 9-27/90  |
| 248. | Nosalin, stan. 44, AZP 10-27/22 | Nosalin, stan. 44             | 10-27/22 |
| 249. | Pałowo, stan. 2, AZP 9-27/34    | Pałowo, stan. 2               | 9-27/34  |
| 250. | Pałowo, stan. 3, AZP 9-27/35    | Pałowo, stan. 3               | 9-27/35  |
| 251. | Pałowo, stan. 4, AZP 9-27/69    | Pałowo, stan. 4               | 9-27/69  |
| 252. | Pałowo, stan. 5, AZP 9-27/70    | Pałowo, stan. 5               | 9-27/70  |
| 253. | Pałowo, stan. 6, AZP 9-27/79    | Pałowo, stan. 6               | 9-27/79  |
| 254. | Pałowo, stan. 7, AZP 9-27/80    | Pałowo, stan. 7               | 9-27/80  |
| 255. | Pałowo, stan. 8, AZP 9-27/94    | Pałowo, stan. 8               | 9-27/94  |
| 256. | Pałowo, stan. 1, AZP 10-27/72   | Pałowo, stan. 1               | 10-27/72 |
| 257. | Pałowo, stan. 2, AZP 10-27/1    | Pałowo, stan. 2               | 10-27/1  |
| 258. | Pałowo, stan. 4, AZP 10-27/36   | Pałowo, stan. 4 <sup>14</sup> | 10-27/36 |
| 259. | Pałowo, stan. 5, AZP 10-27/38   | Pałowo, stan. 5               | 10-27/38 |
| 260. | Pałowo, stan. 6, AZP 10-27/39   | Pałowo, stan. 6               | 10-27/39 |
| 261. | Pałowo, stan. 7, AZP 10-27/44   | Pałowo, stan. 7               | 10-27/44 |
| 262. | Pałowo, stan. 8, AZP 9-27/91    | Pałowo, stan. 8               | 9-27/91  |
| 263. | Pałowo, stan. 9, AZP 9-27/92    | Pałowo, stan. 9               | 9-27/92  |
| 264. | Pałowo, stan. 11, AZP 10-27/71  | Pałowo, stan. 11              | 10-27/71 |
| 265. | Pieńkowo, stan. 1, AZP 9-26/4   | Pieńkowo, stan. 1             | 9-26/4   |
| 266. | Pieńkowo, stan. 2, AZP 9-26/5   | Pieńkowo, stan. 2             | 9-26/5   |

<sup>14</sup> Stanowisko w przygotowaniu do zewidencjonowania – info. WKZ.



|      |                                  |                    |          |
|------|----------------------------------|--------------------|----------|
| 267. | Pieńkowo, stan. 3, AZP 9-26/6    | Pieńkowo, stan. 3  | 9-26/6   |
| 268. | Pieńkowo, stan. 4, AZP 9-26/7    | Pieńkowo, stan. 4  | 9-26/7   |
| 269. | Pieńkowo, stan. 5, AZP 9-26/25   | Pieńkowo, stan. 5  | 9-26/25  |
| 270. | Pieńkowo, stan. 6, AZP 9-26/26   | Pieńkowo, stan. 6  | 9-26/26  |
| 271. | Pieńkowo, stan. 7, AZP 9-26/27   | Pieńkowo, stan. 7  | 9-26/27  |
| 272. | Pieńkowo, stan. 8, AZP 9-26/28   | Pieńkowo, stan. 8  | 9-26/28  |
| 273. | Pieńkowo, stan. 9, AZP 9-26/36   | Pieńkowo, stan. 9  | 9-26/36  |
| 274. | Pieńkowo, stan. 10, AZP 9-26/37  | Pieńkowo, stan. 10 | 9-26/37  |
| 275. | Pieńkowo, stan. 11, AZP 9-26/38  | Pieńkowo, stan. 11 | 9-26/38  |
| 276. | Pieńkowo, stan. 12, AZP 9-26/56  | Pieńkowo, stan. 12 | 9-26/56  |
| 277. | Pieńkowo, stan. 13, AZP 9-26/57  | Pieńkowo, stan. 13 | 9-26/57  |
| 278. | Pieńkowo, stan. 14, AZP 9-26/58  | Pieńkowo, stan. 14 | 9-26/58  |
| 279. | Pieńkowo, stan. 15, AZP 9-26/59  | Pieńkowo, stan. 15 | 9-26/59  |
| 280. | Pieńkowo, stan. 16, AZP 9-26/60  | Pieńkowo, stan. 16 | 9-26/60  |
| 281. | Pieńkowo, stan. 17, AZP 9-26/61  | Pieńkowo, stan. 17 | 9-26/61  |
| 282. | Pieńkowo, stan. 18, AZP 9-26/62  | Pieńkowo, stan. 18 | 9-26/62  |
| 283. | Pieńkowo, stan. 19, AZP 8-26/133 | Pieńkowo, stan. 19 | 8-26/133 |
| 284. | Pieńkowo, stan. 20, AZP 8-26/14  | Pieńkowo, stan. 20 | 8-26/14  |
| 285. | Pieńkowo, stan. 21, AZP 8-26/15  | Pieńkowo, stan. 21 | 8-26/15  |
| 286. | Pieńkowo, stan. 22, AZP 8-26/16  | Pieńkowo, stan. 22 | 8-26/16  |
| 287. | Pieńkowo, stan. 23, AZP 8-26/17  | Pieńkowo, stan. 23 | 8-26/17  |
| 288. | Pieńkowo, stan. 24, AZP 8-26/18  | Pieńkowo, stan. 24 | 8-26/18  |
| 289. | Pieńkowo, stan. 25, AZP 8-26/19  | Pieńkowo, stan. 25 | 8-26/19  |
| 290. | Pieńkowo, stan. 26, AZP 8-26/20  | Pieńkowo, stan. 26 | 8-26/20  |
| 291. | Pieńkowo, stan. 27, AZP 8-26/21  | Pieńkowo, stan. 27 | 8-26/21  |
| 292. | Pieńkowo, stan. 28, AZP 8-26/24  | Pieńkowo, stan. 28 | 8-26/24  |
| 293. | Pieńkowo, stan. 29, AZP 8-26/25  | Pieńkowo, stan. 29 | 8-26/25  |
| 294. | Pieńkowo, stan. 30, AZP 8-26/130 | Pieńkowo, stan. 30 | 8-26/130 |
| 295. | Pieńkowo, stan. 31, AZP 8-26/131 | Pieńkowo, stan. 31 | 8-26/131 |
| 296. | Pieńkowo, stan. 32, AZP 8-26/132 | Pieńkowo, stan. 32 | 8-26/132 |
| 297. | Pieszcz, stan. 7, AZP 9-26/43    | Pieszcz, stan. 7   | 9-26/43  |
| 298. | Pieszcz, stan. 8, AZP 9-26/44    | Pieszcz, stan. 8   | 9-26/44  |
| 299. | Pieszcz, stan. 9, AZP 9-26/45    | Pieszcz, stan. 9   | 9-26/45  |
| 300. | Pieszcz, stan. 10, AZP 9-26/46   | Pieszcz, stan. 10  | 9-26/46  |
| 301. | Pieszcz, stan. 11, AZP 9-26/47   | Pieszcz, stan. 11  | 9-26/47  |
| 302. | Pieszcz, stan. 12, AZP 9-26/48   | Pieszcz, stan. 12  | 9-26/48  |
| 303. | Pieszcz, stan. 13, AZP 9-26/49   | Pieszcz, stan. 13  | 9-26/49  |
| 304. | Pieszcz, stan. 14, AZP 9-26/50   | Pieszcz, stan. 14  | 9-26/50  |
| 305. | Pieszcz, stan. 15, AZP 9-26/51   | Pieszcz, stan. 15  | 9-26/51  |
| 306. | Pieszcz, stan. 16, AZP 9-26/52   | Pieszcz, stan. 16  | 9-26/52  |
| 307. | Pieszcz, stan. 17, AZP 9-26/53   | Pieszcz, stan. 17  | 9-26/53  |
| 308. | Pieszcz, stan. 18, AZP 9-26/54   | Pieszcz, stan. 18  | 9-26/54  |
| 309. | Pieszcz, stan. 19, AZP 9-26/55   | Pieszcz, stan. 19  | 9-26/55  |
| 310. | Pieszcz, stan. 20, AZP 9-26/70   | Pieszcz, stan. 20  | 9-26/70  |
| 311. | Pieszcz, stan. 21, AZP 9-26/71   | Pieszcz, stan. 21  | 9-26/71  |
| 312. | Pieszcz, stan. 22, AZP 9-26/72   | Pieszcz, stan. 22  | 9-26/72  |
| 313. | Pieszcz, stan. 23, AZP 9-26/73   | Pieszcz, stan. 23  | 9-26/73  |
| 314. | Pieszcz, stan. 24, AZP 9-26/74   | Pieszcz, stan. 24  | 9-26/74  |
| 315. | Pieszcz, stan. 25, AZP 9-27/20   | Pieszcz, stan. 25  | 9-27/20  |
| 316. | Pieszcz, stan. 26, AZP 9-27/21   | Pieszcz, stan. 26  | 9-27/21  |
| 317. | Pieszcz, stan. 27, AZP 9-27/32   | Pieszcz, stan. 27  | 9-27/32  |
| 318. | Pieszcz, stan. 28, AZP 9-27/33   | Pieszcz, stan. 28  | 9-27/33  |
| 319. | Pieszcz, stan. 30, AZP 9-27/37   | Pieszcz, stan. 30  | 9-27/37  |
| 320. | Pieszcz, stan. 31, AZP 9-27/40   | Pieszcz, stan. 31  | 9-27/40  |
| 321. | Pieszcz, stan. 32, AZP 9-27/41   | Pieszcz, stan. 32  | 9-27/41  |
| 322. | Pieszcz, stan. 33, AZP 9-27/42   | Pieszcz, stan. 33  | 9-27/42  |
| 323. | Pieszcz, stan. 34, AZP 9-27/71   | Pieszcz, stan. 34  | 9-27/71  |
| 324. | Pieszcz, stan. 35, AZP 9-27/72   | Pieszcz, stan. 35  | 9-27/72  |

|      |                                         |                     |          |
|------|-----------------------------------------|---------------------|----------|
| 325. | Pieszcz, stan. 36, AZP 9-27/77          | Pieszcz, stan. 36   | 9-27/77  |
| 326. | Pieszcz, stan. 37, AZP 9-27/78          | Pieszcz, stan. 37   | 9-27/78  |
| 327. | Postomino, stan. 1, AZP 8-26/2          | Postomino, stan. 1  | 8-26/2   |
| 328. | Postomino, stan. 2, AZP 8-26/3          | Postomino, stan. 2  | 8-26/3   |
| 329. | Postomino, stan. 3, AZP 8-26/4          | Postomino, stan. 3  | 8-26/4   |
| 330. | Postomino, stan. 4, AZP 8-26/5          | Postomino, stan. 4  | 8-26/5   |
| 331. | Postomino, stan. 5, AZP 9-26/8          | Postomino, stan. 5  | 9-26/8   |
| 332. | Postomino, stan. 6, AZP 8-26/6          | Postomino, stan. 6  | 8-26/6   |
| 333. | Postomino, stan. 7, AZP 9-26/33         | Postomino, stan. 7  | 9-26/33  |
| 334. | Postomino, stan. 8, AZP 9-26/34         | Postomino, stan. 8  | 9-26/34  |
| 335. | Postomino, stan. 9, AZP 9-26/35         | Postomino, stan. 9  | 9-26/35  |
| 336. | Postomino, stan. 10, AZP 8-26/23        | Postomino, stan. 10 | 8-26/23  |
| 337. | Postomino, stan. 11, AZP 8-26/22        | Postomino, stan. 11 | 8-26/22  |
| 338. | Postomino, stan. 12, AZP 8-26/34        | Postomino, stan. 12 | 8-26/34  |
| 339. | Postomino, stan. 13, AZP 8-26/35        | Postomino, stan. 13 | 8-26/35  |
| 340. | Postomino, stan. 14, AZP 8-26/36        | Postomino, stan. 14 | 8-26/36  |
| 341. | Postomino, stan. 15, AZP 8-26/37        | Postomino, stan. 15 | 8-26/37  |
| 342. | Postomino, stan. 16, AZP 8-26/38        | Postomino, stan. 16 | 8-26/38  |
| 343. | Postomino, stan. 17, AZP 8-26/39        | Postomino, stan. 17 | 8-26/39  |
| 344. | Postomino, stan. 18, AZP 8-26/40        | Postomino, stan. 18 | 8-26/40  |
| 345. | Postomino, stan. 19, AZP 8-26/41        | Postomino, stan. 19 | 8-26/41  |
| 346. | Postomino, stan. 20, AZP 8-26/42        | Postomino, stan. 20 | 8-26/42  |
| 347. | Postomino, stan. 21, AZP 8-26/43        | Postomino, stan. 21 | 8-26/43  |
| 348. | Postomino, stan. 22, AZP 8-26/44        | Postomino, stan. 22 | 8-26/44  |
| 349. | Postomino, stan. 23, AZP 8-26/45        | Postomino, stan. 23 | 8-26/45  |
| 350. | Postomino, stan. 24, AZP 8-26/55        | Postomino, stan. 24 | 8-26/55  |
| 351. | Postomino, stan. 25, AZP 8-26/56        | Postomino, stan. 25 | 8-26/56  |
| 352. | Postomino, stan. 26, AZP 8-26/73        | Postomino, stan. 26 | 8-26/73  |
| 353. | Postomino, stan. 27, AZP 8-26/74        | Postomino, stan. 27 | 8-26/74  |
| 354. | Postomino, stan. 28, AZP 8-26/75        | Postomino, stan. 28 | 8-26/75  |
| 355. | Postomino, stan. 29, AZP 8-26/76        | Postomino, stan. 29 | 8-26/76  |
| 356. | Postomino, stan. 30, AZP 8-26/77        | Postomino, stan. 30 | 8-26/77  |
| 357. | Postomino, stan. 31, AZP 8-26/78        | Postomino, stan. 31 | 8-26/78  |
| 358. | Postomino, stan. 32, AZP 8-26/79        | Postomino, stan. 32 | 8-26/79  |
| 359. | Postomino, stan. 33, AZP 8-26/80        | Postomino, stan. 33 | 8-26/80  |
| 360. | Postomino, stan. 34, AZP 8-26/81        | Postomino, stan. 34 | 8-26/81  |
| 361. | Postomino, stan. 35, AZP 8-26/82        | Postomino, stan. 35 | 8-26/82  |
| 362. | Postomino, stan. 36, AZP 8-26/112       | Postomino, stan. 36 | 8-26/112 |
| 363. | Postomino, stan. 37, AZP 8-26/113       | Postomino, stan. 37 | 8-26/113 |
| 364. | Postomino, stan. 38, AZP 8-26/114       | Postomino, stan. 38 | 8-26/114 |
| 365. | Postomino, stan. 39, AZP 8-26/115       | Postomino, stan. 39 | 8-26/115 |
| 366. | Postomino, stan. 40, AZP 8-26/117       | Postomino, stan. 40 | 8-26/117 |
| 367. | Postomino, stan. 41, AZP 8-26/118       | Postomino, stan. 41 | 8-26/118 |
| 368. | Postomino, stan. 42, AZP 8-26/123       | Postomino, stan. 42 | 8-26/123 |
| 369. | Postomino, stan. 43, AZP 8-26/124       | Postomino, stan. 43 | 8-26/124 |
| 370. | Postomino, stan. 44, AZP 8-26/125       | Postomino, stan. 44 | 8-26/125 |
| 371. | Postomino, stan. 45, AZP 8-26/126       | Postomino, stan. 45 | 8-26/126 |
| 372. | Postomino, stan. 46, AZP 8-26/127       | Postomino, stan. 46 | 8-26/127 |
| 373. | Postomino, stan. 47, AZP 8-26/129       | Postomino, stan. 47 | 8-26/129 |
| 374. | Postomino, stan. 48, AZP 8-26/134       | Postomino, stan. 48 | 8-26/134 |
| 375. | Rusinowo, stan. 1, AZP 8-24/15          | Rusinowo, stan. 1   | 8-24/15  |
| 376. | Rusinowo, stan. 3, AZP 8-24/20          | Rusinowo, stan. 3   | 8-24/20  |
| 377. | Rusinowo, stan. 4, AZP 8-24/21          | Rusinowo, stan. 4   | 8-24/21  |
| 378. | Rusinowo, stan. 5, AZP 8-24/22          | Rusinowo, stan. 5   | 8-24/22  |
| 379. | Rusinowo, stan. 6, AZP 8-24/23          | Rusinowo, stan. 6   | 8-24/23  |
| 380. | Rusinowo, stan. 7, AZP 8-24/24          | Rusinowo, stan. 7   | 8-24/24  |
| 381. | Rusinowo, stan. 8, AZP 8-24/25          | Rusinowo, stan. 8   | 8-24/25  |
| 382. | Rusinowo, stan. 9, AZP 8-24/26          | Rusinowo, stan. 9   | 8-24/26  |
| 383. | <b>Rusinowo, stan. 10, AZP 8-24/27,</b> | Rusinowo, stan. 10  | 8-24/27  |

|      | <b>nr rej. A-a-112 z dn. 03.05.1987 r.</b> |                      |          |
|------|--------------------------------------------|----------------------|----------|
| 384. | Rusinowo, stan. 11, AZP 8-24/28            | Rusinowo, stan. 11   | 8-24/28  |
| 385. | Rusinowo, stan. 12, AZP 8-24/29            | Rusinowo, stan. 12   | 8-24/29  |
| 386. | Rusinowo, stan. 13, AZP 8-24/30            | Rusinowo, stan. 13   | 8-24/30  |
| 387. | Rusinowo, stan. 14, AZP 8-24/31            | Rusinowo, stan. 14   | 8-24/31  |
| 388. | Rusinowo, stan. 15, AZP 8-24/32            | Rusinowo, stan. 15   | 8-24/32  |
| 389. | Rusinowo, stan. 16, AZP 8-24/33            | Rusinowo, stan. 16   | 8-24/33  |
| 390. | Rusinowo, stan. 17, AZP 8-24/34            | Rusinowo, stan. 17   | 8-24/34  |
| 391. | Rusinowo, stan. 18, AZP 8-24/35            | Rusinowo, stan. 18   | 8-24/35  |
| 392. | Rusinowo, stan. 19, AZP 8-24/36            | Rusinowo, stan. 19   | 8-24/36  |
| 393. | Rusinowo, stan. 20, AZP 8-24/44            | Rusinowo, stan. 20   | 8-24/44  |
| 394. | Rusinowo, stan. 21, AZP 8-24/45            | Rusinowo, stan. 21   | 8-24/45  |
| 395. | Rusinowo, stan. 22, AZP 8-24/46            | Rusinowo, stan. 22   | 8-24/46  |
| 396. | Rusinowo, stan. 23, AZP 8-24/47            | Rusinowo, stan. 23   | 8-24/47  |
| 397. | Rusinowo, stan. 24, AZP 8-24/48            | Rusinowo, stan. 24   | 8-24/48  |
| 398. | Rusinowo, stan. 25, AZP 8-24/49            | Rusinowo, stan. 25   | 8-24/49  |
| 399. | Rusinowo, stan. 26, AZP 8-24/50            | Rusinowo, stan. 26   | 8-24/50  |
| 400. | Rusinowo, stan. 27, AZP 8-24/51            | Rusinowo, stan. 27   | 8-24/51  |
| 401. | Rusinowo, stan. 28, AZP 8-24/52            | Rusinowo, stan. 28   | 8-24/52  |
| 402. | Rusinowo, stan. 29, AZP 8-24/65            | Rusinowo, stan. 29   | 8-24/65  |
| 403. | Rusinowo, stan. 30, AZP 8-24/66            | Rusinowo, stan. 30   | 8-24/66  |
| 404. | Rusinowo, stan. 31, AZP 8-24/67            | Rusinowo, stan. 31   | 8-24/67  |
| 405. | Staniewice, stan. 2, AZP 9-26/1            | Staniewice, stan. 2  | 9-26/1   |
| 406. | Staniewice, stan. 3, AZP 10-26/18          | Staniewice, stan. 3  | 10-26/18 |
| 407. | Staniewice, stan. 4, AZP 9-26/2            | Staniewice, stan. 4  | 9-26/2   |
| 408. | Staniewice, stan. 5, AZP 9-26/15           | Staniewice, stan. 5  | 9-26/15  |
| 409. | Staniewice, stan. 6, AZP 9-26/16           | Staniewice, stan. 6  | 9-26/16  |
| 410. | Staniewice, stan. 7, AZP 9-26/17           | Staniewice, stan. 7  | 9-26/17  |
| 411. | Staniewice, stan. 8, AZP 9-26/18           | Staniewice, stan. 8  | 9-26/18  |
| 412. | Staniewice, stan. 9, AZP 9-26/19           | Staniewice, stan. 9  | 9-26/19  |
| 413. | Staniewice, stan. 10, AZP 9-26/20          | Staniewice, stan. 10 | 9-26/20  |
| 414. | Staniewice, stan. 11, AZP 9-26/21          | Staniewice, stan. 11 | 9-26/21  |
| 415. | Staniewice, stan. 12, AZP 9-26/22          | Staniewice, stan. 12 | 9-26/22  |
| 416. | Staniewice, stan. 13, AZP 9-26/23          | Staniewice, stan. 13 | 9-26/23  |
| 417. | Staniewice, stan. 14, AZP 9-26/24          | Staniewice, stan. 14 | 9-26/24  |
| 418. | Staniewice, stan. 15, AZP 10-26/49         | Staniewice, stan. 15 | 10-26/49 |
| 419. | Staniewice, stan. 16, AZP 10-26/50         | Staniewice, stan. 16 | 10-26/50 |
| 420. | Staniewice, stan. 17, AZP 10-26/51         | Staniewice, stan. 17 | 10-26/51 |
| 421. | Staniewice, stan. 18, AZP 10-26/52         | Staniewice, stan. 18 | 10-26/52 |
| 422. | Staniewice, stan. 19, AZP 10-26/58         | Staniewice, stan. 19 | 10-26/58 |
| 423. | Staniewice, stan. 20, AZP 10-26/59         | Staniewice, stan. 20 | 10-26/59 |
| 424. | Staniewice, stan. 21, AZP 10-26/60         | Staniewice, stan. 21 | 10-26/60 |
| 425. | Staniewice, stan. 22, AZP 10-26/61         | Staniewice, stan. 22 | 10-26/61 |
| 426. | Staniewice, stan. 23, AZP 10-26/65         | Staniewice, stan. 23 | 10-26/65 |
| 427. | Staniewice, stan. 24, AZP 10-26/66         | Staniewice, stan. 24 | 10-26/66 |
| 428. | Staniewice, stan. 25, AZP 10-26/67         | Staniewice, stan. 25 | 10-26/67 |
| 429. | Staniewice, stan. 26, AZP 10-26/68         | Staniewice, stan. 26 | 10-26/68 |
| 430. | Staniewice, stan. 27, AZP 10-26/69         | Staniewice, stan. 27 | 10-26/69 |
| 431. | Staniewice, stan. 28, AZP 10-26/70         | Staniewice, stan. 28 | 10-26/70 |
| 432. | Staniewice, stan. 29, AZP 10-26/71         | Staniewice, stan. 29 | 10-26/71 |
| 433. | Staniewice, stan. 30, AZP 10-26/72         | Staniewice, stan. 30 | 10-26/72 |
| 434. | Staniewice, stan. 31, AZP 10-26/73         | Staniewice, stan. 31 | 10-26/73 |
| 435. | Staniewice, stan. 32, AZP 10-26/74         | Staniewice, stan. 32 | 10-26/74 |
| 436. | Staniewice, stan. 33, AZP 9-26/63          | Staniewice, stan. 33 | 9-26/63  |
| 437. | Staniewice, stan. 34, AZP 9-26/64          | Staniewice, stan. 34 | 9-26/64  |
| 438. | Staniewice, stan. 35, AZP 9-26/65          | Staniewice, stan. 35 | 9-26/65  |
| 439. | Staniewice, stan. 36, AZP 9-26/66          | Staniewice, stan. 36 | 9-26/66  |
| 440. | Staniewice, stan. 37, AZP 9-26/67          | Staniewice, stan. 37 | 9-26/67  |
| 441. | Staniewice, stan. 38, AZP 9-26/68          | Staniewice, stan. 38 | 9-26/68  |

|      |                                    |                        |          |
|------|------------------------------------|------------------------|----------|
| 442. | Staniewice, stan. 39, AZP 9-26/69  | Staniewice, stan. 39   | 9-26/69  |
| 443. | Staniewice, stan. 40, AZP 10-26/80 | Staniewice, stan. 40   | 10-26/70 |
| 444. | Tyń, stan. 3, AZP 9-26/29          | Tyń, stan. 3           | 9-26/29  |
| 445. | Tyń, stan. 4, AZP 9-26/30          | Tyń, stan. 4           | 9-26/30  |
| 446. | Tyń, stan. 5, AZP 9-26/31          | Tyń, stan. 5           | 9-26/31  |
| 447. | Tyń, stan. 6, AZP 9-26/32          | Tyń, stan. 6           | 9-26/32  |
| 448. | Tyń, stan. 7, AZP 9-26/42          | Tyń, stan. 7           | 9-26/42  |
| 449. | Wicko Morskie, stan. 1, AZP 7-25/1 | Wicko Morskie, stan. 1 | 7-25/1   |
| 450. | Wilkowice, stan. 2, AZP 9-26/10    | Wilkowice, stan. 2     | 9-26/10  |
| 451. | Wilkowice, stan. 3, AZP 9-26/9     | Wilkowice, stan. 3     | 9-26/9   |
| 452. | Wilkowice, stan. 4, AZP 9-26/11    | Wilkowice, stan. 4     | 9-26/11  |
| 453. | Wilkowice, stan. 5, AZP 9-26/13    | Wilkowice, stan. 5     | 9-26/13  |
| 454. | Wilkowice, stan. 6, AZP 9-26/14    | Wilkowice, stan. 6     | 9-26/14  |
| 455. | Wszedzień, stan. 1, 3, AZP 8-25/6  | Wszedzień, stan. 1, 3  | 8-25/6   |
| 456. | Wszedzień, stan. 2, AZP 8-25/5     | Wszedzień, stan. 2     | 8-25/5   |
| 457. | Wszedzień, stan. 4, AZP 8-25/18    | Wszedzień, stan. 4     | 8-25/18  |
| 458. | Wszedzień, stan. 5, AZP 8-25/19    | Wszedzień, stan. 5     | 8-25/19  |
| 459. | Wszedzień, stan. 6, AZP 8-25/20    | Wszedzień, stan. 6     | 8-25/20  |
| 460. | Wszedzień, stan. 7, AZP 8-25/53    | Wszedzień, stan. 7     | 8-25/53  |
| 461. | Wszedzień, stan. 8, AZP 8-25/54    | Wszedzień, stan. 8     | 8-25/54  |
| 462. | Wszedzień, stan. 9, AZP 8-25/55    | Wszedzień, stan. 9     | 8-25/55  |
| 463. | Złakowo, stan. 1, AZP 8-26/7       | Złakowo, stan. 1       | 8-26/7   |
| 464. | Złakowo, stan. 2, AZP 8-26/9       | Złakowo, stan. 2       | 8-26/9   |
| 465. | Złakowo, stan. 3, AZP 8-26/10      | Złakowo, stan. 3       | 8-26/10  |
| 466. | Złakowo, stan. 4, AZP 8-26/27      | Złakowo, stan. 4       | 8-26/27  |
| 467. | Złakowo, stan. 5, AZP 8-26/28      | Złakowo, stan. 5       | 8-26/28  |
| 468. | Złakowo, stan. 6, AZP 8-26/29      | Złakowo, stan. 6       | 8-26/29  |
| 469. | Złakowo, stan. 7, AZP 8-26/30      | Złakowo, stan. 7       | 8-26/30  |
| 470. | Złakowo, stan. 8, AZP 8-26/31      | Złakowo, stan. 8       | 8-26/31  |
| 471. | Złakowo, stan. 9, AZP 8-26/94      | Złakowo, stan. 9       | 8-26/94  |
| 472. | Złakowo, stan. 10, AZP 8-26/95     | Złakowo, stan. 10      | 8-26/95  |
| 473. | Złakowo, stan. 11, AZP 8-26/96     | Złakowo, stan. 11      | 8-26/96  |
| 474. | Złakowo, stan. 12, AZP 8-26/97     | Złakowo, stan. 12      | 8-26/97  |
| 475. | Złakowo, stan. 13, AZP 8-26/98     | Złakowo, stan. 13      | 8-26/98  |
| 476. | Złakowo, stan. 14, AZP 8-26/101    | Złakowo, stan. 14      | 8-26/101 |
| 477. | Złakowo, stan. 15, AZP 8-26/102    | Złakowo, stan. 15      | 8-26/102 |
| 478. | Złakowo, stan. 16, AZP 8-26/116    | Złakowo, stan. 16      | 8-26/116 |
| 479. | Złakowo, stan. 17, AZP 7-26/10     | Złakowo, stan. 17      | 7-26/10  |
| 480. | Złakowo, stan. 18, AZP 7-26/18     | Złakowo, stan. 18      | 7-26/18  |
| 481. | Złakowo, stan. 19, AZP 7-26/19     | Złakowo, stan. 19      | 7-26/19  |
| 482. | Złakowo, stan. 20, AZP 7-26/20     | Złakowo, stan. 20      | 7-26/20  |
| 483. | Złakowo, stan. 20, AZP 7-26/21     | Złakowo, stan. 21      | 7-26/21  |
| 484. | Złakowo, stan. 20, AZP 7-26/22     | Złakowo, stan. 22      | 7-26/22  |